MINISTERUL EDUCAŢIEI ŞI CERCETĂRII

Prof. gr. I Georgeta Georgescu
Prof. gr. I Elena Viorica Mocanu

Economie

Toate filierele, profilurile şi specializările

Manual pentru clasa a XI - a

EDITURA DIDACTICĂ ŞI PEDAGOGICĂ, R.A.

Manualul a fost aprobat prin Ordinul Ministrului Educației și Cercetării nr. 4742 din 21.07.2006, în urma evaluării calitative organizate de către Consiliul Național pentru Evaluarea și Difuzarea Manualelor și este realizat în conformitate cu programa analitică aprobată prin Ordinul Ministrului Educației și Cercetării nr. 3252 din 13.02.2006.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GEORGESCU, GEORGETA
Economie : clasa a XI-a toate filierele, profilurile și specializările / Georgeta Georgescu, Elena Viorica Mocanu. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 2006
ISBN (10) 973-30-1564-4 ; ISBN (13) 978-973-30-1564-2

I. Mocanu, Elena Viorica

33(075.35)

Referenți: prof. univ. dr. **Sandu Costache**
prof. gr. I **Petre Vulpe**

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, R.A.
Str. Spiru Haret nr. 12, sector 1, cod 010176, București
Tel.: (021)315.38.20
Tel./fax: (021)312.28.85; (021)315.73.98
e-mail: edp@b.astral.ro;
web: www.edituradp.ro

Comenzile pentru această lucrare se primesc:
- prin poștă: pe adresa editurii
- prin e-mail: edpcom@b.astral.ro; comenzi@edituradp.ro
- prin tel./fax: (021) 315.73.98
- prin tel.: (021) 315.38.20

Redactor: **Tincuța Anton**
Tehnoredactare: **Mircea Coțofană**
Coperta: **Elena Drăgulelei Dumitru**

Nr. plan 51260. Format: 16/70x100.
Bun de tipar: august 2006. Coli de tipar: 12
Tiparul executat la „Imprimeria De Vest", Oradea

CUPRINS

Capitolul **1**

INTRODUCERE

1.1. Nevoi și resurse. Raționalitatea alegerilor și costul de oportunitate

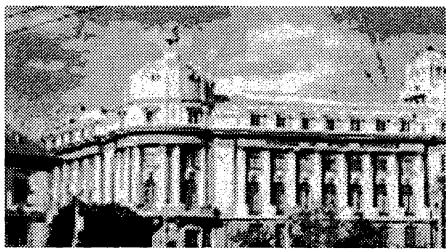

Academia de Studii Economice

Studierea acestei teme vă va asigura competențe care vă vor permite:

- asocierea resurselor cu mijloacele de satisfacere a nevoilor umane;
- proiectarea unui comportament rațional impus de tensiunea dintre nevoi și resursele limitate, disponibile pentru satisfacerea lor;
- determinarea costului de oportunitate generat de sacrificarea unor alternative de consum personal în condițiile limitării resurselor

Începând cu studiul acestei teme veți fi inițiați într-o disciplină școlară numită **Economie**. Această disciplină studiază **raportul dintre trebuințele umane și resursele cu ajutorul cărora sunt satisfăcute aceste trebuințe.**

De ce ar fi necesară o știință care să se ocupe de această problemă și o materie în plus la școală pe care să o parcurgeți referitor la perspectiva economică asupra acestei probleme?

Răspunsul îl găsiți în experiența voastră personală de viață: nu putem trăi fără să ne satisfacem trebuințele, dar resursele de care dispunem sunt limitate în raport cu aceste trebuințe. Teoria economică generală își propune să ne ajute să alegem acele utilizări ale resurselor rare, insuficiente în raport cu nevoile noastre, astfel încât în urma alegerilor făcute, să ne satisfacem cât mai bine trebuințele.

Economia este știința socială care studiază utilizarea resurselor rare, astfel încât nevoile umane nelimitate să fie maxim satisfăcute.

Să aflăm împreună câteva ceva despre sistemul **nevoilor umane**, al resurselor folosite pentru satisfacerea lor și despre consecințele limitării resurselor pentru deciziile noastre.

Nevoile umane

Existența fiecărei persoane, a colectivităților umane, a societății în general nu ar fi posibilă fără satisfacerea nevoilor oamenilor. Aceștia au numeroase nevoi determinate de existența lor ca ființe biologice, sociale și spirituale. Guvernele au nevoi legate de asigurarea funcționării societății. Firmele au nevoi legate de producția și vânzarea bunurilor și serviciilor pe piață etc.

Ce nevoi ar trebui satisfăcute pentru a fi posibilă prezența voastră la ora de Economie?

Unele nevoi țin de viața noastră biologică, altele de viața noastră socială sau spiritual-culturală. Unele nevoi sunt personale, altele colective. Putem, astfel, distinge nevoile după subiectul lor purtător sau nivelul la care se manifestă și după natura lor (fig. 1.1).

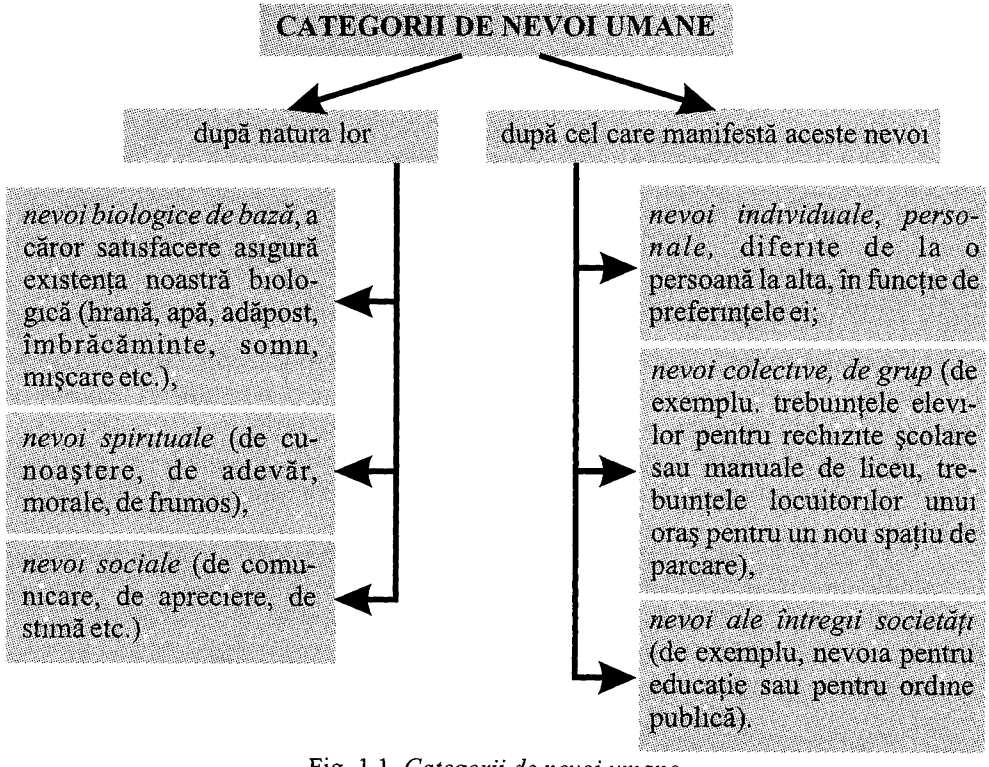

Fig. 1.1. *Categorii de nevoi umane*

Nevoile umane sunt concurente, complexe, interdependente, multiplu determinate și nelimitate.

- Nevoile **concurează** între ele pentru resursele limitate de care dispun oamenii. De exemplu, dacă aveți în vedere resursa dată timp, probabil vă confruntați adesea cu utilizările alternative ale aceluiași timp, pentru a satisface trebuințe diferite. Asemenea nevoi, precum cele de comunicare cu

prieteni de a vă pregăti lecțiile, de a citi o carte, de a face o plimbare în oraş sau de a viziona un film, concurează adesea între ele. Aceasta, pentru că resursele noastre de timp sunt limitate.

- Nevoile sunt foarte **complexe**. De exemplu, aceeaşi persoană manifestă simultan nevoi biologico-materiale, sociale sau cultural-spirituale.
- Nevoile formează un sistem, fiind **interdependente**. De exemplu, satisfacerea nevoii de educație atrage după sine satisfacerea altor nevoi legate de asigurarea resurselor necesare: nevoia pentru manuale, pentru mobilier şcolar, pentru şcoli, laboratoare sau nevoia pentru munca profesorilor etc.
- Nevoile umane **sunt multiplu determinate:**
  - **obiectiv,** de condiții care nu depind de voința noastră. De exemplu, nevoile biologice, cele determinate de mediu natural sau economic. Producția, o determinantă economică a vieții noastre, poate genera manifestarea unor noi nevoi odată cu apariția unor noi produse sau servicii;
  - **subiectiv,** de preferințele noastre individuale. De exemplu, nevoia de îmbrăcăminte este obiectivă, comună tuturor. Manifestarea ei depinde de gusturile noastre personale pentru un obiect sau altul de îmbrăcăminte, precum şi de veniturile noastre.
- La nivelul omenirii, sistemul nevoilor umane este **dinamic şi tinde să se diversifice la nesfârşit**. Progresul economic şi social generează noi şi noi nevoi, astfel încât şirul acestora nu se încheie niciodată; permanent apar noi trebuințe în timp ce altele se pot restrânge sau chiar dispărea. De exemplu, producția de telefoane mobile a generat creşterea nevoii pentru utilizarea telefoanelor celulare sau a serviciilor de Internet, în timp ce nevoile pentru serviciile de telefonie fixă se pot diminua.

Sistemul diversificării nevoilor umane este, la nivelul omenirii, nelimitat. Satisfacerea nevoilor se realizează cu ajutorul resurselor.

Resursele

Resursele economice reprezintă totalitatea elementelor utilizate, precum şi a celor care ar putea fi utilizate pentru a satisface trebuințe.

Resursele efectiv folosite pentru satisfacerea nevoilor umane se numesc bunuri şi servicii.

De exemplu, un teren neutilizat este o resursă naturală dar unul folosit este un bun primar, de producție. Sistemul resurselor şi al bunurilor aidoma celui al trebuințelor este complex şi dinamic. El se diversifică prin descoperirea şi producerea de noi resurse.

Resursele pot fi grupate după mai multe criterii.

De exemplu, după provenienta lor, există:

– **resurse primare, neproduse** de oameni (de exemplu, resursele naturale);

– **resurse derivate** produse prin activitatea economică cu ajutorul resurselor primare (locuințele, echipamentele, informația ştiințifică, cărțile etc.).

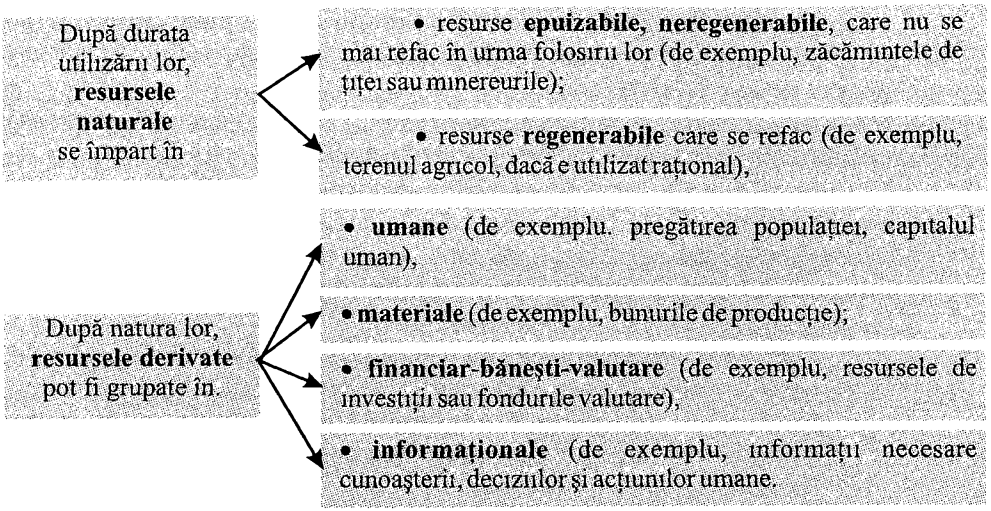

Fig. 1.2. *Tipuri de resurse*

Limitarea resurselor naturale de care dispune planeta, dar și a capacității oamenilor de a produce resurse derivate impun o utilizare rațională a sistemului de resurse, astfel încât să fie posibilă refacerea resurselor naturale și o dezvoltare durabilă la nivel planetar.

Cele mai multe resurse, pe care le utilizăm direct pentru a ne satisface trebuințele, provin din activitatea economică.

Activitatea economică este o formă fundamentală a activității umane prin care se asigură bunurile necesare satisfacerii trebuințelor umane.

Activitatea economică cuprinde operațiuni economice, precum:

- **crearea de bunuri, respectiv producția;**
- **schimbul de bunuri** (de exemplu: vânzarea-cumpărarea);
- **repartiția de bunuri și de venituri** (de exemplu, veniturile rezultate din producția și vânzările unei firme se distribuie între: angajații ei, sub formă de salariu, și proprietarii ei, sub formă de profit. Prin sistemul de impozitare, o parte din salarii și din profituri revin statului. Veniturile statului pot fi, la rândul lor, distribuite pentru educație publică, apărare, ordine publică etc. Repartiția veniturilor se reflectă în repartiția bunurilor care pot fi cumpărate cu aceste venituri;
- **consumul** sau utilizarea finală a bunurilor și a veniturilor pentru satisfacerea directă a nevoilor de trai.

Scopul tuturor activităților economice este, în ultimă instanță, **satisfacerea cât mai deplină a nevoilor umane de consum**. În prezent, cea mai mare parte a bunurilor destinate nevoilor personale sunt procurate prin vânzare-cumpărare.

Costul de oportunitate și raționalitatea alegerilor

Activitățile economice utilizează resurse limitate. De aceea deciziile de producție, vânzare-cumpărare, repartiție și consum se referă la alegerea utilizării și alocării resurselor.

Limitarea resurselor nu permite satisfacerea simultană a tuturor nevoilor.

Să luăm următoarele exemple.

1. Trăiți într-un mare oraş al țării şi pe parcursul unei luni aveți nevoie de mai multe bunuri care să vă asigure ***consumul personal.*** *Aceste trebuințe personale de consum şi bunurile de care ați avea nevoie în* ***ordinea importanței lor,*** *pentru voi sunt următoarele:*

– nevoia de comunicare: cartelă/abonament pentru celular;

– nevoia de deplasare la şcoală şi acasă: abonament pentru a beneficia de transportul în comun;

– nevoia pentru rechizite şcolare care se consumă lunar: pixuri şi coli;

– nevoia de hrană: biscuiți şi covrigei pe care i-ați putea cumpăra în pauzele dintre ore, de la bufetul şcolii.

Vă ajunge alocația lunară pentru a satisface simultan, timp de o lună, toate aceste nevoi? Cunoscând prețurile acestor bunuri, veți răspunde „Nu". Spunem că pentru voi, alocația este o resursă bănească limitată. Va trebui astfel să alegeți. Dacă alegeți, de pildă, satisfacerea nevoii de comunicare, veți sacrifica satisfacerea nevoii de deplasare prin intermediul transportului public, dar şi gustarea din pauza de la şcoală şi rechizitele şcolare.

2. Sunteți o persoană dornică să facă ***investiții.*** *Aveți ceva economii şi posibilitatea de a obține un credit de la bancă. Ați dori să înființați o covrigărie în incinta liceului, dar este atrăgătoare şi investiția într-un mic magazin cu articole de papetărie şcolară, dischete şi CD-uri, solicitate adesea de colegi. În ambele cazuri există cerere în şcoală dar banii vă sunt insuficienți. Considerați că închirierea spațiului şcolii pentru magazinul de papetărie şi cumpărarea resurselor necesare amenajării acestuia v-ar aduce un câştig mai mare. Sacrificați astfel investiția în producția de covrigi.*

3. Sunteți unul dintre ***consilierii locali ai primăriei.*** *Din veniturile obținute de primărie ca urmare a colectării taxelor şi impozitelor ați putea asigura: refacerea şi modernizarea unor şcoli publice sau repararea drumurilor sau reabilitarea centrului istoric al oraşului. Nu vă ajung banii pentru satisfacerea tuturor acestor* ***nevoi colective.*** *Dacă veți alege, de exemplu, modernizarea şcolilor, veți sacrifica reabilitarea centrului istoric, dar şi repararea drumurilor.*

Cazurile de mai sus ilustrează existența rarității resurselor: nici unui agent economic (consumator, producător, investitor, stat) nu îi ajung resursele pentru a-şi satisface simultan toate nevoile.

Raritatea resurselor defineşte caracteristica lor de a fi întotdeauna insuficiente în raport cu nevoile umane virtual nelimitate.

De aceea, orice agent economic se confruntă cu problema alegerii şi utilizării alternative a resurselor. În acest fel, satisfacerea unor nevoi este însoțită de sacrificarea altora.

Dacă am ierarhiza aceste nevoi, în funcție de importanța lor pentru cel care le manifestă, ar rezulta o listă de nevoi sacrificate.

Costul celei mai prețioase nevoi sau alternative sacrificate se numește cost de oportunitate.

Reluând exemplele de mai sus:

Lista obiectelor de care ați avea nevoie, în calitate de consumator, cuprinde, în ordinea importanței prezentate în exemplul nostru, următoarele: cartela de telefon, abonament la transportul în comun, rechizite școlare, produse de la bufetul școlii. Deci costul de oportunitate al satisfacerii nevoii personale de comunicare, cu ajutorul celularului, este sacrificarea beneficiului de a utiliza mijloacele de transport în comun.

Similar, în exemplul referitor la alternativele de investiții, costul de oportunitate al investiției în papetărie este câștigul pe care l-ați fi putut obține din producția și vânzarea covrigilor.

Care este costul de oportunitate al modernizării școlilor publice, dacă cea mai urgentă nevoie colectivă, care ar urma după realizarea investițiile de modernizare, ar fi repararea drumurilor în localitate?

Întrucât costul de oportunitate al alegerii unui bun se exprimă în alt bun la care se renunță, el se mai numește **cost relativ.**

Costul relativ sau de oportunitate al unui bun, de exemplu y, (Copy) reprezintă cantitatea dintr-un bun, de exemplu x, la care se renunță ($-\Delta x$) pentru a obține o cantitate din bunul y (Δy):

$$\text{Copy} = -\frac{\Delta x}{\Delta y}.$$

De exemplu, aveți un venit de 2 RON cu ajutorul căruia ați putea cumpăra două banane, la prețul de 1 RON banana, sau 4 covrigi, la prețul de 0,5 RON covrigul. Dacă cheltuiți integral cei 2 RON cumpărând o banană (Δb) și 2 covrigi, costul relativ al bananei (Copb), exprimat în cantitatea de covrigi la care ați renunțat ($-\Delta c$), va fi:

$$Copb = -\Delta c/\Delta b = -(-2)/1 = 2 \text{ covrigi.}$$

Calculul de mai sus corespunde situațiilor celor mai frecvent întâlnite în viața cotidiană, când deciziile nu conduc la satisfacerea integrală a unei trebuințe prin sacrificarea totală a alteia. **Alegerile agenților se concretizează frecvent în obținerea unei unități suplimentare dintr-un bun, în condițiile obținerii unei unități mai puțin din alt bun.**

În exemplul de mai sus, referitor la cheltuirea venitului pentru consumul de banane și de covrigi, o banană în plus semnifică reducerea consumului cu doi covrigi.

Problema alegerii modului de utilizare a resurselor limitate reprezintă problema fundamentală a oricărei economii. Ea constă în determinarea celor mai bune răspunsuri la întrebările:

- **Ce să se producă? (Alegerea unor bunuri şi renunţarea la altele.)**
- **Cum să se producă? (Cu ce fel de resurse sau consumuri?)**
- **Cât să se producă din fiecare bun ales?**
- **Pentru cine să se producă? (Pentru consumul propriu sau pentru piaţă? Pentru piaţa internă sau pentru export?)**

Cu probleme similare se confruntă şi cumpărătorii consumatori care trebuie să decidă: Ce să cumpere? Cât să cumpere? La ce preţ să cumpere?

După modul de a răspunde problemei fundamentale a economiei, economiile contemporane au fost grupate în:

- **economii de comandă sau planificate.** În acest caz, statul rezolvă această problemă pe baza unui plan unic, obligatoriu pentru firme. Majoritatea firmelor sunt proprietatea statului. Economia României a fost, până în anul 1990, o economie centralizat-planificată;
- **economii de piaţă.** În acest caz, majoritatea firmelor sunt proprietate privată şi au libertatea de a alege modul de utilizare a resurselor. Ele ţin cont de nevoile şi resursele care există pe piaţă şi de aceea piaţa orientează deciziile firmelor. Ţara noastră face parte din rândul economiilor de piaţă. Aceste economii sunt, în prezent, predominante.

Ca ştiinţă a rarităţii, ştiinţa economică îşi propune să ofere soluţii agenţilor, astfel încât în alegerile lor, beneficiul sau efectul obţinut să fie cât mai mare şi sacrificiile, eforturile şi costurile implicate să fie cât mai mici.

Asemenea alegeri sunt **alegeri eficiente sau raţionale.**

Eficienţa economică se exprimă ca un raport între efectul unei activităţi şi efortul făcut pentru obţinerea acestuia.

Raportul de eficienţă poate reflecta:
- **efectul obţinut pe unitatea de efort făcut, caz în care:**
  Eficienţa economică = efect/efort;
- **efortul făcut pentru a obţine o unitate de efect, caz în care:**
  Eficienţa economică = efort/efect.

O alegere este eficientă dacă îndeplineşte condiţia:

Efect > Efort

Beneficiul obţinut > Costul alegerii

Limitarea resurselor impune, deci, decizii raţionale de utilizare a lor, ceea ce permite oamenilor să-şi satisfacă mai bine nevoi, virtual nelimitate, cu resursele limitate de care dispun.

APLICAŢII ŞI ACTIVITĂŢI DE ÎNVĂŢARE

1. Împărţiţi-vă, după criteriul aşezării în bancă, în perechi de câte doi elevi.

1.1) a) Alegeţi trei bunuri cu ajutorul cărora că satisfaceţi zilnic nevoi personale, bunuri pe care vi le procuraţi prin cumpărare.

b) Identificați resursele necesare producerii și procurării acestor bunuri.

c) Asociați resursele astfel identificate cu tipurile de resurse despre care ați învățat parcurgând această temă.

d) Concepeți două soluții care ar putea conduce la diminuarea tensiunii dintre nevoile personale de consum și mijloacele de producere și procurare a bunurilor alese.

1.2) a) Alegeți trei bunuri care asigură satisfacerea nevoilor colective ale clasei din care faceți parte.

b) Identificați resursele necesare producerii și procurării lor.

c) Asociați resursele astfel identificate cu tipurile de resurse despre care ați învățat parcurgând această temă.

d) Concepeți două soluții care ar putea conduce la diminuarea tensiunii dintre nevoile clasei și mijloacele necesare producerii și procurării acestor bunuri.

Întocmiți în scris o situație care să cuprindă: exemple de bunuri alese; trebuințele care pot fi satisfăcute cu acestea; resursele necesare obținerii și procurării bunurilor respective, precum și soluțiile de eficientizare a utilizării acestor resurse. Prezentați clasei această situație.

2. Aveți un venit de 320 RON. Ați putea cu aceşti bani să mergeți de două ori într-o lună, la sfârşit de săptămână, în excursie, fiecare ieşire costându-vă 160 RON. Sau ați putea să vă cumpărați 4 tricouri la prețul de 80 RON tricoul. Determinați:

a) costul de oportunitate al unui week-end în excursie;

b) costul de oportunitate al cumpărării a două tricouri.

3. Dați exemple de două categorii de nevoi de consum personale, manifestate în viața voastră, în ultimii ani, ca urmare a apariției pe piață a unor noi produse.

a)Identificați condițiile obiective, respectiv subiective, care au generat aceste nevoi.

b) Identificați resursele naturale regenerabile implicate în asigurarea acestor bunuri.

c)Propuneți soluții de utilizare a acestor resurse, astfel încât acestea să fie disponibile și generațiilor viitoare de copii și tineri.

4. Dispuneți de 10 RON și aveți nevoie să cumpărați 5 CD-uri la prețul de 2 RON bucata. Totodată ați dori și să vă serviți prietenii cu bomboane de ciocolată, prețul unei bomboane fiind de 0,5 RON. Completați tabelul de mai jos deteminând costul de oportunitatea al fiecărui CD achiziționat în plus, pe măsură ce treceți, succesiv, de la varianta I la varianta II, de la II la III, de la III la IV și de la IV la V.

Varianta	*I*	*II*	*III*	*IV*	*V*	*V*
CD	0	1	2	3	4	5
Bomboane de ciocolată	20	16	12	8	4	0
Costul de oportunitate al CD-ului						

5. Determinați costul de oportunitate a 6 ore de frecventare a cursurilor la școală, dacă fiind angajat part-time, ca vânzător de hamburgheri, aveți un salariu de 2 RON pe oră.

Capitolul **2**

CONSUMATORUL ŞI COMPORTAMENTUL SĂU RAŢIONAL

2.1. Consumatorul şi utilitatea economică. Comportamentul raţional al consumatorului

Bunuri variate pentru preferinţe variate

Parcurgerea acestei teme şi rezolvarea testelor de autoevaluare de la sfârşitul ei vă vor asigura competenţe care vă vor permite:

- identificarea şi caracterizarea rolului consumatorului în economie,
- identificarea tipurilor de resurse-bunuri care fac obiectul consumului personal, proveniența lor şi asocierea lor cu trebuinţele de consum,
- precizarea condiţiilor în care un bun sau o doză din acesta dobândeşte utilitate economică pentru un consumator;
- proiectarea unei situaţii de comportament raţional de consum, alegând acel program de achiziţii şi consum care vă conferă maximum de satisfacţie totală în condiţii date de preferinţe şi de venit.

Rolul consumatorului în economie

Ce vă spune diagrama din figura 2.1 despre ponderea consumului în totalul cheltuielilor din România în anul 2005?

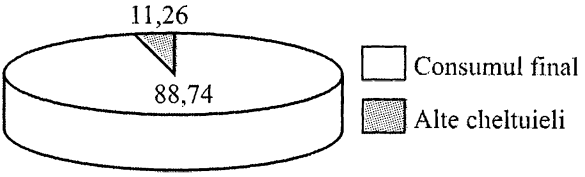

Fig. 2.1. *Ponderea consumului final în produsul intern brut al României în anul 2005*
Sursa: România: Date economice şi financiare, Fondul Monetar Internaţional: www.insee.ro

Când spuneți economie, mulți dintre voi se gândesc la ceea ce fac firmele de producție și vânzări. Dar v-ați gândit vreodată ce forță importantă sunteți fiecare dintre voi în economie? Consumul personal al fiecăruia dintre voi, prin intermediul cererii, dă semnalul activității tuturor acelora care, pentru a obține profit, trebuie să vă câștige, mai întâi, în calitate de cumpărători.

Ca peste tot în lume și în țara noastră, din totalul cheltuielilor interne care se fac într-un an (produsul intern brut), cea mai mare parte revine consumului. Interpretând diagrama din figura 2.1 ați ajuns probabil la concluzia că în 2005, partea din produsul intern brut al României care a revenit cheltuielilor de consum final a fost de 88,74%.

Fiecare dintre noi este deci **un consumator**. Dar ce este un consumator și ce înseamnă consum final?

Consumatorul este agentul care folosește un bun pentru a-și satisface o trebuință finală.

Când mergem la școală sau când mâncăm, când ne bucurăm de un spectacol sau când ne odihnim, chiar când suntem la ora de Economie, noi consumăm.

Economiștii caracterizează consumul nostru ca fiind un consum final.

Consumul final reprezintă folosirea bunurilor de către populație și administrație pentru satisfacerea directă a nevoilor umane individuale și colective.

Consumul final cuprinde atât **consumul populației**, cât și **consumul administrațiilor**. ***Consumul personal al populației*** permite satisfacerea nevoilor umane **individuale,** iar ***consumul final al administrațiilor*** este legat de nevoile **colective** (educație, apărare, sănătate, utilități publice etc.). Despre cheltuielile de consum ale administrațiilor și populației vom discuta când vom învăța despre felul în care își utilizează agenții veniturile în economie.

Obiectul consumului personal. Bunurile

Care este obiectul consumului nostru final și de unde provine el? Economiștii asociază obiectul consumului cu categoria economică de bun.

Bunul reprezintă orice element al realității apt să satisfacă o trebuință umană.

În teoria economică se cunosc mai multe clasificări ale bunurilor. Să urmărim câteva dintre cele semnificative pentru conturarea obiectului consumului nostru.

- **După proveniență și modul de acces la ele,** bunurile se împart în:
  a) **bunuri libere** – bunuri naturale la care accesul este relativ gratuit, virtual nelimitat pentru oricine (lumina naturală, aerul etc.);
  b) **bunuri economice** – bunuri la care accesul este limitat, obținerea lor presupunând un efort sau o cheltuială.

Bunurile libere sunt acele bunuri care provin din natură şi la care oricine are acces gratuit, fiind relativ suficiente în raport cu nevoile.

Bunurile economice reprezintă acele bunuri care sunt insuficiente, în raport cu nevoile, în condiţii determinate de timp şi spaţiu.

Insuficienţa bunurilor economice în raport cu nevoile defineşte raritatea lor.

Pe de altă parte, nici bunurile libere nu sunt întotdeauna nelimitate, ci doar în anumite condiţii de timp şi spaţiu. Peisajul natural al munţilor este un bun liber numai pentru localnici. În schimb, accesul unui bucureştean la acesta devine condiţionat economic de o cheltuială.

Ceea ce ne interesează pe noi, din punct de vedere economic, sunt bunurile economice. Aceasta, pentru că suntem purtători ai unor nevoi din ce în ce mai mari şi mai diversificate, dar şi deţinători ai unor resurse limitate, şi deci ne confruntăm permanent cu problema rarităţii.

După destinaţia lor finală, bunurile pot fi:

a) **bunuri de producţie** – bunuri cu ajutorul cărora se produc alte bunuri (maşini, materii prime etc.)

b) **satisfactori-bunuri de consum** – bunuri cu care se satisfac direct nevoi umane (hrană, locuinţe, îmbrăcăminte etc.)

După gradul de prelucrare, bunurile pot fi:

a) **primare** – preluate direct din natură (de exemplu, pământul)

b) **intermediare** – aflate în diferite faze de prelucrare (de exmplu, făina)

c) **finale** – nu mai sunt supuse procesului de prelucrare (de exemplu, prăjiturile)

În urma acestei clasificări, aţi putea deja să conturaţi, din punct de vedere economic, obiectul consumului nostru final: **satisfactorii, bunuri economice finale**.

Obiectul consumului personal = bunuri de consum sau satisfactori.

După modul în care ajung de la producător la consumator, bunurile sunt de genul:

a) **mărfurilor** – de exemplu, satisfactori pe care consumatorul le procură prin cumpărare

b) **bunuri nemarfare** – provenite fie din activități proprii, fie din alte activități. În al doilea caz, de regulă, bunurile satisfac nevoi colective și putem avea acces la ele fără să le plătim, total sau parțial, în mod direct (de exemplu, orele de Economie sau iluminatul public)

Ce dorește consumatorul? Utilitatea în general și utilitatea economică

Ceea ce consumăm depinde de nevoile noastre și de proprietățile obiective ale satisfactorilor. Aceste proprietăți definesc **utilitatea intrinsecă sau în general a bunurilor**.

Utilitatea în general reprezintă capacitatea unui bun de a satisface o nevoie, capacitate care decurge din caracteristicile și însușirile obiective ale acestuia sau ale clasei omogene din care face parte.

Dacă, de pildă, în pauza dintre orele de curs vi s-a făcut sete, cumpărați un suc și nu un corn de la bufetul școlii, pentru că sucul are alte proprietăți decât cornul.

Dar, deciziile noastre de consum nu au la bază doar **proprietățile** bunurilor, ci și **gusturile** și **preferințele** noastre.

Ce și cât dorește un consumator precis pentru a-și satisface o anumită trebuință, în anumite condiții, depinde de satisfacția pe care el o așteaptă de la doze bine determinate dintr-un bun sau altul. Această satisfacție estimată ne permite să explicăm comportamentul de consum și poartă numele de **utilitate economică**.

Utilitatea economică a unui bun exprimă intensitatea dorinței, a nevoii pe care o resimte un individ precis de a dobândi și a consuma o cantitate determinată din acel bun în condiții de loc și timp date.

Când spunem **individ precis** ne referim la faptul că aprecierea utilității economice a aceluiași bun este diferită de la un individ la altul. De ce? Consumatorii au gusturi diferite, moduri de viață, preferințe, convingeri, intensități ale nevoilor, abilități, nivel de cultură și situații economice diferite. De aceea, **aprecierea utilității economie** este subiectivă.

Aprecierea utilității economice are caracter eminamente individual și subiectiv: depinde de raportul stabilit de fiecare persoană între intensitatea nevoii și cantitatea determinată dintr-un bun.

Revenind la exemplul nostru, să vedem cum acționează unii dintre acești factori asupra aprecierii utilității economice a unei băuturi răcoritoare.

Să presupunem că un coleg, la fel de însetat ca și voi, preferă apa plată și nu sucul. Ce condiții ar putea influența această preferință?

- *Gustul: îi place mai mult apa comparativ cu sucul (exemplu care ilustrează importanța gustului în aprecierea utilității economice).*
- *Modul de viață, convingerile: nu bea niciodată băuturi acidulate sau cu ingrediente artificiale.*

Tot atât de bine s-ar putea ca alți colegi să cumpere fiecare câte două sucuri, intensitatea nevoii de a satisface setea fiind mai puternică decât în cazul vostru.

Când spunem în **condiții date de loc și timp** ne referim la intervalul de timp în care se consumă bunurile în anumite împrejurări. Dacă cumpărați și consumați, în pauza de 10 minute, trei sucuri de la bufet, fiecare din cele trei sucuri nu au aceeași utilitate economică, deși au aceeași utilitate în general.

De aceea, în aprecierea utilității economice trebuie avută în vedere o cantitate determinată dintr-un bun. Doze egale din același bun au utilități economice diferite, dacă ele se consumă în același interval de timp. De ce? Pentru că, deși satisfac aceeași nevoie, intensitatea acesteia scade până când nevoia dispare, pe măsură ce se consumă continuu din acel bun.

Să vedem când un bun dobândește utilitate economică.

Când nu îl deținem inițial. *Dacă ați avea deja o sticlă cu suc, cumpărată în drum spre școală, cele de la bufet nu ar mai avea utilitate economică pentru voi.*

[illegible] *De exemplu, un pachet de țigări are utilitate economică pentru cumpărătorul lui, chiar dacă fumatul îi este dăunător.*

[illegible] Ni se întâmplă uneori ca bunurile pe care le cumpărăm să nu corespundă așteptărilor noastre. Dar, în momentul în care le-am cumpărat, ele au avut utilitate economică. Important este ceea ce **crede** cumpărătorul despre bunul dorit.

[illegible] *Dacă considerați că sucul cumpărat de la bufetul școlii merită sacrificiul vostru, de exemplu, de 1,5 RON cât reprezintă prețul lui, atunci sucul va avea utilitate economică pentru voi.*

[illegible] *Oricât de mult v-ar interesa o revistă de specialitate în limba germană, ea nu are utilitate pentru voi dacă nu cunoașteți această limbă.*

Cum măsurăm utilitatea economică?

Asociind fiecărei doze dintr-un bun un anumit număr care exprimă prețuirea acordată acesteia se poate măsura utilitatea individuală sau unitară a acestei doze.

Utilitatea unitară reprezintă satisfacția pe care o aduce o doză precisă dintr-un bun dat, consumată de un anumit individ, în condiții determinate.

Dacă doza respectivă este ultima consumată într-o perioadă, atunci ea aduce o satisfacție suplimentară, numită **utilitate marginală** (Umg). Dacă însă ne referim la mai multe doze consumate în același interval, vorbim despre **utilitatea economică totală** (UT), pe care o determinăm însumând utilitățile individuale (Ui) ale dozelor succesiv consumate: $UT = \Sigma Ui$ sau însumând suplimentele de utilitate: $UT = \Sigma Umg$.

Utilitatea economică totală reprezintă satisfacția resimțită de un individ prin consumarea unor cantități succesive dintr-un bun într-o perioadă dată.

$$UT = \Sigma Ui = \Sigma Umg.$$

Utilitatea marginală (Umg) apare ca un spor de utilitate totală, (ΔUT), rezultat prin creșterea cantității consumate dintr-un bun cu o unitate (ΔQ), când consumul celorlalte bunuri nu se modifică.

Utilitatea marginală reprezintă satisfacția adițională (suplimentară) resimțită prin consumarea unei unități suplimentare dintr-un bun în același interval de timp.

$$Umg = \Delta UT/\Delta Q.$$

Să încercăm și noi să explicăm noțiunile de utilitate individuală, totală și marginală, plecând de la un exemplu. Presupunem că ați cumpăra patru cornuri de la bufetul școlii, cărora le acordați fiecăruia utilitățile din tabelul 2.1.

Tabelul 2.1

Utilitatea individuală și totală a patru cornuri

Doza	*Utilitate individuală (Ui)*	*Utilitate totală (U_T)*
Primul corn	10	10
Al doilea corn	8	18
Al treilea corn	6	24
Al patrulea corn	0	24

În exemplul nostru: $U_T = \Sigma Ui = 10 + 8 + 6 + 0 = 24$. *Umg a celei de-a treia doze* $= (UT_3 - UT_2)/(3 - 2) = (24 - 18)/1 = 6$. *Deci, consumând al treilea corn, sporul de utilitate totală este de 6. Până când crește utilitatea totală? Datele din tabel sugerează răspunsul: până când utilitatea marginală devine nulă.*

Ce relație există între utilitățile fiecărei doze în ordinea consumării lor? Se poate observa că, scăzând intensitatea nevoii pentru corn, utilitatea marginală (deşi pozitivă) scade, până când devine nulă. În acel moment se atinge **punctul de saturare. Utilitatea totală până la punctul de saturare creşte, adăugându-i-se o utilitate marginală descrescătoare.**

$UT = \Sigma Umg$ şi $UT = maxim$, când $Umg = 0$; $u_1 > u_2 > u_3 > u_4$.

Această relație dintre cantitatea consumată dintr-un bun şi utilitatea lui marginală se aplică în general tuturor bunurilor consumate. Ea apare în teoria economică sub numele de **legea utilității marginale descrescânde**, lege care îi aparține austriacului H.H. Gossen.

Legea lui Gossen

Când cantitatea consumată dintr-un produs creşte, utilitatea marginală a produsului tinde să se diminueze.

Vom reprezenta grafic relația dintre utilitatea marginală, numărul dozelor consumate şi utilitatea totală, înscriind pe abscisă dozele (numărul de cornuri consumate) şi pe ordonată utilitatea marginală (fig. 2.2) şi utilitatea totală (fig. 2.3).

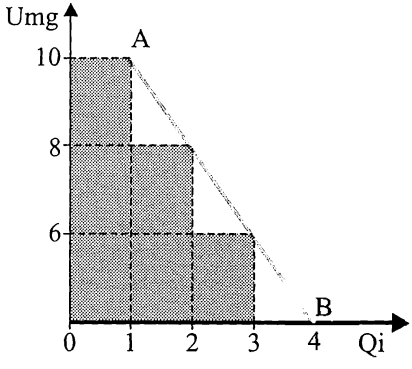

Fig. 2.2. *Graficul utilității marginale*

Suprafața haşurată reprezintă utilitatea totală, care creşte până la al treilea corn consumat. Al patrulea corn excede nevoii, şi deci are **Umg = 0**, atingându-se punctul de saturare.

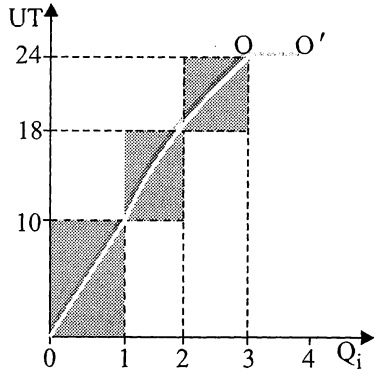

Fig. 2.3. *Graficul utilității totale*

Înscriind pe ordonată utilitatea totală, aceasta creşte pe măsură ce se consumă suplimentar, dar cu o rație din ce în ce mai mică, până la nivelul celui de-al treilea corn. Partea curbei utilității totale (OO'), paralelă cu abscisa, arată, de fapt că, la a 4-a doză, utilitatea totală este aceeaşi ca şi pentru primele trei doze, întrucât a 4-a doză are utilitatea marginală nulă.

Importanța practică a legii utilității marginale descrescânde

Ce posibilități avem să consumăm rațional, cunoscând legea utilității marginale descrescânde?

Cantitatea consumată de noi şi deci, de cele mai multe ori cerută pe piață, va scădea pe măsura satisfacerii unei trebuințe, chiar dacă prețul plătit pe doze succesive este acelaşi.

Acest lucru poate determina vânzătorii să ofere doze suplimentare la prețuri mai mici tocmai pentru a stimula cererea. Alteori, ne sunt stimulate preferințele cu sortimente diferențiate. În primul caz, noi vom minimiza efortul făcut pentru a obține aceeaşi satisfacție, iar în al doilea caz, vom obține o satisfacție superioară cu acelaşi efort. Adică, vom fi eficienți.

Comportamentul rațional al consumatorului

De ce trebuie să fim consumatori raționali?

Legea utilității marginale descrescânde se referă la reacțiile noastre de consum în cazul în care ne satisfacem o trebuință, utilizând acelaşi bun într-o anumită perioadă.

Dar noi avem o multitudine de nevoi pe care ni le satisfacem nu doar cu un singur bun, ci cu o varietate de bunuri. Ştiți deja că cele mai multe din aceste bunuri trebuie să le cumpărăm. Veniturile şi resursele noastre sunt însă limitate.

Legea rarității se aplică şi în cazul consumatorului, întrucât satisfactorii sunt insuficienți în raport cu nevoile de consum.

Nu ne permitem să ne satisfacem toate trebuințele şi de aceea trebuie să le sacrificăm pe unele în schimbul altora. Adică, trebuie să alegem. Permanent ne confruntăm cu alegeri. Dacă dorim să ne maximizăm satisfacția, trebuie să realizăm o alegere eficientă.

Eficiența consumatorului apare ca un raport între efectul alegerii şi efortul făcut = satisfacție/venit cheltuit.

O alegere este eficientă dacă permite:

- obținerea unui efect mai mare cu acelaşi efort
- obținerea aceluiaşi efect cu un efort mai mic
- obținerea unui efect superior cu un efort mai mic

Pentru consumator, **efectul alegerii îl reprezintă satisfacția resimțită sub forma utilității economice totale a programului de achiziții şi consum pentru care a optat, iar efortul îl reprezintă venitul cheltuit.**

Prin program de consum vom înțelege diferitele combinații între diferite doze din bunrile X, Y, Z, W etc., de la care consumatorul estimează să obțină o anumită satisfacție totală.

De exemplu, având o sumă dată de bani, ați avea posibilitatea să cumpărați patru ciocolate mici și un suc sau două sucuri și două ciocolate sau un suc și trei ciocolate etc. Aceste alternative reprezintă, pentru voi, programe de consum.

Dacă veți opta pentru primul program (patru ciocolate mici și un suc) veți fi eficienți numai dacă satisfacția adițională a celei de-a patra ciocolate pe unitatea de venit cheltuit este aceeași cu cea a singurului suc cumpărat.

În cazul alegerii unei doze dintr-un bun, raportul de eficiență apare ca raport între satisfacția adițională adusă de acea doză și prețul ei, respectiv: Umg/P.

Raportul Umg/P = criteriul alegerii eficiente a unor doze diferite din bunuri diferite.

Dar dacă avem de ales între doze din bunuri diferite care ne aduc satisfacții marginale inegale, la același efort? Vom alege doza pentru care acest raport este mai mare. Aceasta înseamnă că, pe unitatea de cheltuială vom obține o satisfacție mai mare. În alegerile noastre, noi nu urmărim însă utilitatea marginală, ci utilitatea totală în urma cheltuirii în întregime a venitului dat. Maximizarea utilității totale presupune alegerea programului rațional de consum.

Condiția alegerii programului rațional de consum

Dacă veniturile noastre și prețurile sunt date, maximizarea satisfacției totale depinde numai de raționalitatea noastră în alegera programului de consum.

Vom demonstra condiția alegerii raționale plecând de la un exemplu.

Presupunem că, în ultima zi de vacanță la mare v-au rămas numai 2,4 RON care v-ar permite să mâncați, alegând între un număr de cornuri și un număr de felii de parizer, cărora le acordați utilități marginale (Umg) conform datelor din tabelul 2.2. Prețul unui corn (Pc) este de 0,2 RON și al unei felii de parizer (Pp) de 0,4 RON. Notăm cu Umg/Pcn raportul dintre utilitatea marginală a cornului n și prețul lui, iar cu Umg/Ppn raportul dintre utilitatea marginală a unei felii n de parizer și prețul ei.

Tabelul 2.2

Utilitatea marginală a unui corn şi a unei felii de parizer şi alegerea raţională

Doza de parizer respectiv de corn	*Utilitatea marginală a unui corn*	*Utilitatea marginală a unei felii de parizer*	*Umg/Pc pentru un corn*	*Umg/Pp pentru o felie de parizer*	*Criteriul Alegerii = Umg/P*	*Alegere*
1	8	8	8/0,2 = 40	8/0,4 = 20	$Umg/Pc_1 > Umg/Pp_1$	Un corn
2	6	7	6/0,2 = 30	7/0,4 = 17,5	$Umg/Pc_2 > Umg/Pp_2$	Al doilea corn
3	3	6	3/0,2 = 15	6/0,4 = 15	$Umg/Pc_3 < Umg/Pp_1$ $Umg/Pc_3 < Umg/Pp_2$ $Umg/Pc_3 = Umg/Pp_3$	Prima felie de parizer A doua felie de parizer Al treilea corn şi a treia felie de parizer
4	2	4	2/0,2 = 10	4/0,4 = 10	$Umg/Pc_4 = Umg/Pp_4$	Al patrulea corn şi a patra felie de parizer
5	1	2	1/0,2 = 5	2/0,4 = 5	-	-
6	0	0	0	0		-

Aplicând noţiunile învăţate şi respectând condiţiile eficienţei economice, observăm că:

- *şi primul corn şi prima felie de parizer au aceeaşi utilitate marginală, dar acest lucru nu ne spune ceva despre eficienţa alegerii atâta timp cât efectul (satisfacţia adiţională) nu este raportată la efortul făcut pentru a-l procura. Veţi alege, evident, situaţia când aceeaşi unitatea monetară cheltuită va asigura o satisfacţie adiţională mai mare. Întrucât raportul de eficienţă este superior pentru primul şi al doilea corn, faţă de prima şi a doua felie de parizer, veţi opta mai întâi pentru două cornuri;*
- *pentru că, prima felie de parizer şi apoi şi a doua vă aduc o satisfacţie mai mare pe unitatea de cheltuială, în raport cu cea adusă de al treilea corn, veţi prefera, în continuare, să cumpăraţi primele două felii de parizer;*
- *cum al treilea corn şi a treia felie de parizer vă procură aceeaşi satisfacţie suplimentară la acelaşi efort făcut, le veţi achiziţiona pe ambele. Acelaşi lucru se va întâmpla şi cu al patrulea corn şi a patra felie de parizer;*
- *De ce nu aţi ales şi a cincea doză de corn şi de parizer? Pentru că venitul vostru este limitat la 2,4 RON pe care i-aţi cheltuit deja, plătind 0,2 RON x 4 cornuri şi 0,4 RON x 4 felii de parizer, adică 2,4 RON.*

În concluzie, plecând de la rapoartele de eficiență, ați ales în ordinea descrescătoare a acestora până când ați ajuns la egalitatea lor, pentru cele două bunuri și v-ați cheltuit complet venitul.

Programul vostru de consum cuprinde deci 4 cornuri și 4 felii de parizer, aducându-vă o satisfacție totală de 8 + 6 + 3 + 2 = 19, în cazul cornurilor, și 8 + 7 + 6 + 4 = 25 în cazul parizerului. În total satisfacția este de 44. Orice altă combinație v-ar fi asigurat o satisfacție totală mai mică.

Dacă de pildă, ați fi cheltuit cei 2,4 pe 5 felii de parizer și pe 2 cornuri? Satisfactia totală ar fi fost de 27 (pentru parizer) + 14 (pentru cornuri) = 41, adică mai mică decât în primul caz? De ce? Pentru că în alegerea voastră ați ignorat principiul eficenței.

În concluzie, esența comportamentului rațional al consumatorului constă în alegerea acelui program de achiziții și consum care îi maximizează utilitatea totală în urma chelturii venitului dat.

Generalizând, în cazul a două bunuri oarecare, X și Y, condiția matematică a alegerii raționale devine:

Umgx/Px = Umgy/Py sau Umgx/Umgy = Px/Py

sau, altfel spus, asigurarea egalității utilității marginale a celor două bunuri pe ultima unitate de venit cheltuit.

În realitate, noi nu consumăm doar două bunuri, astfel încât condiția se poate extinde pentru *n* bunuri.

Umgx/Px = Umgy/Py = Umgz/Pz .....s.a.m.d
Condiția alegerii raționale a unui program de consum.

Aceste egalități au caracter de legitate pentru comportamentul consumatorilor. Economistul american Paul Samuelson a surprins aceste relații în **legea utilității marginale egale pe unitatea de venit cheltuit**.

Care sunt consecințele practice ale legii egalității utilității marginale pe unitatea de venit cheltuit?

Dacă pe măsură ce prețul crește, eficiența consumului se reduce (raportul Umg/P scade), consumatorul rațional va înlocui bunul al cărui preț crește, cu altul al cărui preț se menține. În felul acesta, el încearcă să mențină egalitatea rapoartelor de eficiență.

Programul rațional de consum asigură ceea ce economiștii numesc starea de echilibru a consumatorlui. El permite întâlnirea preferințelor individuale cu cheltuirea deplină a ventului disponibil în condițiile obținerii maximului de satisfacție totală.

Echilibrul consumatorului reprezintă nivelul maxim de utilitate totală de care acesta poate beneficia, folosind bunurile cumpărate cu un anumit venit dat.

Realizarea echilibrului consumatorului presupune alegerea acelei variante de combinare a diferitelor cantități de bunuri disponibile care pot fi achiziționate prin cheltuirea integrală a venitului dat și care totodată corespunde preferințelor sale.

Programul de consum care asigură starea de echilibru se poate determina și pe baza **funcției de utilitate**. Știm că preferințele determină utilitatea marginală care, așa cum s-a arătat, scade la creșterea cantității consumate dintr-un bun în același interval de timp. Dacă această scădere are loc potrivit unei anumite rații, relația negativă dintre utilitatea marginală (Umg) și cantitatea consumată, de exemplu din bunul X sau Y, ar putea fi exprimată prin funcția de utilitate pentru cele două bunuri:

$$Umgx = a - bx$$
$$Umgy = c - dy$$

unde a, b, c, d reprezintă valori constante.

Dacă notăm cu Px, prețul bunului X și cu Py, prețul bunului Y, iar cu V, venitul disponibil, programul care asigură echilibrul consumatorului va trebui să satisfacă simultan două condiții: cea de venit și cea de egalitate a raportului utilitate marginală/preț pe ultima unitatea monetară cheltuită:

$$V = Px \cdot X + Py \cdot Y$$
$$Umgx/Px = Umgy/Py$$

Prima condiție se mai numește **ecuația venitului** (bugetului).

Putem astfel determina programul rațional de consum rezolvând sistemul celor două ecuații.

De exemplu, avem un venit, de 20 RON pe care intenționăm să-l cheltuim cumpărând două bunuri: ciocolată (C) și apă plată (A). Prețul unei ciocolate este de 4 RON și a unei sticle de apă de este de 2 RON. Funcția utilității marginale pentru ciocolată este Umgc = 11 – C, iar a apei Umga = 12 – 2A. Câte ciocolate și câte sticle de apă cumpărăm? Utilizând ecuația venitului, condiția egalității utilității marginale pe ultima unitate monetară cheltuită cu ciocolata și cu apa, și cele două funcții de utilitate, rezultă:

$$20 = 4C + 2A$$
$$(11 - C)/4 = (12 - 2A)/2$$

unde: C repezintă numărul ciocolatelor și A numărul sticlelor de apă cumpărate potrivit preferințelor și venitului disponibil. Rezolvarea sistemului conduce la programul rațional de consum: 3 ciocolate și 4 sticle de apă.

Calculul satisfacției totale asigurate de acest program se poate realiza înlocuind mai întâi aceste valori în funcția de utilitate. Determinăm, astfel, utilitatea marginală a fiecăreia din cele 3 ciocolate și 4 sticle de apă și însumăm apoi aceste utilități (tab. 2.3).

Tabelul 2.3

Doză	*Utilitatea marginală a sticlei cu apă*	*Utilitatea marginală a ciocolatei*
1	12 – 2A = 12 – 2 = 10	11 – C = 11 – 1 = 10
2	12 – 2A = 12 – 4 = 8	11 – C = 11 – 2 = 9
3	12 – 3A = 12 – 6 = 6	11 – C = 11 – 3 = 8
4	12 – 4A = 12 – 8 = 4	-

$$UT = \Sigma UmgA + \Sigma UmgC = 28 + 27 = 55$$

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Identificați răspunsul corect și argumentați alegerea utilizând noțiunile economice specifice.

1. Sunt agenți consumatori:
   a) un coleg care își îngrijește grădina;
   b) o colegă angajată part-time într-o firmă de patiserie;
   c) cel care mănâncă o prajitură;
   d) cel care cumpără o prăjitură pentru a o oferi altcuiva;
   e) cel care își depune economiile la CEC.

2. Care afirmație este adevărată?
   a) orice bun economic este un bun final;
   b) satisfactorii sunt numai bunurile de care consumatorii sunt mulțumiți;
   c) în România, mai puțin de 50% din PIB este destinat consumului final;
   d) manualele gratuite sunt bunuri libere;
   e) aprecierea utilității economice este subiectivă.

3. Potriviți conținutul informațional al tabelului de mai jos, asociind fiecărui număr din coloana A, litera corespunzătoare din coloana B. Argumentați asocierile făcute, utilizând noțiunile care apar în lecție.

A	B
1. Bunuri folosite pentru satisfacerea trebuințelor finale	**a)** Utilitatea totală devine maximă
2. Satisfacerea trebuințelor finale	**b)** Satisfactori
3. Bun din natură care se consumă după nevoie fiind relativ gratuit	**c)** Utilitate marginală
4. Satisfacție suplimentară resimțită prin consumarea unei unități suplimentare dintr-un bun în același interval de timp	**d)** Legea lui Gossen
5. Situație în care curba utilității totale devine paralelă la abscisă	**e)** Bun liber
6. Relație esențială și generală între creșterea succesivă a dozelor consumate dintr-un bun și utilitatea marginală	**f)** Consum final

4. Tabelul de mai jos se referă la utilitatea marginală şi totală a unor doze egale de apă folosite într-o anumită perioadă.

a) Completaţi spaţiile libere din tabelul următor, utilizând relaţiile dintre utilitatea marginală şi utilitatea totală.

Doze de apă Q	*Destinaţie*	*Utilitatea totală UT*	*Utilitatea marginală Umg*
Prima	Potolirea setei	100	
A doua	Preparare hrană		90
A treia	Curăţenie,spălat		80
A patra	Spălatul maşinii	345	
A cincea	Udat grădina		70
A şasea	-	415	

b) Indicaţi condiţia punctului de saturare.

c) Pe baza aprecierilor voastre personale, completaţi un tabel referitor la utilitatea marginală a celor şase doze de apă pentru consumul familiei voastre. Aplicaţi definiţia utilităţii economice în explicarea eventualele diferenţe care apar între preţuirea pe care o acordaţi voi şi cea acordată de colegii voştri celor şase doze de apă. Cum influenţează aceste diferenţe deciziile de procurare a apei?

5. Se cunosc următoarele date referitoare la consumul unei persoane:

Preţul bunului A, respectiv PA= 1 RON.

Utilitatea marginală a bunului A = 40 şi este de două ori mai mare decât a bunului B.

În aceste condiţii, consumatorul decide raţional să cumpere bunul B, dacă:

a) preţul bunului B = 0,2 RON;
b) preţul bunului B = 0,5 RON;
c) preţul bunului B este mai mare decât a bunului A, indiferent de nivelul lui;
d) preţul bunului B este egal cu 1 RON.

6. Presupunem că aveţi un venit disponibil de 10 RON pe care îl cheltuiţi integral într-o săptămână pentru satisfacerea nevoilor de consum prin intermediul a două bunuri X şi Y. Preţul bunului X este de 1 RON şi al bunului Y de 2 RON. Funcţia utilităţii marginale în cazul bunului X este: Umgx = 12 – 2x, iar în situaţia bunului Y este: Umgy = 26 – 6y.

- Cum ar trebui să vă cheltuiţi venitul disponibil pentru a obţine în acea săptămână o satisfacţie totală maximă?
- Care ar fi nivelul utilităţii totale corespunzător alegerii programului raţional de achiziţii şi consum?

2.2. Cererea

La cumpărături

Sunteți consumatori cumpărători, purtători ai cererii, și trebuie să luați decizii raționale în privința achizițiilor voastre. Studiul acestei teme și rezolvarea testelor de la sfârșitul ei vă vor asigura competențe care vă vor permite:

- înțelegerea situațiilor în care trebuințele noastre se manifestă ca cerere,
- descrierea relației dintre modificarea prețului și a cantității cerute dintr-un bun,
- calcularea elasticității cererii în funcție de preț și precizarea importanței cunoașterii ei pentru deciziile vânzătorilor și ale cumpărătorilor;
- determinarea și explicarea sensului modificării cererii unor bunuri în diferite situații

Conceptul de cerere

Așa cum ați învățat până acum, cele mai multe nevoi ale noastre sunt satisfăcute prin intermediul pieței. Adică se manifestă ca cerere. Dar ce este cererea? Cereți colegului vostru să vă împrumute, la oră, un pix. În pauză, mergeți la libraria de vizavi și cumpărați pixul de care aveți nevoie. În sens economic, ați **cerut** pixul numai la librărie. Cererea se referă la manifestarea trebuințelor pe piața bunurilor.

Cererea pentru un bun reprezintă toate cantitățile dorite din acel bun, care pot fi cumpărate, în anumite condiții de timp și spațiu, la diferite niveluri ale prețului acelui bun.

Satisfacererea nevoilor cumpărătorilor este condiționată de schimbarea propriilor lui resurse: veniturile, cu resursele oferite pe piață, respectiv mărfuri. Dacă pe piață există asemenea mărfuri, puterea de cumpărare a consumatorului depinde de preț și de veniturile sale. Prețul și venitul sunt factori economici care acționează asupra cererii. **Acoperirea bănească a dorințelor noastre permite manifestarea cererii solvabile.** Dar, cererea depinde și de dorințele noastre, care au la bază aprecierea utilității economice a bunurilor.

Rezultă că cererea se schimbă odată cu modificarea dorințelor, a veniturilor și a prețurilor.

Modificarea cererii ca urmare a modificării factorilor de influență poartă numele de elasticitatea cererii.

Considerând că veniturile și preferințele noastre sunt date, să vedem mai întâi ce influență are prețul aupra cantității cerute.

Să presupunem că vi s-a făcut sete şi că doriţi să cumpăraţi un suc. Intraţi în magazin, dar constataţi că preţul afişat de 2,5 RON sticla depăşeşte cei 2 RON de care dispuneţi voi. Părăsiţi magazinul şi intraţi la cofetăria de vizavi, unde o sticlă de suc costă 1,5 RON. Vă hotărâţi să cumpăraţi. Abia acum, când vă şi permiteţi să plătiţi marfa, dorinţa voastră se transformă în cerere. Probabil, la fel, vor acţiona şi alţi consumatori care îşi vor permite şi vor dori să obţină aceeaşi satisfacţie - sticla de suc - cu un sacrificiu (preţ) mai mic. Cu alte cuvinte, se poate cumpăra o cantitate mai mare dintr-un bun la un preţ mai mic şi o cantitate mai mică la un preţ mai mare.

Legea generală a cererii exprimă relaţia inversă (negativă) între cantitatea cerută dintr-un anumit bun şi preţul bunului respectiv. Aceasta înseamnă că, dacă:

- **preţul creşte, cantitatea cerută scade, rezultând contracţia cererii;**
- **preţul scade, cantitatea cerută creşte, deci cererea se extinde.**

Plecând de la exemplul nostru, referitor la cererea de suc într-o zi, la magazinele dintr-o anumită zonă, să presupunem că întâlnim situaţia prezentată în tabelul 2.4.

Tabelul 2.4

Preţul (unei sticle mici cu suc, RON)	*Numărul de sticle cerute*	*Numărul total de sticle de suc cerute*
1,5	1000	4.370
2,0	950	3.370
2,5	900	2.420
3,0	700	1.520
3,5	500	820
4,0	200	320
4,5	100	120
5,0	20	20

Cantitatea totală de sticle cerute se determină însumând cantităţile cerute la preţuri mai mari cu cele cerute la preţuri mai mici. De exemplu, cine este dispus să cumpere la preţul de 5 RON cu atât mai mult va fi dipus să plătească 4,5; 4; 3,5; 2,5; 2 sau 1,5 RON. Deci cererea totală va fi:

20 (la preţul de 5) + 100 (la preţul de 4,5) + 200 (la preţul de 4) + 500 (la preţul de 3,5) + 700 (la preţul de 3) + 900 (la preţul de 2,5) + 950 (la preţul de 2,0) + 1000 (la preţul de 1,5) = 4 370 sticle de suc.

Reprezentarea grafică a datelor din tabelul 2.4. permite determinarea curbei cererii (fig. 2.4). Aceasta rezultă din asocierea cifrelor referitoare la numărul de sticle de suc cerute (Q), înscrise pe abscisă, cu cele referitoare la nivelul preţului, înscrise pe ordonată (P).

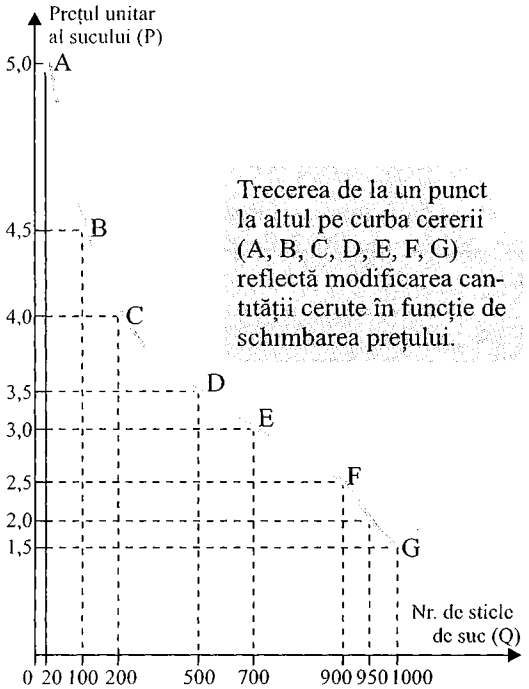

Fig. 2.4. *Curba cererii de suc*

Nu trebuie însă să punem semnul egal între cantităţile cerute la diverse preţuri şi cererea pieţei.

Cererea pieţei reprezintă toate cantităţile cerute la toate nivelurile posibile de preţ într-o anumită perioadă, într-un anumit loc.

În tabelul 2.4, primele două coloane reflectă toate cazurile de asociere preţ-cantitate cerută, respectiv cererea pieţei. Cantitatea cerută la preţul de 1,5 RON, de pildă, este de 1 000 în timp ce cererea totală a pieţei din acea zonă, în ziua respectivă, este de 4 370 de sticle.

Relaţia negativă dintre modificarea preţului şi a cantităţii cerute (celelalte condiţii ale cererii fiind constante) ar putea fi evidenţiată pe baza unei funcţii numită **funcţia cererii**.

Funcţia cererii: $C = a - b \cdot P$

unde: a şi b reprezintă constante, C – cererea şi P – preţul.

De exemplu, în cazul unei cereri date, dacă a = 220 şi B = 4, atunci funcţia cererii bunului X ar fi C x = 220 – 4P. Dând valori preţului, am putea genera tabelul 2.5 al cererii acestui bun.

Tabelul 2.5

Preț (unități monetare)	1	2	3	4	5	6
Cantitate cerută (număr unități de bun cerut)	216	212	208	204	200	196

În acest caz, funcția arată că, dacă prețul crește cu o unitate monetară, cantitatea cerută scade cu 4 unități din acel bun și, invers, dacă prețul scade cu 4 unități monetare, cantitatea cerută crește cu 4 unități din acel bun.

de elasticitate a cererii

Datele de mai sus indică existența unei relații inverse între sensul modificării prețului și sensul modificării cantității cerute, dar modificările procentuale nu sunt proporționale la diferite niveluri de prețuri.

Modificarea cantității cerute, ca urmare a modificării prețului, se numește elasticitatea cererii în funcție de preț.

Putem utiliza ca instrument de măsurare a acestei elasticități **coeficientul de elasticitate a cererii la preț (Kecp).**

$$Kecp = -\Delta\%Qc/\Delta\%P \quad \text{sau} \quad Kecp = -(\Delta Qc/Qc_0)\cdot 100/(\Delta P/P_0)\cdot 100,$$

unde:

ΔQc reprezintă modificarea absolută a cantității cerute adică: $\Delta Qc = Qc_1 - Qc_0$

Qc_0 – cantitatea cerută inițial, la prețul anterior, P_0;

Qc_1 – cantitatea cerută după modificarea prețului, la nivelul prețului actual, P_1;

$\Delta\%Qc$ – modificarea relativă a cantității cerute, adică: $\Delta\%Qc = (\Delta Qc/Qc_0)\cdot 100$;

ΔP – modificarea absolută a prețului, respectiv: $\Delta P = P_1 - P_0$;

$\Delta\%P$ – modificarea relativă a prețului, adică $\Delta\%P = (\Delta P/P_0)\cdot 100$.

În fața fracției, se pune semnul minus întrucât, așa cum ați văzut, există o relație negativă între sensul modificării prețului și cel al modificării cantității cerute.

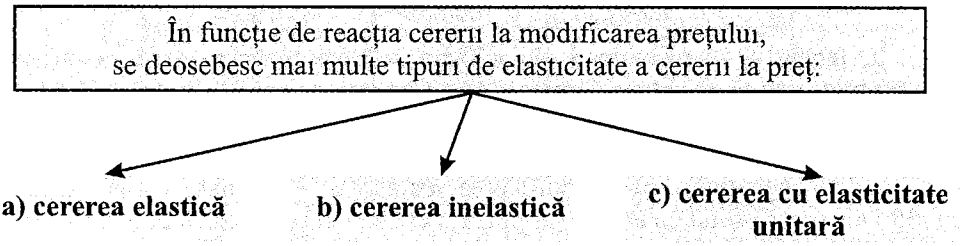

a) Cererea elastică la preț

În cazul cererii elastice la preț, modificarea prețului cu un anumit procent determină modificarea cantității cerute în sens opus, dar cu un procent mai mare.

$$\Delta\%Qc > \Delta\%P \text{ și } Kecp > 1.$$

Plecând de la exemplul referitor la piața sucurilor, să considerăm cazul: $P_0 = 4,5$ RON și $Qc_0 = 100$, respectiv $P_1 = 5$ RON și $Qc_1 = 20$.

Pentru calculul coeficientului vom parcurge următorii pași:

- *determinarea modificării absolute a prețului, respectiv:*

$$\Delta P = P_1 - P_0 = 5 - 4,5 = 0,5;$$

- *determinarea modificării relative a prețului, respectiv:*

$$(\Delta P/P_0) \cdot 100 = (0,5/4,5) \cdot 100 = 11\%;$$

- *determinarea modificării absolute a cantității cerute:*

$$\Delta Qc = Qc_1 - Qc_0 = 20 - 100 = -80;$$

- *determinarea modificării relative a cantității cerute:*

$$\Delta Qc/Qc_0 = (-80/100) \cdot 100 = 80\%;$$

- *calculul coeficientului: $Kecp = -(-80\%)/11\% = 7,27$.*

Procentul micșorării cantității cerute este de 7,27 ori mai mare decât procentul creșterii prețului și deci $Kecp > 1$.

Cantitatea cerută modificându-se mai puternic decât prețul, spunem că cererea de suc este elastică la preț.

Bunurile cu cerere elastică sunt, în general, bunurile ușor substituibile, față de care, cumpărătorul nu este strict dependent. De exemplu: unele obiecte de îmbrăcăminte, unele produse electronice și electrocasnice, unele alimente și băuturi răcoritoare. În cazul nostru, sucul face parte din categoria bunurilor substituibile, cu cerere elastică putându-se înlocui cu alte sortimente de suc sau cu apă.

b) Cererea inelastică la preț

În cazul cererii inelastice la preț, modificarea prețului cu un anumit procent determină modificarea cantității cerute în sens opus, dar cu un procent mai mic.

$$\Delta\%Qc < \Delta\%P \quad \text{și} \quad Kecp < 1.$$

De exemplu, dacă ar fi vorba de un aliment de bază, precum laptele, creșterea prețului are un efect mai slab asupra micșorării cantității cerute, pentru că nu există substituenți ai acestuia.

Să presupunem că, creșterea recentă a prețului la lapte, de la 2,5 RON litrul la 3 RON litrul a condus la scăderea cantității de lapte la alimentara din cartier în medie de la 5 000 de litri pe zi la 4 800 de litri pe zi, în decurs de o săptămână. În acest caz, parcurgând aceiași pași ca în exemplul anterior, determinăm un coeficient de:

$$Kecp = -(4\,800 - 5\,000) \times 100/5000/(3 - 2,5) \times 100/2,5 = -(-4\%)/20\% = 0,2.$$

Cantitatea cerută de lapte a scăzut (cu 4%), mai puțin decât creșterea prețului (cu 20%) la lapte. Spunem că cererea de lapte este inelastică la preț (**$Kecp < 1$**).

Au cerere inelastică mai ales bunurile de strictă necesitate sau unele produse care sunt ieftine şi au pondere mică în cheltuielile de consum.

Cu cât cumpărătorul este mai dependent de bun, cererea lui va fi mai inelastică la preţ.

c) Cererea cu elasticitate unitară la preţ

În cazul cererii cu elasticitate unitară la preţ, modificarea preţului cu un anumit procent determină modificarea cantităţii cerute în sens opus, cu acelaşi procent.

$$\Delta\%Qc = \Delta\%P \quad \text{şi} \quad Kecp = 1.$$

De exemplu, o reducere de preţ cu 15% la produsul x determină o creştere a cantităţii cerute cu 15%. În această situaţie ***Kecpx = 1.***

Cum evoluează cheltuielile totale ale cumpărătorilor în cazul celor trei categorii de cerere? Determinăm aceste cheltuieli înmulţind cantităţile cumpărate dintr-un bun cu preţul acestuia. Acestea reprezintă, de fapt, veniturile totale ale vânzătorilor mărfurilor respective.

Venitul total al vânzătorilor = cheltuielile totale ale cumpărătorilor = Q · P.

Sensul modificării cheltuielilor totale ale cumpărătorilor, respectiv ale veniturilor totale ale vânzătorilor depinde de elasticitatea cererii la preţ.

La cerere elastică la preţ
- creşterea preţului, generând o scădere într-o proporţie mai mare a cantităţii cerute, conduce la scăderea cheltuielilor totale ale cumpărătorilor, respectiv a veniturilor totale ale vânzătorilor;
- scăderea preţului generează o creştere într-o proporţie mai mare a cantităţii cerute şi deci creşterea cheltuielilor totale ale cumpărătorilor şi a veniturilor totale ale vânzătorilor.

La cerere inelastică la preţ
- creşterea preţului conduce la scăderea într-o proporţie mai mică a cantităţii cerute conducând la creşterea cheltuielilor totale ale cumpărătorilor, respectiv a veniturilor totale ale vânzătorilor;
- scăderea preţului generează o creştere într-o proporţie mai mică a cantităţii cerute şi deci o scădere a cheltuielilor cumpărătorilor şi a veniturilor totale ale vânzătorilor.

La cerere cu elasticitate unitară la preţ
- procentul creşterii preţului fiind egal cu procentul scăderii cantităţii cerute, cheltuielile totale ale cumpărătorilor, respectiv venitul total al vânzătorilor nu se modifică;
- procentul scăderii preţului fiind egal cu procentul creşterii cantităţii cerute, cheltuielile totale ale cumpărătorilor, respectiv venitul total al vânzătorilor sunt constante.

Cererea pentru un bun se poate modifica şi în condiţiile în care preţul acestuia nu se modifică. De ce? Economiştii spun că se modifică condiţiile cererii.

Condiţiile cererii

Aceste condiţii, altele decât preţul bunului respectiv, **pot fi** grupate în condiţii de **natură economică** şi **extraeconomică**. Din prima categorie fac parte: venitul cumpărătorului şi modificarea preţurilor altor bunuri. Din a doua grupă de condiţii pot fi amintite: sezonul, tradiţiile, schimbarea preferinţelor.

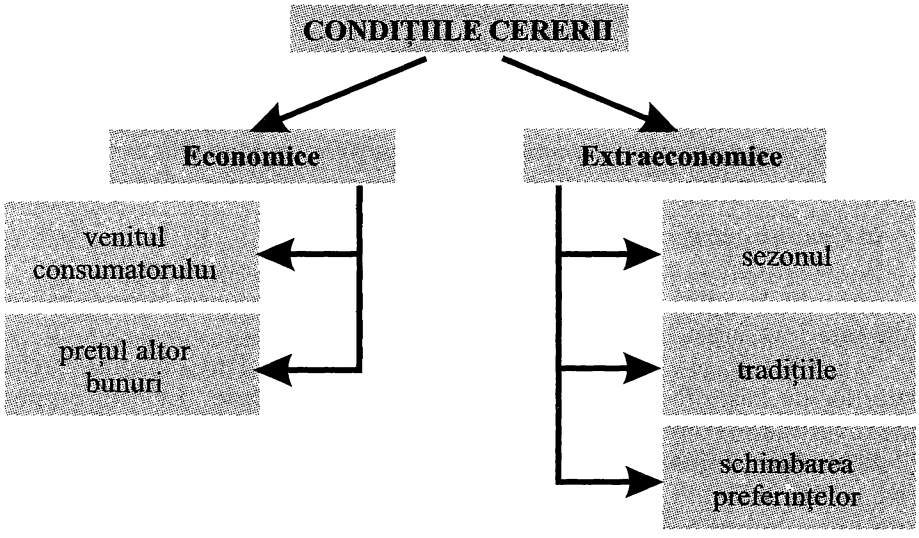

Să încercăm să ilustrăm acţiunea lor asupra modificării cererii.

a) Condiţiile economice

Venitul cumpărătorului: dacă venitul creşte, cererea creşte; o scădere a venitului poate diminua cererea.

Dar nu în toate cazurile o creştere de venit generează o creştere a cererii. În funcţie de reacţia cererii la modificarea venitului, economiştii împart bunurile în **bunuri normale şi bunuri inferioare.**

- **Dacă la creşterea venitului, creşte cererea pentru un bun, acel bun este un bun normal.**
- **Dacă creşterea venitului conduce la scăderea cererii pentru un bun, bunul este inferior.**

Pot intra în categoria bunurilor normale unele produse alimentare: carnea, dulciurile, băuturile răcoritoare, unele produse nealimentare, precum îmbrăcămintea sau unele servicii.

Pot fi bunuri inferioare: pâinea, cartofii, legumele uscate.

Sensibilitatea cererii la venit se poate măsura cu ajutorul **coeficientului de elasticitate a cererii la venit**

$$\boxed{Kecv = \Delta\%C/\Delta\%V.}$$

Acest coeficient are valori diferite în cazul celor două tipuri de bunuri.

Kecv > 0 la bunuri normale şi Kecv < 0 la bunuri inferioare.

În cazul în care veniturile nu se modifică, schimbarea cererii pentru un bun poate fi consecinţa modificării preţurilor altor bunuri fie înlocuitoare ale acestuia, fie complementare lui.

- **Dacă se modifică într-un anumit sens preţul unui înlocuitor, cererea pentru produsul care ar putea fi substituit se modifică în acelaşi sens.**

De exemplu, dacă se scumpesc biletele de autobuz, unii călători vor prefera metroul. Creşte, astfel, cererea pentru transportul public subteran, deşi preţul călătoriilor cu metroul nu a scăzut.

- **Dacă se modifică într-un anumit sens preţul unui bun, preţul bunului complementar lui se modifică în sens opus. Prin bunuri complementare vom înţelege acele bunuri pereche care se folosesc împreună.**

De exemplu, benzina şi automobilele: creşterea preţului la benzină poate conduce la scăderea cererii de automobile.

b) Condiţii extraeconomice

Să vedem cum se exercită influenţa lor plecând de la câteva exemple.

Sezonul. De pildă, cererea de îngheţată, de sandale sau de costume de baie este diferită vara decât iarna.

Tradiţiile. Ce se va întâmpla cu cererea de carne de miel în România în preajma sărbătorilor de Paşte faţă de aceeşi cerere în luna decembrie? Evident creşte, în virtutea unei tradiţii religioase.

Schimbarea gusturilor şi preferinţelor consumatorilor poate modifica cererea pentru un bun. La schimbarea dorinţelor contribuie reclamele, dar şi moda, apariţia unor produse noi sau transmiterea diferitelor informaţii prin mass-media. De exemplu, în rândul tinerilor, moda tricourilor personalizate face să scadă cererea pentru tricourile cu imprimeuri standardizate. Cum a influenţat apariţia compact-discurilor, cererea de casete? Mulţi dintre tinerii care au aparatură necesară au preferat CD-rile, astfel încât cererea de casete a scăzut.

Acţiunea tuturor acestor condiţii **poate conduce la variaţia cererii la acelaşi preţ, adică la deplasarea curbei cererii** (fig. 2.5).

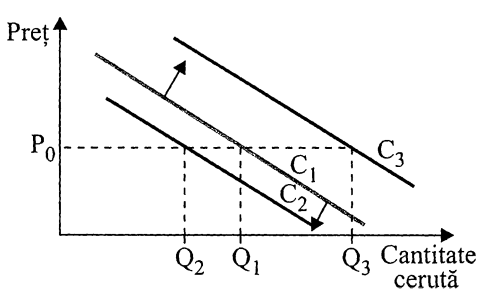

Fig. 2.5. *Deplasarea curbei cererii*

Deplasarea curbei cererii din poziţia C_1 în poziţia C_3, adică la dreapta, semnifică o creştere a cererii. Deplasarea curbei cererii la stânga (de la C_1 la C_2) indică o scădere a cererii.

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Identificați cazul/cazurile în care exemplele de mai jos se referă la trebuințe ale voastre care, de regulă, se manifestă sub forma cererii:

a) dorința de a consuma prăjitura pe care ați pregătit-o în casă;
b) dorința de a consuma bomboana oferită de un coleg cu ocazia zilei de naștere;
c) nevoia de a utiliza tabla pentru a demonstra în clasă rezolvarea unei probleme de Economie;
d) nevoia de a cumpăra un pachet de biscuiți al cărui preț unitar este de 1,5 RON, în condițiile în care dispuneți de 10 RON.

2. Să presupunem că, în cadrul companiei școlare, produceți și vindeți colegilor voștri tricouri cu imprimeuri personalizate. În urma unui studiu de piață constatați următoarele evoluții:

Preț	*Număr de tricouri cerute*	*Cheltuielile cumpărătorului*
20 RON	40	
17 RON	50	

a) Completați tabelul și determinați coeficientul de elasticitate a cererii la preț.
b) Arătați în ce sens modificarea comportamentului cumpărătorului de tricouri poate orienta decizia voastră referitoare la stabilirea prețului.

3. Completați tabelul de mai jos pe baza identificării tendințelor cererii bunurilor menționate și a condițiilor care au condus la modificarea acesteia. Explicați cum ar putea fi reprezentată grafic modificarea cererii în fiecare caz în parte.

Tipul de bun	*Tendința cererii*	*Condițiile cererii*	*Sensul deplasării curbei cererii*
1. Cererea de cizme îmblănite în luna aprilie			
2. Carnea de pasăre în România în prima parte a anului 2006, când ziarele anunță existența unor localități afectate de gripa aviară			
3. Jucării în luna decembrie față de luna octombrie			
4. Centrale termice de încălzire a locuințelor în condițiile scumpirii semestriale a gazelor			
5. Băuturi racoritoare în luna iulie, în stațiile de autobuz sau în pasajele stațiilor de metrou			
6. Ciocolata în condițiile scumpirii acesteia			
7. Telefoanele fixe în condițiile ieftinirii telefoanele mobile			

Capitolul 3

PRODUCĂTORUL ȘI COMPORTAMENTUL SĂU RAȚIONAL

3.1. Proprietatea și libera inițiativă

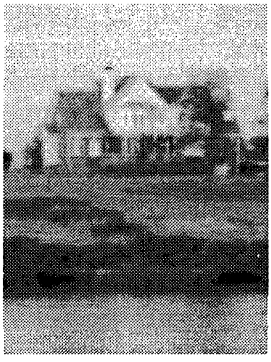

Înstrăinarea folosinței obiectului proprietății generează venituri

Studiind această temă veți dobândi următoarele competențe:
- definirea proprietății din perspectivă economică,
- identificarea atributelor proprietății,
- evidențierea raportului proprietate – liberă inițiativă.

Proprietatea – unitatea indisolubilă dintre obiectul și subiectul proprietății

Activitatea economică, în general, și cea de producție, în special, se desfășoară în diferite forme și structuri organizatorice determinate de o multitudine de factori. Unul dintre aceștia este forma de proprietate care reflectă relațiile dintre participanții la viața economică influențați de mediul lor, de raporturile manifestate între ei în legătură cu bunurile, serviciile, informațiile deținute și utilizate (direct sau indirect).

Din perspectivă economică, proprietatea exprimă relațiile obiective dintre agenți în legătură cu apartenența elementelor care constituie obiectul proprietății.

Proprietatea apare ca unitate dintre subiect şi obiect.

Obiectul proprietăţii îl reprezintă mai ales **bunurile economice.**

Subiectul proprietăţii, respectiv cei cărora le aparţin aceste bunuri sunt: persoanele fizice (indivizi, familii) sau persoanele juridice (socio-grupuri, organizaţii).

Atributele proprietăţii în cadrul diferitelor activităţi economice

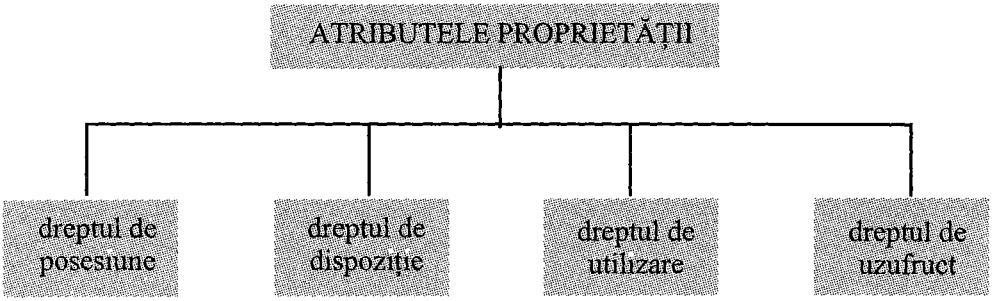

În cadrul activităţii economice, aceste atribute ale proprietăţii sunt transferate parţial sau total de la un agent la altul. Astfel, **transferul total** este ocazionat de actele de vânzare-cumpărare, donaţii, succesiuni (moştenire). În acest caz, se pierde dreptul de proprietate asupra bunului. **Transferul parţial** are loc în cadrul actelor de: creditare, arendare, închiriere, concesionare, locaţie de gestiune. În această situaţie, se înstrăinează anumite atribute ale proprietăţii, fără a pierde dreptul de proprietate asupra bunului.

De reţinut că întotdeauna dreptul de posesiune se corelează cu dreptul de dispoziţie, ambele condiţionând calitatea de proprietar. În cazul transferului parţial, se poate transfera dreptul de utilizare şi de uzufruct.

De exemplu, vânzarea unui teren conduce la înstrăinarea totală a dreptului de proprietate. Arendarea lui duce la înstrăinarea folosinţei, aducând proprietarului un uzufruct sub forma rentei încasate de la utilizatorul terenului său.

Care este uzufructul depunerii unei sume de bani la bancă?
Ce atribute ale proprietăţii au fost astfel înstrăinate?

Pluralismul formelor de proprietate

Evoluţia formelor de proprietate este rezultatul perfecţionării continue a factorilor de producţie a revoluţiilor industriale care au dus la coexistenţa mai multor forme de proprietate, în dimensiuni şi ponderi diferite, de la o ţară la alta, de la o perioadă istorică la alta.

În prezent, în toate ţările lumii se constată coexistenţa a trei forme de proprietate cu variante specifice fiecărei ţări: proprietatea particulară, proprietatea publică, proprietatea mixtă.

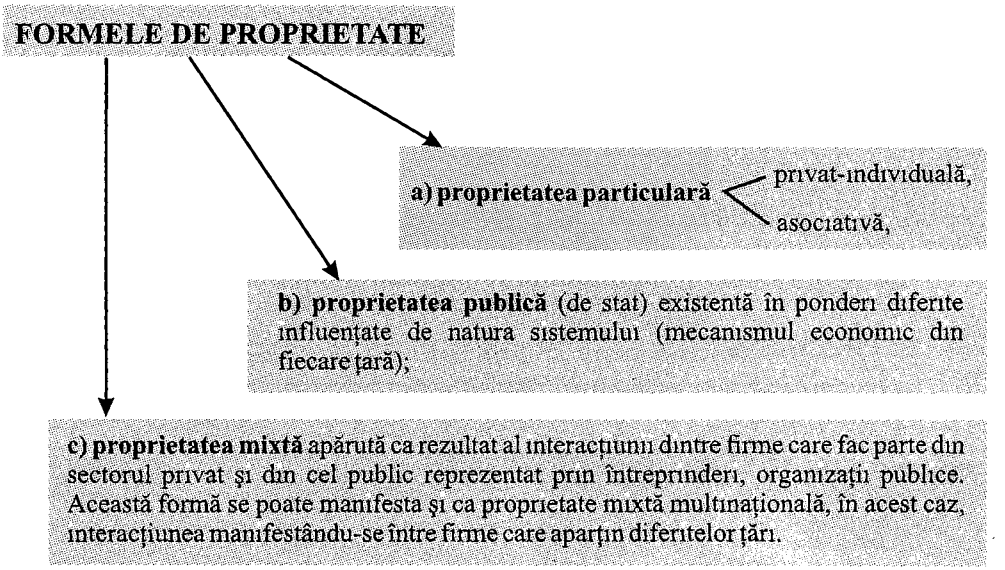

Fig. 3.1. *Clasificarea formelor de proprietate*

De exemplu, o societate pe acțiuni este proprietate privat-asociativă a grupului de acționari, dar regia autonomă a căilor ferate este proprietate publică.

Aceste forme nu se exclud una pe alta, ele sunt compatibile, dar forma care-și demonstrează viabilitatea este cea care asigură eficiența cea mai ridicată în administrarea, gestionarea obiectului proprietății.

Astfel se explică modificările structurii proprietății care se manifestă și în țara noastră după decembrie 1989, prin creșterea ponderii proprietății private în ansamblul pluralismului formelor de proprietate.

Libera inițiativă

Consecința exercitării depline a atributelor proprietății este manifestarea liberei inițiative concretizate în dreptul agenților economici de a decide ce, cât, cum și pentru cine produc, cum își administrează veniturile.

Cea mai semnificativă evoluție a liberei inițiative se corelează cu existența și dezvoltarea proprietății particulare.

Exercitarea liberei inițiative face posibilă afirmarea și promovarea concurenței pe piață, ceea ce permite satisfacerea mai bună a nevoilor cumpărătorilor. Se mențin pe piață numai acei agenți economici care au luat decizii eficiente, în funcție de condițiile pieței, dar și corecte. Astfel, ei își realizează propriilor interese, fără a leza interesele celorlalți, deci au demonstrat că au un comportament etic în relațiile economice.

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Alegeți varianta corectă de răspuns, argumentând alegerea pe baza definirii sensului economic al termenului de proprietate și a evidențierii raportului proprietate – liberă inițiativă. Din punct de vedere economic, proprietatea reprezintă:

a) unitatea dintre bunurile materiale și serviciile de producție deținute;
b) unitatea dintre subiectul proprietății și obiectul deținut de acesta;
c) relații juridice reflectate în dreptul de a acționa în judecată o persoană care deteriorează un bun aparținând alteia;
d) bunurile economice deținute;
e) toate bunurile utilizate indiferent de provenienta și modul de acces la acestea.

2. Când o societate pe acțiuni angajează salariați, are loc transferul următoarelor atribute ale proprietății sale:

a) posesiunea și utilizarea;
b) dispoziția și uzufructul;
c) utilizarea și parțial uzufructul;
d) total uzufructul și posesiunea;
e) a, b, c, d;

3. Alegeți varianta corectă de răspuns și motivați-vă răspunsul. Libera inițiativă este:

a) o condiție necesară a manifestării concurenței;
b) libertatea necondiționată de ați alege mijloacele în lupta de concurență;
c) indispensabilă satisfacerii nevoilor colective;
d) sursă a conducerii planificate, centralizate a economiei;
e) a, b, c, d.

4. Alcătuiți un eseu cu tema: „Pluralismul formelor de proprietate – cadrul manifestării intereselor individuale și sociale".

5. Grupați-vă în două echipe pentru a studia modul de transfer al atributelor proprietății în cazul:

a) cumpărării unui calculator;
b) producției de struguri în situația în care proprietarul viței-de-vie participă la producție fiind ajutat de o persoană pe care o angajează sezonier la săpatul și la culesul strugurilor.

3.2. Factorii de producţie şi eficienţa combinării lor

Combinarea factorilor muncă şi capital tehnic

Studiind această temă veţi dobândi următoarele competenţe:
- identificarea factorilor de producţie;
- analiză a componentelor capitalului în corelaţie cu acţiunea lor asupra costului;
- rezolvarea aplicaţiilor practice în scopul formării comportamentului raţional de combinare a factorilor de producţie.

Producătorul şi firma

Existenţa şi dezvoltarea societăţii omeneşti sunt condiţionate de consumul de bunuri şi/sau servicii. Natura oferă oamenilor numai o parte din acestea, de aceea ei trebuie să îşi asigure cea mai mare parte a bunurilor şi/sau serviciilor producându-le, având acces la ele direct (autoconsum) sau indirect (schimb).

Organizarea şi desfăşurarea producţiei este realizată de către **producător**. În economie, funcţia de a produce pentru piaţă revine firmelor lor.

Bunurile/serviciile obţinute de acesta sunt oferite **consumatorului,** ceea ce înseamnă că producătorul este **purtătorul ofertei**, în timp ce consumatorul este **purtătorul cererii**.

Firma (întreprinderea), ca agent economic, se caracterizează prin:
a) organizare specifică;
b) specializarea într-un anumit domeniu;
c) urmărirea unui anumit scop – obţinerea unui profit cât mai mare.

Orice firmă acţionează pe **piaţa intrărilor** prin cumpărarea de factori de producţie şi pe **piaţa ieşirilor** prin vânzarea bunurilor, serviciilor rezultate din activitatea de producţie.

Pentru obţinerea unui profit, veniturile obţinute pe piaţa ieşirilor trebuie să fie mai mari faţă de cheltuielile efectuate de firmă pe piaţa intrărilor.

Urmărind **maximizarea profitului, producătorul este stimulat să asigure diversificarea producţiei şi creşterea calităţii ei, contribuind astfel la satisfacerea mai bună a nevoilor consumatorului**.

Factorii de producție

Orice activitate economică, indiferent de specificul şi forma de organizare, implică utilizarea unor factori de producție care au ca sursă de constituire resursele. Aşadar, raportul dintre factorii de producție şi resurse este întotdeauna subunitar.

Totalitatea elementelor necesare realizării de bunuri şi/sau servicii reprezintă factorii de producție.

Rezultă că factorii de producție reprezintă acea parte a resurselor economiei atrasă şi folosită la un moment dat în procesul de producție.

Utilizarea factorilor de producție înseamnă combinarea şi consumarea lor, ceea ce permite obținerea de bunuri şi/sau servicii.

Limitarea factorilor de producție impune desfăşurarea activității economice în condiții de raționalitate şi eficiență.

Creşterea producției se asigură fie pe seama creşterii cantității de factori de producție, fie pe seama creşterii calității şi gradului de utilizare a acestora, cele două modalități putând fi combinate în funcție de cerințele pieței.

Dacă prima modalitate se referă la dezvoltarea extensivă, cea de-a doua conduce la dezvoltarea intensivă a economiei.

Categorii de factori de producție

Dezvoltarea societății omeneşti este influențată în mod decisiv de evoluția factorilor de producție. Ei cunosc în timp o tendință de creştere cantitativă dar şi de diversificare. Apariția de noi factori de producție conduce la utilizarea mai eficientă a resurselor şi satisfacerea superioară a nevoilor.

Teoria economică distinge între **factorii de producție tradiționali** – *munca, natura* şi *capitalul* – şi **neofactorii de producție**: *progresul tehnico-ştiințific, inovația, informația ştiințifică, întreprinzătorul etc.*

■ În ansamblul factorilor primari, originari, **munca** deține rolul de factor activ şi determinant al activității economice.

Munca reprezintă o activitate prin care oamenii acționează conştient asupra naturii utilizând instrumente adecvate desprinderii, prelucrării şi/sau adaptării unor elemente potrivit intereselor lor.

Prin muncă, omul îşi valorifică aptitudinile fizice, intelectuale, experiențele pe care le deține în scopul obținerii de bunuri şi/sau servicii necesare satisfacerii trebuințelor.

Aceasta înseamnă că prin muncă, omul îşi utilizează forța **de muncă (capacitatea de muncă),** desfăşurând activități care implică atât efort fizic, cât şi intelectual.

Din punctul de vedere al pregătirii necesare desfăşurării activității economice, munca se prezintă sub formă simplă sau complexă.

Evoluția societății omenești este rezultatul scăderii rolului muncii simple și creșterii muncii complexe, superior calificate, creatoare de bunuri și servicii de o calitate și diversitate din ce în ce mai mare.

Ca factor de producție, munca își are premisa naturală în populație. Aceasta poate fi analizată:

- cantitativ (totalul populației apte de muncă);
- calitativ (nivelul pregătirii profesionale);
- structural (categoriile socio-profesionale din perspectiva ponderii lor în totalul populației apte de muncă).

■ Fiind un factor complex, **natura** cuprinde: solul, apa, aerul, flora, fauna, mineralele, resursele energetice, adică elementele pe care omul le transformă, le adaptează folosind instrumente adecvate specificului activității economice și scopului acesteia.

Cel mai important factor natural este *pământul* (solul) care, din punct de vedere economic, cuprinde și apa.

Utilizarea rațională a acestui factor de producție include și aspectele de ordin ecologic, astfel încât potențialul productiv al pământului să permită și generațiilor viitoare șansa de a produce și consuma bunuri și servicii.

Ce semnificație credeți că are afirmația: „Avem un singur pământ?"

■ **Capitalul** reprezintă ansamblul bunurilor materiale rezultate din procesul de producție anterior și utilizate în scopul obținerii de bunuri și servicii destinate satisfacerii nevoilor.

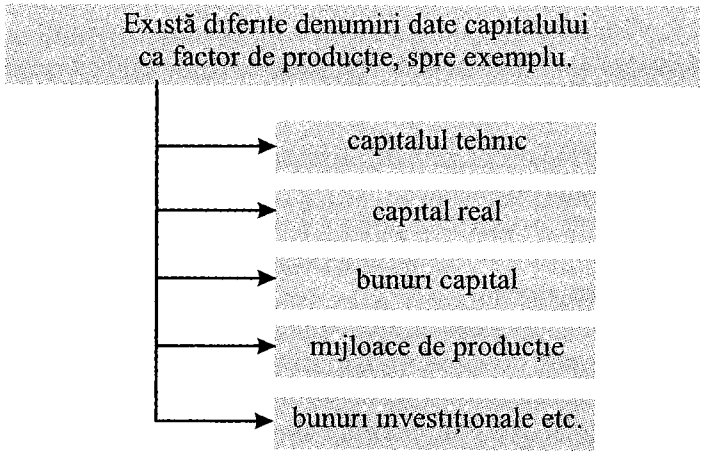

Ca factor de producție, capitalul nu trebuie confundat cu alte forme de capital: bănesc sau financiar care nu produc direct bunuri și servicii.

În activitatea economică, capitalul parcurge trei stadii: aprovizionare, producție și desfacere.

BANI ⟶ CAPITAL TEHNIC ⟶ MARFĂ OBȚINUTĂ

Eficiența activității întreprinzătorului este influențată de viteza de rotație a capitalului care se poate exprima în două modalități:

a) durata unei rotații, adică timpul care trece din momentul cumpărării factorilor de producție și până când se vinde marfa obținută, încasându-se contravaloarea ei;

b) numărul de rotații, adică numărul de cicluri de producție de aprovizionare, producție, desfacere realizate într-o perioadă.

De exemplu, dacă durata unei rotații a capitalului într-un an este de 6 luni, numărul de rotații pe an va fi de 2.

Capitalul utilizat este structurat în două componente, în funcție de

- **modul în care participă la activitatea economică**
- **modul în care se consumă**
- **modul în care se recuperează valoarea lui**

Așadar, în funcție de aceste criterii, capitalul utilizat:

$$K = Kf + Kc,$$

unde Kf reprezintă capitalul fix, iar Kc – capitalul circulant.

Capitalul fix

- participă la mai multe activități economice
- se consumă în mod treptat
- se înlocuiește, se recuperează după mai mulți ani de utilizare

Aceste caracteristici sunt prezente în cazul următoarelor bunuri:

- clădiri;
- unelte, mașini, utilaje, instalații;
- tehnică electronică și programe de calculator;
- mijloace de transport;
- licențe de fabricație etc.

Capitalul circulant

- participă la o singură activitate economică
- se consumă dintr-odată
- înlocuirea, recuperarea se realizează odată cu reluarea unui nou ciclu de producție

Aceste caracteristici sunt proprii următoarelor bunuri:

- materii prime;
- materiale;
- combustibil;
- energie;
- apă tehnologică etc.

În procesul utilizării sale, Kf se uzează atât fizic, cât şi moral.

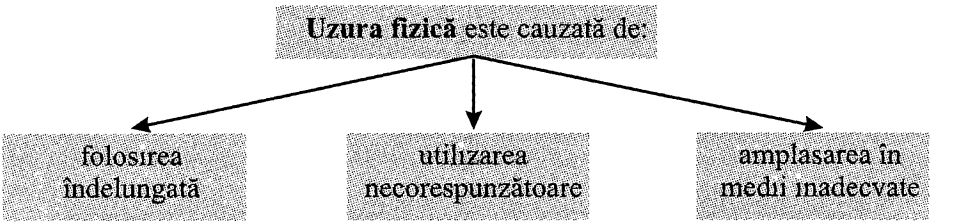

Deprecierea valorii capitalului fix, prin uzura fizică, se regăseşte în costul de producţie. Valoarea capitalului fix se recuperează în mod treptat prin vânzarea bunurilor obţinute cu aportul său. Acest proces de recuperare defineşte **amortizarea capitalului fix.**

Uzura morală este cauzată de progresul tehnic prin a cărui promovare apar elemente de capital fix superioare ca randament şi/sau mai ieftine. Şi cheltuielile necesare înlocuirii capitalului fix uzat moral se **amortizează**.

Dacă notăm cu: A – amortizarea; Kf – preţul capitalului fix; T – durata de funcţionare a Kf, atunci amortizarea şi rata anuală se calculează astfel:

A = Kf/T, RA = (A/Kf) · 100 sau RA = 100%/T.

De exemplu, dacă durata de funcţionare a capitalului fix: T = 4 ani şi valoarea sa este de 10.000 RON, rezultă o amortizare anuală A = Kf/T = 2.500 RON/an. Norma de amortizare va fi:

RA = (A/Kf) · 100 = (2.500/10.000) · 100 = 25%/an.

Cu alte cuvinte din 100% valoarea a capitalului fix care ar trebui amortizată în 4 ani, în fiecare an se amortizează 25%.

Rezultă că într-un ciclu de producţie numai o parte din capitalul utilizat se consumă.

Dacă notăm cu Kcons = capitalul consumat, atunci:

Kcons = A + Kc, ceea ce în structura costurilor de producţie semnifică costurile materiale (CM),

CM = A + Kc.

Consumul de capital circulant pe unitatea de bun economic (Q) se numeşte **consum specific (Csp).**

Csp = Kc/Q

De exemplu, dacă: Kf = 1 000 RON, T = 4 ani, Kc = 500 RON, Q = 5 000 buc., la un ciclu de producție de 1 an, atunci:

CM = Kcons = Kc + A = 750 RON;

Kutilizat = Kf + Kc = 1 500 RON;

Csp (exprimat în bani) = 0,1 RON/produs.

Mărimea consumului specific influențează mărimea costului unitar mediu (adică pe produs), între ele existând o relație pozitivă.

Combinarea factorilor de producție

În orice activitate economică, indiferent de specificul formei de organizare sau de proprietatea acesteia, utilizarea factorilor de producție implică combinarea acestora.

Ca operațiune tehnico-economică, combinarea factorilor de producție se realizează prin unirea a doi sau mai mulți factori de producție, întotdeauna fiind prezent factorul muncă.

Criteriile combinării factorilor de producție

Printre criteriile combinării factorilor de producție se numără:

a) **natura (specificul) activității**: în agricultură, de exemplu, cantitatea de factor natural se combină într-o proporție mai mare cu diferite cantități din ceilalți factori de producție, comparativ cu alte domenii, precum industria confecțiilor;

b) **condițiile tehnice de producție**: în condiții de robotizare a producției, de exemplu, combinarea factorului muncă cu elementele de capital fix este diferită comparativ cu producția mecanizată;

c) **cererea** pentru bunul respectiv: dacă cererea este în creştere combinarea factorilor de producție este subordonată creşterii producții. Dacă cererea este în scădere, se va urmări stimularea ei pe baza unui preț mai mic. Acest lucru e posibil printr-o combinare a factorilor de producție care să permită reducerea costului unitar şi pe această bază a prețului produsului;

d) **abilitatea întreprinzătorului**, managementul, marketingul firmei care se referă la capacitatea acestuia de a adapta oferta la cerere, ca urmare a competenței profesionale şi decizionale.

Indicatorii de eficiență a combinării factorilor de producție

Indicatorii de eficiență a combinării factorilor de producție se calculează şi se analizează din perspectiva promovării **principiului raționalității** în activitatea economică.

Astfel, caracterul limitat al resurselor şi, implicit, al factorilor de producţie, îl pune uneori pe întreprinzător în situaţia de a decide înlocuirea (substituirea) unei cantităţi dintr-un factor de producţie cu o cantitate determinată din alt factor de producţie sau chiar înlocuirea unui factor de producţie cu altul (de exemplu, înlocuirea muncii manuale cu funcţionarea utilajelor).

În acest sens, se calculează **rata marginală de substituire a factorului x cu factorul y: Rmsx/y.**

Rata marginală de substituire a factorului x cu factorul y, respectiv Rmsx/y, arată sporul cantităţii din factorul y, adică (Δy), în condiţiile în care factorul x scade cu o unitate (–Δx), astfel încât nivelul producţiei să nu se modifice.

$$Rms_{x/y} = (\Delta y)/(-\Delta x)$$

În decizia de substituţie a factorilor se ia în consideraţie şi se calculează şi indicatorul **productivitatea marginală a factorului de producţie.**

Productivitatea marginală reprezintă sporul producţiei (ΔQ) rezultat prin creşterea cantităţii dintr-un factor cu o unitate, ceilalţi factori rămânând constanţi.

$$Wmg\ x = \Delta Q/\Delta X,$$

unde: $\Delta Q = Q_1 - Q_0$, $\Delta X = X_1 - X_0$.

În modul: Rmsx/y = Wmg x/Wmg y.

De exemplu, dacă sunt concediaţi 10 lucrători (L) şi, pentru a menţine producţia, managerul suplimentează numărul de echipamente cu 5 unităţi (K), RmsL/K = 5/(–10) = –0,5, ceea ce înseamnă că productivitatea marginală a muncii este jumătate din productivitatea marginală a capitalului fix.

Prin înlocuirea unui factor cu productivitate marginală mai mică cu altul cu productivitate marginală mai mare, costul pe produs scade, ceea ce semnifică o subtituţie eficientă sau raţională a factorilor de producţie.

Deciziile luate de agenţii economici, având la bază nivelul şi dinamica acestor indicatori, trebuie să le asigure competitivitate, avantaje în mediul concurenţial în care pătrund şi doresc să se menţină.

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Grupați-vă pe echipe de câte 4-5 elevi. Inițiați un Proiect – Plan de afaceri ipotetic, în domeniul producției unui bun (la alegere), proiect la care veți lucra pe măsură ce veți parcurge temele capitolului 3.

a) Formulați ideea de afaceri.

b) Precizați resursele și factorii de producție necesari realizării lui.

c) Identificați elementele structurale de capital fix, capital circulant și resurse de muncă necesare.

2. Grupați elementele de capital tehnic de mai jos după criterii cunoscute, asociind fiecare element unui termen economic care descrie grupele de capital tehnic:

a) mașini și utilaje;
b) combustibil și energie;
c) tehnică electronică de calcul;
d) materii prime și materiale;
e) clădiri cu destinație productivă;
f) mijloace de transport al firmei;
g) programe de calculator.

3. În expresie monetară, capitalul tehnic anual utilizat al unei firme este de 600 000, din care 20% reprezintă capitalul circulant. Durata utilizării capitalului fix fiind de 48 de luni, determinați valoarea capitalului tehnic consumat anual.

4. După trei ani de utilizare, valoarea rămasă de amortizat a unui utilaj este de 75 000 u.m., reprezentând 75% din valoarea utilajului respectiv.
a) În câți ani se amortizează utilajul? b) Care este prețul acestui utiliaj?

5. Oferta de bunuri provine din:

a) consumul satisfactorilor;
b) cheltuirea venitului pentru consum;
c) utilizarea factorilor de producție;
d) alegeri raționale ale consumatorilor;
e) consumul bunurilor libere.

6. Se dau: $Wmg_L = 600$ buc/lucr. $Wmg_K = 1800$ buc/utilaj. Atunci $|Rms L/k|$ este: a) 3; b) 1/3; c) 2/3; d)5/3 e)3/5 .

7. Factorul X scade cu 3 uniăți. Rata marginală de substituție a factorului x cu factorul y este: Rmsx/y = 2. Determinați sporul factorului y, necesar menținerii producției.

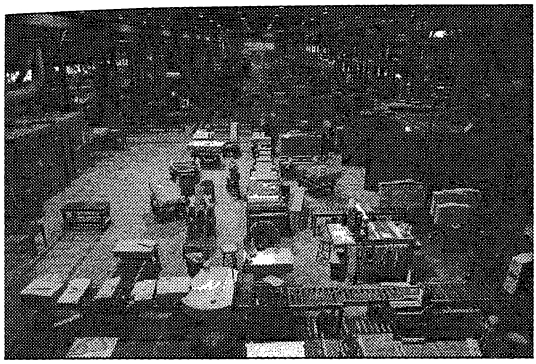

3.3. Costul producției

Utilizarea factorilor de producție costă

Studiind această temă veți dobândi următoarele competențe:

- identificarea diferitelor elemente din structura costurilor producției;
- analiza relațiilor dintre dinamica producției și dinamica diferitelor categorii de costuri,
- calculul diferitelor categorii de costuri: totale, unitare și marginale,
- evidențierea semnificațiilor și efectelor reducerii costului asupra eficienței activității economice,
- proiectarea unui comportament rațional al producătorului de determinare a nivelului optim al producției în situații date.

Definiția costului producției

De o mare atenție în aprecierea activității unei firme se bucură noțiunea de cost de producție sau mai simplu costul.

Costul producției reflectă, în expresie bănească, consumul de factori de producție necesar producerii și desfacerii de bunuri economice destinate pieței.

Caracterul limitat al resurselor, respectiv al factorilor de producție, creșterea și diversificarea nevoilor și necesitatea de a face față concurenței sunt numai câteva motive care îl determină pe întreprinzător să se întrebe: Cât îl costă producerea unui bun economic? Care sunt cheltuielile cu factorii de producție necesari?

Rolul costului în fundamentarea deciziei producătorului/întreprinzătorului rezultă din funcțiile sale:

- **cunoașterea și stabilirea costului determină alegerea factorilor de producție și a tehnicii de fabricație, combinarea optimă a factorilor,** precum și **stabilirea dimensiunilor producției care să maximizeze profitul la prețuri date;**
- reflectând condițiile de producție și situația față de parteneri (furnizori, clienți, concurenți), **costul determină viitorul firmei pe piață**. Nivelul costului influențează atât stabilirea prețului de vânzare, care face produsul să fie cunoscut, apreciat și impus consumatorilor, cât și mărimea profitului;

• **ca parte componentă a preţului de vânzare, costul stă la baza fundamentării şi orientării comportamentului întreprinzătorului.**

$$\boxed{P = CTM + Pr, \quad Pr = P - CTM,}$$

unde: CTM este costul total mediu sau unitar, adică costul mediu pe produs; Pr – profitul pe produs; P – preţul de vânzare;

• prin intermediul profitului, costul reflectă calitatea şi eficienţa activităţii economice, capacitatea concurenţială a firmei.

Structura costului producţiei

Structura costului de producţie reflectă elementele componente şi ponderea fiecăruia în total cost efectuat. Cunoaşterea structurii costului producţiei orientează eforturile producătorului în direcţia reducerii acestuia, acţionându-se cu prioritate asupra elementelor care deţin ponderea cea mai ridicată.

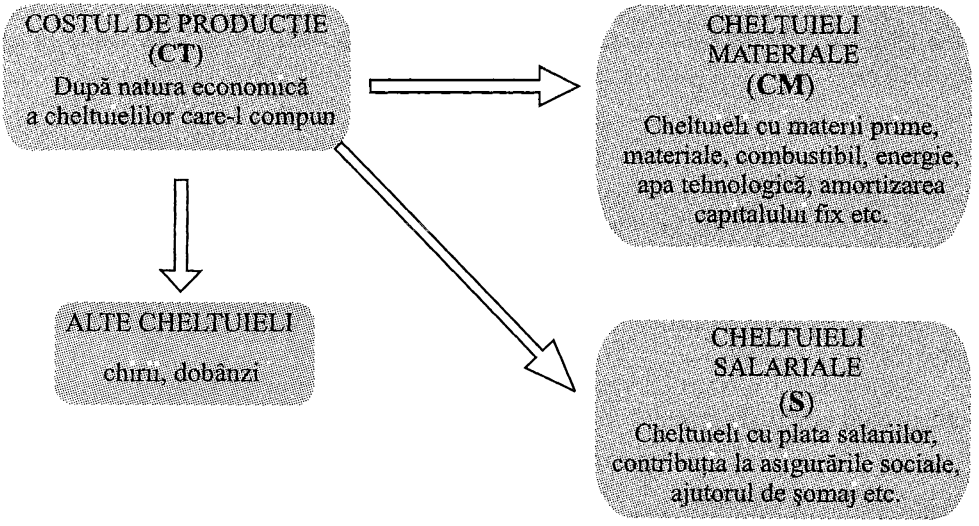

Fig. 3.2. *Structura costului de producţie*

Deci, $$\boxed{CT = CM + S + \text{alte cheltuieli}}$$

Niveluri de determinare ale costului de producţie

În economia de piaţă, firma (întreprinderea) calculează costul la diferite niveluri rezultând: costul global, costul mediu (unitar) şi costul marginal.

Costul global al producţiei sau costul ei total, CT, reprezintă toate cheltuielile necesare obţinerii unui volum dat al producţiei unui bun. Pe termen scurt, el este compus din cost global fix şi cost global variabil.

Costul fix (CF)	*Costul variabil* (CV)	*Costul total al întregii producții* (CT)
Reprezintă acele costuri care, pe termen scurt, nu depind de volumul producției realizate. De exemplu: • amortizarea capitalului fix • combustibil pentru încălzirea unității • energie pentru iluminatul general • salarii pentru personalul din administrație • dobânzi etc. Pe termen lung, el devine dependent de producție datorită modificărilor survenite în capacitățile de producție prin intermediul investițiilor.	Reprezintă acele cheltuieli care se schimbă în funcție de cantitățile produse, dar nu întotdeauna strict proporțional cu volumul producției. El include cheltuielile cu: • materii prime • apă industrială • energie și combustibil pentru fabricație • salariile personalului direct productiv	Cuprinde cheltuielile legate de procesul propriu-zis de producție și cheltuielile de desfacere. Cheltuielile de desfacere se mai numesc cheltuieli de distribuție și pot include costuri cu publicitatea, ambalajul, sortarea, transportul etc. Cheltuielile de desfacere pot fi la rândul lor: • fixe • variabile

Rezultă că:

$$CT = CF + CV.$$

Pe termen scurt:

- dacă producția este nulă, atunci CT = CF întrucât CV = 0;
- dacă producția crește, crește și costul variabil și costul total, dar costul fix nu se modifică;
- dacă producția scade, scad atât costurile variabile, cât și costurile totale, dar costul fix este constant.

Dependența costurilor variabile de nivelul producției se poate exprima cu ajutorul unei funcții de forma:

unde a, b, c sunt constante.

Funcția costurilor totale poate îmbrăca forma:

unde, d reprezintă costurile fixe.

De exemplu, dacă funcția costurilor totale este: $CT = Q^3 + 5Q^2 + 2Q + 1\,000$, atunci la o producție de 10 bucăți, $CV = 1\,000 + 500 + 20 = 1\,520$, $CF = 1\,000$, costul total va fi de 2 520.

Costul mediu unitar reprezintă costul pe unitatea de produs.

Se disting: costul fix mediu, costul variabil mediu şi costul total mediu. Costul unitar se determină împărţind costul întregii producţii la cantitatea de produse.

COSTUL FIX MEDIU (CFM)	*COSTUL VARIABIL MEDIU (CVM)*	*COSTUL TOTAL (CT)*
CFM = CF/Q	CVM = CV/Q	CTM = CT/Q

CTM = CFM + CVM

De exemplu, dacă la o producţie de 1 000 de bucăţi, cheltuielile fixe sunt de 3 000 RON şi cele variabile de 4 000 RON, atunci:

CVM = 4 000/1 000 = 4 RON pe produs;

CFM = 3 000/1 000 = 3 RON pe produs;

CTM = CT/Q = CVM + CFM = 7 RON pe produs.

Costul marginal (Cmg) exprimă sporul de cost total (ΔCT) determinat de creşterea producţiei cu o unitate (ΔQ).

Cum pe termen scurt costul fix al producţiei este constant, sporul costului total (ΔCT) este egal cu sporul costului variabil (ΔCV). Rezultă:

$$Cmg = \Delta CT/\Delta Q \text{ sau } Cmg = \Delta CV/\Delta Q,$$

unde:

$\Delta CT = CT_1 - CT_0$;

$\Delta CV = CV_1 - CV_0$;

$\Delta Q = Q_1 - Q_0$;

CT_1 = costul total la momentul T_1;

CT_0 = costul total la momentul T_0;

CV_1 = costul variabil la momentul T_1;

CV_0 = costul variabil la momentul T_0;

Q_1 = volumul producţiei la momentul T_1;

Q_0 = volumul producţiei la momentul T_0.

De exemplu, presupunând că pentru a mări producţia de la 100 de bucăţi la 120 de bucăţi, costul total creşte de la 1 000 RON la 1 100 RON, costul marginal va fi:

Cmg = ΔCT/ΔQ = (1 100 – 1 000)/(120 – 100) = 100/20 = 5 RON.

Cunoaşterea nivelului şi a evoluţiei costului marginal, precum şi a costului total mediu are o deosebită importanţă în fundamentarea deciziilor producătorului privind stabilirea **nivelului optim al producţiei,** adică al acelui volum al producţiei **care maximizează profitul**.

La creşterea producţiei:

- dacă Cmg < CTM, costul unitar scade şi, la acelaşi preţ, profitul unitar creşte;
- dacă Cmg = CTM, costul unitar este constant şi minim, motiv pentru care, la acelaşi preţ, profitul unitar devine maxim;
- dacă Cmg > CTM, costul unitar creşte şi, la acelaşi preţ, profitul unitar scade.

Graficul de mai jos reflectă relaţia dintre costul total mediu şi costul marginal pe de o parte, costul variabil mediu şi costul marginal pe de altă parte.

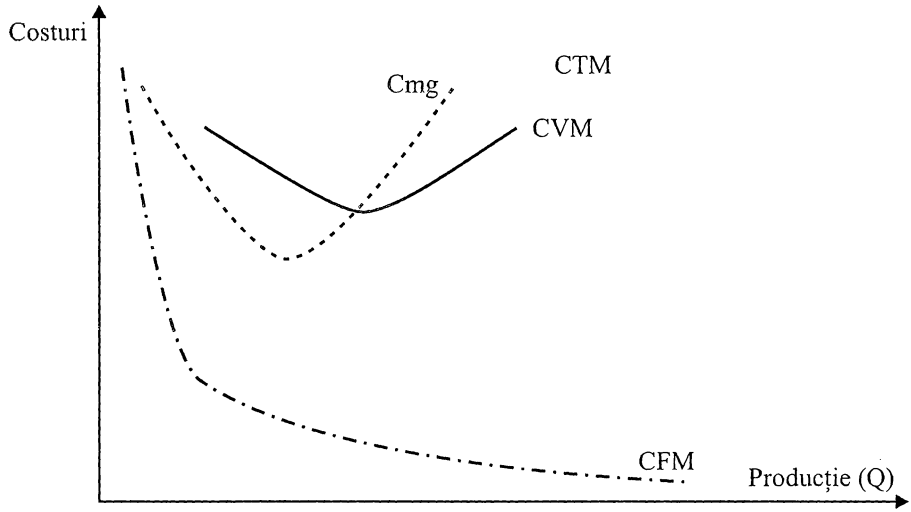

Fig. 3.3. *Evoluţia CTM, CVM, CFM şi Cmg pe termen scurt*

Comportamentul întreprinzătorului privind reducerea costurilor

Dinamica şi structura costului producţiei sunt influenţate de mai mulţi factori:

- preţul şi randamentul factorilor de producţie;
- dotarea tehnică a producţiei şi a muncii;
- volumul, structura şi calitatea producţiei;
- modul de combinare a factorilor de producţie.

Reducerea costului, fără a afecta calitatea produselor, va influenţa nu numai mărimea ofertei, ci şi pe cea a cererii. Astfel, reducerea costului face posibilă micşorarea preţului bunurilor economice supuse vânzării. Un preţ mai mic conduce la creşterea puterii de cumpărare a consumatorilor, deci a gradului de satisfacere a nevoilor lor. Scăderea costurilor este determinată atât de necesitatea utilizării raţionale a resurselor disponibile limitate (materiale, umane, financiare), cât şi de cerinţele asigurării echilibrului ecologic şi ale protecţiei mediului înconjurător.

Principalele căi de reducere a costurilor sunt:

a) reducerea cheltuielilor materiale pe unitate de produs prin:

- achiziționarea factorilor de producție materiali (Kc, Kf) la prețuri mai mici;
- normarea științifică a consumurilor specifice;
- aprovizionarea ritmică cu materii prime de calitate;
- reciclarea deșeurilor și a reziduurilor rezultate;
- perfecționarea tehnologiilor de fabricație;
- modernizarea și îmbunătățirea elementelor de capital fix;
- perfecționarea managementului activității de producție, a pregătirii profesionale;

b) creșterea productivității muncii care determină:

- reducerea costurilor salariale pe unitate de produs, în condițiile creșterii salariului nominal. Această reducere este posibilă prin creșterea mai rapidă a productivității muncii, comparativ cu cea a salariului mediu nominal;
- reducerea costurilor materiale pe unitate de produs, posibilă atunci când dinamica productivității muncii devansează dinamica înzestrării tehnice a muncii;

c) diminuarea cheltuielilor administrativ-gospodărești, de aprovizionare și desfacere și eliminarea celor cu caracter neproductiv (amenzi, dobânzi majorate, penalizări).

Întreprinzătorul va combina aceste căi de reducere a costurilor în funcție de specificul activității proprii. În primul rând, el va avea în vedere promovarea progresului tehnico- științific, cu diversele sale efecte pe termen lung.

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Alegeți varianta corectă de răspuns, motivând-o:

a) pe termen scurt, la creșterea producției, costul fix mediu nu se modifică;
b) dacă costul marginal este egal cu costul total mediu, atunci costul unitar devine minim;
c) dacă producția scade, pe termen scurt costul fix scade;
d) costul marginal crește ori de câte ori crește producția;
e) orice cost salarial este un cost variabil.

2. DA sau NU:

a) $Cmg = CT/\Delta Q$; b) $Cmg = \Delta CV/\Delta Q$; c) $CTM = CT/Q$;
d) $CFM = CTM - CVM$; e) $CVM = CT/Q$.

3. Din costurile materiale fixe fac parte cheltuielile cu:

a) amortizarea capitalului fix;
b) combustibil și energie pentru fabricație;
c) combustibil și energie pentru încălzit și iluminat general;
d) salariile personalului administrativ;
e) materiile prime.

Alegeți combinația corectă: A: a, c; B: a, b, d; C: a, c, e;

4. La momentul T_0, costul variabil total este de 200.000 u.m., iar producția de 40 bucăți. Determinați costul marginal ştiind că, la momentul actual T_1, dublarea producției antrenează o creştere a costului variabil total cu 20%.

5. Se dau: $CF_0 = 10\,000$ u.m.;
$CV_0 = 10\,000$ u.m.;
$Q_0 = 100$ buc.;
$Q_1 = 110$ buc.;
$CV_1 = 12\,000$ u.m.
Să se determine:
a) CTM_1; b) Cmg.

6. Funcția costului total este dată de expresia $CT = 80Q^3 + 40Q^2 \quad 20Q + 120$. Determinați CFM, dacă Q = 10 buc.

7. Raportul CF/CV = 3/2, iar CM/S = 4/1. Determinați ponderea costurilor fixe în costurile materiale.

1) Completați spațiile libere din tabelul de mai jos, determinând pentru fiecare nivel al producției:

a) costul fix; b) costul variabil; c) costul total; d) costul total mediu; e) costul marginal.

2) Precizați care este nivelul optim al producției.

Q (buc.)	*CF (u.m.)*	*Indicele creşterii costurilor variabile corespunzător creşterii producției față de nivelul imediat anterior*	*CV (u.m.)*	*CT (u.m.)*	*CTM (u.m./buc.)*	*Cmg (u.m./buc.)*
10	1 000	1	5 000			
20		125%				
30		156,66%				
40		208,51%				
50		256,12%				

9. Informați-vă asupra prețului factorilor necesari realizării producției şi vânzării bunului care face obiectul Proiectului – Planului de Afaceri conceput la tema „Factorii de producție".

a) Determinați costurile producției.

b) Ce măsuri ați putea iniția pentru a realiza produsele şi vânzarea cu costuri mai mici?

1.4. Productivitatea

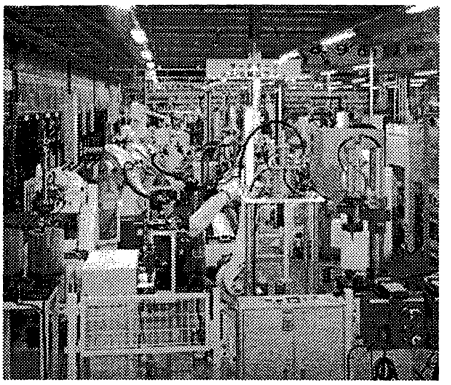

Automatizarea conduce la creşterea productvităţii

Studiind această temă veţi dobândi următoarele competenţe:

- calcularea nivelului şi dinamicii productivităţii medii,
- determinarea eficienţei marginale a utilizării factorilor de producţie;
- evaluarea efectelor dinamicii productivităţii asupra costurilor unitare;
- evaluarea raţionalităţii deciziei de suplimentare a cantităţii dintr-un factor de producţie;
- corelarea dinamicii salariului cu dinamica productivităţii muncii,
- identificarea factorilor care determină nivelul productivităţii.

Definirea productivităţii

Productivitatea se defineşte prin rodnicia, randamentul, eficacitatea cu care sunt utilizaţi factorii de producţie.

Nivelul şi dinamica productivităţii factorilor de producţie influenţează decisiv realizarea obiectivului general al producătorului (maximizarea profitului), dar şi creşterea gradului de satisfacere a nevoilor consumatorului.

Nivelul productivităţii fizice medii (W) se exprimă prin relaţia:

$$W = Q/F,$$

unde: Q este volumul fizic al producţiei, iar F – factorul sau factorii de producţie utilizaţi în obţinerea acestuia.

Producţia se poate exprima în unităţi fizice sau monetare. La rândul său, factorul utilizat se poate exprima în unităţi naturale, natural convenţionale sau valorice.

Măsurarea productivităţii se realizează în funcţie de modul de exprimare a producţiei. Rezultă astfel o **productivitate fizică (Wfiz)**, atunci când producţia se exprimă în unităţi fizice, sau **valorică (Wval),** când producţia se exprimă în unităţi monetare.

$$Wval = (Q \cdot P)/F.$$

Exemplu.

Dacă Q = 600 buc., preţul unui produs = 1 000 RON şi F = 2 utilaje, rezultă că productivitatea fizică este:

Wfiz = 600 buc./2 utilaje = 300 buc./utilaj.

Productivitatea valorică va fi:

Wval = (Q · P)/F = 600 000 RON/2 = 300 000 RON.

Formele productivităţii

La nivel de agent economic, analiza economică se realizează, în principal, asupra două forme ale productivităţii:

a) **productivitatea parţială** a unui factor de producţie, ignorând ceilalţi factori;

b) **productivitatea globală** a tuturor factorilor de producţie implicaţi în obţinerea rezultatelor economice.

Ambele forme pot fi calculate ca medii sau ca mărimi marginale.

Nivelul mediu ia în considerare faptul că productivitatea nu este aceeaşi pentru fiecare unitate de factor utilizat şi, de aceea, este necesară exprimarea eficienţei **medii** cu care sunt utilizaţi factorii de producţie în obţinerea rezultatelor economice.

Productivitatea fizică medie parţială

$W_L = Q/L$ productivitatea parţială a muncii (L), care exprimă producţia medie pe lucrător sau pe unitatea de timp utilizată (T): $W_L = Q/T$.

$W_K = Q/K$ productivitatea parţială a capitalului care reflectă producţia medie pe unitatea de capital utilizat (K).

$W_P = Q/S_P$ productivitatea parţială a pământului, care indică producţia medie pe unitatea de suprafaţă de teren utilizată (S_P).

Productivitatea medie globală (Wg) reprezintă eficienţa medie a tuturor factorilor utilizaţi şi se calculează după relaţia:

$$Wg = Q/(L + K + S_P).$$

Productivitatea marginală exprimă eficienţa utilizării ultimei unităţi de factor/factori de producţie, adică a factorului/factorilor adiţionali.

Formula generală este:

$$Wmg = \Delta Q/\Delta F.$$

Aplicând acestă relaţie, putem deduce modul de calcul al productivităţii marginale parţiale a fiecărui factor de producţie: muncă (Wmg_L), natură (Wmg_{Sp}) capital (Wmg_K).

Productivitatea fizică marginală

$$Wmg_L = \Delta Q/\Delta L$$

$$Wmg_K = \Delta Q/\Delta K$$

$$Wmg_{Sp} = \Delta Q/\Delta S_P$$

Productivitatea marginală globală (Wmgg) reprezintă sporul producției (ΔQ) rezultat prin creșterea cu o unitate a tuturor factorilor de producție ($\Delta L + \Delta K + \Delta S_p$).

Ea se calculează după relația:

$$\boxed{Wmgg = \Delta Q/(\Delta L + \Delta K + \Delta S_p).}$$

Productivitatea marginală poate fi exprimată și valoric, prin sporul valorii producției ($\Delta Q \cdot P$) rezultat prin creșterea cu o unitate a unui factor sau a tuturor factorilor utilizați. Productivitatea marginală valorică se mai numește venit marginal adus de factorul adițional.

Atunci când un întreprinzător, manager, ia decizia de achiziționare a unei cantități suplimentare dintr-un factor, decizia sa este rațională dacă venitul marginal (Wmgval) adus de factor depășește costul său marginal (Cmg) și dacă productivitatea marginală (Wmg) este superioară sau egală cu productivitatea medie (W):

$$\boxed{\begin{array}{c} Wmgval > Cmg \\ Wmg \geq W \end{array}}$$

- Prima condiție arată că, prețul plătit pe factor, respectiv costul marginal, este recuperat din venitul marginal produs de factor.
- A doua condiție arată că dacă productivitatea marginală a factorului adițional este superioară celei medii a factorilor deja existenți, atunci productivitatea medie va crește, ceea ce conduce mai departe la reducerea costului unitar.
- Dacă productivitatea medie este egală cu cea marginală, nivelul productivității medii devine maxim și al costului unitar devine mimim, atingându-se astfel un **nivel optim al producției,** considerând prețul produsului dat.

În ambele cazuri, respectarea celei de-a doua condiții arată că decizia de achiziționare a factorului respectiv este rațională, întrucât profitul crește prin reducerea costului unitar.

Datorită semnificației creșterii randamentului utilizării factorilor de producție este foarte importantă analiza dinamicii sale, exprimată cu ajutorul **indicelui productivității** (Iw) care poate fi calculat pentru orice factor de producție.

Indicele productivității se calculează ca raport între nivelul productivității curente (W_1) și nivelul productivității în perioada la care ne raportăm, numită *perioadă de bază, inițială* sau de *referință* (W_0). Dacă exprimăm procentual acest indice, raportul se înmulțește cu 100.

Astfel,

$$I_w = (W_1/W_0) \cdot 100.$$

Dacă **Iw > 100%, rezultă $W_1 > W_0$, adică o creștere a productivității;**
Iw = 100%, rezultă $W_1 = W_0$, adică o menținere a productivității;
Iw < 100%, rezultă $W_1 < W_0$, adică o scădere a productivității.

În ansamblul formelor de exprimare a productivității, o importanță deosebită o are **productivitatea muncii**. Dinamica acesteia trebuie să fie superioară dinamicii salariului nominal, adică a sumei de bani primită de angajat pentru munca depusă (I_s). În felul acesta un lucrător cu productivitate mai mare va primi un salariu mai mare, dar costul salarial pe unitatea de produs va scădea.

$$I_{WL} > I_{S.}$$

Factorii de care depinde productivitatea

Există o varietate a factorilor care influențează nivelul și dinamica productivității. Deosebit de importanți sunt:

a) calitatea factorilor de producție utilizați:
   - a capitalului tehnic și mai ales a echipamentelor și tehnologiilor;
   - a capitalului uman, respectiv nivelul de pregătire generală și de calificare;
   - a condițiilor naturale;
   - a managementului activității, respectiv a organizării producției și a muncii;

b) motivația economică a posesorilor factorilor de producție, respectiv gradul în care eforturile lor de creșterea a productivității le permite obținerea unor venituri mai mari;

c) climatul social și politic, reglementările privind protecția muncii etc.

În mod practic, agenții economici utilizează acțiunea acestor factori, în funcție de specificul activității, condițiile proprii de producție, cerințele pieței, conjunctura economică internă și internațională.

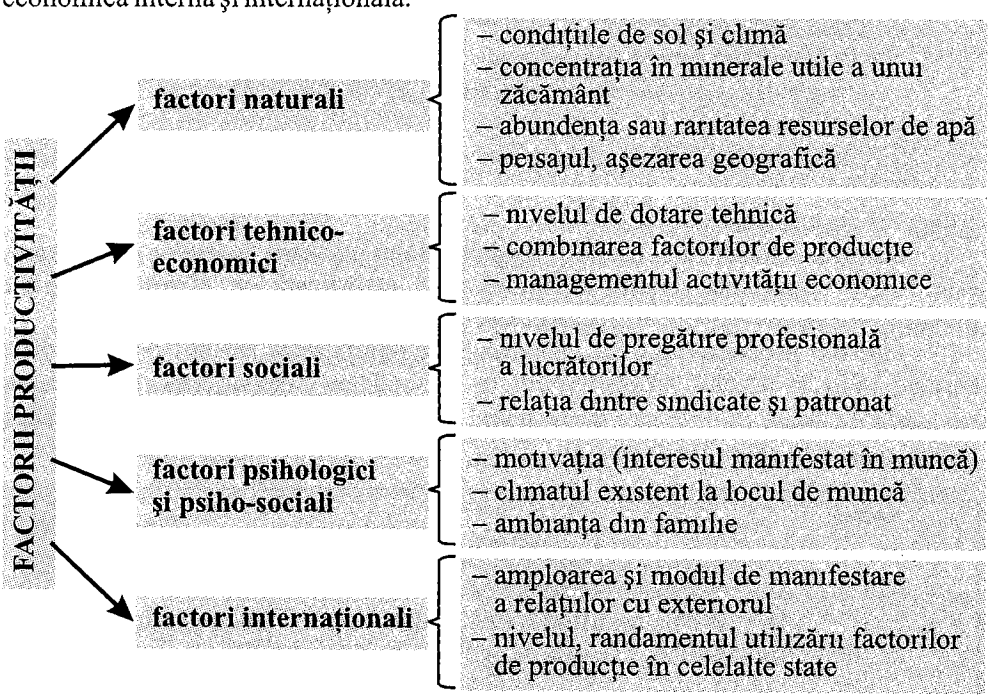

Fig. 3.4. *Factorii productivității*

De modul în care sunt utilizați acești factori depinde eficiența activității economice și, în ultimă instanță, gradul în care se rezolvă principala problemă a economiei, tensiunea dintre nevoi și resurse.

Aceasta pentru că sporul productivității conduce la creșterea producției realizate cu același volum de factori de producție sau cu o cantitate mai mică de factori. Pe această bază sunt create premisele creșterii bunăstării.

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. La momentul T_0 cantitatea de bunuri obținute cu 10 lucrători este de 800 buc. La momentul T_1 productivitatea crește cu 20%. Determinați:

a) $Wm\,L_0 = ?$
b) $Wm\,L_1 = ?$
c) $Iw = ?$

2. Întocmiți o listă de măsuri care ar putea conduce la creșterea productivității muncii în activitatea care face obiectul Planului de afaceri pe care l-ați proiectat la Tema „Factorii de producție".

Prețul bunului X = 10 RON. Productivitatea medie a muncii = 100 buc./om. Analizați raționalitatea deciziei de angajare a unui lucrător în plus, dacă productivitatea lui marginală este de 120 de bucăți, iar salariul pe care îl primește este de 1 100 RON.

4. Cu 100 de salariați o firmă realizează zilnic 200 de produse.

a) Determinați productivitatea marginală a muncii, cunoscând că angajarea a cinci lucrători în plus mărește producția zilnică cu 20 de bucăți.
b) Calculați productivitatea medie a muncii a celor 105 lucrători.
c) Ce evoluție credeți că va avea costul salarial pe produs ca urmarea a suplimentării cantității de muncă utilizată?

Sunteți manager al firmei X și plătiți un salariu mediu pe lucrător de 1 500 RON.

a) Este justificată, din punct de vedere economic, satisfacerea revendicărilor angajaților firmei voastre de a primi în medie 500 RON în plus dacă productivitatea lor a crescut cu 20%?
b) Argumentați răspunsul.
c) Care este sporul maxim al salariului mediu pe care l-ați putea asigura angajaților fără ca profitul vostru să fie afectat?

5. Elaborați un text de cinci rânduri care să evidențieze conexiunile dintre următoarele concepte economice: resurse, factori de producție, raționalitate, randament.

3.5. Oferta

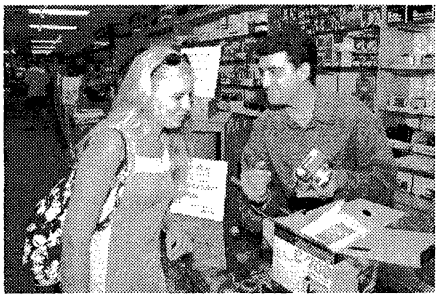

Bunuri – obiect al ofertei

Parcurgerea acestei teme şi a activităţilor de învăţare vă asigură competenţe care vă vor permite:

- asocierea formării ofertei cu eficienţa şi costurile utilizării factorilor de producţie;
- explicarea relaţiei dintre preţul unui bun şi deciziile referitoare la cantităţile oferite de producători pe piaţa acelui bun,
- aplicarea unor concepte economice precum condiţiile ofertei pentru explicarea modificării ofertei în situaţii date întâlnite în economia noastră.

Ce este oferta?

Cea mai mare parte a producţiei este destinată pieţei, făcând obiectul ofertei.

Oferta reprezintă toate cantităţile dintr-un bun pe care agenţii sunt dispuşi să le producă pentru vânzare la toate nivelurile posibile de preţ în condiţii date de timp şi loc.

La niveluri ridicate ale preţului, acceptat de cumpărători, vânzătorii sunt dispuşi să ofere o cantitate mai mare de mărfuri. La niveluri scăzute de preţ, acceptat de cumpărători, disponibilitatea de a produce şi de a vinde este mai mică.

Legea ofertei: Dacă preţul creşte, cantităţile oferite cresc.
Dacă preţul scade, cantităţile oferite scad.

Această relaţie pozitivă dintre diferite cantităţi oferite şi diferite niveluri ale preţului se reflectă în funcţia ofertei.

$$O = a + b \cdot P,$$

unde a şi b reprezintă nişte constante, O – oferta, P – nivelul preţului.

Să ilustrăm această relaţie prin oferta pe piaţă a unui anumit tip de ciocolată, adică toate cantităţile de ciocolată pe care magazinele din zonă sunt dispuse să le vândă la diferite niveluri ale preţului, ofertă ilustrată în tabelul 3.1.

Tabelul 3.1

Oferta de tablete de ciocolată

Preţul unei tablete de ciocolată (RON)	*Cantitate oferită (număr de tablete)*	*Cantitate totală de ciocolată oferită*
1,25	50	50
1,5	80	130
1,75	130	260
2	180	440
2,25	240	680
2,5	300	980
3	360	1.340
4	400	1.740

Oferta totală a pieţei se determină însumând cantităţile oferite la preţuri mai mici cu cele oferite la preţuri mai mari. De exemplu, cine este dispus să vândă la preţ mai mic, de pildă, 1,25 RON cu atât mai mult va fi dispus să vândă la preţuri mai mari, respectiv de 1,5; 1,75; 2; 2,25; 2,5; 3 sau 4 RON. Deci oferta totală va fi formată din:

Oferta totală = 50 (la preţul de 1,25) + 80 (la preţul de 1,75) + 130 (la preţul de 1,75) + 180 (la preţul de 2) + 240 (la preţul de 2,25) + 300 (la preţ de 2,5) + 360 (la preţ de 3) + 400 (la preţ de 4) = 1.740.

Reprezentarea grafică a datelor din tabelul 3.2 permite determinarea **curbei ofertei**. Această curbă rezultă din asocierea cifrelor referitoare la numărul de tablete oferite, înscrise pe abscisă cu cele referitoare la nivelul preţului, înscris pe ordonată.

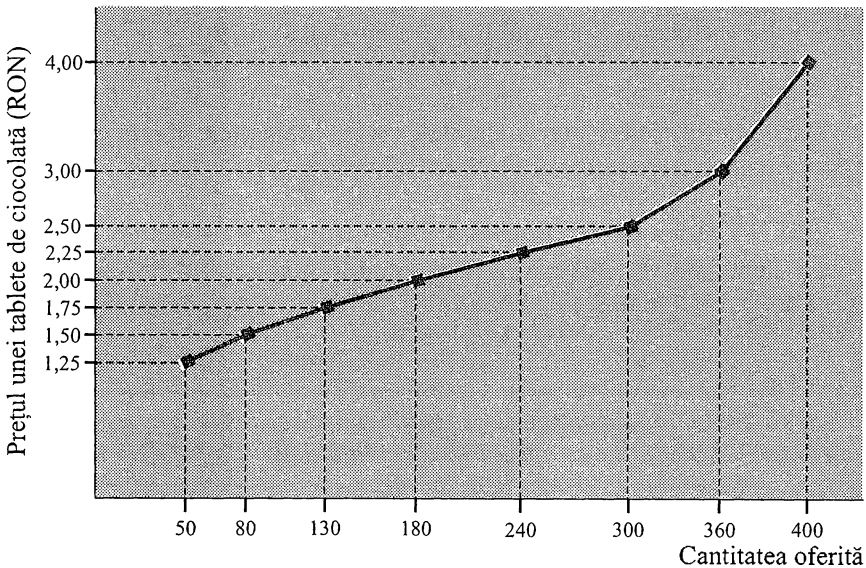

Fig. 3.5. *Graficul ofertei de ciocolată*

Dacă funcţia ofertei bunului X ar fi Ox = 100 + 2P, şi preţul ar varia cu o unitate monetară de la 1 la 6, am putea genera un tabel al ofertei acestui bun (tab. 3.2).

Tabelul 3.2

Preț (unități monetare)	1	2	3	4	5	6
Cantitate oferită (număr unități de bun)	102	104	106	108	110	112

În acest caz, funcția arată că dacă prețul crește cu o unitate monetară, cantitatea oferită crește cu 2 unități din acel bun și invers dacă prețul scade cu o unitate monetară, cantitatea oferită scade cu 2 unități monetare din acel bun.

Modificarea cantității oferite ca urmare a modificării prețului, considerând alte condiții ale ofertei neschimbate, este numită elasticitatea ofertei la preț.

Economiștii măsoară această sensibilitate a ofertei la preț cu ajutorul coeficientului de elasticitate a ofertei la preț (Keop).

$$Keop = \Delta\%Qo/\Delta\%P \text{ sau } Keop = (\Delta Qo/Qo_0) \cdot 100/(\Delta P/P_0) \cdot 100,$$

unde:

ΔQo reprezintă modificarea absolută a cantității oferite, adică $\Delta Qo = Qo_1 - Qo_0$;

Qo_0 – cantitatea oferită la prețul P_0;

Qo_1 – cantitatea oferită la prețul P_1;

$\Delta\%Qo$ – modificarea relativă a cantității oferite adică: $\Delta\%Qo = (\Delta Qo/Qo_0) \cdot 100$;

ΔP – modificarea absolută a prețului, respectiv: $\Delta P = P_1 - P_0$;

$\Delta\%P$ – modificarea relativă a prețului adică $\Delta\%P = (\Delta P/P_0) \cdot 100$.

În funcție de sensibilitatea ofertei la variațiile prețului se deosebesc mai multe tipuri de elasticitate a ofertei: **oferta elastică, oferta inelastică, oferta cu elasticitate unitară.**

Oferta elastică la preț

În cazul ofertei elastice la preț, modificarea prețului cu un anumit procent determină modificarea cantității oferite cu un procent mai mare,

$$\Delta\%Qo > \Delta\%P \text{ și } Keop > 1.$$

De exemplu, în tabelul ofertei de ciocolată, dacă prețul crește de la 1,25 la 1,5 adică cu 20%, cantitatea oferită de ciocolată crește de la 50 la 80, adică cu 60%:

$$Keop = \Delta\%Qo/\Delta\%P = 60\%/20\% = 3.$$

Oferta inelastică la preț

În cazul ofertei inelastice la preț, modificarea prețului cu un anumit procent determină modificarea cantității oferite cu un procent mai mic,

$$\Delta\%Qo < \Delta\%P \text{ și } Keop < 1.$$

De exemplu, în tabelul ofertei de ciocolată, când preţul creşte de la 3 RON la 4 RON, adică cu 33%, cantitatea oferită creşte de la 360 de tablete la 400, adică cu 11%.

$$Keop = \Delta\%Qo/\Delta\%P = 11\%/33\% = 0,33.$$

Oferta cu elasticitate unitară la preţ

În cazul ofertei cu elasticitate unitară la preţ, modificarea preţului cu un anumit procent determină modificarea cantităţii oferite cu acelaşi procent,
$\Delta\%Qo = \Delta\%P$ şi Keop = 1.

În tabelul ofertei de ciocolată, oferta are elasticitate unitară la preţ, atunci când preţul creşte de la 2,5 la 3 adică cu 20%. În acest caz, cantitatea oferită creşte de la 300 la 360 adică tot cu 20%.

$$Keop = \Delta\%Qo/\Delta\%P = 20\%/20\% = 1.$$

Datele de mai sus arată că pe aceeaşi curbă a ofertei, în diferite puncte ale curbei, oferta poate fi elastică, inelastică sau cu elasticitate unitară. Acest lucru se întâmplă întrucât producătorii nu-şi pot adapta producţia, pe termen scurt, întotdeauna la modificările de preţ. Creşterea cantităţilor oferite solicită uneori investiţii care au efect numai pe termen lung, iar alteori este dependentă de condiţii naturale.

Ar putea un producător de grâu care observă toamna că grâul se vinde la preţ mai bun, să-şi mărească oferta din producţia curentă? Este oferta de grâu elastică la preţ?

Uneori, la aceleaşi preţuri, producătorii oferă o cantitate mai mare sau mai mică de bunuri. Aceasta se întâmplă întrucât deciziile lor sunt influenţate de alte condiţii decât preţul bunului. Aceste **condiţii non-preţ al bunului se mai numesc determinanţii sau factorii ofertei.**

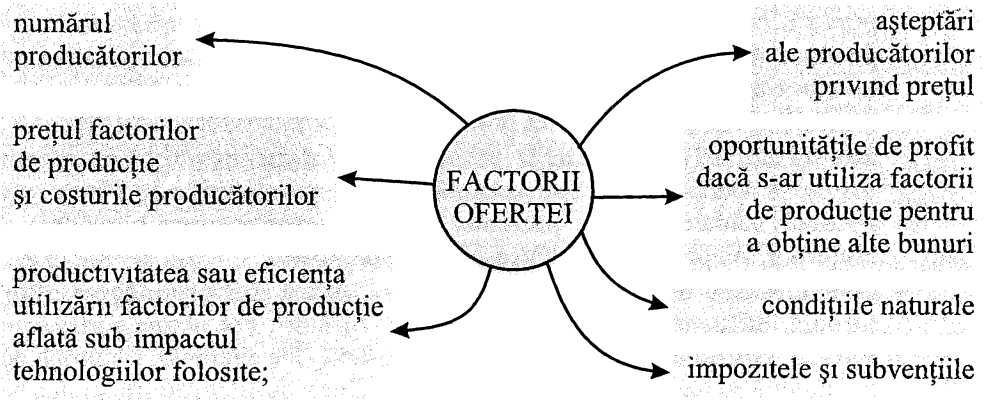

Dacă, prin acțiunea acestor condiții, la toate nivelurile de preț, cantitățile oferite cresc, spunem că oferta pieței crește și curba ofertei se deplasează la dreapta.

Dacă, la toate nivelurile de preț, ca efect al acestor condiții, cantitățile oferite scad, spunem că oferta pieței scade și curba ofertei se deplasează la stânga.

De exemplu, dacă se scumpesc resursele energetice și de materii prime utilizate pentru a produce bunul x, costurile producătorilor cresc. Unii producători își restrâng activitatea, alții renunță să mai producă sau sunt eliminați de pe piață. Numărul producătorilor scade. La toate nivelurile de preț, cantitățile oferite pe piață scad și oferta scade.

Grafic, avem de-a face cu o nouă curbă a ofertei bunului x: O_1 deplasată la stânga față de curba inițială O_0 (fig. 3.6).

Dacă, dimpotrivă, costurile unitare scad, de exemplu prin creșterea eficienței utilizării factorilor de producție, producătorii sunt stimulați să producă mai mult pentru piață. La orice nivel de preț, cantitățile oferite cresc. Oferta pieței crește și curba ofertei se deplasează la dreapta, de la O_0 la O_2 (fig. 3.6).

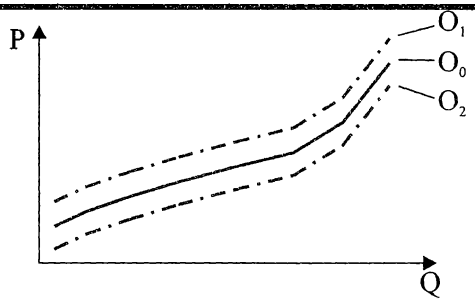

Fig. 3.6. *Modificarea ofertei*

Să explicăm pe rând acțiunea acestor condiții:

- **numărul producătorilor unui bun influențează în sens pozitiv oferta**. Dacă acesta crește, oferta crește. Dacă numărul producătorilor scade, oferta scade;
- **costurile producătorilor au un efect negativ asupra ofertei**. Dacă, de pildă, cresc costurile, oferta scade. Dacă scad costurile, producătorii pot să producă mai mult pentru piață și oferta crește;
- **productivitatea factorilor de producție se află în corelație pozitivă cu oferta**. Când productivitatea crește, de pildă, pe baza îmbunătățirii tehnologiilor, oferta crește. Scăderea productivității conduce la scăderea ofertei;
- **așteptările privind prețurile se află în corelație negativă cu oferta prezentă**. Dacă ofertanții se așteaptă la creșterea prețurilor în viitor, este posibilă scăderea ofertei prezente. Dacă ei previzionează o scădere a prețurilor, vor prefera să-și mărească oferta prezentă;
- **oportunitățile de profit, care s-ar putea obține din producerea altor bunuri, influențează negativ oferta**. Producătorii pot obține sortimente diferite, utilizând relativ aceleași tip de resurse. De exemplu, o fabrică de automobile ar putea obține și autocamioane. Dacă, de pildă, crește cererea de

autocamioane, oportunitățile de profit din vânzarea acestora pot deveni mai mari şi oferta de automobile va scădea;

- **condițiile naturale favorabile au un impact pozitiv asupra ofertei**. De pildă, o vară însorită va mări oferta de struguri, în timp ce una ploioasă o diminuează;
- **impozitele influențează negativ oferta**. Astfel creşterea impozitului pe profit poate descuraja producătorii, conducând la scăderea ofertei. Scăderea impozitelor poate fi un stimulent al creşterii ofertei;
- **subvențiile influențează pozitiv oferta**. Ele reprezintă sume de bani cu ajutorul cărora statul ajută pe unii producători. Dacă acestea cresc, oferta creşte.

APLICAȚII ŞI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Despre oferta bunului x, economiştii ne pot spune că are funcția: Ox = 20 + 10P.

a) Determinați cantitățile oferite de producători la prețurile de 1, 2, 3, 4, 5 unități monetare.

b) Calculați elasticitatea ofertei, când prețul scade de la 5 la 4 unități monetare.

c) Ce fel de ofertă are acest bun, când prețul scade de la 5 la 4 unități monetare?

2. Tabelul de mai jos se referă la câteva dintre evenimentele din țara noastră care ar putea afecta producția şi oferta de carne de porc. Completați tabelul de mai jos:

a) identificând sensul posibil de evoluție al ofertei ca urmare a efectelor fiecăruia dintre evenimente asupra deciziilor producătorilor şi vânzătorilor de carne;

b) asociind fiecărui eveniment, una sau mai multe dintre condițiile ofertei;

c) reprezentând grafic modificarea ofertei pentru fiecare caz în parte.

Evenimentul	*Sensul posibil de modificare a ofertei de carne de porc*	*Condiția ofertei asociată evenimentului*	*Reprezentarea grafică a modificării ofertei*
a) Scade impozitul pe profitul producătorilor de carne, de la 25% la 16%			
b) Se scumpesc resursele energetice			
c) Tot mai mulți cumpărători de carne înlocuiesc carnea de pasăre cu carnea de porc			
d) Statul anunță subvenționarea producției de carne de porc			

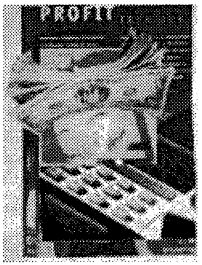

3.6. Profitul

Profitul bănesc

Studiind această temă veți dobândi următoarele competențe:

- caracterizarea întreprinzătorului ca purtător al ofertei, motivat de mobilul profitului;
- calculul și interpretarea indicatorilor profitului în scopul analizei eficienței producției și vânzărilor;
- utilizarea indicatorilor profitabilității în scopul proiectării unui comportament rațional al întreprinzătorului adecvat mediului concurențial și raportului cerere-ofertă;
- evidențierea relației dintre principiul raționalității, al eficienței și acțiunea întreprinzătorilor motivată de creșterea profitului legitim;
- evaluarea acțiunii și impactului factorilor de influență ai profitului asupra nivelului și dinamicii rentabilității firmei.

Profitul-venit al întreprinzătorului

Inițiativa producției de bunuri și servicii pentru piață este subordonată nevoii întreprinzătorului de a obține profit.

Profitul reprezintă o formă fundamentală de venit care revine întreprinzătorului, adică celui care își asumă riscul inițierii și desfășurării unei afaceri.

Întreprinzătorul este **proprietarul afacerii** respective. Profitul apare astfel ca o **recompensă pentu risc**. Obținerea lui, de regulă, este condiționată de eforturile întreprinzătorului de creștere a performanțelor economice, astfel încât veniturile din vânzări să fie superioare costurilor producției. De aceea profitul și indicatorii săi **exprimă sintetic eficiența activității economice la nivel de firmă**.

Ca expresie a raționalității economice, profitul reprezintă o parte a încasărilor realizate de o firmă, parte care excede cheltuielile de producție și de distribuție a bunurilor obținute și vândute.

$$\boxed{Pr = CA - CT,}$$

unde: $CA = Q \cdot P$, Q este cantitatea de produse vândute, P – prețul unitar, Pr– profitul total, CA – încasări; CT – costul total.

În funcție de raportul încasări din vânzări-cost, întreprinzătorul poate obține profit, pierdere sau poate produce la pragul minim de rentabilitate.

Profit, pierdere şi prag minim de rentabilitate

Dacă CA > CT se obţine profit.

Dacă CA < CT, rezultă pierdere.

Dacă CA = CT, profitul va fi nul.

Acel nivel minim al producţiei (Q) care permite întreprinzătorului strict recuperarea costurilor şi la care profitul este nul se numeşte prag minim de rentabilitate (Qmin). El se poate determina după relaţia:

$$P \cdot Qmin = CF + CV.$$

De plidă, dacă CVM = 10 RON şi CF = 10.000 RON la un P= 30 RON, pragul minim de rentabilitate va fi determinat pe baza relaţiei: 30 RON · Qmin = 10.000 RON + 10 RON · Qmin.
Deci Qmin = 500 de produse.

Pierderile repetate pot conduce la încetarea activităţii şi la faliment.

Urmărind obiectivul general al **maximizării profitului total**, întreprinzătorul va încerca să producă astfel încât costul marginal (Cmg) să fie inferior sau cel mult egal cu venitul adiţional sau marginal rezultat din vânzări (Vmg).

$$Cmg \leq Vmg.$$

Fundamentarea deciziei producătorului referitoare la **structura sortimentală a producţiei** se realizează luând în considerare şi nivelul profitului unitar:

$$Pru = P - CTM,$$

unde, Pru este profitul unitar sau profitul pe produs, Pv – preţul de vânzare unitar, CTM – costul total mediu. Cunoscând profitul unitar şi cantitatea vândută, profitul total se poate determina şi după relaţia:

$$Pr = Pru \cdot Q.$$

Profitul astfel obţinut este un **profit brut,** de regulă impozabil (Prb). Dacă din acesta se scade impozitul pe profit (Iz/Prb), ceea ce rămâne este **profitul net**, numit şi **profit admis** (Prn).

$$Prn = Prb - Iz/Prb.$$

Mărimea lui este influenţată şi de factori **extra-economici**, respectiv deciziile autorităţilor privind cota de impozitare a profitului.

În sistemul veniturilor obţinute în economie, profitul are funcţii distincte:

a) **motivarea proprietarilor** de capital privind utilizarea acestuia în activităţi orientate spre piaţă;
b) **stimularea iniţiativei şi a asumării riscului** întreprinzătorilor;
c) **stimularea creşterii eficienţei**, a economisirii şi raţionalităţii;
d) **alocarea factorilor de producţie** pe domenii şi activităţi performante;
e) **stimularea dezvoltării economice şi sociale generale**, o parte din profit asigurând finanţarea acesteia.

Capacitatea unei firme de a obține profit se numește rentabilitate.

Rentabilitatea, ca raport între efect sub formă de profit și efort, de pildă costuri sau capital utilizat, reprezintă o formă a eficienței economice.

Rentabilitatea se poate exprima în mărime absolută ca **masă a profitului,** măsurată în unități monetare, și în mărime relativă ca rată a profitului (Rp), exprimată în unități procentuale.

Rata profitului exprimă gradul de profitablitate a firmei și se poate determina raportând profitul la cost ($R_{P/C}$), la cifra de afaceri ($R_{P/CA}$) sau la capitalul tehnic utilizat ($R_{P/K}$).

Gradul de profitabilitate se poate determin pe total producție și pe produs după cum urmează:

Modul de calcul al ratei profitului pe total producție și pe produs:

$(R_{P/C}) = (Pr/CT) \cdot 100$, pe total producție;

$R_{P/C} = (Pru/CTM) \cdot 100$, pe unitatea de produs;

$R_{P/CA} = (Pr/CA) \cdot 100$ pe total producție;

$R_{P/CA} = (Pru / P) \cdot 100$ pe produs;

$R_{P/K} = (Pr/K) \cdot 100$ pe total producție.

De plidă, presupunem că utilizăm un capital de 1 000 000 RON pentru a realiza o producție de 1 000 de bucăți. Costul unitar al unui bun este de 18 RON. Toate bunurile se vând pe piață la prețul unitar de 20 RON. În aceste condiții, masa profitului total, pe produs și rata profitului în cele trei forme ale sale vor fi:
$Pru = P - CTM = 2$ RON; $Pr = 2.000$; $Rp/c = (2\,000/18\,000) \cdot 100 = 11,11\%$; $(Rp/_{CA} = 2\,000/20\,000) \cdot 100 = 10\%$ și $Rp/k = (2\,000/1\,000.000) \cdot 100 = 0,2\%$.

Factorii profitului

Factorii care influențează dinamica și nivelul profitului sunt puși în valoare prin strategiile firmei referitoare la acțiunile desfășurate de aceasta în toate stadiile circuitului capitalului (aprovizionare, producție, desfacere).

Printre acești factori se numără: **costul și prețul produsului, volumul producției, viteza de rotație a capitalului, structura producției și distribuția veniturilor.**

a) **Nivelul costului unitar** influențează negativ profitul. *Dacă, de pildă, la preț și producție vândută date, costul unitar crește, profitul unitar și total scad.*

b) **Nivelul prețului de vânzare unitar** influențează pozitiv profitul. *Dacă, de pildă, la cost unitar și volum fizic al vânzărilor date, prețul încasat crește, profitul unitar și total vor crește.*

c) **Volumul fizic al producției** de bunuri și/sau servicii influențează pozitiv profitul. *Dacă la același preț și cost unitar, crește cantitatea vândută, profitul total crește.*

d) **Viteza de rotație a capitalului**.

Durata unei rotații influențează perioada de timp care trece din momentul cumpărării factorilor de producție și până când se obține profit din vânzarea bunurilor rezultate.

Numărul de rotații ale capitalului (Nrot) se determină raportând perioada considerată la timpul mediu necesar unei rotatii, adică la durata unei rotații (T/rot).

Pe un an, Nrot/an = ***1 an/T/rot.***

De exemplu, dacă T/rot = 4 luni, într-un an vor exista 3 rotații. Dacă profitul mediu pe rotație (Prot) este de 100.000 RON, profitul pe an (Pran) va fi de 300.000 RON.

$$\boxed{\text{Pran} = \text{Prot} \cdot \text{Nrot.}}$$

Reducerea duratei unei rotații se poate realiza prin măsuri de creştere a productivității fabricației şi vânzărilor.

De pildă, dacă reluând exemplul de mai sus, ca urmare a accelerării aprovizionării, producției şi vânzărilor realizate, T/rot devine 2 luni, atunci Nrot = 6 şi, considerând profitul mediu pe rotație dat, profitul pe an devine 600 000 u.m.

Rezultă deci că **pofitul se află în relație negativă cu durata unei rotații şi pozitivă cu numărul de rotații.**

e) **Structura producției** acționează asupra profitului în funcție de raportul dintre ponderea bunurilor/serviciilor cu profit ridicat şi ponderea celor cu profit scăzut. Profitul cunoaşte o tendință de creştere dacă bunurile şi serviciile cu profit ridicat dețin o pondere superioară celoralalte bunuri produse din structura sortimentală a producției.

f) **Proporția în care se distribuie încasările totale** între posesorii resurselor utilizate în producție. La realizarea activității economice participă:

- factorul muncă recompensat prin salariu;
- posesorul resurselor naturale sau al terenului recompensat prin rentă;
- creditorul care acordă împrumuturi fiind îndrepățit la o dobândă;
- proprietarul de capital tehnic, întreprinzătorul căruia îi revine profitul.

Cu cât partea care revine angajaților, proprietarilor de resurse naturale şi creditorilor va fi mai mare, cu atât profitul va fi mai mic şi invers.

Ca structură, **profitul** este constituit din **profitul normal (Prn)** sau **ordinar** şi, în anumite situații, şi din **profitul suplimentar** sau economic (Prec):

$$\boxed{\text{Pr} = \text{Prn} + \text{Prec.}}$$

Profitul normal condiționează continuarea activității. El apare ca un cost de oportunitate sau cost implicit al afacerii.

Profitul normal reprezintă suma veniturilor la care întreprinzătorul renunță utilizându-și propriile resurse în afacerea sa, și nepunându-le la dispoziția altor agenți.

De pildă, dacă renunțați la un salariu de 800 RON pentru a inția o afacere al cărei manager sunteți și utilizați în acest scop economiile bancare pierzând o dobândă de 1 200 RON pe lună, profitul normal sau costul implicit al afacerii va fi de 2 000 RON pe lună. Doar dacă obțineți cel puțin această sumă, merită să vă continuați afacerea, întrucât dacă ați obține un profit mai mic ar fi fost mai avnatajos pentru voi să vă plasați banii în bancă și să lucrați ca salariat.

Profitul obținut peste cel normal reprezintă profitul economic sau suplimentar.

El se mai numește **de monopol** pentru că rezultă din utilizarea de către întreprinzător a unor **factori de producție deosebiți** care îi asigură avantaje în raport cu concurenții: inovații, calificări excepționale, locația față de piață.

Chiar dacă profitul se obține în spațiul producției și vânzării, nu înseamnă că de avantajele lui se bucură numai producătorul. Profitul legitim aduce beneficii și consumatorului fiind rezultatul eforturilor întreprinzătorilor pentru câștigarea clientelei. În acest scop, ei promovează progresul tehnic, ceea ce permite diversificarea ofertei, îmbunătățirea calității producției și servirii cumpărătorilor. Totodată obținerea unor profituri mai ridicate, mărește posibilitățile de finanțare a satisfacerii superioare a nevoilor colective de către stat pe seama veniturilor bugetare constituite din impozitul pe profit.

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Alegeți varianta corectă de răspuns, argumetând alegerea. Motivația eonomică a asumării riscului unei afaceri:
   a) reprezintă mobilul activității oricărui agent economic rațional;
   b) este specifică comportamentului rațional al consumatorului;
   c) își are sursa în intenția întreprinzătorilor de a obține un profit cât mai mare;
   d) este incompatibilă cu cerințele creșterii bunăstării generale.

2. Nivelul eficienței economice a activității de producție și vânzare a unei firme:
   a) este în relație pozitivă cu consumul specific necesar obținerii bunului;
   b) se exprimă sintetic prin productivitatea fizică a muncii, firma urmărind să producă în orice condiții ale pieței cât mai mult;
   c) se reflectă în reducerea costurilor salariale totale;
   d) se exprimă sintetic prin indicatorii profitului.

3. În tabelul de mai jos se prezintă situația ipotetică a trei agenți economici care produc şi comercializează bunul economic X în condiții specifice.

a) Calculați indicatorii rentabilității celor trei firme, completând spațiilor libere cu valorile astfel determinate.
b) Identificați agentul economic cu activitatea cea mai rentabilă.
c) Explicați cauzele performanței sale.
d) Precizați măsurile ce se impun pentru ceilalți agenți economici pentru a face față concurenței.

Agent economic	*Q obț. (buc.)*	*Q vândută (buc.)*	*CTM (u.m./ buc.)*	*Pv (u.m./ buc.)*	*CA (u.m.)*	*CT (u.m.)*	*P (u.m.)*	*R' (%)*
A	1 000	800	60	80				CT / CA
B	800	600	70	80				CT / CA
C	900	900	50	80				CT / CA

4. Dacă CTM se reduce de două ori, iar P rămâne constant înseamnă că Pr:
a) creşte cu 200%;
b) creşte cu 50%;
c) creşte cu suma cu care scade CTM;
d) scade cu 50%.

5. Evaluați raționalitatea deciziei de creştere a ofertei cunoscând următoarele:
- raportul cerere-ofertă pe piață permite întreprinzătorului să încaseze un venit marginal de de 50 u.m. la fiecare nou produs vândut;
- producția realizată şi vândută creşte de la 500 de produse la 550 de produse;
- costul variabil total creşte de la 40 000 u.m. la 42000 u.m.

6. Întocmiți o listă de măsuri care v-ar permite creşterea profitabilității activității care face obiectul Planului de afaceri conceput la Tema „Factorii de producție".

Capitolul **4**

PIAȚA

4.1. Piața. Cererea, oferta și prețul în economia de piață

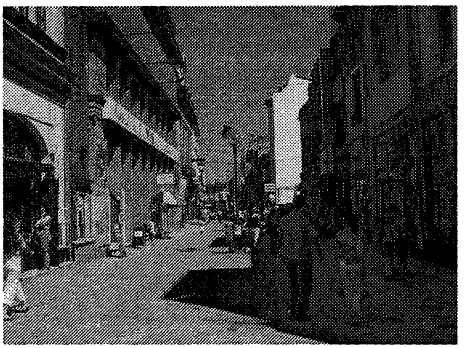

Zona comercială Lipscani

Parcurgând această temă, veți dobândi competențe de:

- utilizarea unor concepte economice, precum: piață, echilibrul pieței, prețul de echilibru, plafon de preț, pentru a explica fenomene economice specifice diferitelor categorii de piețe;
- recunoașterea caracteristicilor generale ale pieței în diferite forme concrete de manifestare a acesteia;
- estimarea sensului modificării prețului ca urmare a acțiunii condițiilor care modifică cererea și oferta pe o piață liberă;
- proiectarea comportamentului rațional al producătorului și cumpărătorului în funcție de raportul cerere-ofertă.

Ce bunuri ați cumpărat în ultimele trei zile? De unde provin ele? Ați fi putut să vă procurați aceste bunuri într-un mod mai eficient, producându-le chiar voi?

Încercați să răspundeți la aceste întrebări și veți constata cât de dependenți suntem în satisfacerea nevoilor noastre cotidiene, de acțiunile noastre în calitate de agenți ai pieței. Să ne amintim că atunci când dorim să cumpărăm bunuri suntem purtători ai **cererii** și că bunurile economice marfare sunt rezultatul producției.

Producția de bunuri economice destinată pieței reprezintă oferta.

Piața, **ca loc de întâlnire a cererii cu oferta,** este principala instituție a economiei libere, concurențiale sau de piață.

Cum funcționează această instituție și de ce este atât de importantă pentru alocarea eficientă a resurselor limitate de care dispun oamenii veți afla în continuare.

Piața este definită ca un spațiu economic în care agenții economici stabilesc relații în vederea realizării schimbului de bunuri și servicii.

Deşi schimbul îmbracă o diversitate de forme, economiştii au identificat mai multe **trăsături comune, fundamentale**, întâlnite pe orice piață. Printre acestea se numără:

- **Piața este un spațiu economic**, întrucât, prin intermediul ei, se realizează activități economice de vânzare-cumpărare. În cadrul pieței, tranzacțiile se pot realiza pe baza interacțiunilor directe dintre agenți sau prin intermediul comerțului electronic. Progresul tehnic al comunicațiilor a extins posibilitatea de realizare a tranzacțiilor, de exemplu, prin intermediul Internetului.
- **Agenții se manifestă pe piață în calitate de vânzători-cumpărători.**

Vânzătorii sunt purtători ai ofertei de bunuri. Interesul lor este să realizeze un profit cât mai ridicat în urma tranzacțiilor efectuate cu bunurile pe care ei le obțin, având la dispoziție resurse şi factori de producție limitați.

Cumpărătorii sunt purtători ai cererii. Atunci când iau decizii pe piață cumpărătorii-consumatori urmăresc la rândul lor să-şi utilizeze veniturile limitate, astfel încât satisfacția obținută să fie maximă.

- **Piața este locul în care cererea se întâlneşte cu oferta.** Raportul cerere ofertă este foarte important pentru **orientarea deciziilor** de producție şi **de preț** ale vânzătorilor.

Dacă cererea este mai mare decât oferta, producătorii măresc prețul şi/sau cantitățile oferite.

Dacă cererea este mai mică decât oferta, producătorii îşi restrâng producția şi/sau scad prețurile.

- **Piața liberă este astfel spațiul unde se formează prețul, în funcție de raportul cerere-ofertă.** Nivelul prețului acceptat de cumpărători reflectă **prețuirea acordată** de ei mărfii pe care sunt dispuşi să o cumpere. Mărimea prețului este astfel un **semnal** pentru producătorii acelei mărfi.

Un preț mare poate indica faptul că marfa respectivă este valoroasă pentru cumpărători. Producătorii vor fi stimulați să producă şi să vândă mai mult.

Un preț mic poate fi rezultatul prețuirii scăzute acordate de cumpărători mărfii respective. Producătorii vor prefera să-şi utilizeze resursele limitate în alte domenii din care ar putea rezulta venituri mai mari din vânzarea unor bunuri apreciate mai bine de cumpărători.

Piața este astfel o instituție fundamentală a economiei concurențiale întrucât asigură cea mai eficientă modalitate de alocare a resurselor limitate.

- **Pe o piață liberă se manifestă concurența.** Fiecare agent, dispunând de resurse limitate, are libertatea de a alege mijloacele de realizare a propriilor sale interese fără a afecta însă libertatea celorlalți agenți ai pieței.

Astfel, piața orientează deciziile libere ale producătorilor referitoare la: **ce, cât, cum, pentru cine să producă.** Cu resursele lor limitate, ei vor alege **rațional** dacă produc:

- ce se cere pe piață;
- cât se cere pe piață;
- în modalități care generează costuri care se regăsesc în prețul acceptat de cumpărători, preț care reflectă prețuirea acordată de aceștia bunurilor oferite pe piață.

Resursele sunt eficient alocate întrucât din tranzacții câștigă atât producătorii raționali (maximizarea profitului), cât și cumpărătorii raționali (maximizarea satisfacției).

Orice piață are **patru elemente fundamentale**: obiect, cerere, ofertă, preț.

Aceste caracteristici fundamentale ale pieței se manifestă specific în funcție de **formele concrete sau individuale ale pieței.**

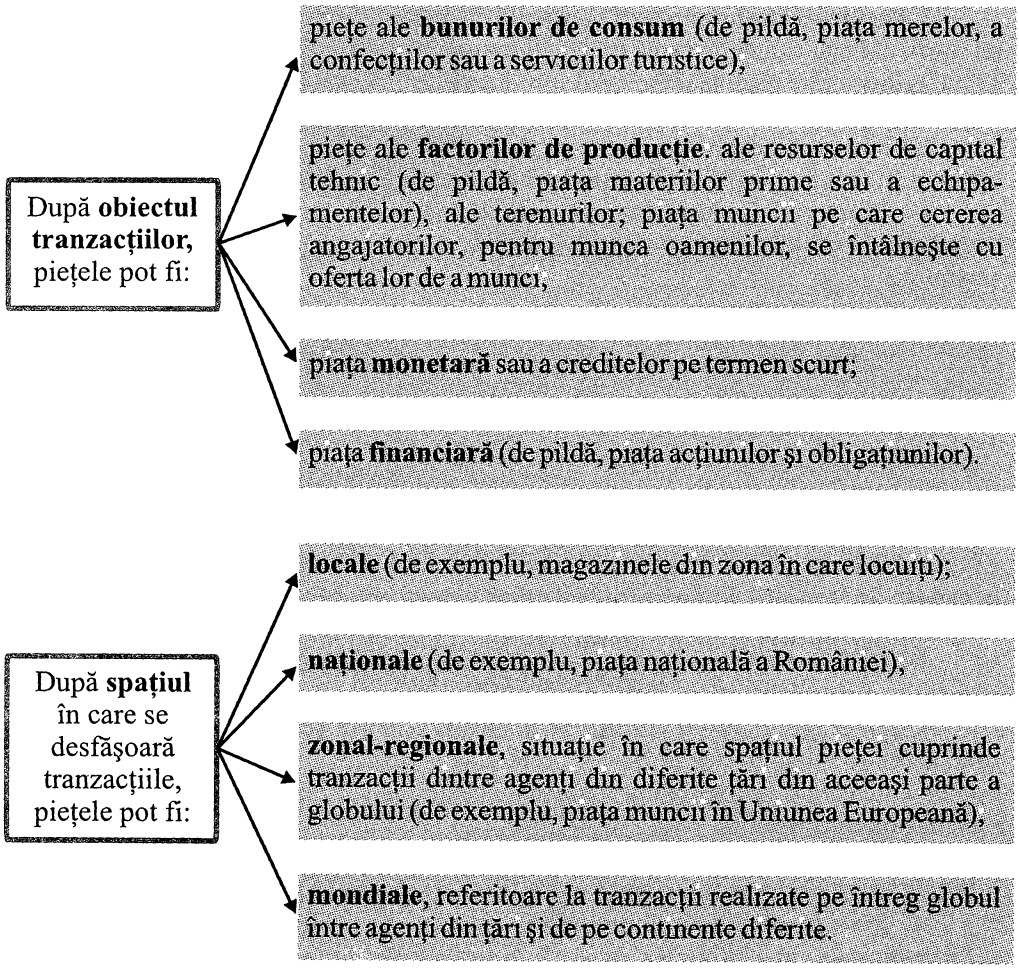

Fig. 4.1. *Formele de piață după obiect și spațiul de desfășurare*

Toate aceste pieţe alcătuiesc un **sistem de pieţe**. În cadrul acestui sistem, agenţii stabilesc relaţii de vânzare-cumpărare, relaţii care intră în componenţa **circuitului economic**.

Circuitul economic cuprinde totalitatea fluxurilor economice legate de circulaţia bunurilor, serviciilor şi a banilor între agenţi.

Raportul cerere-ofertă-preţ

Pe piaţă, între raportul cerere-ofertă şi preţ se manifestă interacţiuni inverse.

Raportul cerere-ofertă determină deciziile de preţ.
Un nivel dat al preţului determină deciziile referitoare la cantităţile cerute şi oferite, respectiv raportul cerere-ofertă.

Să ilustrăm relaţiile de mai sus plecând de la o piaţă familială vouă, de pildă, piaţa unui anumit tip de băutură răcoritoare, în luna mai. Pe această piaţă, într-o anumită zonă, presupunem că cererea şi oferta pieţei sunt cele prezentate în tabelul 4.1.

Tabelul 4.1

Preţul (unei sticle)	*Număr de sticle cerute la diferite magazine*	*Număr de sticle oferite de diferite magazine*	*Cerere-ofertă satisfăcute*	*Excesul de cerere sau de ofertă*	*Tendinţe privind preţul unei sticle de răcoritoare*
1,5	1050	100	100	Exces de cerere	Creşterea preţului
2,0	980	150	150	Exces de cerere	Creşterea preţului
2,5	900	250	250	Exces de cerere	Creşterea preţului
3,0	700	400	400	Exces de cerere	Creşterea preţului
3,5	**500**	**500**	**500**	0	Relativă stabilitate
4,0	200	700	200	Exces de ofertă	Scăderea preţului
4,5	100	800	100	Exces de ofertă	Scăderea preţului
5,0	50	1000	50	Exces de ofertă	Scăderea preţului

Reprezentând grafic cererea şi oferta de băuturi răcoritoare, se observă că într-un anumit punct, curba cererii intersectează curba ofertei, adică, cererea este egală cu oferta (fig. 4.2). Acest punct reflectă **echilibrul pieţei** (E).

Preţul corespunzător punctului de echilibru al pieţei se numeşte preţ de echilibru.
Cantitatea vândută şi cumpărată la preţul de echilibru se numeşte cantitate de echilibru.

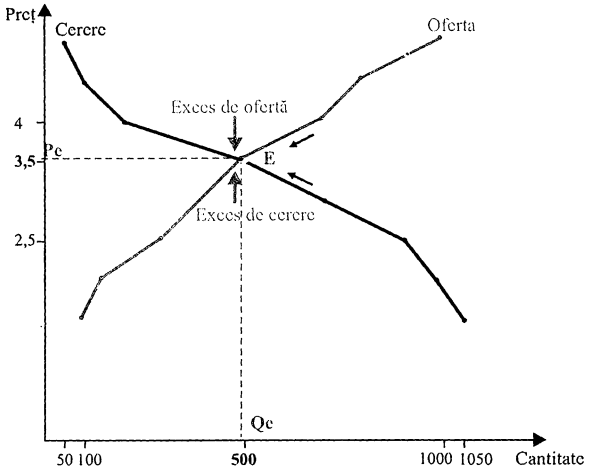

Fig. 4.2. *Prețul de echilibru pe piața băuturilor răcoritoare*

În exemplul nostru, pe piața băuturilor răcoritoare, prețul de echilibru este de 3,5 RON, iar cantitatea de echilibru este de 500 de sticle.

Formarea prețului de echilibru

La preț mai mic decât prețul de echilibru, mai mulți consumatori vor dori să cumpere o cantitate mai mare de suc, dar mai puțini vânzători vor fi dispuşi să vândă.

Apare un exces de cerere.

Excesul de cerere apare atunci când cererea > oferta, adică atunci când prețul este mai mic decât prețul de echilibru.

De exemplu, la prețul de 1,5 RON, cantitatea oferită este de 100 de sticle, în timp ce cantitatea cerută este de 1 050 de sticle. Excesul de cerere este de 950 de sticle. Cerându-se 1 050 de sticle, dar oferindu-se numai 100, cererea satisfăcută este de 100, întrucât doar 100 de sticle au putut fi cumpărate la acest preț. În schimb, toate sticlele oferite la prețul de 1,5 RON, respectiv 100, au putut fi vândute şi deci oferta satisfăcută a fost de 100. Magazinele care au cerut un preț de 1,5 RON, observând că vând toate sticlele, în condițiile în care cererea este mai mare decât oferta lor, vor tinde să mărească prețul. Această creştere a prețului le permite să vândă, mai bine, toate sticlele oferite. Prețul va continua să crească, cantitatea cerută să scadă şi odată cu ea şi excesul de cerere, până la nivelul prețului de echilibru. La prețul de echilibru, oferta devine egală cu cererea, iar excesul de cerere-ofertă devine nul.

La preț mai mare decât prețul de echilibru, mai mulți producători vor fi dispuşi să vândă o cantitate mai mare de sucuri dar mai puțini consumatori vor fi dispuşi să cumpere. Apare un exces de ofertă.

Excesul de ofertă există când oferta > cererea, adică atunci când prețul este mai mare decât prețul de echilibru.

De pildă, la preţul de 5 RON, cantitatea oferită este de 1000 de sticle, în timp ce cantitatea cerută este de 50 de sticle. Excesul de ofertă este de 950 de sticle nevândute. Vânzătorii vor decide să scadă preţul pentru a-şi diminua stocurile de marfă nevândută. Cantitatea cerută va creşte şi excesul de ofertă va scădea. Preţul va continua să scadă până la nivelul preţului de echilibru, când cererea devine egală cu oferta şi excesul de cerere-ofertă devine nul.

Preţul de echilibru este acel preţ la care cererea şi oferta satisfăcute sunt egale şi maxime.

În exemplul nostru, tabelul indică un nivel maxim al cererii şi ofertei satisfăcute de 500 la preţul de 3,5 RON. Sub acest preţ, cererea şi oferta satisfăcute sunt mai mici, întrucât vânzătorii nu sunt motivaţi să ofere o cantitate mai mare. Peste acest preţ, de asemenea, cererea şi oferta satisfăcute sunt mai mici, întrucât cumpărătorii nu sunt dispuşi să plătească un preţ mai ridicat.

Exemplul nostru ilustrează câteva **caracteristici ale formării** preţului pe o piaţă liberă.

- El tinde să **se modifice** în funcţie de **raportul cerere-ofertă** atât timp cât există diferenţe dintre cantitatea cerută şi cantitatea oferită.
- El tinde să se **stabilizeze, atunci când cererea este egală cu oferta, adică la nivelul preţului de echilibru.**
- Preţul de echilibru este rezultatul forţelor pieţei, adică al cererii şi ofertei. **Totuşi, pe termen scurt, cererea are o influenţă mult mai puternică în stabilirea preţului,** întrucât oferta se poate modifica sensibil doar pe termen lung.
- Preţul de echilibru se formează ca urmare a **tendinţei agenţilor spre echilibrarea cererii cu oferta**. Nici cumpărătorii şi nici vânzătorii nu ştiu dinainte acest preţ. Ei iau decizii tinzând spre acest preţ, întrucât acest comportament le permite **maximizarea eficienţei schimbului prin maximizarea câştigurilor.**

Astfel sub preţul de echilibru, vânzătorii câştigă mai puţin, deşi vând toată marfa, pentru că pierd ocazia de a vinde la preţ mai mare, respectiv la preţul de echilibru. La rândul lor, nu toţi cumpărătorii găsesc marfa dorită, existând **cerere nesatisfăcută**.

Peste preţul de echilibru, câştigurile vânzătorilor scad, aceştia rămânând cu marfă nevândută. De asemenea, cumpărătorii pierd ocazia de a cumpăra marfa dorită la preţ mai mic.

Rezultă că numai la preţul de echilibru se asigură **maxim de câştig al vânzătorilor şi al cumpărătorilor,** adică **maximizarea eficienţei schimbului**.

Modificarea preţului de echilibru

Preţul de echilibru este stabil atât timp cât cererea şi oferta nu se modifică.

În realitate, echilibrul pieţei este dinamic, acesta schimbându-se sub acţiunea factorilor care determină cererea şi oferta. Astfel când se schimbă condiţiile cererii şi ale ofertei, atunci cererea şi oferta cresc sau scad şi de aceea echilibru pieţei se schimbă. Rezultă un nou preţ de echilibru şi o nouă cantitate de echilibru.

De pildă, revenind la exemplul nostru cu piaţa băuturilor răcoritoare să presupunem că, o căldură neaşteptată pentru luna mai a determinat consumatorii de sucuri să cumpere mai multe sticle pe zi. În aceste condiţii, cererea de sucuri creşte, curba cererii se deplasează la dreapta, şi de aceea preţul şi cantitatea de echilibru cresc (fig. 4.3).

La ce nivel ajunge preţul de echilibru pe piaţa băuturilor răcoritoare ca urmare a canicule înregistrate în luna mai? Dar noua cantitate de echilibru?

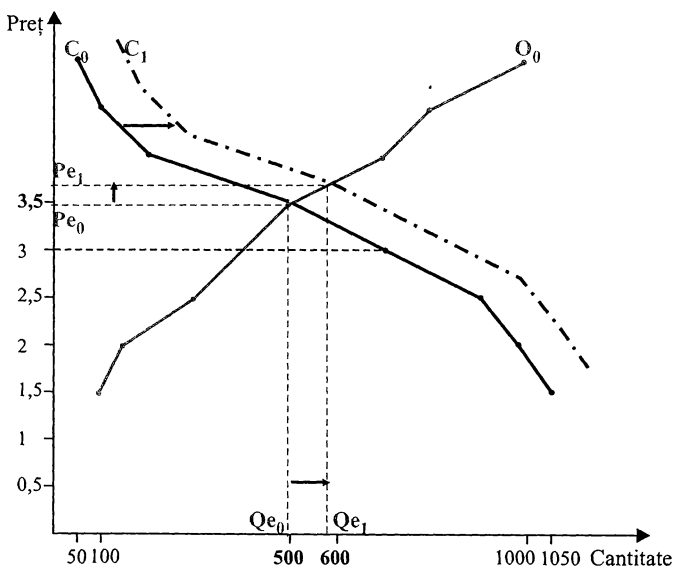

Fig. 4.3. *Modificarea preţului de echilibru ca urmare a creşterii cererii*

Să luăm acum un exemplu referitor la condiţiile ofertei, considerând cererea neschimbată. De pildă, creşterea tarifelor la energie electrică conduce la creşterea costurilor producţiei şi ale depozitării băuturilor răcoritoare. Curba ofertei se deplasează la stânga şi preţul de echilibru al băuturilor va creşte, în timp ce cantitatea de echilibru scade (fig. 4.4).

La ce nivel ajunge preţul de echilibru pe piaţa băuturilor răcoritoare ca urmare creşterii costurilor producătorilor? Dar noua cantitate de echilibru?

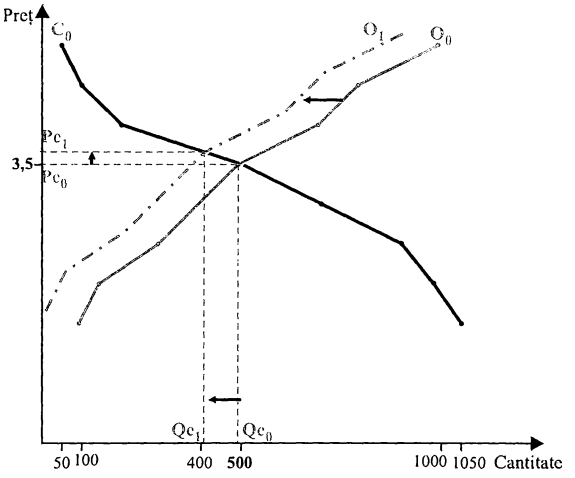

Fig. 4.4. *Modificarea preţului de echilibru ca urmare a scăderii ofertei*

Formarea preţului de echilibru în funcţie de cerere şi ofertă caracterizează piaţa liberă pe care nici vânzătorii şi nici cumpărătorii nu au putere individuală să influenţeze preţul în favoarea lor.

Există şi situaţii în care preţul nu se mai formează liber, ci este rezultatul intervenţiilor guvernelor pe direcţia **plafonării preţurilor.**

Plafoanele de preţ fixate de stat pot fi plafoane maxime sau minime.

Plafonul maxim se referă la situaţia în care statul fixează, pe piaţa unui bun, un nivel de preţ pe care vânzătorii nu îl pot depăşi. Li se permite însă practicarea unor preţuri sub nivelul plafonului maxim. Dacă plafonul maxim este sub preţul de echilibru, pe piaţă apare penuria şi un grad redus de satisfacere a cererii (fig. 4.5).

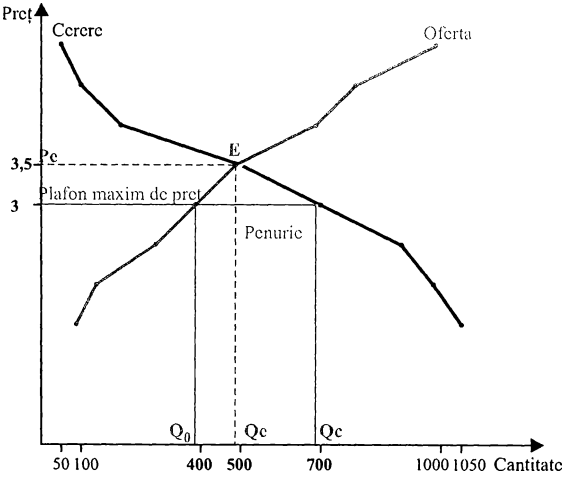

Fig. 4.5. *Plafonul maxim de preţ*

Pe baza graficului din figura 4.5, estimați penuria, respectiv diferența dintre cantitatea cerută (Qc) și cantitatea oferită (Qo), dacă, pe piața băuturilor răcoritoare ar exista un plafon maxim de preț de 3 RON.

Plafonul minim de preț reflectă situația în care statul fixează un nivel al **prețului sub care nu poate coborî prețul practicat de vânzători.** Vânzătorilor li se permite însă practicarea unor prețuri mai mari, peste plafonul minim. În acest caz, dacă plafonul minim de preț este peste prețul de echilibru, apare un surplus de ofertă (fig. 4.6).

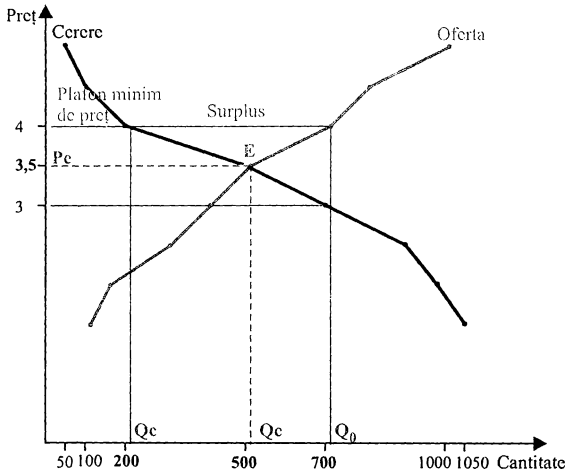

Fig. 4.6. *Plafonul minim de preț*

Interpretați graficul din figura 4.6, estimând surplusul de băuturi răcoritoare, respectiv diferența dintre cantitatea oferită (Qo) și cantitatea cerută (Qc) dacă statul ar fixa pe această piață un plafon minim de preț de 4 RON/sticlă.

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Sunteți producători-vânzători pe piața unui bun, pentru care studiile economiștilor au ajuns la concluzia că funcția cererii este C = 100 – 2P, iar funcția ofertei este O = 50 + P.

Ce preț ați cere pe produsul oferit, astfel încât să vă maximizați câștigul din vânzări?

2. Să presupunem că economia țării X este integrată într-o piață regională în care guvernele și-au anulat reciproc taxele vamale. Ca urmare, mai mulți exportatori ai țărilor din această zonă au pătruns cu marfa M în țara X.

a) Considerând celelalte condiții ale cererii și ofertei mărfii M neschimbate în țara X, explicați cum afectează acest fenomen oferta mărfii M în țara X?

b) Reprezentați grafic modificarea echilibrului pieței bunului M în țara X.

c) Ce se întâmplă cu prețul de echilibru al mărfii M în țara X?

d) Dar cu cantitatea de echilibru a mărfii M?

3. Pe piața bunului Y, funcția cererii este C = 200 – 10P, iar a ofertei O = 60 + 4P. Evaluați efectele plafonării prețului la 5 u.m. asupra:

a) echilibrului pieței;
b) gradului de satisfacere a cererii;
c) motivației producătorilor de a oferi bunul Y.

4. Vă place înghețata și ori de câte ori luați alocația puneți bani de-o parte ca să ieșiți cu prietenii la o cofetărie la sfârșit de săptămână.

4.1. Completați tabelul de mai jos, analizând, rând pe rând, efectele posibile ale evenimentelor enumerate asupra cererii sau ofertei pe piața înghețatei;

Evenimentul	*Cererea de înghețată*	*Oferta de înghețată*	*Prețul de echilibru al înghețatei*	*Cantitatea de echilibru pe piața înghețatei*
a) Producătorii utilizează echipamente mai moderne care le reduce consumul de energie electrică necesar producerii de înghețată				
b) Crește alocația pentru copii				
c) Stomatologii avertizează: consumul săptămânal de înghețată dăunează sănătății				
d) Cofetarii solicită sporuri salariale pentru lucru în week-end				

4.2. Reprezentați grafic modificarea echilibrului pieței înghețatei pentru fiecare caz în parte.

4.3. Interpretați graficul în fiecare caz în parte, identificând:

- situațiile în care ar fi posibil să consumați mai multă înghețată, mai ieftină;
- mai puțină înghețată la un preț unitar mai mare.

5. Concepeți un pachet de măsuri care ar putea stimula vânzările produsului care face obiectul Planului de afaceri pe care l-ați proiectat și completat odată cu parcurgerea capitolului „Producătorul".

Ce efecte credeți că ar putea avea aceste măsuri asupra prețului de echilibru pe piața produsului vostru?

4.2. Concurența

Piață cu concurență monopolistică

Studiind această temă veți dobândi următoarele competențe:

- caracterizarea funcțiilor și efectelor concurenței,
- analizarea formelor de manifestare a concurenței,
- identificarea diferitelor forme reale de manifestare a concurenței pe piața unor produse din România,
- stabilirea deciziei optime de producție pe o piață concurențială.

Funcțiile concurenței

Economiei de piață îi sunt proprii manifestarea relațiilor de competiție pe diferite piețe.

În sens restrâns, această competiție se manifestă între cei care participă la producția și vânzarea aceluiași tip de bunuri economice sau al unor bunuri economice substituibile. Ei au libertatea de a-și alege mijloacele pentru atragerea unei clientele cât mai numeroase în vederea maximizării profitului.

În sens larg, concurența se poate aborda și din perspectiva consumatorului. Acesta intră în competiție cu vânzătorul sau cu alți cumpărători pentru achiziționarea în cele mai bune condiții (preț, calitate, structură sortimentală) a bunurilor, astfel încât să-și realizeze interesul de maximizare a utilității totale.

Producătorii și consumatorii acționează simultan pe mai **multe piețe concurențiale.**

Concurența e posibilă datorită libertății de acțiune a agenților, bazată pe proprietatea privată.

Ca formă specifică de manifestare a relațiilor dintre agenții economici care acționează pe aceeași piață, **concurența loială, legală** are **rol de reglare a pieței.** Astfel, intră și se mențin pe piață acei agenți economici eficienți care acționează liber potrivit intereselor proprii, fără a leza interesele celorlalți.

FUNCȚIILE CONCURENȚEI →

- stimularea inițiativei, creativității, movării atât pe piața intrărilor, cât și pe piața ieșirilor;
- diferențierea și ierarhizarea agenților economici în funcție de potențial, randament, rezultate;
- salubrizarea vieții economice prin reducerea și dispariția acelor activități economice, respectiv agenți economici neperformanți;
- reducerea costurilor producției și pe această bază posibilitatea reducerii prețurilor.

Concurența este considerată a fi **forța motrică a progresului tehnico-economic**.

De pildă, concurența stimulează reducerea prețurilor, diversificarea ofertei, creșterea calității producției și a servirii cumpărătorilor. În acest scop, producătorii îmbunătățesc tehnologiile, măresc productivitatea. Eforturile agenților ofertanți sunt răsplătite cu creșterea veniturilor din vânzări și a profiturilor. La rândul lor, cumpărătorii vor dispune de o putere de cumpărare mai ridicată, bunuri și servicii noi, de calitate superioară, iar statul de mai multe venituri. Întreaga economie și societate va beneficia de posibilități de satisfacere superioară a trebuințelor.

Există însă și situații în care manifestarea concurenței poate declanșa efecte sociale negative.

Spre exemplu: din dorința de a reduce cheltuielile, unii agenți economici acordă prioritate micșorării costurilor salariale prin disponibilizarea unui număr mai mare sau mai mic de lucrători. Aceasta declanșează o serie de efecte negative dacă nu este conjugată cu măsuri de protecție socială, de promovare a progresului tehnic, de ridicare a calității producției.

Formele concurenței

Economiștii fac distincție între mai multe forme de concurență în funcție de care ei identifică mai multe **tipuri de structuri ale pieței.**

După posibilitatea agenților de a influența piața, concurența poate fi:

- **pură** sau **perfectă**, niciun agent nu are suficientă putere pentru a face presiuni asupra pieței,
- **imperfectă**, agenții pot influența piața în favoarea lor.

După gradul respectării reglementărilor legale referitoare la piață, concurența imperfectă, la rândul său, poate fi:

- **legală, loială**, când se respectă reglementările în vigoare referitoare la comportamentul agenților pe piață;
- **ilegală, incorectă**, când agenții încalcă aceste reglementări.

Puterea agenților de a influența piața depinde de anumiți factori, precum:

- numărul și forța economică a participanților la tranzacții,
- gradul de diferențiere a unui anumit bun economic/serviciu;
- limitele sau posibilitățile de pătrundere pe un anumit segment de piață;
- accesul necondiționat la toate informațiile privind piața;
- nivelul general al dezvoltării economice

Concurența perfectă sau pură este un model ideal, teoretic. Astfel, trăsăturile sale caracteristice nu se pot manifesta în totalitate, decât pe orizonturi de timp foarte reduse și segmente de piață foarte înguste *(de exemplu, bursa de mărfuri sau de valori)*.

Modelul concurenței perfecte se referă la următoarele trăsături cumulative:

- *atomicitatea cererii și a ofertei pieței* – existența unui număr mare de agenți economici, purtători ai cererii și ai ofertei, fiecare cu putere economică redusă asupra forțelor pieței: cerere, ofertă, preț;
- *omogenitatea perfectă* a bunurilor marfare, adică existența pe piața aceluiași bun a unor mărfuri care au caracteristici identice, indiferent de producătorul lor;
- *transparența totală a pieței* trăsătură care se referă la informarea perfectă a participanților la tranzacții. Ei pot astfel să ia în mod liber, egal, necondiționat decizii de vânzare-cumpărare;
- *accesul liber pe piață* – intrarea producătorilor fiind posibilă ori de câte ori costurile lor sunt inferioare prețului pieței. În situația inversă, la costuri mai mari decât prețul, producătorii sunt eliminați de pe piață sau ies de pe piață;
- *mobilitatea perfectă* a factorilor de producție, respectiv capacitatea lor de deplasare oricând și oriunde, în mod liber, de la o firmă la alta, de la o piață la alta. Astfel, toți agenții economici au acces egal la factorii de producție, la cel mai convenabil preț.

În modelul pieței cu concurență perfectă, agenții pieței **preiau prețul de echilibru** dat al pieței, ei putând astfel, la acest preț, să vândă oricât. Dat fiind tendința creșterii costului marginal odată cu sporul producției, pe această piață, **pe termen scurt, decizia optimă de producție** îndeplinește condiția **creșterii producției până la punctul în care costul marginal (Cmg) este egal cu prețul pieței (P) sau venitul marginal (Vmg). Venitul marginal reprezintă sporul venitului rezultat din vânzarea producției adiționale.**

$$\boxed{Cmg = P = Vmg.}$$

În acest punct, profitul marginal devine nul și profitul total al unei perioade, sumă a profiturilor marginale, nu mai poate **crește, adică devine maxim.**

Realitatea pieței este însă una în care nu se regăsesc toate trăsăturile de mai sus. Astfel, piața reală se caracterizează prin **concurența imperfectă.** Pe această piață, agenții vânzători sau agenții cumpărători au putere de influență asupra pieței. Rezultă astfel mai multe **forme ale concurenței imperfecte** diferențiate *după categoria de agenți ai pieței care exercită presiuni asupra pieței* și după *gradul în care se manifestă o caracteristică sau alta a concurenței perfecte.*

Piața pe care vânzătorii pot exercita presiuni asupra prețului

- piața cu concurență monopolistică
- piața cu concurență olgopol
- piața monopol

Vânzătorii pot coborî prețul pentru a stimula cererea, astfel încât:

$$\boxed{\quad < \quad}$$

În aceste condiții, pe termen scurt, profitul lor total devine maxim la acel nivel al producție la care:

$$\boxed{\quad = \quad}$$

Piața pe care cumpărătorii influențează prețul

- piața cu concurentă de oligopson
- piața monopson

a) **Piața cu concurență monopolistică** reprezintă o combinație între monopolul asupra sortimentelor relativ substituibile și atomicitatea cererii și a ofertei. Această piață se caracterizează prin:

- *atomicitatea cererii și a ofertei;*
- *unicitatea sortimentului.* Concurența se realizează prin produs. Astfel, pe piața unui bun dat, ofertantul influențează cererea prin intermediul diferențierii sortimentale și a servirii cumpărătorilor, precum și a cheltuielilor publicitare. El încearcă astfel să obțină loialitatea clienților;
- *monopol fragil* asupra sortimentelor relativ substituibile;
- *intrare, ieșire relativ ușoară* pe/și de pe piață;
- *relativă autonomie în stabilirea prețului* în funcție de cost, profitul estimat și cerere. Existența sortimentelor relativ substituibile generează o influență limitată asupra prețului;
- *existența unui grad ridicat de satisfacere a nevoilor*, cumpărătorii având posibilitatea să aleagă în funcție de preferințe și venituri.

De exemplu, piața produselor agroalimentare sau a serviciilor de alimentație publică.

b) Piața cu concurență de oligopol este specifică majorității marilor industrii din țările cu economie avansată. Ea se caracterizează prin:

- *atomicitatea cererii;*
- *concentrarea ofertei* la nivelul unui număr mic de producători, fiecare cu putere economică mare şi apropiată (de pildă, piața automobilelor dominată de câțiva mari producători, dar pe care există numeroşi cumpărători);
- *ofertă omogenă sau diferențiată* pe piața unor produse şi servicii similare (de exemplu, piața benzinei este o piață oligopol cu ofertă cu grad mai scăzut de diferențiere. În schimb piața automobilelor sau a electrocasnicelor cunoaşte o diferențiere sortimentală mai accentuată);
- *intrare dificilă pe piață* (de pildă, datorită investițiilor mari de capital, avantajelor economiilor de scară deținute de firmele deja existente sau protecției anumitor industrii prin brevetele de invenții, noile firme întâmpină numeroase bariere economice şi tehnice de pătrundere pe piață);
- *interdependența deciziilor privind prețul şi oferta* – fiecare ofertant estimează reacțiile celorlalți în urma propriilor decizii şi impactul deciziilor firmelor concurente asupra propriei activități şi asupra pieței;
- *eficiența mai redusă a concurenței bazate pe preț* dat fiind interdependența deciziilor.

Din acest motiv, concurența se realizează, de regulă, cu ajutorul mijloacelor extrapreț: publicitate, service, diferite facilități la cumpărare pe credit. Uneori firmele se înțeleg asupra prețului, producției şi pieților de desfacere, rezultând un **oligopol cooperant. Aceste înțelegeri limitează concurența şi de aceea de multe ori sunt interzise.**

Alteori există o **firmă leader care domină oferta**. Ea stabileşte volumul producției maximizatoare de profit total şi nivelul prețului în funcție de cerere. Celelalte firme au dimensiuni mici şi urmează prețul stabilit de firma leader. Ele îşi stabilesc producția individuală, astfel încât costul marginal să egaleze prețul fixat de firma leader.

c) Piața cu concurență de monopol este cea cu un singur ofertant.

Pe această piață **dispare astfel concurența între producători.** Această piață se caracterizează prin:

- *atomicitatea cererii;*
- *concentrarea ofertei unui bun/serviciu* la nivelul unei singure mari firme;
- *ofertă unică,* nu există diferențierea produselor şi de aceea este dificilă substituția produselor;
- *controlul prețului şi al ofertei* de către singurul producător de pe piață. Vânzările depind însă şi de cerere. De aceea, firma monopol îşi fixează nivelul prețului şi al producției în funcție de costul marginal, de elasticitatea cererii şi de evoluția venitului marginal.
- *intrare aproape imposibilă pe piață.* De pildă, dificultatea pătrunderii pe piață poate proveni din faptul că statul acordă licență de funcționare unui singur agent. Este cazul regiilor autonome prestatoare de servicii de utilități publice, distribuția energiei electrice, a apei sau gazelor. În acest caz, guvernul reglementează nivelul prețului pe care îl pot percepe companiile şi

condițiile asigurării ofertei. Alteori, monopolul provine din deținerea brevetului de invenție, a mărcilor de comerț sau a dreptului de autor;

- *slabă satisfacere a cererii* nefiind stimulate, concurențial, scăderea prețului și calitatea prestațiilor. Din acest motiv, guvernele intervin adesa prin **politici antitrust** prin care este protejată concurența și sunt combătute practicile monopoliste.

d) În cazul pieței cu concurență de **oligopson** se manifestă atomicitatea ofertei, dar există un număr mic de cumpărători care concentrează cererea și care astfel au putere să influențeze prețul. *De pildă, piața conservelor de legume și fructe pe care câteva mari fabrici de conserve cumpără materia primă pe baza contractelor încheiate cu numeroase gospodării din mediul rural.*

e) Piața cu concurența de monopson este piața caracterizată prin atomicitatea ofertei, dar existența unui singur cumpărător. De exemplu, piața pe care guvernul este singurul cumpărător al produselor necesare industriei militare.

Monopolul pur ca și concurența perfectă sunt cazuri rar întâlnite. În realitate manifestarea concurenței este de natură imperfectă și îmbină trăsături ale formelor descrise mai sus.

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Pe piața băuturilor răcoritoare din România găsiți frecvent produse, precum cele furnizate de Coca-Cola, Pepsi-Cola, Prigat și Tutti-Frutti. Această piață are o structură specifică:

a) monopolului;
b) oligopolului;
c) monopsononului;
d) concurenței monopolistice.

2. Piața serviciilor de transport feroviar este în România:

a) o piață oligopol;
b) o piață monopolistică;
c) o piață monopson;
d) o piață monopol.

3. În condiții de concurență perfectă, profitul total devine maxim când, nivelul producției asigură:

a) un cost marginal mai mic decât prețul pieței;
b) un cost marginal mai mare decât prețul pieței;
c) un venit marginal egal cu prețul și cu costul marginal;
d) un venit marginal mai mare decât prețul pieței.

4. Grupați-vă pe cinci ateliere trăgând la sorți un bilețel pe care este menționat câte unul dintre următoarele produse/servicii: a) covrigi, b) piața sfeclei de zahăr, c) fulgi de porumb, d) computere, e) mere românești.

4.1) Identificați forma de piață concurențială pe care se vinde produsul indicat de bilețelul vostru. Argumentați-vă răspunsul.

4.2) Ce efecte ar avea asupra consumului vostru existența unui singur ofertant pe piața fiecărui dintre produsele menționate?

4.5. Piața monetară

Banca Națională a României

Studiind această temă veți dobândi următoarele competențe:

- determinarea necesarului de masă monetară pentru tranzacții,
- identificarea funcțiilor prin care se realizează rolul banilor în economie;
- specificarea modului în care se manifestă caracteristicile generale ale pieței în cazul pieței monetare;
- evaluarea impactului unor fenomene economice asupra cererii și ofertei de monede și asupra ratei dobânzii;
- calculul și compararea diferitelor tipuri de dobânzi;
- determinarea profitului bancar.

Desfășurarea schimbului sub forma vânzării-cumpărării de bunuri nu ar fi posibilă fără existența banilor.

Din punct de vedere economic, banii sau moneda pot fi definiți drept orice instrument general acceptat în tranzacții și plăți pe un anumit spațiu economic.

Ei au un rol vital în economie, rol care se manifestă prin funcțiile banilor.

Funcțiile banilor sau ale monedei sunt:

de etalon-măsurare | **de schimb** | **de plată** | **de economisire**

- **Funcția de măsurare.** Cu ajutorul banilor se măsoară eforturile și rezultatele activității economice.

Unitatea de măsură, respectiv unitatea monetară folosită se numește *etalonul monetar*. Rezultatul măsurării este prețul.

De exemplu, măsurăm eforturile de producție ale unei firme din țara noastră cu ajutorul leului, sub forma prețului factorilor utilizați și consumați, iar rezultatele obținute prin intermediul prețului încasat în urma producției și vânzării.

• **Funcția de schimb**. Banii intermediază schimbul. Prin cedarea banilor se obține marfa, adică are loc cumpărarea. Încasarea lor contra bunului sau serviciului cedat reprezintă vânzarea.

• **Funcția de plată.** Banii măsoară datoriile dintre agenți și permit stingerea acestor datorii. De exemplu, cu ajutorul banilor se plătesc salarii, impozite, credite, dobânzi sau alocații pentru copii.

• **Funcția de economisire.** Acumularea banilor în prezent permite deținătorului să realizeze cheltuieli viitoare. Banii desemnează bogăție și de aceea agenții economisesc sau acumulează banii.

Pentru ca moneda să-și îndeplinească funcțiile sale este necesar ca în economie să existe o anumită cantitate de bani, denumită **masă monetară.**

Masa monetară reprezintă suma de bani aflată în circulație, adică utilizată de agenți într-o anumită perioadă.

Masa monetară în circulație determină oferta de monedă.

Oferta de monedă pentru tranzacții depinde de nivelul masei monetare (M) și de viteza de rotație a banilor (v).

Viteză de rotație a banilor reprezintă numărul mediu de operațiuni de vânzare-cumpărare și de plăți înlesnite de o unitate monetară într-o perioadă.

Să presupunem, de pildă, că ați încasat azi alocația pentru copii. Mergeți la o librărie și cumpărați caiete, coli și pixuri. Librăria, în aceiași zi, se aprovizionează cu marfă, plătind unui furnizor en-gros, mai mulți bani, printre care și banii încasați de la voi. În sfârșit, furnizorul de marfă en-gros depune banii în bancă. Alocația voastră a intermediat succesiv o operațiune de plată (încasarea ei), două de schimb (cumpărarea de rechizite) și încă una de plată (depunere în bancă), adică în total patru operațiuni. Aceasta înseamnă că necesarul de bani în circulație este de patru ori mai mic, întrucât aceeași sumă de bani a înlesnit patru operațiuni.

Cu cât viteza de rotație a banilor este mai mare, cu atât necesarul de masă monetară este mai mic și invers.

Cererea de monedă pentru tranzacții depinde de nivelul mediu al prețurilor (P) și al cantității de marfă supusă tranzacțiilor (Q).

În concluzie, necesarul de masă monetară pentru tranzacții (M) este direct proporțional cu cererea sau valoarea bunurilor care trebuie tranzacționate (P · Q) și invers proporțional cu viteza de rotație a banilor (v),

Masa monetară cuprinde mai multe componente. Cele mai importante sunt: banii cash sau numerar (N) şi banii scripturali (Scp).

$$M = N + Scp.$$

Banii numerar au existenţă fizică sub forma monedei metalice şi a banilor de hârtie (bancnote).

Banii scripturali, aflaţi în conturi bancare, circulă dintr-un cont în altul. Partea covârşitoare a tranzacţiilor şi plăţilor se realizează cu ajutorul banilor scripturali.

În prezent, tranzacţiile şi plăţile sunt din ce în ce mai mult realizate prin intermediul **banilor electronici**. De exemplu, cărţile de credit sau de debit.

Una dintre caracteristicile masei monetare o reprezintă **lichiditatea monetară**.

Lichiditatea monetară se concretizează în totalitatea mijloacelor băneşti care pot fi folosite imediat de agenţi în tranzacţii şi plăţi.

Din acest punct de vedere, masa monetară din ţara noastră include:

Banii propriu-zişi	*Cvasi-banii*
o Se referă la numerarul în afara sistemului bancar şi sumele de bani din conturi la vedere, aflate la dispoziţia deţinătorilor lor. o Se caracterizează prin lichiditate **perfectă**, adică pot stinge imediat o datorie sau pot să mijlocească direct o tranzacţie fără ca deţinătorul să cheltuiască timp şi fără diminuarea resurselor sale băneşti.	o Cuprinde: depozitele bancare la termen şi condiţionate de retragerea sau utilizarea banilor după o anumită perioadă; depozitele în valută ale rezidenţilor. o Transformarea acestor instrumente băneşti în bani lichizi (cash) necesită consum de timp, fără a exista, de regulă, riscul diminuării cantităţii de monedă deţinută.

De exemplu, în ţara noastră, în februarie 2006, masa monetară era de 85 676,9 mil. RON şi cuprindea (în mil. RON):

Tabelul 4.2

Banii propriu-zişi = 23508,2 27,4%		*Cvasi-bani = 62168,7 72,6%*		
Numerar în afara sistemului bancar	*Disponibilităţi la vedere*	*Economii ale populaţiei*	*Depozite în lei şi condiţionate*	*Depozite în valută ale rezidenţilor*
11 165,1	*12 343,1*	*17 350,2*	*18 583,3*	*26 235,2*
13,0%	*14,4%*	*20,3%*	*21,7%*	*30,6%*

Sursa: BNR, Buletin lunar 2/2006

Desfăşurarea normală a activităţii economice depinde de cantitatea de monedă aflată în circulaţie, de cererea şi oferta de monedă care se manifestă pe piaţa monetară.

Piaţa monetară

Piaţa monetară este o piaţa specială care evidenţiază ansamblul tranzacţiilor efectuate cu moneda naţională, sub formă de credite, şi confruntarea dintre solicitanţii şi ofertanţii de credit în funcţie de preţul acestuia.

Caracteristicile generale al pieței se regăsesc la nivelul pieței monetare în următoarele aspecte distincte: *obiectul* ei, creditul; *cererea de credit; oferta de credit*; acțiunea băncilor ca *intermediari* ai cererii și ofertei de credit; *prețul creditului*.

Obiectul pieței monetare este creditul, adică suma de bani pe care agenții doresc și/sau reușesc să o împrumute. Sursa creditului acordat de bănci o reprezintă, în principal, sumele atrase în sistemul bancar de la agenții non-bancari, persoane juridice sau fizice. Există numeroase tipuri de credite, diferențiate după durată, destinație sau agenții care se împrumută. Cum cele mai multe credite pe piața monetară sunt sub un an, adică pe termen scurt, această piață se mai numește *piața creditelor pe termen scurt*.

Cererea de credit provine de la agenți care au nevoie să se împrumute pentru a-și realiza activitățile economice sau pentru consum. Cei care se împrumută se numesc **debitori**. Ei pot fi agenți non-bancari sau bancari. De pildă, firmele, statul sau populația sunt agenți non-bancari. Instituțiile financiare care solicită credite de la alte instituții financiare sau de la Banca Națională sunt agenți bancari ai cererii de credit.

Oferta de credit provine de la agenți cu disponibilități bănești temporar neutilizate. Cei care dau bani cu împrumut se numesc **creditori** (de pildă, firmele sau populația care au depozite în bănci sau băncile care acordă credite).

Intermediarii pieței monetare sunt, de regulă, băncile comerciale. Activitatea bancară este reglemetată de Banca Națională, numită și **bancă a băncilor**. Banca Națională realizează politica monetară și reglementează activitatea pe piața monetară. Ea emite monedă, acordând împrumturi statului sau celorlalte bănci, acestea având conturi la Banca Națională.

Prețul creditului poartă numele de **dobândă**.

Dobânda reprezintă suma de bani plătită de debitori, creditorilor pentru utilizarea împrumutului până la restituirea acestuia.

Dobânda plătită la 100 unități monetare împrumutate pe un an se numește rata dobânzii (d).

$$d = (D/Cr) \cdot 100,$$

unde, D este dobânda, Cr – creditul, d – rata dobânzii.

Dobânda se calculează după relația:

$$\boxed{D = Cr \cdot d \cdot n,}$$

unde, n reprezintă durata creditului.

Dobânda aplicată numai la suma inițial împrumutată se numește **dobândă simplă.**

De exemplu, dacă Cr = 1,2 mil. RON, durata creditului, n = 3 luni și d = 12%, dobânda plătită la restituirea creditului va fi:

D = (1,2 mil. · 12%) ¼ = 36 000 RON.

Cum creditul a fost acordat pe 3 luni, nu se va plăti dobânda pe un an, ci pe ¼ din an.

Suma plătită după expirarea perioadei de creditare (Sn) cuprinde suma inițial împrumutată și dobânda,

Dacă împrumutul se acordă pe o perioadă de doi sau mai mulți ani și dobânda nu se plătește anual, atunci dobânda neplătită în fiecare an, se adaugă la datoria inițială. Rezultă o sumă datorată mai mare decât cea inițial împrumutată (Sn), caz în care se calculează dobândă la dobândă, **dobânda capitalizată** sau **dobânda compusă** (Ds),

De pildă Cr = 1,2mil. RON, d = 16%, n =3 ani, Sn = 1,2 mil. (1 + 16%)^3 = 1,873 RON și Dc = 1,873 mil. – 1,2 mil. = 673 075,2 RON.

Dobânda capitalizată se poate aplica și la credite sub un an.

Dacă sumele de bani împrumutate pe mai mulți ani se restituie în tranșe anuale, plătindu-se în fiecare an și dobânda la datoria rămasă, dobânda anuală va scădea. Ea se calculează ca dobândă simplă.

De pildă, dacă vă împrumutați 1 000 RON pe 2 ani cu d = 15% și restituiți în fiecare an jumătate din credit, plătind și dobânda, în primul an aceasta va fi de: 1 000 · 15% = 150 RON, iar în al doilea an de 500 · 15% = 75 RON.

Rata dobânzii, ca orice preț, depinde, pe o piață liberă, de **raportul cerere-ofertă** de credit.

- Dacă cererea de credit crește, la aceeași ofertă de monedă, rata dobânzii va crește. Dacă cererea de credit scade, la aceeași ofertă de credit, rata dobânzii scade.
- Dacă oferta de credit crește, la aceeași cerere, rata dobânzii scade, și dacă oferta de credit scade, la aceeași cerere de credit, rata dobânzii crește.

Ea este influențată și de **rata inflației**, adică de creșterea prețurilor, dar și de **riscul creditului** și **starea economiei**. Dacă prețurile cresc, rata dobânzii poate să crească, și dacă scad, rata dobânzii poate fi mai mică.

Nivelul ratei dobânzii influențează, la rândul său, **masa monetară din economie**.

- Când rata dobânzii crește, agenții sunt descurajați să se împrumute, deci scade cererea de credit. Ei sunt stimulați să economisească și să-și constituie depozite în bănci și de aceea oferta de credit crește. În acest caz, masa monetară utilizată de agenți scade.
- Scăderea ratei dobânzii determină creșterea cererii de credit, stimularea consumului și a investițiilor în activități economice și deci creșterea masei monetare utilizată de agenți.

Banca Națională influențează cererea și oferta de credit și masa monetară din economie, în funcție de nevoile de bani ale economiei. Ea reglează masa monetară, adică contribuie la creșterea sau scăderea ei, urmărind ca banii să aibă acoperire în

produse în condițiile în care ei oferă posibilitatea agenților de a-și realiza și extinde activitățile economice. Printre instrumentele utilizate în acest scop se numără:

- **rata dobânzii la refinanțare,** adică la împrumuturile acordate altor bănci. *De pildă, când aceasta crește, băncile care se împrumută își vor mări la rândul lor rata dobânzii și cererea de credit scade. Masa monetară în circulație va scădea;*
- **rata dobânzii plătite** la sumele aflate în conturile celorlalte bănci existente în Banca Națională. *De exemplu, când aceasta crește, băncile își diminuează oferta de credit către agenții non-bancari, preferând depunerile la nivelul Băncii Naționale. Masa monetară scade;*
- **stabilirea nivelului cotei rezervei obligatorii** pentru celelalte bănci. Acesta determină mărimea fondului de rezervă deținut de celelalte bănci la Banca Națională. *De exemplu, când crește cota rezervelor obligatorii, scade oferta de credit a băncilor și masa monetară scade;*
- **cumpărarea sau vânzarea valutei**. *De exemplu, când Banca Națională vinde valută, luând monedă națională în schimb, masa monetară în monedă națională scade. Când ea cumpără valută, dând monedă națională, masa monetară crește;*
- **emisiunile monetare ale Băncii Naționale** realizate în scopul acordării de credite statului sau altor bănci conduc la creșterea masei monetare în circulație.

Masa monetară din economie depinde însă hotărâtor de nivelul creditelor acordate.

Când băncile acordă credite în monedă scripturală, masa monetară crește, întrucât agenții pot utiliza, pe lângă banii proprii, și banii împrumutați. Acești bani încep să circule dintr-un cont în altul, fiecare agent având mai mulți bani disponibili pentru tranzacții și plăți. Se creează astfel monedă, întrucât masa monetară scripturală utilizată de agenți se extinde mai mult decât creditul inițial acordat.

Când se restituie creditele, masa monetară scade.

Activitatea băncilor este o activitate comercială, ele urmărind obținerea unui **profit bancar**. Sursa acestuia este câștigul bancar provenit din diferența dintre dobânzile încasate de bănci pentru creditele acordate și cele plătite de bănci, de pildă, la depuneri. Dobânzile încasate se numesc **dobânzi active** (Da). Cele plătite se numesc **dobânzi pasive** (Dp). Cum rata dobânzii plătite (d_p) este mai mică decât rata dobânzii active (d_a), din diferențe rezultă câștigul bancar.

$$Cgb = Da - Dp.$$

Profitul bancar (Prbc) reprezintă suma de bani rămasă după ce din câștigul bancar se scad cheltuielile de funcționare ale băncilor (Chb),

BPrbc = Cgb – Chb.

De pildă, dacă o bancă acordă 100 000 RON cu împrumut, cu rata dobânzii de 10% pe o perioadă de 1an, dintr-o depunere pe aceeași perioadă, rata dobânzii la depuneri fiind de 4%, câștigul ei bancar va fi de:

Cgb = Da – Dp = 10 000 – 4 000 = 6 000 RON.

Dacă cheltuielile ei de funcționare sunt de 2 500 RON, Prbc = 3 500 RON.

1. Presupunem că, referitor la economia unei țări, dispunem de următoarele date ipotetice:
- prețul mediu al unui bun etalon: P = 10 u.m.;
- cantitatea de marfă tranzacționată; Q = 45 000 milioane bunuri etalon (considerate, statistic, ca având proprietăți similare);
- viteza de rotație a banilor v = 5.

Determinați:
a) Cererea de monedă pentru tranzacții;
b) Necesarul de monedă pentru tranzacții;
c) Oferta de monedă pentru tranzacții, în ipoteza că banii au acoperire în oferta de bunuri.

2. Presupunem că, în pauza dintre ore, plătiți un suc și un pachet de biscuiți la bufetul școlii. În acest caz, suma de bani plătită are funcția de:
a) plată;
b) schimb;
c) economisire;
d) măsurare și economisire.

Piața monetară se caracterizează prin:
a) Funcționarea Băncii Naționale ca agent, prin excelență, purtător al cererii de monedă;
b) Funcționarea băncilor comerciale care oferă credite mai ales din propriile resurse bănești;
c) Formarea cursului monedei naționale;
d) Formarea ratei dobânzii în funcție de raportul cerere-ofertă de credit.

Sunteți managerii unei firme care contractează un împrumut de 120 milioane u.m. pe trei ani, cu o rată anuală a dobânzii de 15%. Utilizând aceste date, grupați-vă pe trei ateliere pentru a determina:
a) dobânda totală și suma totală de plată, dacă restituiți creditul și dobânda la scadență, adică după trei ani, la data convenită în contractul de credit;
b) dobânda totală și suma totală de plată, dacă restituiți creditul eșalonat, în tranșe (rate) anuale egale;
c) dobânda totală și suma totală de plată, dacă ați restitui creditul la scadență dar vi s-ar accepta să plătiți o dobândă simplă;
d) avantajele celor trei modalități de restituire a creditului pentru debitor, respectiv creditor.

O bancă acordă credit în valoare totală de 500 milioane u.m. din sumele deponenților, cu o rată anuală a dobânzii active de 15%. Dacă rata dobânzii pasive este de 10%, iar cheltuielile de funcționare ale băncii reprezintă 1/5 din câștigul său, determinați profitul băncii.

4.4. Piața capitalurilor. Economiile și plasamentele lor

Bursa de valori

Studierea acestei teme vă va asigura competențe care vă vor permite:

- compararea, evaluarea pe baza unor criterii de eficiență economică a alternativelor de plasare a economiilor personale;
- calcularea cursului titlurilor de valoare pe piața financiară secundară, plecând de la influența modificării ratei dobânzii asupra acestuia,
- determinarea câștigului, respectiv pierderii în cazul unei tranzacții speculative la bursa de valori,
- explicarea acțiunii condițiilor modificării prețului activelor financiare pe piața capitalurilor.

Pentru ca cei care își economisesc banii să-și realizeze intențiile de a obține sporuri de valoare ar trebui să-și transforme economiile din forma lor lichidă, inactivă în bani care ar putea fi utilizați. Economiile devin astfel active.

Activele sunt bunuri care au capacitatea de a genera fluxuri de venituri în viitor.

Activele pot fi fizice sau financiare.

- **Activele fizice sau reale** se pot întâlni sub formă de bunuri de capital fix, terenuri, stocuri de capital circulant, locuințe.
- **Activele financiare** pot fi depozite monetare și titluri de valoare pe termen lung sau fără termen (obligațiuni, acțiuni).

Câteva dintre posibilitățile de transformare a economiilor în active apar în figura 4.7.

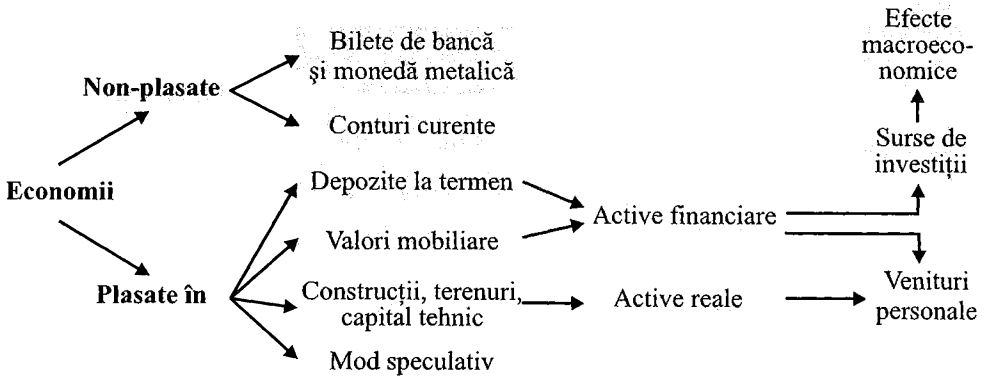

Fig. 4.7. *Plasamente ale economiilor și efectele lor directe la nivel individual și macroeconomic*

De pildă, o sumă de bani economisită ar putea avea următoarele posibilități de plasament:

- pe piața monetară, aducând posesorului ei o dobândă;
- în investiții în active reale care ar putea să aducă venituri sub formă de chirie, rentă sau profit;
- pe piața capitalurilor în obligațiuni și acțiuni, generând venituri sub formă de cupon sau dividende.

Să vedem ce efecte, la nivel individual și macroeconomic, au plasamentele pe piața financiară sau a capitalurilor.

Piața financiară reprezintă cadrul în care disponibilitățile bănești ale populației sau ale altor agenți se întâlnesc cu nevoile de resurse bănești pe termen lung ale întreprinderilor sau administrațiilor publice.

Acestea din urmă emit spre vânzare titluri de valoare mobiliare în scopul completării resurselor proprii de investiții cu resurse atrase de la alți agenți. Ca pe oricare altă piață și pe piața financiară se manifestă agenții în calitate de cumpărători și vânzători. **Cumpărătorii de titluri** sunt **posesorii de economii**, iar **posesorii de titluri** sunt **purtători ai ofertei**. Întâlnirea lor este facilitată de agenți intermediari.

Obiectul tranzacțiilor sunt titlurile de valoare sau valorile mobiliare, cele mai răspândite fiind acțiunile și obligațiunile.

Acțiunea este un titlu de valoare care dovedește calitatea de proprietar a deținătorului ei asupra unei părți din capitalul social al unei firme organizate ca societate pe acțiuni.

Întreprinderile societăți pe acțiuni ocupă cele mai importante poziții în economia de piață. Ele își **constituie capitalul social prin emisiunea și vânzarea de acțiuni.**

Prețul sau cursul înscris pe o acțiune reprezintă valoarea ei nominală.

Cumpărătorii de acțiuni, plătind acest preț, finanțează din economiile lor investițiile firmelor emitente și devin **proprietari acționari** ai acestora. În calitate de proprietari investitori, acționarii au o serie de **drepturi și răspunderi**. Ei au dreptul la un venit, numit **dividend**. Mărimea acestuia depinde de profitul firmei. Cum profitul poate fi diferit de la o perioadă la alta, dividendul reprezintă un venit variabil.

Dividendul este o parte a profitului net al unei societăți pe acțiuni, parte care revine pe o acțiune emisă de aceasta.

Mărimea dividendului cuvenit acționarilor depinde și de alte condiții, precum:

- deciziile adunării generale a acționarilor privind repartizarea profitului pentru investiții, respectiv pentru distribuirea sa sub forma dividendelor către acționari;
- numărul de acțiuni deținute;
- tipul de **acțiuni** cumpărate: **ordinare** sau **preferențiale**.

Acțiunile ordinare sunt titluri care conferă posesorilor lor dreptul la dividende variabile în funcție de profitul net al firmelor.

Acțiunile preferențiale asigură posesorilor lor prioritate (în raport cu acțiunile ordinare) în acordarea unui dividend specificat și în asigurarea despăgubirilor în cazul lichidării firmei. Aceasta înseamnă ca posesorii acestor acțiuni își vor încasa dividendele sau despăgubirile înaintea deținătorilor de acțiuni ordinare.

Alte drepturi și răspunderi ale acționarilor mai sunt:

- dreptul la **decizie** este proporțional cu cota de acțiuni deținute, fiecare acționar deținând un anumit număr de voturi în adunarea generală a acționarilor;
- dreptul de **a primi despăgubiri proporționale** cu capitalul subscris, în cazul lichidării firmei;
- dreptul de **a fi informați** asupra rezultatelor economico-financiare ale firmei acționare;
- **răspunderea** de a suporta, proporțional cu numărul de acțiuni deținute, o parte din pierderile firmei, în cazul în care aceasta obține venituri inferioare cheltuielilor ei.

Pe piața financiară, economiile pot fi plasate și în **obligațiuni**.

Obligațiunea este un titlu de valoare care atestă angajarea unui împrumut pe termen mediu sau lung.

Plătind bani pe obligațiunile achiziționate, **cumpărătorii lor au calitatea de creditori** ai emitenților de obligațiuni. Cumpărătorii se mai numesc **obligatari.**

Emitenții obligațiunilor pot fi:

- *administrațiile publice* care urmăresc astfel prin vânzarea de obligațiuni să constituie resurse pentru acoperirea deficitului bugetar (venituri mai mici decât cheltuielile) sau pentru investiții;
- *firme importante, cu reputație bună*, care prin vânzarea obligațiunilor își finanțează investițiile.

Încasând banii din vânzarea obligațiunilor, **emitenții au calitatea de debitori**. Ei pot utiliza acești bani până la o anumită dată, numită *scadență*, când trebuie să-și răscumpere obligațiunile restituind creditul obligatarilor. În **calitate de creditori, obligatarii** au dreptul de a încasa până la scadență, regulat la un termen specificat, o dobândă fixă, numită *cupon*.

Prețul sau cursul înscris pe obligațiune se numește *valoarea ei nominală* (Vn). Dobânda anuală adusă de obligațiune sau cuponul ei se calculează ca orice dobândă simplă după relația:

$$D = C \cdot do = Vn \cdot do,$$

unde, creditul este, în acest caz, prețul plătit pe obligațiune, respectiv valoarea ei nominală (Vn), do este rata dobânzii la obligațiune.

De pildă, o obligațiune în valoare nominală de 100 RON, pe o perioadă de 5 ani, cu rata dobânzii de 8%, va aduce cumpărătorului ei un venit anual de:

Cupon = Dobânda fixă = Vn · do = 100 · 8% = 8 RON/an.

Totodată, după 5 ani, emitentul obligațiunii restituie cei 100 RON cumpărătorului de obligațiune, răscumpărându-și astfel obligațiunea.

Obligațiunea este un titlu cu durată de viață limitată la perioada dintre momentul emisiunii ei și scadență.

Formele pieței financiare

Titlurile de valoare pot fi tranzacționate pe două forme ale pieței financiare: piața primară și piața secundară.

Pe **piața financiară primară** se tranzacționează titluri nou emise, de regulă, la valoarea nominală. Pe această piață, agenții intermediari sunt, în special, băncile. Ele pot subscrie sau achiziționa integral titlurile emise, pe care apoi le vând publicului.

Pe **piața financiară secundară** se revând titlurile achiziționate anterior de pe piața primară. Acțiunile și obligațiunile sunt vândute, de regulă, la prețuri (cursuri) diferite de valoarea lor nominală, prețuri determinate de raportul cerere-ofertă.

Structura pieței financiare secundare

Piața secundară cuprinde bursa de valori și piața extrabursieră.

Bursa de valori **este principala instituție de intermediere a tranzacțiilor pe piața secundară.**

Bursa de valori reprezintă piața organizată a celor mai importante titluri de valoare emise în prealabil de societăți comerciale și administrații publice.

Tranzacțiile la bursă se desfășoară pe baza unor reguli clare, obligatorii, bine cunoscute. Astfel, pe baza ordinelor clienților, intermediarii pot vinde sau cumpăra numai titlurile admise la cotare. Aceste titluri aparțin unor emitenți care îndeplinesc anumite condiții, precum dimensiunea capitalului sau rentabilitatea.

Piața financiară secundară, extrabursieră este locul în care pot fi tranzacționate titlurile neadmise la bursă.

Și la noi în țară există două forme ale pieței financiare secundare: bursa de valori și (pentru întreprinderile neadmise la bursă), piața RASDAQ (Romanian Association of Securities Dealers Automated Quotation System).

Indiferent de forma pieței financiare secundare, cererea și oferta se adresează prin agenții intermediari: brokerii.

Cursul titlurilor de valoare

Plasarea economiilor pe piața capitalurilor este motivată de obținerea unor venituri pe termen lung (de exemplu, cuponul obligațiunii) sau fără termen (dividendul acțiunii), dar și de obținerea unui **câștig potențial.** Acesta din urmă poate fi rezultatul creșterii prețului de vânzare al titlurilor față de prețul lor de cumpărare.

Modificarea cursului hârtiilor de valoare are la bază **raportul cerere-ofertă,** determinat, la rândul său, de factori de **natură economică** sau **extraeconomică.**

Printre aceştia, foarte importanţi sunt: venitul anterior adus de titlu şi estimările privind venitul lui viitor; rata dobânzii pe piaţa monetară; rata inflaţiei; conjunctura economică; climatul socio-politic intern şi internaţional.

• **Există o corelaţie pozitivă între mărimea venitului anterior sau estimat al titlului şi cererea acestuia, deci cursul lui.** De exemplu, creşterea dividendului unei acţiuni poate mări cererea pentru aceasta şi prin intermediul ei, cursul.

• **Dinamica ratei dobânzii bancare se află în corelaţie negativă cu sensul modificării cursului valorilor mobiliare.** Dacă, de exemplu, creşte rata dobânzii, agenţii pot prefera plasamente ale economiilor lor în sistemul bancar şi nu pe piaţa capitalurilor. Astfel poate scădea cererea de titluri şi deci cursul lor. În schimb, scăderea ratei dobânzii poate face neatractive plasamentele bancare, dar preferabile cele în titluri pe piaţa financiară secundară, mărind astfel cererea lor şi mai departe cursul. Putem exprima relaţia dintre venitul titlului (V), rata dobânzii în economie (d) şi cursul lor astfel:

$$Cs = V/d$$

De exemplu, o obligaţiune, cu valoare nominală de 100 RON şi rata dobânzii de 10%, va putea fi vândută la bursă, în condiţiile scăderii ratei dobânzii bancare la 5% la un curs de:

$$Cs = V/d = (100 \cdot 10\%)/5\% = 200 \text{ RON}.$$

• **Inflaţia,** respectiv creşterea preţurilor în economie, poate conduce şi la creşterea cursurilor valorilor mobiliare.

• **Conjunctura economică şi social-politică** poate influenţa cursul titlurilor. Când economia trece prin stări de recesiune, cursul poate scădea brusc, odată cu diminuarea profiturilor firmelor emitente. În schimb, în perioadele de expansiune ale economiei, când veniturile agenţilor cresc, cursurile au o tendinţă ascendentă.

• **Stabilitatea social-politică** poate favoriza cererea pentru titluri şi deci creşterea cursului, în timp ce instabilitatea social-politică, mărind riscul investiţiilor în hârtii de valoare, se reflectă în pierderea interesului pentru acestea, conducând la scăderea cursului.

Bursa de valori şi tranzacţiile speculative

Modificarea preţului hârtiilor de valoare ca urmare a condiţiilor de mai sus poate genera şi **tranzacţii speculative** în care unii agenţi câştigă pe seama pierderilor altora. Tranzacţiile de acest gen urmăresc un **câştig obţinut prin revânzarea sau răscumpărarea activelor financiare în condiţii conjuncturale favorabile.** Aceste tranzacţii fac obiectul unor contracte la termen încheiate la un moment dat, dar finalizate ulterior la cursul prevăzut în contract. Momentul finalizării se numeşte **zi de lichidare sau scadenţă.**

• **Vânzătorul** acţionează pe principiul „*vinde azi scump şi cumpără mâine ieftin*", **deci mizează pe scăderea cursului în viitor.** Din acest motiv, el se numeşte *speculator à la baisse* sau *bear* (în jos). Astfel, el va achiziţiona titlurile la scadenţă, când mizează pe scăderea cursului lor, dar le va ceda cumpărătorului la cursul prevăzut în contractul încheiat anterior, adică la un preţ mai ridicat. Vânzătorul obţine un câştig din diferenţele de curs, dacă se realizează previziunea sa de scădere a cursului la scadenţă.

De exemplu, dacă contractul încheiat prevede un curs de 50 u.m. pe un titlu şi la scadenţă cursul ajunge la 47 u.m., atunci cel care s-a angajat să vândă titlu va câştiga 3 u.m. pe titlu. Câştigul provine din cumpărarea titlului la scadenţă cu 47 u.m. şi vânzarea lui conform contractului încheiat anterior, respectiv la preţul de 50 u.m.

• **Cumpărătorul** se conduce după principiul *cumpară azi ieftin şi vinde mâine scump.* **El mizează pe creşterea cursului la scadenţă,** plătind însă cursul prevăzut în contractul încheiat anterior, respectiv mai mic. Din acest motiv, el se numeşte speculator *bull* sau *à la hausse* (în sus).

Dacă, de exemplu, un agent dă ordin brokerului său să-i cumpere la termen acţiuni la cursul de 30 u.m. şi la scadenţă cursul ajunge la 32 u.m., va câştiga 2 u.m. pe titlu. Aceasta întrucât cumpărătorul plăteşte un curs de 30 u.m., convenit în contract, pe titluri care valorează la scadenţă 32 u.m.

Cumpărătorul obţine un câştig din diferenţele de curs dacă previziunea privind creşterea cursului la scadenţă se adevereşte. Deci, într-o tranzacţie nu pot câştiga ambii parteneri, respectiv vânzătorul şi cumpărătorul. Astfel, agentul care intuieşte evoluţia reală a cursului câştigă suma pe care partenerul său o pierde, acesta din urmă înşelându-se referitor la sensul modificării cursului. Cele mai multe tranzacţii la bursa de valori sunt sub forma operaţiunilor la termen.

Bursa de valori şi finanţarea externă a investiţiilor

Bursa de valori are efecte importante asupra asigurării resurselor pentru investiţii în active reale.

Permiţând transformarea rapidă a activelor financiare în lichidităţi pentru investiţii, ea asigură atragerea resurselor pentru investiţii, adică pentru finanţarea firmelor din resurse externe lor. Dar ea poate, prin intermediul operaţiunilor speculative, să şi sustragă resurse pentru investiţii. Aceasta pentru că, de fapt, pe ansamblul economiei, operaţiunile speculative redistribuie venituri fără ca acestea să crească, aşa cum s-ar întâmpla dacă s-ar plasa economiile în investiţii în active reale.

Alegerea plasamentului

Economiile pot fi plasate pe piaţa capitalurilor şi în alte domenii.

a) Alegerea activului în care se plasează economiile pe **piaţa capitalurilor** se fundamentează raţional pe criterii, precum: venitul plasamentului; riscul; lichiditatea.

Venitul unui titlu: în aceleaşi condiţii de risc şi lichiditate, se preferă plasamentul pentru care se estimează un venit mai mare.

Riscul se referă la situaţiile în care anticipările nu sunt unice, dar pot fi apreciate probabilităţile de realizare a lor. Unele plasamente sunt mai puţin riscante, ca de exemplu cele pe termen scurt sau cele pentru care veniturile sunt garantate. Astfel:

- obligaţiunile guvernamentale sunt mai puţin riscante decât cele ale societăţilor comerciale;
- acţiunile preferenţiale sunt mai sigure, având prioritate în raport cu cele ordinare;
- plasamentele pe termen scurt sunt mai sigure decât cele pe termen lung.

În condiţii de risc ridicat şi venitul poate fi mare, în timp ce la plasamente mai puţin riscante, veniturile sunt mai sigure dar mai mici.

Lichiditatea se referă la posibilitatea vânzării rapide, cu cheltuieli minime a titlurilor. De exemplu, titlurile de valoare ale celor mai importante societăţi

comerciale pe acțiuni sau ale autorităților publice sunt admise pe piața secundară la bursă. Din acest motiv ele pot fi mai ușor vândute, având lichiditate mai mare comparativ cu cele tranzacționate pe piața secundară extrabursieră.

b) Când este vorba și de alte posibilități de plasament, ca de exemplu **în active reale sau pe piața monetară**, pe lângă aceste criterii intervin și altele. Astfel, agenții raționali compară **profitul estimat,** dacă și-ar plasa banii în investiții cu **dobânda** pe care ar putea să o obțină pe piață monetară și, cu **venitul estimat al titlurilor,** pe care le-ar putea cumpăra pe piața capitalurilor.

Ei pot alege un plasament sau proceda la **împărțirea riscului alegând mai multe plasamente mici** în diferite domenii. În acest caz, acțiunea este intermediată și de alte instituții financiare, precum **fondurile mutuale**.

Presupunem că după terminarea liceului dispuneți de o economie de 600 RON pe care doriți să o fructificați. Aveți următoarele posibilități de plasament în condiții similare de risc și lichiditate:

- de a o depune în bancă cu o rată a dobânzii de 5% pe an;
- de a cumpăra trei obligațiuni la valoarea nominală de 200 RON obligațiunea și rata dobânzii de 6%;
- de a cumpăra acțiuni preferențiale cu valoarea nominală de 20 RON cu un dividend estimat de 6,5% din valoare nominală;
- de a deschide o firmă, profitul net estimat la investiția de 600 RON fiind de 6,7%.

Identificați plasamentul cel mai avantajos.

Ați cumpărat pe piața financiară primară o obligațiune cu 100 RON. Cuponul ei anual este de 8 RON. Vindeți această obligațiune după 3 luni.

a) Determinați mărimea câștigului sau, după caz, a pierderii rezultate din vânzarea obligațiunii la bursă în condițiile în care rata dobânzii pe piața monetară crește de la 8% la 10%.

b) Explicați acțiunea condițiilor care ar putea determina diferențele de curs în acest caz.

Dați ordin brokerului să vă cumpere la termen 100 acțiuni X, la cursul de 10 RON. La scadență, cursul acțiunilor ajunge la 12 RON. În această situație:

a) ați înregistrat o pierdere de 200 RON;
b) faceți parte din categoria speculatorilor *bear*;
c) ați câștigat 200 RON;
d) vânzătorul a câștigat 200 RON.

Identificați efectele probabile ale fenomenelor de mai jos asupra cursului la bursă. Completați coloanele referitoare la tendința acestui curs și explicați această tendință.

Cazuri	*a) Crește cererea de bunuri în economie. Societățile pe acțiuni înregistrează vânzări și profituri considerabile*	*b) Inflația a avut o tendință de scădere*	*c) Rata dobânzii bancare tinde să scadă*	*d) Micile societăți cu răspundere limitată tind să câștige cote de piață înregistrând profituri ascendente*	*e) Cresc impozitele pe dividend*
Cursul					
Explicație					

Bursa locurilor de muncă

Studierea acestei teme şi rezolvarea sarcinilor de lucru aferente vă vor permite formarea următoarelor competenţe:

- recunoaşterea caracteristicilor pieţei muncii;
- determinarea nivelului şi dinamicii salariului real, utilizând date referitoare la piaţa muncii din România,
- identificarea soluţiilor pentru adecvarea comportamentului specific agenţilor pieţei muncii, la cerinţele mediului concurenţial în condiţiile negocierii angajării.

Piaţa muncii: dimensiuni şi utilităţi

Activitatea economică este de neconceput fără utilizarea unor resurse de muncă, într-o anumită cantitate, structură şi calitate. Volumul total de muncă necesar desfăşurării activităţii umane în general a celei economice în special, reprezintă **nevoia de muncă**.

Serviciile muncă fac obiectul tranzacţiilor pe piaţa muncii.

Piaţa muncii reprezintă locul de întâlnire a cererii cu oferta de muncă.

Dimensiunile **pieţei muncii** se referă la:

- Obiectul pieţei muncii: serviciile factorului muncă
- Cererea de muncă
- Oferta de muncă
- Preţul plătit pentru serviciile factorului muncă, adică salariul

Cererea de muncă are o sferă de cuprindere mai restrânsă în raport cu nevoia de muncă, neidentificându-se cu aceasta din urmă.

Cererea de muncă reprezintă cantitatea de muncă necesară, pe care utilizatorii sunt dispuşi să o cumpără şi/sau o cumpără de pe piaţa muncii, în condiţii salariale.

Purtătorii cererii de muncă sunt angajatorii: firme, bănci, administraţii etc.

Ea se exprimă prin **numărul locurilor de muncă salariate, a timpului de muncă necesar sau a numărului de lucrători de care au nevoie angajatorii**.

Cererea de muncă depinde de investiţii. Când acestea cresc, cererea de muncă creşte şi când ele scad, cererea de muncă scade.

Satisfacerea cererii de muncă are loc pe seama utilizării resurselor umane apte de muncă disponibile şi existente în societate la un moment dat. Manifestarea acestor resurse de muncă pe piaţa muncii, sub forma ofertei de muncă, este condiţionată de salarizarea lor. Oferta este deci o parte a resurselor de muncă.

Oferta de muncă reprezintă acea parte a resurselor de muncă într-o anumită perioadă care este dispusă să participe la activitatea economică, în condiţii salariale.

Cererea şi oferta de muncă reflectă **legăturile** existente între **dezvoltarea economică**, în calitate de sursă a cererii de muncă, şi **populaţie**, ca sursă a ofertei de muncă. Particularităţile lor, precum şi acţiunea sindicatelor, patronatului şi ale statului fac din piaţa muncii o piaţă **cu concurenţă imperfectă. Piaţa muncii este o piaţă puternic reglementată şi contractuală pe care angajarea se negociază.** Astfel, angajarea în condiţii legale are la bază încheierea unui contract de muncă.

Contractul de muncă reflectă acordul dintre angajator şi angajat, referitor la condiţiile în care se desfăşoară munca, la modul de salarizare, de promovare în muncă etc.

Angajarea fără contract este ilegală, iar angajatul este privat de protecţia asigurată de legislaţia muncii, precum: salariul minim pe economie, condiţiile de muncă, asigurări de sănătate, de şomaj, asigurări sociale şi pensie etc.

Caracterul imperfect al pieţei muncii este dat şi de **lipsa de omogenitate a cererii şi ofertei** de muncă, ele cuprinzând segmente diferite, nesubstituibile. Astfel, în diferite domenii, profesiunile, meseriile, calificările, experienţa de muncă oferite de lucrători sau solicitate de angajatori sunt foarte diferite. De aceea nu există o singură piaţă a muncii.

De pildă, există piaţa muncii pentru economişti, ingineri, profesori cu anumite specializări etc., sau piaţa muncii pentru zidari, dulgheri, cofetari, faianţari etc. Există o piaţă a muncii pentru persoane calificate în domeniul respectiv şi alta pentru persoane necalificate etc.

Printre **articularităţile cererii de muncă** se numără:

- cererea de muncă se formează, de regulă, ca efect al investiţiilor pe o perioadă **mai îndelungată**. Pe termen scurt, ea poate fi satisfăcută şi pe seama disponibilităţii lucrătorilor de a lucra suplimentar sau pe baza angajărilor temporare,
- este o **cerere derivată** din cererea de bunuri;
- este uneori **lipsită de transparenţă** datorită confidenţialităţii la care se referă unele clauze din contractul de muncă;
- desfăşurarea activităţilor economice impun **satisfacerea imediată a cererii** de muncă;
- are o **mobilitate relativ redusă** pentru că firmele nu se mută uşor dintr-un loc în altul sau **nu creează uşor locuri de muncă în alte zone.**

Oferta de muncă prezintă şi ea trăsături cu totul speciale.

- Oferta de muncă **se formează într-o perioadă îndelungată**, timp în care noua generaţie ajunge la vârsta legală de muncă şi este pregătită într-o anumită profesie. Ea poate creşte temporar în condiţiile în care lucrătorii acceptă să muncească peste program.
- Formarea ofertei de muncă se află sub **influenţa forţelor economice specifice pieţei, de pildă salariul, dar este determinată şi demografic şi psihosocial.** Motivaţia muncii este complexă şi nu se reduce la obţinerea salariului.
- Factorul muncă are o **mobilitate relativ redusă**, fiind ataşat unui anumit mediu economico-social. Oamenii îşi schimbă mai greu profesiunea, locul de muncă sau localitatea în care sunt angajaţi.
- Resursele de muncă **nu pot fi conservate**, ele sunt **perisabile**. **Raportată la factorul timp, munca este un factor de producţie neregenerabil**, prestaţia de muncă fiind ireversibilă, după cum şi timpul de muncă neutilizat este irecuperabil.
- Oferta de muncă este **relativ rigidă, inelastică la preţ, adică la salariu**. Astfel, oferta de servicii muncă nu se comportă ca oferta de mărfuri. Oamenii nu-şi schimbă automat locul de muncă acolo unde salariul este mai mare. Alteori, când salariul este singura sursă de venit, ei acceptă şi salarii mai mici în raport cu prestaţia lor.

Procesul de formare a cererii şi ofertei de muncă parcurge două faze. **În prima fază, la nivelul economiei sau în diferite domenii**, se formează condiţiile generale de angajare a salariaţilor, se conturează principiile care stau la baza stabilirii salariului. **În cea de-a doua fază**, confruntarea cererii şi ofertei de muncă, se desfăşoară pe fondul **condiţiilor concrete existente** în **unităţile economice** şi a celor negociate de potenţialii salariaţii.

Proprietarul resursei de muncă utilizată într-o anumită activitate umană este recompensat prin salariu.

Salariul reprezintă suma de bani plătită de angajator pentru seviciile factorului muncă realizate de angajat.

În raport cu poziţia celor doi parteneri – angajator, angajat – modul de interpretare a salariului este diferit. Pentru **primul,** salariul este o componentă a **costului bunurilor produse. Al doilea** consideră salariul un venit, preţ al muncii sau recompensă pentru munca prestată.

Pentru cea mai mare parte a populaţiei ocupate în ţările cu economie de piaţă, **salariul reprezintă principala formă fundamentală de venit.**

Alte forme fundamentale de venit mai sunt: profitul pentru întreprinzători – proprietari de capital, dobânda pentru creditori, renta pentru proprietarii de terenuri sau de resurse naturale.

Mărimea salariului, ca şi evoluţia acestuia, diferă de la o ţară la alta, de la o perioadă la alta, pe domenii de activitate şi unităţi economice şi chiar în interiorul acestora. Nivelul şi dinamica salariilor se află sub influenţa unor factori economici, dar şi politici sau sociali.

Factori economici	**Factori social-politici**
raportul cerere-ofertă pe piaţa muncii	revendicările sindicale;
productivitatea muncii	capacitatea de negociere a salariaţilor;
rezultatele muncii	legislaţia privind grevele;
volumul muncii prestate	discriminările salariale pentru anumite categorii sociale, precum: imigranţii, femeile sau populaţia de culoare;
capitalul uman şi costul dobândirii lui concretizate în nivelul de calificare şi de instruire a lucrătorilor	mobilitatea redusă a forţei de muncă;
experienţa, răspunderea în muncă, caracterul muncii	politicile de protecţie socială concretizate în stabilirea de către stat a salariului minim pe economie.
veniturile firmei	
nivelul dezvoltării economiei	

Sub aspect economic, **salariul ca oricare alt preț**, depinde de raportul cerere-ofertă și influențează, la rândul său, raportul cerere-ofertă de muncă.

- Dacă salariul este mare, cantitatea cerută de muncă de către firme scade dar crește numărul persoanelor care ar dori să se angajeze. Poate apărea un surplus de ofertă de muncă, adică șomajul.
- Dacă salariul este mic, numărul celor care doresc să se angajeze scade dar crește numărul de lucrători pe care firmele sunt dispuse să-i angajeze. Poate să se manifeste un surplus al cererii de muncă, adică subocuparea.
- Dacă într-un anumit domeniu, cererea de muncă este mai mare decât oferta, atunci salariul tinde să crească. Dacă cererea este mai mică decât oferta, salariul tinde să scadă.

În condițiile în care cererea și oferta de muncă sunt egale, se formează **salariul de echilibru**.

Multiplele aspecte ale salarizării – nivelul salariului de bază, tarifar sau orar, premiile, modalități de plată, protecția socială a salariaților și indexările salariale, normele de muncă – sunt amplu discutate în cadrul **negocierilor colective dintre sindicat și patronat.** Hotărârile adoptate în legătură cu aceste probleme se regăsesc în **contractul colectiv de muncă**. Prin confruntarea forțelor pieței și a celor din afara pieței, se desfășoară procesele de diferențiere, de apropiere sau de modificare a salariului.

- **Pe termen scurt**, pe fondul unor evoluții pozitive sau negative nesemnificative, nivelul salariilor poate să crească, să scadă sau să nu se modifice.
- **Pe termen lung**, pe fondul unor oscilații de la o perioadă la alta, mărimea salariului are o **tendință generală de creștere** ca urmare a creșterii productivității muncii, a investițiilor în capitalului uman dar și a costului vieții.

Din punct de vedere al salariatului, salariul poate fi văzut ca o sumă de bani, primită pentru munca sa, sub forma unui **venit nominal**, sau sub aspectul puterii de cumpărare a acestei sume, respectiv **salariu real.**

Salariul nominal reprezintă suma de bani pe care o primește salariatul de la angajator.

Salariul real exprimă, în formă bănească, cantitatea de bunuri materiale și servicii de consum care poate fi cumpărată la un moment dat, cu salariul nominal.

Mărimea salariului real (Sr) depinde de:

- mărimea salariului nominal net (Sn), care influențează pozitiv nivelul salariului real;
- nivelul prețurilor bunurilor destinate consumului populației, care influențează negativ salariul real.

unde, IPC este indicele prețurilor la bunuri de consum.

Salariul net se determină scăzând din salariul brut (Sb) impozitul pe salariu şi alte reţineri care se varsă în bugetul asigurărilor sociale (Izsal),

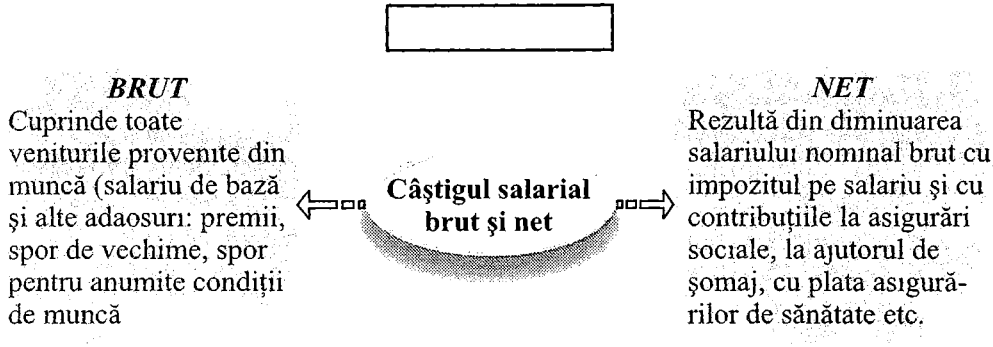

Modificarea salariului real se află în relaţie pozitivă cu evoluţia salariului nominal şi negativă cu cea a preţurilor la bunuri de consum. Aceasta înseamnă că salariul real se modifică în acelaşi sens cu salariul nominal, la preţuri date şi în sens opus cu modificarea preţurilor la salariu nominal dat.

$$\mathbf{Isr = (Isn / IPC) \cdot 100}$$

unde, Isr este indicele salariului real, Isn este indicele salariului nominal şi IPC indicele preţurilor la bunuri de consum.

$$\mathbf{I_{Sn} = (Sn_1 / Sn_0) \cdot 100}$$

unde, Sn_1 este salariul nominal la momentul actual T_1, iar Sn_0 este salariul nominal al perioadei T_0 la care ne raportăm.

De pildă, dacă salariul nominal în luna ianuarie 2006 este în medie de 826,0 RON şi IPC faţă de aceeaşi perioadă a anului 2005 este de 108,89%, la un salariu nominal de 628,26 RON în ianuarie 2005: Isr = Isn/IPC = (826/628,26/108,89%) · 100 = 120,74%, adică salariul real a crescut cu 20,74%.

În ţara noastră, salariul mediu nominal net şi salariul real au evoluat în ultimii 5 ani după cum urmează:

Tabelul 4.3

Anul	*2001*	*2002*	*2003*	*2004*	*2005*	*2006 februarie*
Salariul mediu nominal net (RON)	301,9	378,9	484,0	596,5	737,9	767
Modificarea medie lunară a salariului real	–0,3	0,4	0,8	0,9	1,1	–7,4

Sursa: BNR, Buletin lunar 2/2006

Mărimea şi evoluţia salariului real au o semnificaţie deosebită, care se reflectă în **comportamentul salariatului la muncă**. Dacă salariul real corespunde aspiraţiilor sale, salariatul poate substitui o parte din timpul de lucru cu timpul său liber. În schimb, dacă salariul este insuficient, salariatul poate fi dispus să muncească suplimentar pe seama timpului său liber sau să schimbe locul de muncă.

Alegeți varianta corectă și motivați-vă răspunsul.

Pieței muncii îi sunt specifice:

a) formarea liberă a prețului fără intervenții de reglementare din partea statului;
b) elasticitatea ofertei de muncă la creșterea prețului muncii;
c) gradul redus de mobilitate a cererii și ofertei de muncă;
d) omogenitatea cererii de muncă.

Reprezintă nevoie de muncă fără a fi și cerere de muncă:

a) munca realizată de orice persoană salariată;
b) activitatea casnică;
c) munca profesorilor;
d) munca pe care o prestați ca angajați, temporar în vacanța de vară.

Accesați adresa www.itmtr.ro/formulare/formular Contract individual de **munca**.htm. Printați un formular al Modelului unui contract individual de muncă. Împărțiți-vă pe două ateliere, unul reprezentând angajatorul și altul angajatul în domeniul serviciilor de alimentați publică unde doriți să angajați sau să vă angajați ca ospătar necalificat, part-time, în perioada care urmează. Rețineți că salariul minim brut pe economie în anul 2006 este de 330 RON. Completați formularul și negociați apoi între voi condițiile de angajare.

Conform datelor publicate de BNR, în luna februarie 2005, salariul mediu nominal net a fost în România de 674,1 RON, iar în februarie 2006 el a ajuns la 767,0 RON. În acest interval de timp, indicele prețurilor la bunuri de consum a fost de 108,49%.

Determinați

a) salariul mediu real în anul 2005 considerând IPC = 100% în anul 2005;
b) salariul mediu real în anul 2006;
c) indicele salariului mediu nominal;
d) indicele salariului mediu real;
e) condițiile care ar putea explica sensul modificării salariului real.

Capitolul 5

ECHILIBRE ŞI DEZECHILIBRE ECONOMICE. CREŞTEREA ŞI DEZVOLTAREA ECONOMICĂ

Echilibru

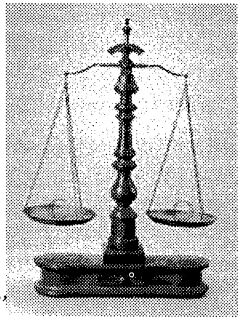

„Cererea şi oferta în balanţă."

Parcurgerea acestei teme şi rezolvarea testelor de la sfârşitul ei vă vor asigura competenţe care vă vor permite:

- utilizarea instrumentelor specifice pentru calculul şi interpretarea indicatorilor de măsurare a rezultatelor finale macroeconomice în economia de piaţă,
- evaluarea stării de echilibru/dezechilibru specifice economiei noastre pe baza interpretării datelor referitoare la evoluţia unor indicatori macroeconomici,
- identificarea şi explicarea tendinţelor cererii agregate în România,
- utilizarea de concepte, precum şi cele de indicatori reali – indicatori nominali în a explica procese macroeconomice specifice economiei noastre

Indicatorii de rezultate macroeconomice

Până acum aţi învăţat mai ales despre activitatea economică la **nivelul fiecărui agent, adică la nivel microeconomic.** Aceasta condiţionează proporţiile şi calitatea economiei ramurilor şi zonelor, numită **mezoeconomie,** dar şi a **ansamblului economiei naţionale, adică la nivel macroeconomic.**

Cum poate fi măsurat produsul final al unei economii de piaţă?
Ce sunt indicatorii economici?

Aspectele cantitative ale activităţii economice la toate nivelurile se exprimă cu ajutorul unor cifre, numite **indicatori economici**.

Indicatorii economici sunt, pentru teoria şi practica economică, instrumente de cunoaştere a realităţii economice şi de fundamentare a deciziilor în economie.

Indicatorii economici reprezintă expresii numerice ale aspectelor cantitative ale activităţii economice.

Statistica grupează indicatorii cu care lucrează, după mai multe criterii, printre care: obiectul măsurării, modul în care surprind realitatea economică, modul de exprimare, nivelul de calcul.

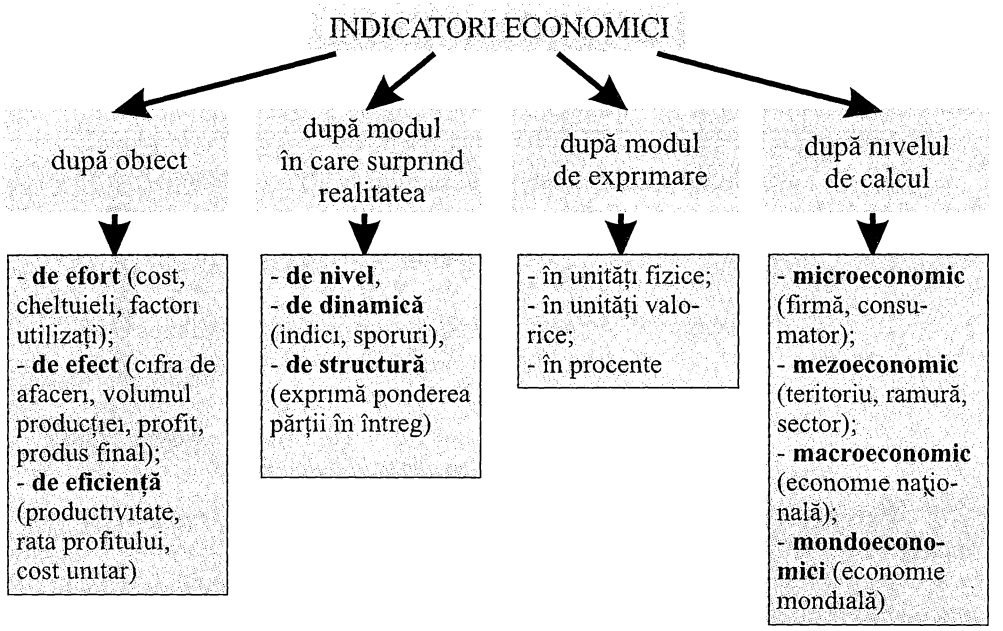

Fig. 5.1. *Clasificarea indicatorilor economici*

Indicatorii macroeconomici de rezultate finale

Indicatorii utilizați la nivel macroeconomic sunt **indicatori agregați.** Adică sunt determinați prin însumarea valorii produsului final de la nivel micro şi mezoeconomic. Asemenea indicatori sunt: produsul intern brut (PIB), produsul național brut (PNB), produsul intern net (PIN), produsul național net (PNN), venitul național (VN), venitul național disponibil (VND), venitul personal (VP), venitul personal disponibil (VPD). Aceşti indicatori măsoară **rezultatele finale** sau cum se mai numesc ele **produsul final** sau **venitul economiei**.

Produsul final cuprinde totalitatea bunurilor economice în expresie valorică, destinate ultimei utilizări ce li se poate da. Asemenea bunuri au părăsit procesul lor de prelucrare ajungând astfel la utilizatorul lor final.

De exemplu, bunurile de consum sau elementele de capital fix.

Indicatorii macroeconomici de rezultate finale pot fi grupați după mai multe criterii, printre care componentele lor, agenții economici a căror activitatea o evidențiază, prețurile utilizate pentru exprimarea lor, posibilitatea comparării lor în timp.

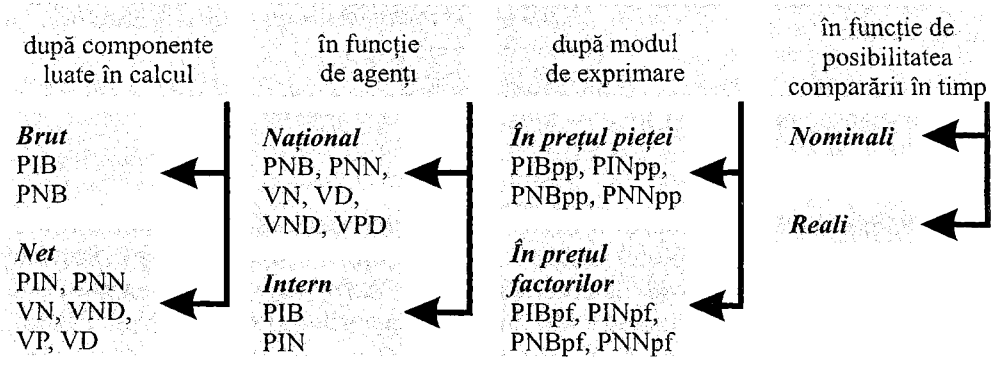

Fig. 5.2. *Clasificarea indicatorilor macroeconomici de rezultate finale*

După **componentele** luate în calcul, indicatorii rezultatelor finale macroeconomice pot fi de natură **brută-produs brut (PB)**, care includ amortizarea capitalului fix (A) şi de natură **netă-produs net (PN)**, care nu includ consumul capitalului fix.

În funcție de agenții a căror activitate este luată în calcul, indicatorii pot fi de genul **produs intern** sau **produs național**.

Produsul intern, reflectă activitatea tuturor agenților care îşi desfăşoară activitatea în interiorul granițelor naționale. El cuprinde deci producția finală a agenților naționali care îşi desfăşoară activitatea în țară (Pfnt) şi producția finală a agenților străini din interiorul granițelor naționale (Pfst).

PI = Pfnt + Pfst

Produsul național ia în calcul activitatea tuturor agenților naționali, indiferent de locul unde îşi desfăşoară activitatea. Deci se determină scăzând din produsul intern, produsul final al agenților străini din interiorul țării şi adăugând produsul final al agenților național din străinătate.

Pn = PI + Pfns – Pfst

Diferența dintre valoare producției finale a agenților naționali în străinătate şi cea a agenților străini în interiorul țării se mai numeşte soldul veniturilor cu străinătatea (SVS). **Soldul poate fi pozitiv sau negativ şi în funcție de valoarea lui,** produsul național poate fi mai mare, egal sau mai mic decât produsul intern.

În funcție de prețurile **în care se exprimă, indicatori pot fi evaluați în prețul pieței** (pp) **sau în prețul factorilor** (pf).

Prețul pieței este de fapt prețul încasat din vânzarea bunurilor. O parte din acesta trebuie cedat statului, sub formă de impozit pe vânzări. Acest impozit se numeşte **impozit indirect** (Izi), întrucât este suportat de cumpărători. Unele întreprinderi primesc, însă, de la stat, subvenții de exploatare (Sv) pentru completarea veniturilor lor provenite din vânzarea bunurilor şi serviciilor.

Ele plătesc deci statului un impozit indirect net (Izin) mai mic, cu partea primită ca subvenție:

Ceea ce rămâne din prețul pieței, după plata acestui impozit, este prețul factorilor.

Vom avea deci: produsul intern brut şi intern net, produsul național brut şi produsul național net în prețul pieței (PIBpp, PINpp, PNBpp, PNNpp). Scăzând impozitele indirecte nete vom determina produsul intern brut şi intern net, produsul național brut şi produsul național net în prețul factorilor (PIBpf, PINpf, PNBpf, PNNpf).

PNN în prețul factorilor se mai numeşte venit național.

El se poate determina şi prin însumarea veniturilor factorilor de producție, rerspectiv a salariilor, profiturilor, dobânzilor şi rentelor încasate de agenții naționali într-o perioadă.

Dacă la venitul național se adaugă sume încasate de țara respectivă din străinătate, dar nelegate de activitatea comercială (Îs.nec) şi se scad plățile necomerciale către străinătate (Pl.nec) se obține venitul național disponibil (VND).

Venitul personal al populației (VP) se determină scăzând din venitul național acele componente care nu revin populației (impozit pe profit, profit reinvestit de firme, rețineri din salarii la bugetul asigurărilor sociale) dar adăugându-se transferuri de la stat către populație (de exemplu, alocații sociale).

Venitul disponibil al populației (VPD) este cel rămas după plata impozitelor personale directe, pe venitul personal sau pe avere (Izd).

Pentru ca toți aceşti indicatori să permită **analiza dinamicii** reale a fenomenelor economice trebuie ca ei să se exprime în **prețuri comparabile transformându-se din indicatori nominali în indicatori reali**.

Produsul nominal (Pnom) exprimă volumul producției finale din perioada de calcul, exprimată în prețuri curente.

Produsul real (Preal) exprimă volumul producției finale din perioada de calcul, exprimat în prețuri ale perioadei de bază (prețuri comparabile).

Preal = Pnom/Igp,

unde Igp este indicele general al prețurilor

Deosebit de important pentru măsurarea activității economice în țările cu economie de piață este produsul intern brut (PIB).

PIB -ul exprimă valoarea brută de piață a tuturor bunurilor și serviciilor finale produse de agenții interni pe teritoriul unei țări într-o anumită perioadă.

El se poate determina prin mai multe metode printre care, metoda de producție și metoda utilizării finale.

Metoda de producție relevă contribuția fiecărui agent la producția finală. Atât a agenților care contribuie cu bunuri intermediare cât și a agenților care prelucrează aceste bunuri obținând produsul final (PIB). Aceste contribuții se reflectă în produsul global brut (PGB).

Produs global brut (PGB) reprezintă valoarea totală a produselor și serviciilor produse în economie în perioada de calcul. El include atât consumul intermediar, cât și produsul final (PIB).

Consumul intermediar (Ci) reprezintă consumul bunurilor intermediare prelucrate pentru a obține bunuri finale.

Pentru a determina produsul brut final, respectiv PIB, se aplica relația:

Metoda utilizării producției finale permite calculul PIB-ului prin însumarea categoriilor mari de utilizări finale ale acestuia. Acestea se referă la consumul final privat (Cp); consumul final guvernamental (G); formarea brută a capitalului sau investiția brută (Ib); exportul net (En).

$$PIB = Cp + G + Ib + Exn.$$

Consumul personal sau privat și cel guvernamental formează consumul final.

Formarea brută a capitalului se realizează prin intermediul investițiilor brute.

Investițiile reprezintă cheltuieli cu capitalului tehnic. Ele pot fi investiții de înlocuire a capitalului fix uzat și investițiile de creștere și modernizare a capitalului fix și circulant sau investițiile nete.

Exportul net (Exn) se calculează ca diferență dintre valoare exportului (Ex) și a importului (Imp).

Tabelul 5.1 reflectă modificarea structurii PIB-ul Românei pe categorii de utilizări finale, în perioada 1999-2004 (în procente).

Tabelul 5.1.

Anul	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Consumul final efectiv	88,75	86,16	85,19	84,02	85,66	86,74
Consumul final individual efectiv al gospodăriilor populației	83,06	78,95	78,55	77,20	75,55	76,93
Consumul final colectiv efectiv al administrațiilor publice	5,69	7,21	6,64	6,82	10,11	9,81
Formarea brută de capital fix	17,71	18,90	20,65	21,31	21,41	21,63
Variația stocurilor	-1,63	0,57	1,91	0,37	0,44	0,69
Exportul net	-4,83	-5,63	-7,75	-5,70	-7,51	-9,06

Sursa: Institutul Național de Statistică, Anuarul Statistic al României, 2005.

Sintetic, relațiile dintre indicatorii macroeconomici discutați se prezintă astfel:

PIB = PGB – Ci

PIB = Cp + G + Ib + Exn

PIN = PIB – A

PNB = PIB + (Pfns - Pfst)

SVS = Pfns – Pfst

PNB = PIB + SVS

PNN = PNB – A

VN = PNNpf = PNNpp – Izin

VN = Σ(S + R + Pr + D)

VND = VN + transferuri cu străinătate nelegate de activitatea economică

VP = VN – sume din VN care nu revin populației + transferuri către populație

VD = VP – Izd

Relațiile dintre indicatorii macroeconomici pot exprima tendința spre echilibru sau dezechilibru într-o economie.

De multe ori problemele cu care ne confruntăm în economie sunt puse pe seama dezechilibrelor economice. Dar nu toate dezechilibrele sunt nedorite. Să vedem de ce.

Echilibrul economic reprezintă starea spre care tinde fiecare tip de piață în parte și piața națională în ansamblu ei în sensul egalizării cererii cu oferta sau a existenței unor asemenea diferențe dintre ele care să nu genereze dificultăți economice și sociale grave.

Echilibrul poate fi considerat: echilibru parțial al unui domeniu sau al unei piețe și echilibru general.

Echilibrul economic general reprezintă o situație spre care tind **piețele interdependente,** caracterizată prin **inexistența excesului de cerere sau ofertă.**

Schimbările dintr-un domeniu se pot propaga şi la nivelul altor domenii datorită interdependenţelor din economie.

De exemplu, stimularea investiţiilor în bunuri economice măreşte nu doar ***oferta pe piaţa bunurilor,*** *ci şi* ***cererea pe piaţă muncii*** *prin crearea de noi locuri de muncă. Cu venituri mai ridicate, noii angajaţi îşi pot mări* ***cererea de bunuri,*** *care la rândul ei stimulează realizarea de noi investiţii şi creşterea* ***ofertei pe piaţă bunurilor.*** *Deci tendinţa spre echilibru pe o piaţă are efecte asupra echilibrului şi pe celelalte pieţe, pieţele fiind interdependente.*

Dacă echilibru economic general are în vedere **interdependenţa pieţelor,** cel parţial se referă la un domeniu considerat teoretic pentru a putea fi studiat, ca fiind **izolat**.

Echilibru economic parţial se referă la tendinţa spre echilibru a cererii cu oferta **pe o anumită piaţă**. Astfel de echilibre pot fi pe: piaţa bunurilor; piaţa monetară; piaţa muncii; piaţa valutară.

Pe fiecare din aceste pieţe, cererea este egală cu oferta în situaţii teoretice de echilibru.

Condiţiile teoretice ale echilibrului pe diferite pieţe

Echilibrul pe piaţa bunurilor se realizează când cererea agregată (CAg) de bunuri este egală cu oferta agregată (OA) de bunuri.

$$CAg = OA.$$

Cererea agregată sau globală reprezintă totalitatea cheltuielilor planificate pentru o anumită perioadă pentru achiziţionarea de bunuri în economie.

Ea cuprinde cererea internă (CAgi) de bunuri de consum (C) şi de bunuri de investiţii (I) şi cererea din afara ţării sub formă de export (Ex).

$$CAg = CAgi + Ex = C + I + Ex.$$

Oferta agregată sau globală (OA) reprezintă cantitatea totală de bunuri economice disponibilă pentru vânzare la un anumit nivel al preţurilor într-o anumită perioadă.

Ea cuprinde oferta internă (produsul intern sau venitul, PI) şi oferta din afara ţării sub formă de import (Imp).

$$OA = PI + Imp.$$

Oferta internă realizată devine venit. Aceasta este utilizată pentru consum (C) şi economii (E).

$$V = C + E.$$

Deci, oferta globală devine:

$$OA = C + E + Imp.$$

Egalând cererea globală cu oferta globală, astfel determinate, se ajunge la relaţia care exprimă **condiţia teoretică a echilibrului economic pe piaţa bunurilor ţinând cont de relaţiile cu exteriorul.**

$$C + I + Ex = C + E + Imp \quad \text{sau} \quad E - I = Ex - Imp.$$

Echilibrul pe piața monetară se realizează când cererea de monedă (Cerm) este egală cu oferta de monedă (Om).

Cererea reală de monedă depinde de volumul global al tranzacțiilor pe piață (Q) și nivelul general al prețurilor (P).

Oferta reală de monedă depinde de masa monetară (M) în circulație și viteza de rotație a banilor (V).

Deci condiția teoretică a echilibrului pe piața monetară este dată de următoarea relației:

Echilibrul pe piața muncii se realizează când cererea de muncă este egală cu oferta de muncă (O_L).

Echilibrul valutar se realizează când plățile valutare (Plv) ale unei țări sunt egale cu încasările ei valutare (Iv).

Condițiile de mai sus aparțin numai unor modele teoretice ale echilibrului economic. În realitate, starea de echilibru este numai întâmplătoare sau **momentană,** în timp ce, datorită dinamicii economiei, dezechilibrele sunt **permanente. Există dezechilibre normale** sau dorite și dezechilibre **anormale sau nedorite.**

De exemplu, este bine ca piața să fie plină de mărfuri, deci oferta în anumite limite să fie mai mare decât cererea, adică să se afle, cum spun economiștii, în dezechilibru **stării de presiune.** Dar nu este bine ca veniturile agenților să nu aibă acoperire în oferta pieței. Cererea mai mare decât oferta este o situație de **absorbție a pieței, un dezechilibru anormal.**

Cum peste anumite limite, dezechilibrele au consecințe negative pentru agenții economici și populație, fiecare **agent economic** dar și **puterea publică** tind, în activitatea lor, să depășească sau să prevină stările de dezechilibru. Arma esențială în lupta cu dezechilibrele o reprezintă **creșterea eficienței economice** în condițiile dezvoltării economice durabile. În acest fel se asigură compatibilitatea deciziilor de ofertă a producătorilor cu cele legate de cererea cumpărătorilor, adică tendința spre echilibru.

Tendința reală spre o evoluție macroeconomică echilibrată a economiei noastre condiționează integrarea eficientă în Uniunea Europeană.

Pe baza relației preț-cantitate cerută-cantitate oferită se pot explica numeroase fenomene și la nivel maroeconomic.

Oferta agregată, de pildă, depinde de nivelul prețurilor pe care îl pot încasa firmele, de costurile lor și de capacitatea economiei de a produce (oferta potențială).

Cererea agregată este, la rândul ei, dependentă de prețurile la care sunt oferite bunurile, dar și de acțiunea altor condiții extraeconomice. Ignorând acțiunea altor factori și considerând numai efectul prețurilor, producția țării și nivelul general al prețului de echilibru rezultă din interacțiunea cerere agregată-ofertă agregată.

Curba cererii agregate

La niveluri generale mai ridicate ale prețurilor, cheltuielile totale ale cumpărătorilor sunt mai mici, aceștia fiind dispuși să cumpere mai puțin. La niveluri mai scăzute, cumpărătorii sunt dispuși să cumpere mai mult și de aceea cheltuielile lor totale cresc. Curba cererii agregate are astfel o formă descendentă la scăderea nivelului general al prețurilor (fig. 5.3).

Curba ofertei agregate

La niveluri generale ale prețurilor mai ridicate, firmele doresc să producă și să vândă mai mult. Pe măsură ce nivelul general al prețurilor scade, firmele sunt dispuse să producă și să vândă mai puțin. De aceea, curba ofertei agregate are formă crescătoare la creșterea nivelului general al prețurilor (v. fig. 5.3).

În situația de echilibru, nici vânzătorii, nici cumpărătorii nu intenționează să schimbe volumul cantităților oferite, respectiv cerute, sau al nivelului general al prețurilor. Conform graficului din figura 5. 3, nivelul PIB-ului de echilibru este de 6 000 (miliarde u.m.) la prețul de 200 unități monetare (u.m.).

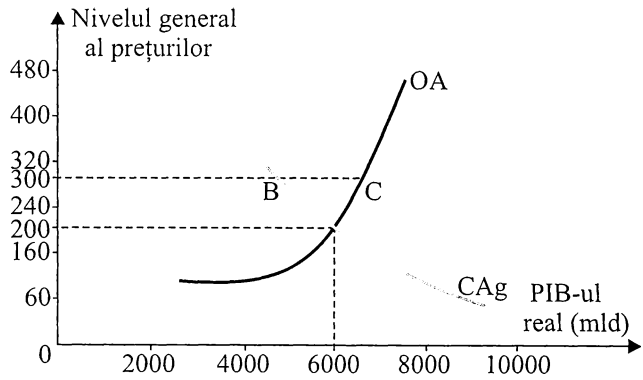

Fig. 5.3. *Echilibrul macroeconomic pe piața bunurilor*

Cunoașterea relației dintre cererea agregată și oferta agregată permite să înțelegem cauzele unor dezechilibre, precum stocurile și șomajul (situație în care oamenii nu găsesc de lucru). Să considerăm, de pildă, următorul exemplu teoretic, care ilustrează efectele cererii agregate de bunuri de consum și investiții asupra determinării nivelului de echilibru al PIB-ului în condițiile unor prețuri date și ale unei economii închise (tab. 5.2).

Tabelul 5.2.

Efectele cererii agregate asupra determinării nivelului de echilibru al PIB-ului în condițiile unor prețuri date

Cazul	*Nivelul PIB (OA)*	*Cheltuieli planificate de consum*	*Investiții planificate realizabile date*	*Cererea agregată (CAg = C + I) (vânzările anuale ale firmelor)*	*Relația dintre OA – CAg*	*Tendințe ale producției și ale gradului de ocupare*
1	8 400	7 600	400	8 000	OA > CAg, stocuri	Scad
2	7 800	7 200	400	7 600	OA > CAg, stocuri	Scad
3	7 200	6 800	400	7 200	OA = CAg, echilibru	Stabilitate
4	6 600	6 400	400	6 800	OA < CAg, (producția curentă este sub nivelul cererii cu 200; scad stocurile	Cresc
5	6 000	6 000	400	6 400	OA < CAg, producția curentă este sub nivelul cererii cu 400; scad stocurile	Cresc
6	5 400	5 600	400	6 000	OA < CAg, producția curentă este sub nivelul cererii cu 600; scad stocurile	Cresc

Se poate observa că la prețuri date, dacă temporar PIB-ul realizat de firme depășește cheltuielile planificate de consum și investiții, se înregistrează stocuri (cazul 1 și 2). Existența stocurilor de produse în economie generează o tendință de restrângere a activității, ceea ce conduce la creșterea șomajului. Invers, dacă cererea agregată este mai mare decât oferta agregată, stocurile se epuizează, firmele își extind activitatea și de aceea gradul de ocupare crește (cazurile 4, 5, 6 din tabelul 5.2). Economia se află în situația de echilibru atunci când producția firmelor este egală cu cheltuielile cumpărătorilor (în exemplul nostru, 7 200, cazul 3 din tabelul 5.2). Încasările firmelor le motivează să producă la același nivel al PIB-ului și de aceea PIB-ul este relativ stabil.

APLICAȚII ȘI EXERSĂRI

1. Despre o economie se cunosc următoarele:

PIBpp = 100.000 mld. u.m. Consumul capitalului fix = 40 000 mld. u.m. Producția finală a agenților economici naționali în străinătate = 20 000 mld. u.m. Producția finală a agenților străini în interiorul țării = 19 000 mld. u.m. Impozite indirecte nete = 10 000 mld. u.m.

Determinați venitul național al economiei.

2. Pe baza datelor din tabelul de mai jos, identificați evoluția cererii interne agregate de bunuri de consum private și de investiții brute de capital fix în România, în perioada 2000-2005.

Anul	*2000*	*2001*	*2002*	*2003*	*2004*	*2005**
Consum privat (modificare procentuală anuală)	0,2	6,8	4,8	7,2	10,8	11,2
Formarea brută de capital fix (modificare procentuală anuală)	5,5	10,1	8,2	9,1	10,1	7,6

Sursa: Raportul Comprehensiv al Comisei europene de Monitorizare 2005 privind România www.infoeuropa.ro

* semestrul I al anului 2005

Conform datelor Institutului Național de Statistică, ponderea exporturilor în PIB-ul României în perioada 1999-2004 a evoluat astfel:

Anul	*1999*	*2000*	*2001*	*2002*	*2003*	*2004*
Exportul net	–4,83%	–5,63%	–7,75%	–5,70%	–7,51%	–9,06%

Sursa: Prelucrare pe baza datelor oferite de Institutul Național de Statistică, 2006.

A cunoscut economia noastră, din punct de vedere al relațiilor încasări-plăți valutare, o evoluție echilibrată? Argumentați răspunsul. Arătați dacă evoluția exportului net a indicat o tendință spre echilibru, respectiv dezechilibru?

Datele de mai jos reflectă evoluția prețurilor la bunurile de consum și a consumului gospodăriilor, în prețuri curente, în România în perioada 1999-2004. Determinați nivelul consumului real în anul 2004. Cum explicați diferențele dintre valoarea consumului nominal (în prețuri curente) și cel real? Actualizați aceste calcule utilizând date din Anuarul Statistic al României, 2006.

Anul	*1999*	*2000*	*2001*	*2002*	*2003*	*2004*
Consumul final individual efectiv al gospodăriilor populației (mld. lei vechi prețuri curente)	453.308,0	634.590,4	917.185,7	1.169.404,2	1.492.590,2	1895384,4
Indice general anual al prețurilor la bunuri de consum (IPC)	145,8	145,7	134,5	122,5	115,3	111,9

Sursa: INS, Anuarul Statistic al României, 2005.

Conform Raportului Comprehensiv al Comisiei europene de Monitorizare 2005 privind România și Institutului național de Statistică, PIB nominal al României a fost în anul 2004 de 2.463.716,5 mld. lei vechi, iar IPC de 111,9%. Determinați nivelul PIB-ului real. Cum explicați diferența dintre PIB nominal și PIB real?

Actualizați aceste calcule cu noi date despre PIB nominal și indicele general al prețurilor în România pentru anul curent. În acest scop, utilizați publicațiile electronice ale adreselor: www.infoeuropa.ro și www.insse.ro.

Reflectă noile date o tendință spre evoluția echilibrată a economiei noastre? Argumentați răspunsul.

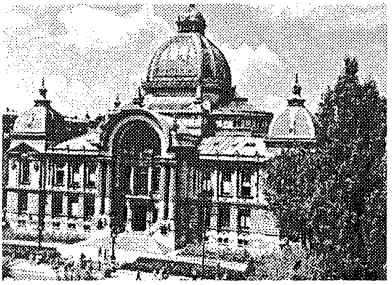

Casa de Economii şi Consemnaţiuni

Studierea acestei teme vă va asigura competenţe care vă vor permite:

- calcularea şi interpretarea indicatorilor economici care exprimă tendinţele de consum şi de economisire;
- explicarea, prin prisma legităţilor consumului, a relaţiei dintre nivelul şi dinamica veniturilor şi distribuirea cheltuielilor de consum ale gospodăriilor;
- anticiparea şi explicarea evoluţiei consumului şi economisirii în condiţii economice date;
- identificarea şi interpretarea, prin prisma legităţilor consumului şi economisirii, a relaţiei dintre modificarea veniturilor şi variaţia repartiţiei lor între consum şi economii.

Într-o economie de piaţă, consumatorii şi producătorii sunt cumpărători. Primii sunt cumpărători-consumatori, iar ultimii cumpărători-investitori. Dacă, de pildă, aţi fi salariat şi aţi cheltui o parte din salariu pentru a vă procura alimente pentru consum v-aţi afla în prima ipostază. Plasarea salariului economisit în timp într-o mică afacere vă transformă în cumpărător investitor. În ambele cazuri, venitul vostru, respectiv salariu provenit din activitatea economică, se întoarce, prin utilizarea lui, în activitatea economică. La fel se întâmplă cu toate veniturile din economie.

Venitul provine din activitatea economică şi se întoarce, prin utilizările lui, în aceasta. Folosirea venitului (V) se referă, în special, la cheltuirea lui pentru consum (C), pe de o parte, şi la economisirea unei părţi din acesta (E), pe de altă parte.

$$V = C + E$$

Cum banii economisiţi reprezintă surse pentru investiţii, la nivelul unei ţări putem considera economiile (E) egale cu investiţiile (I). Putem scrie:

şi

Dacă, de exemplu, într-o economie am avea numai două sectoare: cel al producţiei care oferă bunuri de consum şi cel al consumatorilor acestora (gospodării), provenienţa şi utilizarea veniturilor ar putea fi reprezentate ca în figura 5.4.

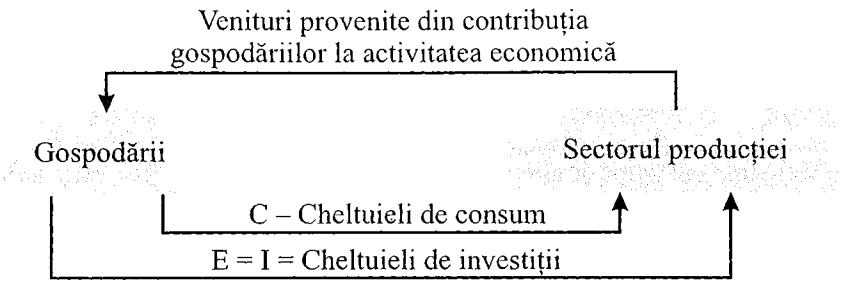

Fig. 5.4. *Fluxul circular într-o economie formată din sectorul producție și gospodării*

Economia reală cuprinde însă și sectorul public, precum și activități specifice de autoconsum. Din această cauză, modelul prezentat în figura 5.4 este un model simplificator al circuitului economic. De pildă, în țara noastră, statisticile includ în sursele de venituri și transferurile de venituri către populație de la stat, sub forma prestațiilor sociale, precum și contravaloarea veniturilor în natură a beneficiarilor de prestații sociale sau a consumului de produse agricole din resurse proprii (fig. 5.5).

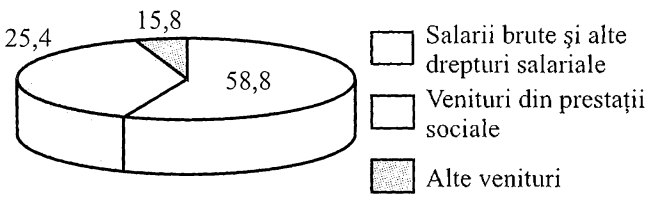

Fig. 5.5. *Structura veniturilor bănești ale gospodăriilor din România în anul 2004*
Sursa: I.N.S., Anuarul Statistic al României, 2005

Tendințele cheltuirii venitului nostru pentru diferite categorii de bunuri de consum și înclinațiile spre consum și economisire nu se manifestă la întâmplare. Economiștii le explică prin legitățile consumului și economisirii.

Cheltuielile de consum reprezintă acea parte din venitul agenților economici utilizată pentru cumpărarea de bunuri economice în scopul satisfacerii trebuințelor finale personale și colective.

Satisfacerea trebuințelor personale definește consumul privat, iar cele colective, consumul public.

Cum se distribuie cheltuielile de consum personal?

Principalele grupe de cheltuieli de consum ale populației, după destinația lor, se înregistrează în bugetul de familie.

Bugetul de familie reprezintă o înregistrare sistematică şi cronologică (de obicei pe parcursul unui an) a veniturilor unei familii, după provenienţa lor, şi a cheltuielilor acesteia, după destinaţia lor.

Principalele grupe de cheltuieli de consum din bugetul de familie pot fi:

- după **necesităţile vitale** asigurate de bunurile de consum, în bugetul de familie se înregistrează cheltuieli cu hrana, îmbrăcămintea, locuinţa;
- după **durata folosirii bunurilor de consum,** se înregistrează cheltuieli cu bunurile de folosinţă curentă sau bunuri de folosinţă îndelungată;
- după **natura bunurilor de consum,** cheltuielile pot fi cu bunurile materiale alimentare sau nealimentare şi cu serviciile.

Structura cheltuielilor de consum este diferită în funcţie de vârstă, mediu de rezidenţă, mărimea veniturilor.

Ea depinde însă şi de alţi factori, precum nivelul de instruire sau obişnuinţele de consum, ultimele diferite de la o zonă la alta sau de la o ţară la alta etc. Dintre factorii enumeraţi mai sus, un rol deosebit în distribuirea cheltuielilor de consum îl are nivelul venitului. Relaţia dintre nivelul venitului şi modul de repartizare a cheltuielilor de consum are caracter de legitate. Ea a fost observată încă din ultima treime a secolului al XIX-lea de economistul statistician Ernst Engel care a formulat legea distribuirii cheltuielilor de consum.

Conform legii distribuirii cheltuielilor de consum, de la un anumit nivel al venitului, scade ponderea cheltuielilor cu alimentele pe fondul creşterii şi diversificării consumului alimentar, dar creşte ponderea cheltuielilor cu serviciile.

De ce credeţi că structura cheltuielilor de consum a salariaţilor diferă de cea a agriculturilor, pensionarilor sau a şomerilor?

În tabelul 5.3 este redată diferenţierea structurii cheltuielilor lunare medii de consum pe tipuri de gospodării din România în anul 2004.

Tabelul 5.3

Structura cheltuielilor de consum	*Tipuri de gospodării*				
	Total gospodării	*Salariaţi*	*Agricultori*	*Şomeri*	*Pensionari*
	Procente				
Produse alimentare	38,5	36,7	42,1	44,0	40,3
Mărfuri nealimentare	33,6	33,8	39,5	28,7	33,0
Plata serviciilor	27,9	29,5	18,4	27,3	26,7

Sursa: I.N.S., Anuarul Statistic al României, 2005

Figura 5.6 ilustrează structura consumului pe total gospodării.

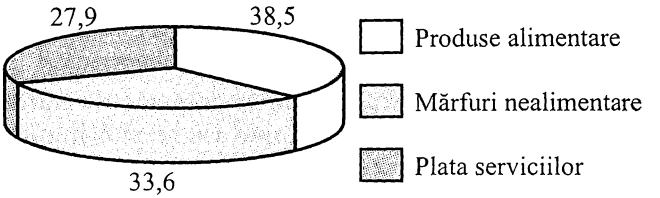

Fig 5.6. *Structura cheltuielilor de consum ale gospodăriilor din România în anul 2004*

Mărimea cheltuielilor de consum depinde însă nu doar de nivelul venitului, ci şi de ponderea lor în venit. Acesta din urmă se exprimă cu ajutorul indicatorilor rata consumului şi înclinaţia marginală spre consum.

Rata consumului (c) arată procentul din venit repartizat cheltuielilor de consum c = C · 100/V. Ea exprimă legătura funcţională dintre nivelul consumului şi cel al venitului întrucât obiectiv, consumul depinde de venit. Deci C = V · c. Ea apare ca o înclinaţie medie a consumului pe câţiva ani.

$$c = C/V.$$

De exemplu, la un venit de 1000 u.m. şi un consum de 800 u.m., c = 80%.

Înclinaţia marginală spre consum (c') arată cu cât cresc cheltuielile de consum (ΔC) la creşterea cu o unitate a venitului (ΔV):

$$c' = \Delta C/\Delta V.$$

În exemplul nostru, creşterea cu 30 u.m. a venitului însoţită de o creştere cu 21 u.m. a consumului reflectă o înclinaţie marginală spre consum de 0,7.

Cât de mult cheltuim pentru consum dacă avem un venit dat şi cât de mult ne modificăm cheltuielile de consum **dacă** venitul nostru se modifică, **depinde de nivelul venitului dar şi de cât de mult alocăm economiilor.**

Aşa cum venitul se distribuie între consum şi economii: V = C + E, tot aşa, de la un anumit nivel al venitului, şi sporul venitului se va repartiza între un spor al consumului şi un spor al economiilor:

$$\Delta V = \Delta C + \Delta E.$$

Putem deci deduce că, de regulă, înclinaţia marginală spre consum este pozitivă deoarece consumul variază în acelaşi sens cu venitul, dar subunitară pentru că o parte a creşterii venitului măreşte economiile şi deci:

$$\Delta V > \Delta C \quad \text{şi} \quad 0 < c'$$

Excedentul venitului peste cheltuielile de consum reprezintă economiile.

$$E = V - C.$$

Asemenea cheltuielilor de consum, economiile depind de mărimea şi dinamica venitului şi ponderea lor în venit. Aceasta din urmă se exprimă prin rata economiilor (e) şi înclinaţia marginală spre economii (e').

Rata economiilor reprezintă un număr care arată relaţia funcţională dintre nivelul venitului şi cel al economiilor. Ea se mai numeşte înclinaţia medie spre economii şi se calculează ca o medie pe câţiva ani, după relaţia:

$$e = E/V.$$

În exemplul nostru, întrucât iniţial consumul este de 800, economiile sunt de 200 şi rata iniţială a economiilor de 20%.

Înclinaţia marginală spre economii arată cu cât cresc economiile (ΔE) la creşterea cu o unitate a venitului (ΔV) deci:

$$e' = \Delta E/\Delta V.$$

În exemplul nostru, creşterea venitului cu 30 u.m. a generat un spor al consumului de 21 u.m., deci al economiilor de 9 u.m.

Deci e' = *0,3.*

Cum, de regulă, creşterea venitului este însoţită de la un anumit nivel al acestuia, de creşterea economiilor,

şi , de unde rezultă că

Între rata economiilor şi rata consumului există următoarea relaţie:

, de unde rezultă:

La un venit dat, cu cât e mai mare rata consumului cu atât este mai mică partea din venit economisită. Relaţia dintre înclinaţia marginală spre consum şi înclnaţia marginală spre economii poate fi exprimată astfel:

, de unde rezultă

Relaţiile dintre creşterea venitului şi cea a consumului, respectiv a economiilor se află, conform economistului englez John Maynard Keynes, sub incidenţele unor legi psihologice. Definind **legea psihologică a consumului**, J.M. Keynes susţine că „Psihologia colectivităţii este de aşa natură încât, atunci când se măreşte venitul real global, consumul global creşte dar nu cu aceeaşi mărime." Potrivit acestei legi „cu creşterea sau scăderea venitului, oamenii înclină, de regulă, şi în medie, să-şi mărească sau să-şi diminueze consumul, dar într-o proporţie mai redusă". Reversul acestei legi va fi **legea economisirii,** conform căreia modificarea venitului va fi însoţită de o modificare în acelaşi sens a economiilor, dar într-o proporţie mai mare. Aceasta înseamnă că:

- de la un anumit nivel al venitului şi al bunăstării, de regulă, **dacă venitul creşte, consumul va creşte dar mai lent decât venitul**, în timp ce economiile cresc mai rapid decât venitul;

• **dacă venitul scade**, conform aceloraşi legi, **scade şi consumul,** dar mai încet, întrucât oamenii tind să cheltuie pentru consum atât cât să-şi asigure standardul normal de viaţă. Pe perioade mai lungi, **consumul poate depăşi chiar venitul** (se produce dezeconomisirea, adică se consumă din economiile acumulate în trecut sau pe datorie). În schimb, **economiile scad şi ele, dar într-o proporţie mai mare decât venitul.**

Am putea exprima toate aceste relaţii cu ajutorul **modificărilor procentuale ale venitului, consumului şi economiilor.**

$$\Delta\%C < \Delta\% V < \Delta\% E.$$

În exemplul nostru, sporul procentual al venitului este de 3%, al consumului de 2,6% şi al economiilor de 4,5%. Aşadar, conform acestor legităţi, comportamentul de consum şi economisire este unul normal.

Factorul principal al consumului şi economisirii îl reprezintă **nivelul** şi **dinamica veniturilor nete reale** (după plata impozitului) şi, în special, al **salariului.** Consumul şi economiile evoluează, de regulă, în acelaşi sens cu veniturile nete. Numai de la un anumit nivel al creşterii venitului, oamenii îşi permit şi creşterea economiilor, aşa cum cei cu un venit ridicat, de regulă, economisesc mai mult decât cei cu venituri modeste.

La **acelaşi nivel al venitului** însă, înclinaţia spre consum sau economisire poate fi diferită în funcţie de **alte condiţii** precum: impozitarea, anticipările privind evoluţia veniturilor, anticipările privind evoluţia preţurilor, raportul dintre preferinţa pentru consumul prezent şi economisire în vederea realizării unui consum viitor, modificări neprevăzute ale valorii capitalului, creditul de consum, mobilurile subiective ale comportamentului uman şi mobilurile psihologice ale înclinaţiei spre economisire.

1) *Impozitele* pot frâna cererea de consum (dacă sunt mari) sau o pot stimula (dacă sunt mici). De fapt ceea ce se economiseşte sau se consumă sunt **veniturile personale disponibile.** Deci cu cât impozitele sunt mai mari, cu atât posibilităţile de consum şi de economisire vor fi mai mici şi invers.

2) *Anticipările de creşteri ale veniturilor* pot mări consumul prezent, în timp ce previzionarea scăderii lor poate conduce la scăderea consumului şi creşterea economiilor prezente pentru asigurarea unor rezerve.

3) *Anticipările privind evoluţia preţurilor* influenţează opţiunile de consum. De exemplu, anticiparea creşterii preţurilor poate determina o creştere a consumului şi deci o diminuare a economiilor în prezent, datorită riscului diminuării puterii de cumpărare a economiilor.

4) *Preferinţa pentru economisire în vederea achiziţionării unor bunuri în viitor* şi deci sacrificarea unei părţi din consumul prezent depinde de **asumarea riscului**. Fie cel al devalorizării economiilor prin inflaţie, fie riscul de a trăi prea puţin pentru a mai beneficia de bunuri în viitor.

5) *Modificările neprevăzute ale valorii capitalului* (şi deci a părţii din venit pentru investiţii) pot micşora consumul prezent, prin scumpirea capitalului, sau îl poate mări, prin ieftinirea bunurilor de investiţii. Uzura morală a capitalului fix sau

scumpirea resurselor naturale, de exemplu, solicită cheltuieli suplimentare de investiții, la același venit, micșorând posibilitățile de consum, în momentul realizării investițiilor.

6) *Creditul de consum* poate reduce cheltuielile de consum prezente în condițiile unor datorii mari, contractate în trecut, sau poate mari consumul prezent a unui bun care va fi plătit în viitor.

7) Mobilurile subiective care stimulează consumul și deci diminuează economiile sunt: nechibzuința, ostentația și risipa. *Mobilurile psihologice ale înclinației spre economisire* sunt:

- nevoia de a crea rezerve pentru situații neprevăzute sau pentru viitor (bătrânețe, întreținerea unor persoane);
- calcul, setea de propășire: dorința de a beneficia de dobânzi și sporuri de valoare care presupune însă un plasament de economii și deci un efort de economisire a venitului;
- independența economică conferită de existența unor economii bănești;
- dorința de a investi în afaceri viitoare, ceea ce, de asemenea, presupune existența unor sume economisite în acest scop;
- dorința de a lăsa o situație economică prosperă moștenitorilor;
- avariția.

Aceste înclinații ale oamenilor sunt foarte importante pentru fundamentarea deciziilor agenților ofertanți și investitori. Aceasta întrucât investițiile necesare dezvoltării economiei sunt dependente de cererea de bunuri de consum, dar și de existența unor resurse financiare condiționate, la rândul lor, de nivelul economiilor bănești și de modalitățile de utilizarea lor.

Referitor la evoluția venitului și a consumului într-o țară se cunosc următoarele date:

Anul	*To*	*T_1*
Venitul	1 000 mld. u.m.	1 100 mld. u.m.
Consumul	800 mld. u.m.	805 mld. u.m.
Economiile	?	?
Rata consumului	?	?
Rata medie a economiilor	?	?
Înclinația marginală spre economii la T_1	–	?
Înclinația marginală spre consum la T_1	–	?

Completați tabelul, determinând:

- rata consumului și a economiilor în cei doi ani;
- înclinația marginală spre consum la T_1;
- înclinația marginală spre economii la T_1;
- în ce măsură se verifică legitățile consumului și economisirii în această țară.

Înscrieți în coloana B a tabelului următor tendințele probabile rezultate prin acțiunea factorilor de influență descrişi în coloana A.

A	*B*	
Condiții	*Incitația spre economisire în prezent*	*Incitația spre consum în prezent*
1) Se accentuează inflația în economie.		
2) Creşterea mai rapidă a impozitelor comparativ cu sporul veniturilor brute ale agenților.		
3) Perspectiva de a pierde locul de muncă.		
4) Dorința de a iniția o afacere cu un coleg după terminarea liceului.		
5) Dorința de a avea banii necesari pentru plata taxelor de studiu în cadrul unei facultăți particulare pe care o veți urma după absolvirea liceului.		

Tabelul de mai jos reflectă structura cheltuielilor medii de consum pe tipuri de gospodării (%), precum şi nivelul mediu al veniturilor totale brute ale acestora în România, în anul 2004.

Indicatori	*Total gospodării*	*Tipuri de gospodării*			
		Salariați	*Agricultori*	*Şomeri*	*Pensionari*
Venituri totale medii lunare brute (lei vechi)	10857949	14787911	9880453	7589747	8433557
Produse agroalimentare şi băuturi nealcoolice	46,4	41,4	59,6	52,0	50,2
Băuturi alcoolice, tutun	5,9	5,7	7,5	6,7	5,7
Îmbrăcăminte şi încălțăminte	6,3	7,5	5,6	5,3	4,8
Locuință, apă, electricitate, gaze şi alți combustibili	14,7	14,7	10,6	14,0	16,1
Mobilier, dotarea şi întreținerea locuinței	3,8	4,3	3,0	4,0	3,2
Sănătate	3,6	2,3	2,3	1,7	6,1
Transport	6,1	7,6	4,7	4,5	4,2
Comunicații	4,5	5,7	1,6	3,7	3,6
Recreere şi cultură	3,9	4,6	2,6	3,6	3,1
Educație	0,9	1,3	0,3	1,3	0,4
Hoteluri, cafenele şi restaurante	1,1	1,5	0,8	1,0	0,5
Diverse produse şi servicii	2,8	3,4	1,4	2,2	2,1

Sursa: Anuarul Statistic al României, 2005

Aplicând legitățile consumului, interpretați datele de mai sus, răspunzând la următoarele întrebări:

a) Care dintre categoriile socio-profesionale din țara noastră înregistrează o pondere a cheltuielilor cu produsele agroalimentare în venit sub media, respectiv peste media pe economie?

b) Cum explicați diferențele dintre ponderea cheltuielilor destinate consumului de produse agroalimentare şi de utilități (locuință, apă, gaze, combustibil)?

c) Actualizați analiza, utilizând date din Anuarul statistic al României pentru anul curent.

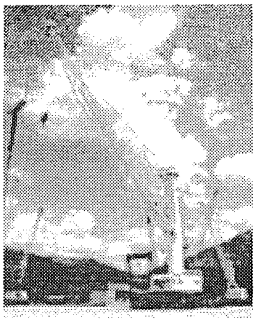

Bunuri de capital

Studierea acestei teme vă va asigura competențe care vă vor permite:

- compararea diferitelor fenomene și forme specifice dinamicii economice, făcând distincție între creșterea economică extensivă, intensivă și dezvoltarea economică durabilă;
- compararea diferitelor surse și tipuri de investiții din economie pe baza efectelor lor economice și sociale;
- identificarea condițiilor favorabile incitației spre investiții în economie;
- evidențierea legăturii dintre economii, investiții și creșterea economică, calculând și interpretând indicatori specifici.

În sens larg, investițiile se identifică cu plasamentele economiilor persoanelor fizice și juridice în diferite domenii.

În sens restrans, investițiile reprezintă totalitatea cheltuielilor care se fac pentru cumpărarea bunurilor de capital. Astfel se fac cheltuieli cu înlocuirea capitalului fix uzat sau investiții de înlocuire și cheltuieli cu creșterea și modernizarea capitalului fix și a stocurilor de capital circulant sau investiții nete.

Investițiile brute conduc la formarea brută **a capitalului, iar cele nete la formarea netă a capitalului.** Din punct de vedere al agentului investitor, investițiile se pot realiza din **surse proprii** sau din **surse externe**. Se disting deci, mai multe tipuri de investitii, diferențiate după **destinațiile** lor, dar și după **sursele lor de** finanțare (fig. 5.7).

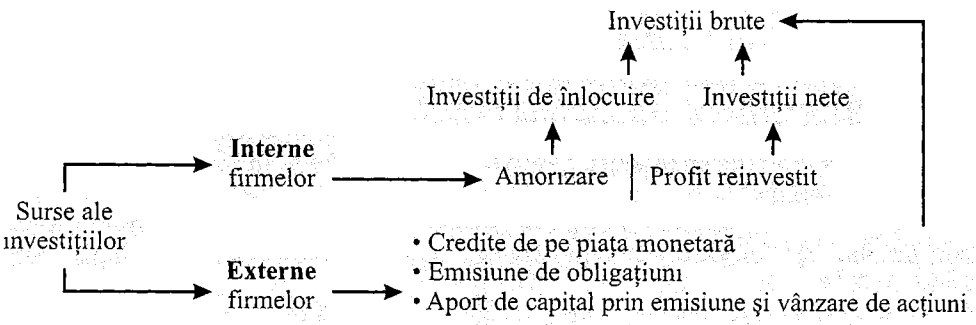

Fig. 5.7. *Tipuri de investiții și sursele lor*

Din punct de vedere al destinațiilor lor, investițiile brute (Ib) sunt formate din investiții de înlocuire (Iî) și investiții nete (In)

$$Ib = Iî + In.$$

Din punct de vedere al **surselor**: investițiile de inlocuire (Iî) se finanțează din amortizare (A), iar investițiile nete din profit reinvestit și surse externe firmelor.

$$Iî = A \text{ și } In = \text{profit reinvestit} + \text{surse externe},$$

deci

$$Ib = A + \text{profit reinvestit} + \text{surse externe}.$$

În condițiile aderării României la Uniunea Europeană, sursele de insvetiții se diversifică. Astfel se pot distinge surse macroeconomice interne ale investiților: economisirea internă, surse externe, precum investiții din fonduri UE.

Tabelul 5.4 ilustrează gradul de acoperire a investițiilor brute din România în perioada 2006-2008.

Tabelul 5.4

Anul	*2006*	*2007*	*2008*
Gradul de acoperire a investițiilor din fonduri UE	6,8	7,5	9,6
Gradul de acoperire a investițiilor din economisirea internă	58,19	61,86	64,5

Sursa: Ediția 2005 a Programului economic de preaderare, Guvernul României, Proiect, www.guv.ro.

Factorii incitației spre investiții

La baza **incitației pentru investiții** în economie stau o serie de condiții. Printre acestea se numără: cererea de investiții determinate de factori, precum: raportul dintre rata dobânzii reale și rata profitului net actualizat la investiții; asumarea riscului; fluctuațiile profitului la investițiile existente; durata de recuperare a investițiilor; costul curent al utilizării bunurilor de capital; politica statului în domeniul investițiilor; ritmul accelerării progresului tehnic; conjunctura economică internă și mondială și nivelul stocurilor de bunuri de capital.

Cererea de investiții depinde de venitul pe care îl aduce investiția comparativ cu venitul adus de alte plasamente ale economiilor. Aceste venituri depind, la rândul lor, de raportul dintre rata dobânzii reale (dr) și rata profitului net la investiții (Rpi). De pildă, incitația spre investiții crește când profitul net estimat că se va obține în urma investiției va fi mai mare decât dobânda rezultată din plasamente bancare. Totodată, profiturile rezultate din investițiile finanțate din credite trebuie să fie superioare dobânzilor plătite la aceste credite. Rata dobânzii reale influențează invers proporțional volumul investițiilor. Deci, incitația pentru investiții se manifestă când:

$$Rpi > dr.$$

Dar decizia de investiție are la bază și compararea costurilor investiției, pe perioada producerii lor, cu venitul estimat actulizat al investiției (pe aceeași perioadă). Decizia de investiție este condiționată de obținerea profitului respectiv de situația în care:

$$\text{Venitul actualizat al investiției} > \text{costul investiției}.$$

Riscul când un agent îşi investeşte economiile el îşi asumă riscul de întreprinzător, risc legat de incertitudinile privind profitul viitor. Când preferă să-şi plaseze economiile pe piaţa monetară sau în obligaţiuni, îşi asumă riscul creditorului, risc legat de posibilitatea insolvabilităţii debitorului. Asumarea riscului de a investi măreşte incitaţia pentru investiţii în economie.

Stabilitatea şi sensul modificării profitului şi ratei profitului la investiţiile existente influenţează incitaţia spre investiţii. Când profitul şi rata profitului tind să crească, poate creşte şi incitaţia spre investiţii. Scăderea eficienţei investiţiilor existente în diferite domenii poate diminua interesul pentru noi investiţii în acestea.

Durata de recuperare a investiţiei se află în relaţie negativă cu cererea pentru investiţii. Cu cât termenul de recuperare este mai mic, cu atât cererea de investiţii este mai mare şi invers.

Nivelul costului întrebuinţării şi funcţionării bunurilor de capital se află în relaţie inversă cu nivelul investiţiilor. Astfel, costuri de intrebuinţare reduse stimulează investiţiile. Nivelul ridicat al costului de întrebuinţare descurajează investiţiile.

Statul poate stimula, prin cheltuielile sale publice, creştera investiţiilor în sectorul public. Prin subvenţii sau mărimea impozitelor, el poate influenţa incitaţia pentru investiţii a agenţilor privaţi.

Creşterea gradului de accelerare a inovaţiilor generează accentuarea uzurii morale şi impune, în condiţii concurenţiale, investiţii susţinute de modernizare.

Conjunctura economică naţională şi mondială influenţează relaţia dintre dimensiunea stocurilor de bunuri de capital şi cererea de bunuri realizate prin investiţii. De exemplu, dacă cererea de bunuri scade, datorită unor conjuncturi nefavorabile, pot apărea capacităţi nefolosite şi de aceea nivelul investiţiilor scade. În situaţiile în care în economie sau pe piaţa mondială creşte cererea pentru produsele rezultate în urma investiţiilor, stocurile scad şi incitaţia de a mări investiţiile în domeniile producătoare creşte.

Relaţia venit-investiţii

Sursa investiţiilor o reprezintă partea din venit economisită.

Economiile ca şi investiţiile reperezintă un excedent al venitului peste cheltuielile de consum şi de aceea, la nivel macroeconomic, în condiţii de echilibru, ele pot fi considerate ca fiind egale, venitul utilizîndu-se pentru cheltuieli de consum şi de investiţii.

$$\boxed{E = I \quad \text{şi} \quad V = C + I.}$$

Astfel, economiile reflectă comportamentul colectiv normal al consumatorului individual, iar investiţiile comportamentul colectiv al intreprinzătorului individual care utilieazǎ economiile acumulate. În această situaţie, un spor al venitului (ΔV) poate genera o creştere a economiilor (ΔE) care la rândul lor măresc şi mai mult posibilitatea de a investi în viitor (ΔI):

$$\boxed{\Delta V = \Delta C + \Delta E \quad \text{şi cum} \quad \Delta E = \Delta I, \quad \text{rezultă că} \quad \Delta V = \Delta C + \Delta I.}$$

Astfel, o investiţie realizată în prezent (ΔI) dintr-o economie acumulată într-o perioadă anterioară (ΔE) poate mări de mai multe ori producţia obţinută şi, deci, venitul realizat pe seama ei în viitor (ΔV).

Indicatorul care arată sporul producției și a venitului viitor, ca urmare a unui spor al investiției în prezent, se numește multiplicatorul investițiilor (K).

$$K = \Delta V/\Delta I.$$

Utilizând relațiile dintre sporul economiilor și sporul investițiilor și dintre înclinația marginală spre consum și spre economii, putem demonstra relația dintre multiplicator și sporul consumului respectiv al economiilor.

$$\Delta E = \Delta I; \quad c' + e' = 1; \quad e' = \Delta E/\Delta V, \quad \text{deci}$$

$$K = \Delta V/\Delta E \quad \text{sau} \quad K = 1/e' \quad \text{sau} \quad K = 1/1 - c'.$$

Deci **multiplicatorul variază în același sens cu înclinația marginală spre consum și este inversul înclinației marginale spre economii.**

Cum în mod normal, înclinația marginală spre consum și spre economii sunt pozitive și subunitare, multiplicatorul investițiilor este supraunitar.

$$K > 1.$$

De exemplu, dacă e' = 0,2, atunci K = 1/0,2 = 5. Un spor de investiții de 500 va antrena o creștere a venitului în economie de: $\Delta V = K \cdot \Delta I = 5 \cdot 500 = 2.500$.

Multiplicatorul arată că atunci când față de situația inițială cresc investițiile, venitul rezultat al investiției va crește cu o mărime de K ori mai mare decât sporul investițiilor.

$$\Delta V = K \cdot \Delta I.$$

Sporul venitului viitor va permite astfel noi creșteri ale consumului care vor stimula noi investiții permise de noile sporuri de economii. Aceste noi investiții pot mări și mai mult veniturile și așa mai departe.

Rolul investițiilor în economie

Investițiile au un puternic efect de antrenare atât în timp, cât și în spațiu datorită interdependențelor dintre părțile economiei. Astfel ele pot avea **efecte pozitive** propagate în toate sectoarele economiei și asupra tuturor agenților:

- **asupra agenților care furnizează** cele necesare domeniului în care s-a investit. Având cerere mai mare, acești agenți își vor mări la rândul lor investițiile, producția,veniturile;
- **asupra agenților care beneficiază direct** de produsele rezultate din investiții. Cu factori suplimentari sau mai eficienți, acești agenți înregistrează creșteri ale producției și calității, deci ale veniturilor.

În concluzie, investițiile pot avea ca **efecte directe**:

- modernizarea echipamentelor;
- creșterea și diversificarea ofertei și a calității ei;
- crearea de noi locuri de muncă și reducerea șomajului;
- îmbunătățirea condițiilor de muncă;
- îmbunătățirea condițiilor de trai.

Efectele pozitive ale investiţiilor se realizează însă nu doar prin creşterea volumului lor, dar şi prin asigurarea unei structuri corespunzătoare pe surse şi pe obiective.

De exemplu, investiţiile din resurse proprii, comparativ cu sursele externe de finanţare, pot avantaja firmele care astfel nu mai plătesc dobânzi sau nu-şi mai împart profitul cu noi acţionari.

În ceea ce priveşte structura investiţiilor pe obiective, **investiţiile de creştere a productivităţii, în echipamente tehnice şi tehnologii moderne au cele mai puternice efecte de antrenare în economie.**

Prin toate aceste efecte, investiţiile sunt un factor esenţial al creşterii economice.

Creşterea economică

Creşterea economică desemnează evoluţia ascendentă a unui indicator macroeconomic real total sau pe locuitor cu efecte favorabile asupra vieţii economico-sociale.

Unul dintre indicatorii economici larg utilizaţi pentru evidenţierea creşterii economice este produsul intern brut real pe locuitor.

PIBr/locuitor = PIBr/populaţia ţării.

La creşterea PIB-ului real contribuie sporul tuturor componentelor sale: consumul personal, cheltuielile publice, investiţiile, exportul net.

Tabelul 5.5 ilustrează ritmul mediu anual de creştere a produsului intern brut real al României şi a componentelor sale în perioada 2006-2008 (%).

Tabelul 5.5

	Cererea internă			
PIB	Consumul personal efectiv al populaţiei	Consumul efectiv al administraţiei publice	Formarea brută de capital fix	Export
6,3	5,9	3,1	11,9	10,2

Sursa: Programul economic de preaderare, ediţia 2005, Guvernul României, www.cnp.ro.

Creşterea economică este o condiţie esenţială a dezvoltării economice durabile sau viabile.

Dezvoltarea economică durabilă reprezintă o formă de manifestare a dinamicii macroeconomice care îmbină armonios şi echilibrat creşterea economică cu protecţia mediului înconjurător, justiţia socială şi democraţia.

Cerinţele prezente de consum sunt astfel asigurate fără a le prejudicia pe cele viitoare,urmărindu-se egalitatea şanselor generaţiilor care coexistă sau care se succed pe planeta noastră.

Creşterea economică în sens restrâns reprezintă totodată o componentă a **dezvoltării economice**. Aceasta din urmă presupunând numeroase alte aspecte legate de calitatea vieţii, gradul de civilizaţie şi cultură, mentalităţile şi comportamentul oamenilor.

Factorii creşterii economice

Creşterea economică are la bază acţiunea conjugată a unui complex de factori cu acţiune directă şi indirectă. Fiecare factor şi toţi împreună influenţează creşterea economică prin cantitatea lor, calitatea şi structura lor.

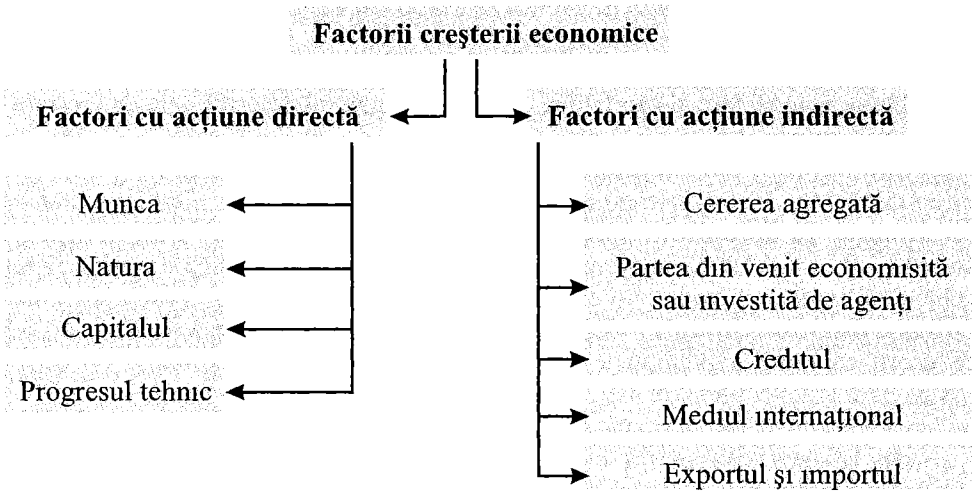

Fig. 5.8. *Factorii creşterii economice*

Factorii cu acţiune directă sunt factorii de producţie clasici: munca, natura, capitalul şi neofactorii, deosebit de important fiind progresul tehnic.

De exemplu sub **aspect cantitativ**, creşterea produsului final este rezultatul creşterii volumului de muncă, de capital, de resursele naturale atrase şi utilizate.

În condiţiile contemporane, creşterea economică depinde covârşitor de **aspectul calitativ** al acestor factori direcţi, respectiv de productivitatea lor şi de eficienţa combinării lor. Calitatea factorilor este determinată mai ales de progresul tehnic.

Printre factorii cu acţiune indirectă, mediată se pot număra: cererea agregată, creditul, partea din venit economisită sau investită de agenţi, mediul internaţional, exportul şi importul etc. De exemplu, creditul ieftin, stimulează investiţiile, iar acestea reprezintă o condiţie esenţială a creşterii volumului şi eficienţei factorilor direct implicaţi în creşterea economică.

În funcţie de contribuţia **aspectelor cantitative, respectiv calitative** ale factorilor la creşterea economică, se deosebesc tipul extensiv, intensiv şi intermediar de creştere economică.

Tipul de creştere extensivă este cel în care creşterea PIB-ului se realizează preponderent pe seama creşterii cantităţii factorilor utilizaţi.

Deci, cu mai mulţi lucrători, mai multe maşini, mai multă energie electrică şi materiale sau resurse naturale atrase se poate produce mai mult.

Raritatea resurselor face ca acest tip de creştere economică să fie limitat în timp şi în spaţiu.

Tipul de creştere intensivă se realizează preponderant pe seama creşterii eficienţei utilizării factorilor, deci mai ales prin contribuţia aspectelor lor calitative.

Deci, cu acelaşi volum de factori sau cu o cantitate mai redusă de factori se produce mai mult, de calitate superioară. Aceasta se realizează prin creşterea randamentelor factorilor, reducerea consumurilor şi costurilor unitare, creşterea gradului de valorificare al capitalului circulant în general pe orice cale de creştere a eficienţei economice.

Influenţa sporirii eficienţei asupra creşterii produsului intern brut pe locuitor este **nelimitată**. Astfel, în condiţiile limitării resurselor, deficitul cantitativ dintr-un factor poate fi compensat de creşterea eficienţei utilizării lui prin intermediul structurii acestuia. Dacă, de exemplu, creşte ponderea personalului cu productivitate ridicată şi ponderea tehnologiilor moderne utilizate (element de structură), atunci creşte şi ponderea produselor de calitate, cu grad ridicat de prelucrare, în condiţiile reducerii cantităţii capitalului circulant pe produs. Deficitul cantitativ de capital circulant poate fi compensat astfel de eficienţa utilizării lui. Dar acest proces depinde decisiv de gradul încorporării progresului tehnic.

În realitate nu există o creştere pur extensivă sau pur intensivă. De exemplu, suplimentarea capitalului fix din economie cu noi utilaje, mai performante reflectă atât aspecte cantitative (creşterea numărului de utilaje), cât şi calitative (creşterea productivităţii medii). Dacă randamentul noilor utilaje suplimentare a contribuit într-o măsură mai mare la creşterea rezultatelor, atunci creşterea economică poate fi considerată de tip intensiv.

În cazul creşterii economice de tip intermediar, contribuţia aspectelor cantitative şi de eficienţă sunt apropiate, **aproximativ egale.**

Folosirea deplină a forţei de muncă şi a capitalului defineşte condiţiile obţinerii produsului intern brut potenţial. Creşterea produsului intern brut potenţial reprezintă **creşterea economică potenţială**. Un factor important al creşterii economice potenţiale în România, în condiţiile integrării în Unuiunea Europenă, îl reprezintă investiţiile şi mai ales cele orientate spre îmbunătăţirea infrastructurii. Se anticipează că ritmul creşterii economice va diminua decalajul privind standardul de viaţă faţă de Uniunea Europeană.

Tabelul 5.6 ilustează rata de creştere a factorilor de producţie şi ritmul de creştere a PIB-ului potenţial în România, în perioada 2004-2008.

Tabelul 5.6

Perioada	*Ritmul PIB potenţial*	*Capitalul*	*Populaţia potenţial ocupată (15-64 de ani)*	*Productivitatea globală a factorilor*
2004	7,4	2,3	-1,8	3,4
2005	6,2	2,9	0,3	2,1
2006	6,8	3,6	0,3	2,2
2007	6,7	4,3	0,4	2,0
2008	6,8	5,0	0,4	1,9
2005-2008	6,6	3,9	0,3	2,1

Sursa: Programul economic de preaderare, ediţia 2005, Guvernul *României, www.cnp.ro.*

Efectele creşterii economice

Creşterea economică consolidată (dezvoltarea economică durabilă) conduce la efecte precum: creşterea gradului de bunăstare; depăşirea decalajelor economice faţă de economiile avansate; creşterea calităţii vieţii.

Creşterea economică pe termen lung este esenţială pentru **creşterea bunăstării unui popor**. Astfel experienţa mondială demonstrează că în ţările cu ritm mai ridicat de creştere economică, oamenii trăiesc mai bine.

Pentru economiile mai puţin dezvoltate, creşterea economică susţinută pe termen lung permite **depăşirea decalajelor economice** faţă de ţările avansate.

De multe ori se consideră că preţul creşterii economice extensive este consumul neraţional al unor resurse neregenerabile şi pagubele ireversibile aduse mediului natural. Acestea reprezintă o povară pentru generaţiile viitoare. Să renunţăm la creşterea economică pentru asigurarea calităţii mediului?

Dilema creştere economică-protecţia mediului este numai aparentă. Pe termen scurt, în condiţii de protecţie a mediului sunt posibile renunţarea la unele activităţi poluante şi, din această cauză, creşterea şomajului. Dar în ţările dezvoltate se consideră că majoritatea firmelor pot face faţă cheltuielilor cu protecţia mediului, astfel încât efectele pe termen lung sunt benefice atât asupra propriei lor activităţi, cât şi la nivelul economiei şi calităţii vieţii.

APLICAŢII ŞI ACTIVITĂŢI DE ÎNVĂŢARE

1. Pentru perioada 2006-2008 se consideră că ritmul de creştere al consumului populaţiei din România este inferior ritmului de creştere a salariului real.

a) Evaluaţi tendinţa privind înclinaţia spre economisire în ţara noastră, în perioada menţionată.

b) Cum va afecta evoluţia înclinaţiei spre economisire posibilităţile de finanţare internă a investiţiilor?

2. Identificaţi relaţia dintre dinamica fenomenelor descrise în coloana A şi tendinţele în incitaţia pentru investiţii, completând coloana B a următorului tabel.

A	*B*
Condiţii	*Incitaţia pentru investiţie*
1. Scade rata dobânzii pe piaţa monetară	
2. Scade cererea de bunuri şi servicii în economie	
3. Se înregistrează o tendinţă de creştere a profiturilor la investiţiile existente	
4. Creşte rata dobânzii la valoarea nominală a obligaţiunilor emise pe piaţa financiară primară	
5. Scad posibilităţile de export	
6. Cresc veniturile şi gradul de ocupare	
7. Cresc impozitele directe şi indirecte	

3. Completați tabelul de mai jos identificând efectele pe termen lung a investițiilor de modernizare asupra fenomenelor economice precizate.

Creșterea investițiilor de modernizare	*Tendințe*
1. Somajul	
2. Cererea	
3. Oferta	
4. Gradul înnoirii producției	
5. Inflația	
6. Tensiunea nevoi-resurse	
7. Structura sortimentală a producției	
8. Ritmul creșterii economice	

Completați spațiile marcate din tabelul următor, cunoscând datele referitoare la evoluția venitului și ratei economiilor în perioada $T_1 - T_0$ într-o țară. Determinați nivelul venitului viitor, la momentul T_2 ca urmare a investițiilor suplimentare realizate la momentul T_1.

Indicatori	T_0	T_1	T_2
Venitul (în mld.)	10.000	12.500	*
Rata economiilor	25%	30%	
Investițiile nete	*	*	
Amortizarea capitalului fix	1.000	1.100	
Investițiile brute	*	*	
Sporul venitului		*	
Inclinația marginală spre economii		*	
Multiplicatorul investițiilor		*	

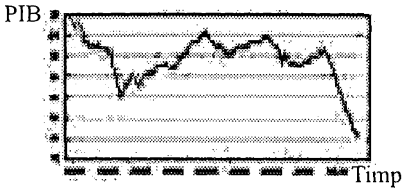

Graficul PIB-ului într-o perioadă de recesiune

Parcurgerea acestei teme vă va asigura competenţe care vă vor permite:

- explicarea unor fenomene economice specifice fazelor ciclului economic pe baza utilizării unor concepte economice, precum cele de redresare, boom, expansiune, recesiune şi depresiune;
- compararea dinamicii unor fenomene şi variabile macroeconomice asociate ciclului afacerilor precum. PIB-ul real şi PIB-ul potenţial, cererea agregată, inflaţia şi şomajul;
- rezolvarea unor situaţii date referitoare la dezechlibre specifice diferitelor faze şi momente ale ciclului economic prin aplicarea cunoştinţelor referitoare la politicile anticiclice;
- evaluarea impactului ciclului afacerilor asupra perspectivelor personale de angajare şi de afirmare profesională;
- evaluarea efectelor unor categorii diferite de fluctuaţii economice asupra dinamicii PIB-ului real în România.

Graficul din figura 5.9 vă sugerează că în perioada 1990-2003, dinamica anuală a producţiei reale în ţara noastră a fost inegală. Alternanţa perioadelor de accelerare a ritmului de creştere cu cele de încetinire sau chiar de scădere a producţiei agregate se întâlneşte în toate ţările lumii.

Dar de ce mişcarea economiei este una fluctuantă? Cum ar putea afecta această dinamică viaţa comunităţii în care trăim şi a fiecăruia dintre noi? Cum ar putea guvernele să-şi ajute economiile mai ales în perioadele de restrângere a activităţilor?

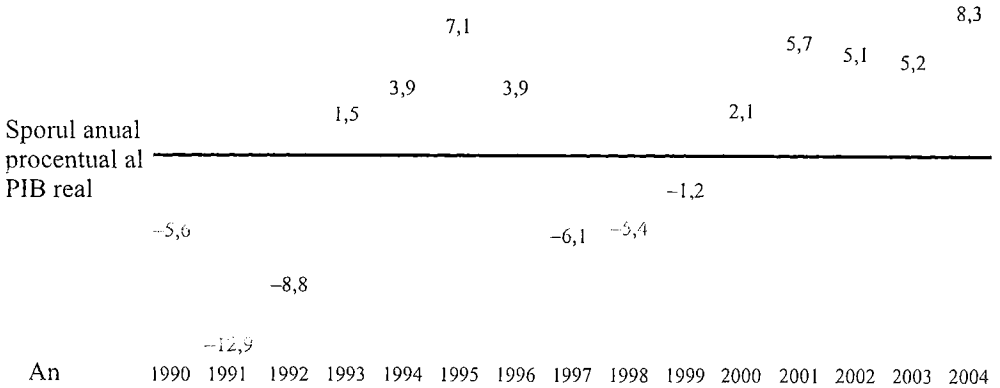

Fig. 5.9. *Dinamica PIB-ului real al României în perioada 1990-2004*

Sursa: Strategia naţională de dezvoltare a României pe termen mediu 2000-2004 (pentru perioada 1990-1998 şi 2004), Anuarul statistic al României pe anul 2005 (pentru perioada 1999-2003).

Creşterea economică se manifestă ca **tendinţă predominantă pe o perioadă relativ îndelungată când creşte potenţialul productiv al economiei**. Dar economia nu funcţionează întotdeauna la nivelul potenţialului ei productiv. S-a observat astfel că abaterile producţiei reale de la nivelul celei potenţiale sunt **ciclice.**

Aceasta înseamnă că perioadele în care producţia reală se restrânge mult sub nivelul celei potenţiale, alternează cu cele în care producţia reală tinde să crească către cea potenţială antrenând, la un moment dat, utilizarea completă a tuturor resurselor disponibile.

Aceste abateri generează **dezechilibre macroeconomice, precum şomajul şi inflaţia**. Combaterea lor fac **obiectul politicilor macroeconomice.**

În **aprecierea evoluţiei economice** a unei ţari şi a **succesului politicilor macroeconomice,** economiştii utilizează indicatori precum: PIB-ului real, rata şomajului, rata inflaţiei. Analiza acestor indicatori demonstrează că, evoluţia producţiei reale, a gradului de ocupare şi a preţurilor este inegală în timp. Astfel, economiile traversează **perioade de accelerare** a ritmului de creştere, urmate, la un moment dat, de accentuarea inflaţiei **şi perioade de încetinire, stagnare sau de restrângere a activităţilor însoţite de creşterea şomajului.** Se spune, astfel, că activităţile economice **evoluează fluctuant**.

De-a lungul timpului, economiştii au explicat aceste fluctuaţii pe baza acţiunii unor factori **externi** sau **interni**. Factorii interni se referă mai ales la tendinţele investiţiilor şi ale consumului, respectiv la dinamica **cererii agregate**. Factorii externi sunt de **natură extraeconomică**. Printre aceştia se numără procesele demografice, inovaţionale, deciziile politice şi factorii naturali..

Factorii demografici. Expansiunea este asociată creşterii populaţiei apte de muncă şi a gradului ei de ocupare. Recesiunea este asociată scăderii numărului populaţiei ocupate.

Ritmul realizării inovaţiilor şi al aplicării lor. S-a observat că cercetarea ştiinţifică şi inovaţiile tehnologice evoluează ciclic. Marile inovaţii tehnologice, precum autmobilul, avionul sau computerul, au generat prin aplicarea lor o extindere a afacerilor, a investiţiilor şi a ocupării, adică o expansiune a activităţii economice în toate ramurile şi în majoritatea ţărilor. Încetinirea ritmului aplicării inovaţiilor este specifică unei perioade de temperare a creşterii economice. Această alternanţă a fost observată în economie pe perioade mai mari de timp, aproximativ jumătate de secol. De aceea, aceste cicluri se mai numesc **cicluri seculare** sau cicluri lungi.

Factorii politici. Deciziile politice referitoare la **creşterea investiţiilor şi a cheltuielilor publice în domeniul militar**, mai ales în perioadele de război, au fost însoţite de o expansiune economică. Uneori nivelul PIB-ului real l-a depăşit pe cel potenţial prin utilizarea forţată a resurselor.

Alte evenimente politice, precum **embargourile sau înţelegerile dintre ţări,** pot produce o contracţie a activităţii economice ca urmare a restrângerii exporturilor, importurilor sau a scumpirii resurselor de materii prime şi energetice.

La noi în ţară, schimbarea regimului politic, ca urmare a **opţiunii pentru trecerea la economia concurenţială bazată pe proprietatea privată,** a generat modificări structurale profunde ale economiei. În procesul lichidării întreprinderilor

nerentabile, inițial, producția reală și gradul de ocupare au scăzut. Liberalizarea prețurilor a determinat însă o inflație de proporție. Progresele reformei economice au dus ulterior la creșteri ale PIB-ului real. Numeroase schimbări sunt orientate în prezent pe direcția armonizării evoluției economiei noastre cu cele din Uniunea Europeană.

Factorii naturali pot determina fluctuații ale producției agricole și, prin efecte de propagare, oscilații ale activității și în alte domenii. Ele se reflectă în evoluția oscilantă a PIB-ului real (fig. 5.10).

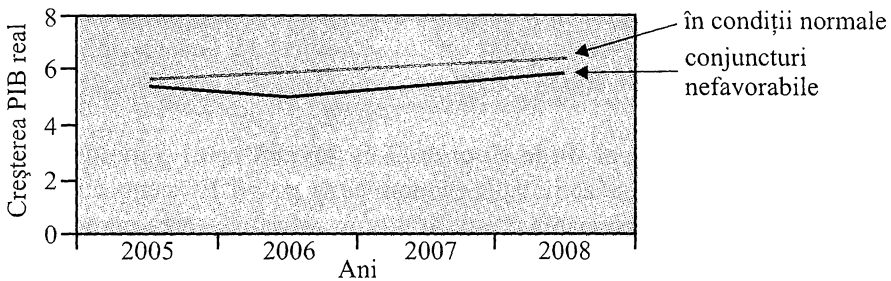

Fig. 5.10. *Prognoza privind dinamica PIB-ului real al României până în 2008*
Sursa: Guvernul României:.Ediția 2005 a Programului economic al României de preaderare, Proiect

Cum afectează conjuncturile nefavorabile, precum inundațiile, focarele de gripă aviară și creșterea prețului la importurile de gaze naturale și de țiței, evoluția prognozată a PIB-ului real al României în perioada 2006-2008?

Plecând de la **cauzele** lor, fluctuațiile economice au fost grupate în: sezoniere, întâmplătoare și ciclice.

Fluctuațiile sezoniere sunt determinate de **cauze naturale sau sociale**. Ele sunt previzibile. De pildă este de așteptat ca în perioada mai-septembrie să crească încasările localurilor și a hotelurilor de pe litoral, ca apoi, odată cu începerea toamnei și a școlii, ele să scadă.

Fluctuațiile întâmplătoare au la bază condiții imprevizibile, naturale, sociale și politice. De pildă, seceta poate afecta culturile și producția agricolă și mai departe veniturile agricultorilor, prețurile produselor agricole, exporturile, importurile sau consumul personal și guvernamental.

Fluctuațiile ciclice sunt determinate de factori specifici economiei și de efectele acțiunii lor propagate ca urmare a legăturii dintre activitățile economice.

Ciclul afacerilor

Ciclicitatea reprezintă o formă de evoluție a activității economice, dintr-o țară, caracterizată prin alternanța perioadelor de extindere a activităților cu a celor de stagnare sau de restrângere a acestora.

Mişcarea ciclică a fost pusă pe seama manifestării unor **fenomene economice,** precum evoluția ondulatorie a **randamentului factorilor de producție şi a combinării lor** şi fluctuațiile **cererii agregate.** Aceste evoluții sunt strâns legate de **abaterile PIB-ului real de la nivelul celui potențial.**

Astfel, potrivit teoriei economice moderne, ciclurile economice apar când PIB-ul **real** creşte sau **scade în raport cu cel potențial.**

Produsul intern brut potențial reprezintă nivelul maxim al producției care s-ar putea obține într-o economie în condițiile unui volum dat al resurselor umane, de capital şi tehnologice şi ale ocupării depline, considerând prețurile date.

Când PIB-ul real tinde să crească la nivelul celui potențial ca urmare a creşterii cererii agregate, activitățile economice se extind. Eficiența cunoaşte niveluri ridicate, veniturile şi ocuparea cresc. Atât timp cât satisfacerea cererii este posibilă prin creşterea gradului de atragere şi utilizare a potențialului productiv al economiei, sporul cererii agregate nu generează creştererea prețurilor, adică inflație. Spunem că economia trece printr-o fază de **expansiune.**

Când se epuizează potențialul productiv al economiei, **creşterea cererii agregate peste nivelul PIB-ului potențial generează inflație.** Puterea de cumpărare scade, cresc stocurile şi costurile. În consecință, eficiența tinde să scadă, iar cererea agregată se contractă provocând o **tendință generală de restrângere a activităților**. **PIB-ul real scade sub nivelul celui potențial,** veniturilor se diminuează şi rata şomajului creşte. Se spune că economia trece printr-o fază de **recesiune.**

În concluzie, în expansiune, PIB-ul real creşte tinzând către cel potențial, iar în recesiune, el scade semnificativ sub nivelul PIB-ului potențial.

S-a observat că aceste fluctuații ale producției, venitului şi ocupării la nivel macroeconomic se produc cu o anumită regularitate în timp. Totuşi nu pot fi făcute previziuni exacte privind momentul declanşarii fenomenelor specifice unei perioade sau alta. Pentru că perioadele observabile au variat între 8-10 ani, specialiştii au numit alternanța expansiune-recesiune cu numele de **ciclu economic decenal sau ciclul afacerilor**.

Ciclul afacerilor este definit ca perioadă parcursă de economie între începutul a două faze succesive similare ale dezvoltării. Fie între declanşarea a două perioade de redresare succesivă, fie între începutul a două recesiuni.

Pe parcursul unui ciclu pot fi identificate mai multe momente şi faze prin care trece economia. Teoria economică a dat denumiri diferite acestora.

În graficul din figura 5.11 este reprezentată simplificat succesiunea în timp a mai multor cicluri ale afacerilor. De exemplu, un ciclu este reprezentat de perioada de timp cuprinsă între punctele A – C, dacă avem în vedere începutul a două expansiuni succesive sau B – D, dacă luăm în calcul începutul a două recesiuni succesive.

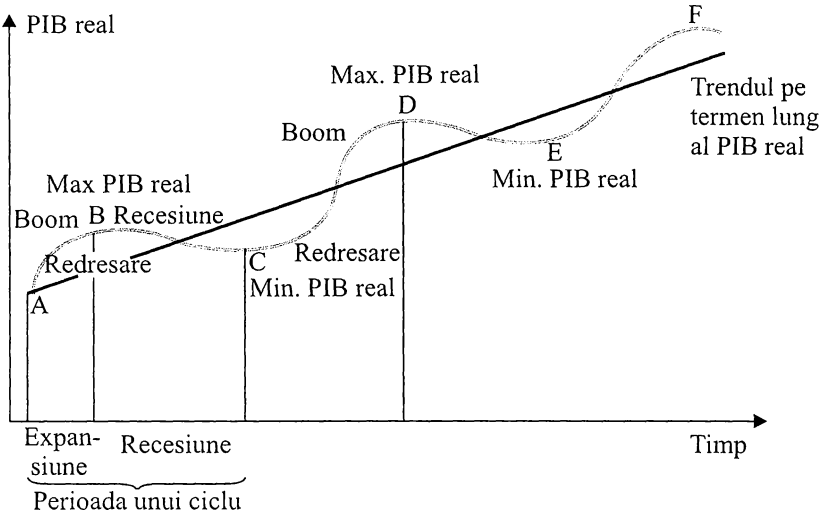

Fig. 5.11. *Ciclul afacerilor*

Acest grafic reprezintă **simplificat** succesiunea în timp a mai multor cicluri ale afacerilor.

Cel mai frecvent se consideră că ciclul afacerilor cuprinde: **redresarea, boomul, recesiunea, depresiunea.**

• Redresarea şi avântul către nivelul maxim al PIB-ului real caracterizează o stare de expansiune a economiei.

• Contracţia către punctul de minim a PIB-ului real este specifică unei stări de recesiune.

Redresarea. La începutul acestei faze, agenţii fac eforturi de a-şi redresa afacerile după o perioadă de recesiune. În acest scop, ei încearcă să-şi reducă costurile şi să-şi îmbunătăţească structurile sortimentale, tehnologice şi tehnice ale producţiei. Investiţiile în mijloace de producţie şi tehnologii moderne cunosc, treptat, **un proces lent de creştere.** În consecinţă, **cererea pentru domeniile producătoare de asemenea bunuri de producţie începe să crească,** stimulând investiţiile realizate în aceste domenii. Efectul acestor investiţii se resimte la nivelul creşterii veniturilor şi al reducerii şomajului. Sporul veniturilor conduce mai departe la **creşterea cererii de bunuri de consum.** Ramurile producătoare de asemenea bunuri îşi măresc, la rândul lor, investiţiile, ceea ce conduce la scăderea şomajului şi creşterea veniturilor şi în aceste sectoare. Creşterea veniturilor în economie determină creşterea cererii de noi investiţii în ambele sectoare, iar sporul investiţiilor conduce, prin efectul multiplicator, la noi sporuri de venituri. Treptat **întreaga economie** se **redresează**.

Avântul sau boomul. Nivele ridicate ale cererii de bunuri de investiții și de consum determină o creștere amplă a **cererii agregate**. Dinamica cererii agregate conduce la creșterea susținută a producției, veniturilor și a ocupării. PIB-ul real se apropie de gradul ocupării depline a resurselor, respectiv de nivelul PIB-ului potențial.

Recesiunea. Excesul de cerere peste nivelul producției potențiale în unele domenii va determina **creșterea prețurilor însoțită de o scădere a puterii de cumpărare**. Cererea începe să scadă conducând la diminuarea vânzărilor și a veniturilor. Stocurile cresc, generând o stagnare sau restrângere a producției și investițiilor. Rata șomajului crește, iar diminuarea investițiilor se propagă prin efectul multiplicator, treptat la nivelul întregii economii. Cererea agregată se contractă și economia se află în faza de recesiune. PIB real se situează sub nivelul celui potențial, atingând la un moment dat **un nivel minim**.

Depresiunea. Se caracterizează printr-un **declin puternic și persistent, pe o perioadă mai îndelungată, a producției reale față de cea potențială**. Se consideră că ea corespunde unui punct de minim al PIB-ului real, situat sub nivelul mediu atins pe o anumită perioadă istorică. De exemplu, marea depresiune din anii '30. Totuși cele mai multe recesiuni nu ating un asemenea punct.

Reluarea creșterii economice și depășirea acestui nivel minim se realizează prin noi eforturi ale agenților de a dinamiza cererea prin intermediul modernizărilor și schimbărilor structurale. Acestea conduc din nou la o creștere a investițiilor, a cererii de bunuri de producție moderne și apoi a cererii de bunuri de consum, adică la o nouă redresare și expansiune. În timp, excesul de cerere peste nivelul producției potențiale generează din nou inflație și scăderea puterii de cumpărare. Cererea agregată cunoaște din nou o contracție, urmând o nouă fază de recesiune ș.a.m.d..

Ce alte cicluri economice mai puteți distinge în graficul din figura 5.11?

Modelul explicativ al ciclului economic este simplificator. În realitate, ciclurile economice sunt mult mai complexe. Ele se deosebesc între ele prin durata fazelor și intensitatea fenomenelor specifice fiecărei faze (v. fig. 5.11).

Care dintre ciclurile economice reprezentate în figura 5.11 se caracterizează prin expansiuni mai ample și de mai lungă durată? Dar prin expansiuni scurte? Prin ce se deosebește ciclul AC de ciclul CE?

Deși mișcarea ciclică a economiei nu poate fi înlăturată, amplitudinea ciclicității economice poate fi atenuată prin intermediul politicilor anticiclice.

Politicile anticiclice

Primele politici anticiclice au fost fundamentate pe doctrina lui J.M. Keynes. În opoziție cu teoria clasică, care consideră că viața economică are, prin intermediul mecansimelor pieței libere, capacitatea de a se autoechilibra, J.M. Keynes a susținut că guvernul are un rol activ de jucat în influențarea cererii agregate și în combaterea șomajului.

Politicile anticiclice se aplică diferențiat în cele două faze ale ciclului economic.

Într-o perioadă de expansiune prelungită, ele urmăresc frânarea cererii agregate şi a investiţiilor pentru prevenirea inflaţiei, a scăderii puterii de cumpărare şi a formării de stocuri mari în economie.

În faza de recesiune, când cererea agregată este sub nivelul ofertei agregate, intervenţiile guvernului urmăresc stimularea cererii.

Acest tip de politici se mai numesc **politici conjuncturale bazate pe cerere**, întrucât îşi propun să influenţeze în mod diferit cererea, în funcţie de fazele ciclului economic. Ele includ: politica monetară şi de credit, politica fiscală şi politica cheltuielilor publice. Tabelul 5.7 reflectă intrumentele utilizate de aceste politici şi sensul de influenţare a cererii agregate în cele două stări parcurse de economie într-un ciclu economic: recesiune şi expansiune.

Tabelul 5.7

Tipul de politici şi instrumentele lor	*Recesiune*		*Boom prelungit*	
	Intervenţii	*Efecte*	*Intervenţii*	*Efecte*
Politica monetară - creditul şi masa monetară - rata dobânzii - cota rezervelor obligatorii	Banca Centrală facilitează acordarea de credite. Guvernul îşi răscumpără obligaţiunile. Scade rata dobânzii practicată de Banca Centrală. Scade cota rezervelor obligatorii	Masa monetară creşte. Sunt stimulate consumul şi investiţiile, crescând astfel cererea agregată	Banca Centrală restricţionează acordarea de credite. Creşte rata dobânzii practicată de Banca Centrală. Cresc emisiunile de obligaţiuni publice. Creşte cota rezervelor obligatorii	Masa monetară scade. Sunt descurajate consumul şi investiţiile, scăzând astfel cererea agregată
Politica fiscală	Guvernul reduce impozitele preferând un buget deficitar, stimulativ pentru economie	Cresc veniturile nete ale agenţilor. Sunt încurajate investiţiile şi consumul. Cererea agregată creşte	Cresc impozitele. Se înregistrează un excedent bugetar	Scade cererea de bunuri de consum şi de investiţii. Cererea agregată este frânată
Politica cheltuielilor publice	Guvernul îşi măreşte cheltuielile publice. Rezultă un buget deficitar, stimulativ pentru economie	Cresc achiziţiile publice Cresc investiţiile publice Se majorează alocaţiile sociale Prin efectul multiplicator, cresc veniturile în întreaga economie. Creşte cererea agregată	Scad cheltuielile publice. Excedentul bugetar acoperă deficitele acumulate în perioada de recesiune	Cererea agregată este frânată

Se consideră că politicile monetare pot fi mai uşor implementate. În schimb, efectele acestor politici nu se resimt imediat. Modificările fiscale au efecte mai rapide în economie, dar aplicarea lor este mai dificilă.

Politica fiscală şi a cheltuielilor publice formează politica bugetară. În prezent, guvernele utilizează ambele categorii de politici pentru stimularea creşterii economice în condiţiile unei inflaţii controlate.

APLICAŢII ŞI ACTIVITĂŢI DE ÎNVĂŢARE

1. Identificaţi ciclurile economice succesive din graficul de mai jos.

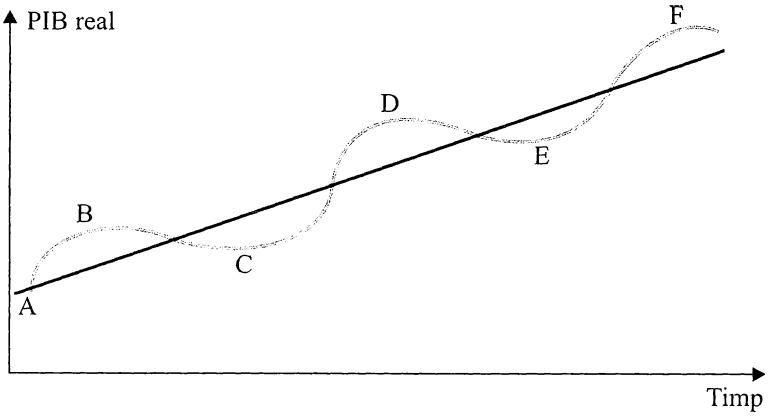

Notaţi pe grafic termenii corespunzători stărilor, fazelor şi momentelor specifice evoluţiei economiei pe parcursul unui ciclu.

2. Imaginaţi-vă că trăiţi într-o ţară a cărei economie trece printr-o perioadă de boom prelungit. Lucraţi în perechi pentru a alcătui o listă cu politicile monetare care s-ar impune pentru a preîntâmpina o inflaţie semnificativă pentru declanşarea unei recesiuni.

3. Presupunem că după absolvirea liceului aţi dori să urmaţi o formă de învăţământ superior la distanţă şi să vă căutaţi imediat o slujbă.

În care dintre perioadele înscrise pe grafic ar fi avantajos pentru voi să terminaţi liceul? Argumentaţi răspunsul.

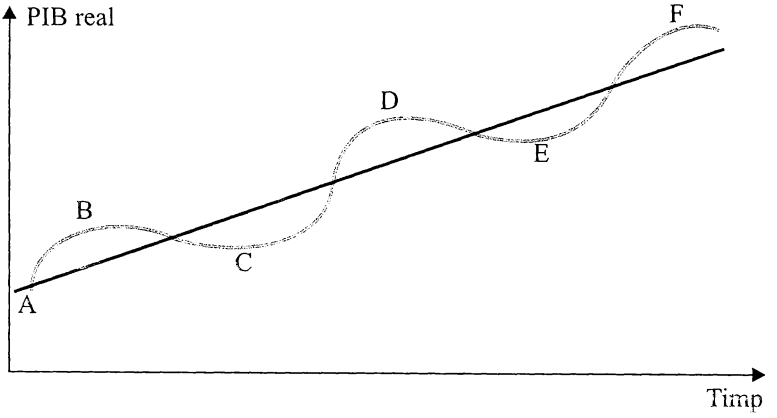

4. Completați tabelul de mai jos, identificând pentru fiecare caz în parte:

• faza ciclului economic;

• intervenții specifice politicilor bugetare anticiclice adecvate situației economiei;

• efectele scontate la nivelul cererii agregate.

Cazul	*Faza ciclului economic*	*Cotele de impozitare*	*Cheltuielile publice*	*Efectele scontate asupra cererii agregate*
a) Nivel ridicat, nemaiîntâlnit al ratei șomajului în întreaga economie				
b) Cererea agregată tinde să crească peste nivelul PIB-ului potențial				
c) Investițiile și consumul tind să scadă. În economie scad vânzările și cresc stocurile				
d) Consumul și investițiile cunosc o creștere lentă.Nivelul stocurilor este încă ridicat				
e). Investițiile înregistrează o dinamică accentuată. În majoritatea domeniilor s-a atins gradul maxim de utilizare a resurselor				

5. Datele din tabelul de mai jos se referă la scenariul dinamicii PIB-ului real și potențial al României în perioada 2006-2008. Interpretați aceste date, răspunzând la următoarele întrebări:

An	*2005*	*2006*	*2007*	*2008*	*2006-2008*
Scenariu de bază al dinamicii PIB real	5,7	6,0	6,3	6,5	6,3
Dinamica PIB potențial	6,2	6,8	6,7	6,8	6,6

Sursa: Guvernul României:Ediția 2005 a Programului economic de prederare, Proiect

a) Cum evoluează PIB-ul real față de cel potențial?

b) Indică decalajul dintre dinamica PIB-ului real și cea a PIB-ului potențial apariția unor fenomene specifice unei recesiuni sau depresiuni? Argumentați răspunsul.

c) Ce tendință are aceste decalaj în timp?

d) Ce alte fenomene social-politice și globale ar mai putea explica aceste decalaj?

Mişcări de protest ale tinerilor afectaţi de şomaj

Studiind această temă veţi dobândi competenţe care vă vor permite:

- identificarea tipurilor de şomaj şi evaluarea impactului lor asupra deciziilor personale de investiţii în capitalul uman;
- utilizarea indicatorilor inflaţiei şi ai şomajului pentru a descrie fenomene economice specifice manifestării unor dezechilibre macroeconomice în ţara noastră;
- calcularea ratei dobânzii reale în scopul identificării unor soluţii eficiente de contracarare a efectelor inflaţiei în planul economiei personale;
- calcularea indexărilor de venit care v-ar permite menţinerea puterii de cumpărare în condiţiile creşterii preţurilor;
- realizarea distincţiei dintre efectele macroeconomice stimulative ale inflaţiei şi cele negativ-destabilizatoare.

Cel mai frecvent dezechilibru, întâlnit pe piaţa muncii, îmbracă forma şomajului.

Şomajul, fenomen care se manifestă cu intensităţi diferite în toate ţările lumii, este apreciat ca reprezentând eşecul economiei de a utiliza toate resursele disponibile de muncă.

Astfel, o parte a populaţiei apte de muncă, ce doreşte să se angajeze, nu găseşte loc de muncă. Această parte formează categoria **şomerilor.**

Pentru măsurarea şomajului, deosebit de important este clarificarea **termenului de şomer**. Acest termen este utilizat în statistica diferitelor ţări în accepţiuni diferite.

Deşi economiştii au încercat diferite definiţii, nici una dintre acestea nu pot acoperi realitatea complexă a fenomenului şomajului. Din raţiuni practice, în ultimele decenii s-a încercat însă definirea statutului de şomer pe baza unor **note observabile**. În acest sens, o largă răspândire o are accepţiunea dată de Biroul Internaţional al Muncii (BIM). Acesta este un organism ONU specializat pe probleme de analiză a fenomenului şomajului în diferite ţări, precum şi a experienţelor în planul combaterii lui.

Conform definiţiei B.I.M., pentru ca o persoană să fie considerată şomeră, trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

- să fi depăşit vârsta de 15 ani;
- să fie aptă de muncă, din punct de vedere a stării de sănătate;
- să nu aibă loc de muncă;
- să caute un loc de muncă;
- să fie disponibilă pentru angajare imediată.

La noi în ţară, şomerii înregistraţi sunt persoane apte de muncă, în vârstă de cel puţin 18 ani, care sunt înscrise la oficiile de muncă, dar nu se pot angaja din cauza lipsei locurilor de muncă disponibile.

Caracterizarea şomajului în diferite ţări apelează la indicatori, precum:

nivelul absolut şi **relativ** al şomajului | **durata şomajului** | **structura şomajului**

Nivelul şomajului se poate determina: absolut, prin numărul de şomeri şi, relativ, prin rata şomajului.

Rata şomajului ($R_ş$) arată numărul de şomeri la 100 de persoane active, disponibile. Populaţia activă disponibilă (Pad) cuprinde persoane active, cu execepţia femeilor casnice şi a elevilor şi studenţilor care au vârsta legală de muncă, dar sunt cuprinşi în învăţământul de zi.

$$R_ş = (Ş/Pad) \cdot 100.$$

Rata şomajului diferă pe ţări şi în cadrul aceleeaşi ţări pe perioade şi zone. Tabelul 5.8 reflectă rata şomajului în ţara noastră în anul 2004.

Tabelul 5.8

Rata şomajului în România, pe regiuni

Media pe ţară	*Zona de Nord-Est*	*Sud-Est*	*Sudul Munteniei*	*Sud-Vestul Olteniei*	*Vest*	*Nord-Vest*	*Centru*	*Bucureşti*
6,3%	7,8	6,9	7,4	7,5	5,8	4,2	7,8	2,8

Sursa: I.N.S., Anuarul Statistic al României, 2005.

Ce puteți spune despre evoluția ratei șomajului în România în perioada 1999-2004?

Anul	*1999*	*2000*	*2001*	*2002*	*2003*	*2004*	*2005*
Rata șomajului	11,8	10,5	8,8	8,4	7,4	6,3	5,9

Sursa: INS, Anuarul Statistic al României, 2005

Durata medie a șomajului se referă la timpul mediu care trece de la pierderea locului de muncă până la reangajare.

Structura șomajului reflectă o diferențiere a lui pe niveluri de instruire, sexe, vârstă, calificări, rase, domenii etc.

Ce vă spune tabelul de mai jos despre structura șomajului în țara noastră, structură apreciată după nivelurile de instruire ale beneficiarilor de ajutor de șomaj în anul 2004?

Total șomeri beneficiari de ajutor de șomaj	*Niveluri de instruire*		
	Primar, gimnazial, liceal	*Liceal și postliceal*	*Universitar*
182941	123822	50689	8430
100%	67,68%	27,71%	4,61%

Sursa: INS, Anuarul Statistic al României, 2005

Tipuri de șomaj

Șomajul apare ca un dezechilibru pe piața muncii, atunci când oferta de muncă (O_L) este mai mare decât cererea de muncă (C_L),

$$O_L > C_L.$$

Să ne reamintim că cererea de muncă provine din partea angajatorilor și se măsoară prin numărul locurilor de muncă, iar oferta de muncă din partea populației apte de muncă și care dorește să lucreze în condiții salariale.

După cauzele acestui dezechilibru, economiștii disting mai multe tipuri de șomaj:

- **șomajul ciclic,** care se manifestă în fazele de recesiune ale ciclului economic pe termen mediu. În aceste perioade, cererea agregată scade și odată cu ea și cererea de muncă;
- **șomajul friațional,** care este caracterizat drept un șomaj inevitabil determinat de timpul necesar absolvenților să-și găsească un loc de muncă sau a celor care au renunțat la o slujbă, pentru a găsi o alta;
- **șomajul sezonier,** care este determinat de fluctuațiile sezoniere ale activității economice. De exemplu, angajați ai localurilor și hotelurilor de pe litoral intră iarna în șomaj sezonier;
- **șomajul tehnologic**, care este determinat de înlocuirea vechilor tehnologii cu altele noi care, conducând la creșterea productivității, determină scăderea cererii de muncă;
- **șomajul structural**, care este determinat de nepotrivirile dintre structura ofertei și cea a cererii de muncă pe profesiuni și regiuni.

Nepotrivirile din cadrul şomajului structural pot fi determinate de diferite situaţii, precum:

- schimbarea pe termen lung a preferinţelor consumatorilor;
- declinul economic puternic al unor zone;
- inadecvarea structurii ofertei de muncă la cea a cererii de muncă pentru diferite niveluri de pregătire şi profesiuni. Absolvenţii de liceu pot, în acest caz, să se confrunte cu un şomaj structural;
- schimbările tehnologice care determină scăderea cererii de muncă pentru anumite profesiuni. De exemplu, cererea pentru serviciile de dactilografiere scade pe măsură ce oamenii utilizează din ce în ce mai mult propriu computer.

Şomajul fricţional şi structural apare ca dezechilibre normale şi, în acest caz, economiştii vorbesc de un **şomaj natural**. Când rata reală a şomajului este egală cu rata naturală a acestuia, ei spun că economia cunoaşte o ocupare deplină a resurselor de muncă, ce variază în timp (de pildă, între 94%-97% din populaţia activă disponibilă este utilizată efectiv).

Din perspectiva raportului cerere-ofertă-salariu, pe piaţa muncii se disting două tipuri de şomaj:

- **involuntar**, când datorită scăderii cererii de bunuri de consum, oamenii nu găsesc de lucru nici la salariul curent al pieţei;
- **voluntar**, când salariu negociat sau dorit de lucrători depăşeşte salariu de echilibru şi astfel apare un exces de ofertă de muncă peste cererea de muncă a firmelor.

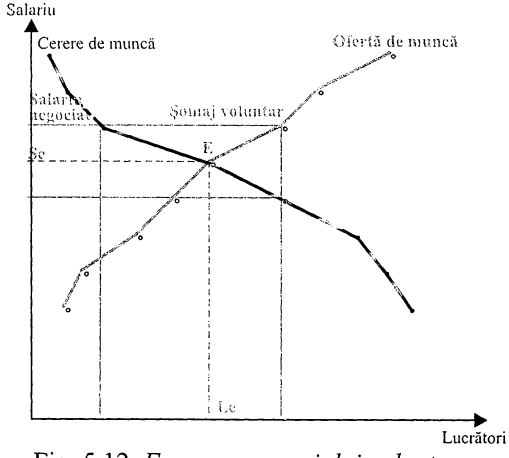

Fig. 5.12. *Formarea şomajului voluntar*

Se apreciază că, în anumite situaţii precum în recesiune, costul economic al şomajului involuntar este mare, dar costul său social poate fi enorm. Sub primul aspect, se produce o irosire de resurse, economia renunţând la a avea toate bunurile şi serviciile pe care şomerii le-ar fi putut produce. Sub al doilea aspect, şomajul este producător de adevărate tragedii personale.

De aceea **combaterea şomajului** şi a efectelor sale face obiectul preocupării guvernelor sau a sindicatelor.

Pe **termen scurt**, diminuarea efectelor economice ale şomajului se realizează prin **acordarea ajutorului de şomaj, de integrare profesională** şi a altor alocaţii de sprijin şi plăţi compensatorii. Mărimea sumelor acordate şi perioada acordării lor diferă de la o ţară la alta.

Pe **termen lung, scăderea numărului de şomeri** depinde hotărâtor de investiţii, prin care se creează noi locuri de muncă. Deosebit de importante sunt şi eforturile populaţiei pentru îmbunătăţirea nivelului de instruire şi pregătire profesională, în funcţie de cererea de pe piaţa muncii.

Inflaţia este un dezechilibru materialo-monetar determinat de existenţa unei mase monetare care nu are acoperire în volumul bunurilor oferite pe piaţă.

Acest dezechilibru poate fi rezultatul creşterii mai rapide a masei monetare (M) comparativ cu dinamica volumului ofertei de bunuri (Q). Sunt şi situaţii în care oferta de bunuri nu se modifică sau chiar scade, în timp ce masa monetară creşte. Indicele masei monetare (I_M) depăşeşte, astfel, indicele ofertei de bunuri (I_Q),

$$I_M > I_Q$$

Consecinţele acestui dezechilibru sunt creşterea generalizată a preţurilor şi scăderea puterii de cumpărare a banilor.

creşterea masei monetare ⇒ creşterea veniturilor nominale ⇒ creşterea cererii, în condiţiile în care oferta de bunuri se modifică mai puţin, este constantă sau scade ⇒ creşterea generalizată a preţurilor, ca efect al propagării creşterii preţurilor la bunuri cu cerere inelastică la preţ ⇒ scăderea puterii de cumpărare a banilor

Relaţia $I_M > I_Q$ ne arată că toate fenomenele care determină creşterea masei monetare, în condiţiile în care oferta de bunuri nu poate să crească corespunzător, conduc la apariţia unei mase monetare fără acoperire în produse.

După **cauzele** acestui dezechilibru, putem avea:

- **inflaţie prin costuri**, caz în care scumpirea factorilor de producţie determină o restrângere a ofertei şi o creştere a preţurilor. Preţurile mai mari la materii prime şi resurse energetice de bază sau creşterea salariilor fără a fi însoţită de o creştere mai rapidă a productivităţii muncii pot determina producătorii să majoreze preţurile la produsele realizate;
- **inflaţie prin cerere** determinată de creşterea masei monetare, adică a veniturilor nominale ale agenţilor. Creşterea veniturilor are ca efect un exces de cerere de bunuri.

Cauzele inflației prin cerere:

- creditul excesiv;
- creșterea salariilor nominale fără acoperire în productivitate,
- emisiuni monetare pentru acoperirea deficitelor bugetare ale statului și pentru creșterea cheltuielilor publice;
- deficitul balanțelor comerciale, adică situația în care încasările valutare din export ale unei țări sunt mai mici decât plățile valutare la import. Cererea de valută este nesatisfăcută și de aceea cursul valutei crește și importurile se scumpesc.

Dar nu orice creștere de preț are efect negativ în economie. Astfel, o majorare previzibilă, constantă și ușoară a prețurilor poate fi stimulativă pentru producători, asigurând condițiile unei creșteri economice sănătoase. Rezultă o **inflație moderată** (sub 10%). În schimb, **inflația galopantă** cu două sau trei cifre, conduce la devalorizarea rapidă a banilor și pierderea încrederii în moneda națională. Cea mai gravă este **hiperinflația** (rate ale inflației de 4-5 cifre și chiar mai mult) specifică unor perioade extreme, precum cele de război. Ea descurajează deținerea banilor, iar oamenii preferă schimburile sub formă de troc.

Măsurarea inflației

Corespunzător celor două consecințe majore ale inflației, măsurarea acesteia se realizează pe baza a două grupe de indicatori: cei ai prețurilor și cei ai puterii de cumpărare a banilor.

Manifestări ale inflației și măsurarea ei

- *Creșterea generalizată a prețurilor*
  - Indicele general al prețurilor;
  - Indicele prețurilor la bunuri de consum,
  - Rata inflației,
- *Scăderea puterii de cumpărare.*
  - Indicele puterii de cumpărare a monedei,
  - Indici ai veniturilor reale,
  - Indicele puterii de cumpărare a masei monetare.

Indicatorii prețurilor

1. Indicele general al prețurilor (Igp) reflectă evoluția prețurilor la toate produsele din economie. El are semnificație inflaționistă, când este rezultatul **creșterii generalizate** a prețurilor.

Creșterea prețului la bunuri cu cerere elastică are un impact scăzut asupra majorării prețurilor la alte bunuri din economie. Un indice general al prețurilor mai ridicat, nu indică, în acest caz, o situație inflaționistă.

În schimb, **majorarea preţurilor la bunuri cu cerere inelastică la preţ**, se propagă în creşteri în lanţ ale preţurilor în întreaga economie. Un indice general al preţurilor mai mare, va indica, în acest caz, o situaţie inflaţionistă. Spunem că amplitudinea inflaţiei este mare când cererea este inelasică la preţ, adică deşi cresc preţurile, agenţii, fiind dependenţi de bunuri, continuă să le cumpere. Producătorii vor mări la rândul lor preţurile la bunurile realizate cu factori de producţie mai scumpi, iar consumatorii vor revendica creşterea salariilor, a pensiilor etc.

De pildă, scumpirea energiei electrice sau a benzinei generează creşterea preţurilor la toate bunurile din economie, întrucât cresc costurile producţiei şi ale transportului în întreaga economie. În acest caz, creşterea preţurilor este inflaţionistă. Dar creşterea indicelui general al preţurilor ca urmare a scumpirii ciocolatei nu indică o situaţie inflaţionistă.

2. Indicele preţurilor la bunuri de consum (IPC) măsoară dinamica preţurilor la acele bunurile de consum apreciate ca fiind de bază, reprezentative, pentru consumul populaţiei: alimente, îmbrăcăminte, locuinţe, transport etc.

În inflaţie, acest indice creşte.

Ce puteţi spune despre dinamica inflaţiei, apreciată după evoluţia IPC în România, în perioada 1999-2004?

Indicele anual al preţurilor la bunuri de consum în România					
1999	2000	2001	2002	2003	2004
145,8	145,7	134,5	122,5	115,3	111,9

Sursa: INS, Anuarul Statistic al României, 2005

Indicele preţurilor la bunuri de consum (IPC) se calculează înmulţind indicii simpli ai preţurilor, adică la fiecare tip de produs de consum (i_{pj}) cu ponderea cheltuielilor cu produsul respectiv în total cheltuieli de consum,

$$IPC = \Sigma(i_{pj} \cdot \text{ponderea în consum a produsului } j).$$

De exemplu, să luăm trei produse de bază pentru un locuitor al unui oraş din România: pâine, întreţinerea apartamentului şi serviciile de transport urban.

Considerând, simplist că el îşi cheltuie venitul doar pentru cele trei produse, tabelul de mai jos ilustrează datele necesare modului de calcul al IPC-ului.

Produsul	*Preţul iniţial, P_0*	*Preţul actual, P_1*	*Indicele simplu al preţului = P_1/P_0*	*Pondere în consum*
Pâine	0,4 RON	0,5RON	1,25	13%
Transport	25 RON	30 RON	1,20	27%
Întreţinerea locuinţei	300 RON	400 RON	1,33	60%

IPC = 1,25 · 13% + 1,2 · 27% + 1,33 · 60% = 0,1625 + 0,324 + 0,798 = 1,2845, adică în procente: IPC = 128,45%.

Acest indice indică faptul că preţurile au ajuns în medie la 128,45%, crescând de 1,28 ori.

3. Rata inflației (Ri) ne arată cu cât se modifică prețurile în economie într-o anumită perioadă. Considerând că la momentul inițial T_0, indicele prețurilor a fost 100%, rata inflației se calculează după relația:

$$Ri = Igp - 100\% \text{ sau } Ri = IPC - 100\%.$$

Reluând exemplu anterior, Ri = IPC – 100% = 28,45%, adică în medie prețurile au crescut cu 28,45%.

Indicatorii puterii de cumpărare

Măsurarea nivelului puterii de cumpărare, se poate determina cu ajutorul indicatorilor de nivel ai puterii de cumpărare: a unității monetare (Pcm); a salariului nominal (Pcsn), numit salariul real (Sr), sau ai masei monetare (PCM).

Dinamica puterii de cumpărare se măsoară cu ajutorul indicilor: Ipcm; Isr; IPCM. Relațiile de mai jos reflectă modul de calcul al indicatorilor puterii de cumpărare.

- Puterea de cumpărare a unității monetare (Pcm):

$$\mathbf{Pcm = 1/Igp;\ Ipcm = (1/Igp) \cdot 100 \text{ sau } Ipcm = (1/IPC) \cdot 100.}$$

- Puterea de cumpărare a unei sume de bani, de exemplu salariul nominal (Sn) sau salariul real

$$\mathbf{Pcsn = Sr = Sn/IPC;\ Isr = (Isn/IPC) \cdot 100.}$$

- Puterea de cumpărare a întregii mase monetare (PCM)

$$\mathbf{PCM = M/Igp;\ I_{PCM} = (I_M/I_{GP}) \cdot 100 \text{ sau } I_{PCM} = (I_M/IPC) \cdot 100.}$$

De exemplu, dacă într-o perioadă, salariul nominal crește cu 3%, IPC este de 2% și indicele masei monetare este de 4%, atunci:

$$Ipcm = (1/102\%) \cdot 100 = 98{,}03\%;\ Isr = (103\%/102\%) \cdot 100 = 100{,}98\%$$

și I_{PCM} = (104%/103%) · 100 = 100,97%. Adică puterea de cumpărare a monedei scade cu 1,97%, puterea de cumpărare a salariului crește cu 0,98% și a masei monetare crește cu 0,97%.

Aprecierea efectelor inflației depind de tipul de inflație: anticipată sau moderată, respectiv neanticipată sau galopantă.

Inflația neanticipată generează efecte negative pe ansamblul economiei. Printre acestea se numără:

- instabilitatea prețurilor și distorsionarea semnalelor lor, ceea ce conduce la scăderea eficienței și a producției;
- scăderea puterii de cumpărare cu efecte sociale, precum sărăcirea unor categorii sociale. Se consideră că, în general, cei mai afectați cumpărători sunt cei cu venituri fixe și mici;
- redistribuirea veniturilor, inflația generând beneficii pentru unii agenți pe seama costurilor plătite de alții.

De pildă, dacă rata inflației este mai mare decât rata dobânzii nominale (dn),

debitorii vor restitui sume de bani cu putere de cumpărare mai scăzută şi vor fi avantajaţi, în timp ce creditorii vor înregistra o dobândă real negativă (dr) şi vor înregistra pierderi.

Rata dobânzii reale se calculează după relaţia:

$$dr = dn - Ri$$

Dacă rata dobânzii nominale (dn din contractul de credit), este de 8% şi rata inflaţiei de 9,5%, atunci un creditor, deşi primeşte, faţă de creditul acordat, o dobândă nominală de 9,5% din acest credit, va avea o dobândă reală negativă de 1,5%,: dr = dn – Ri = 8% – 9,5% = –1,5%. Întreaga sumă primită de creditor devine astfel devalorizată.

Dezavantajaţi prin redistribuire sunt şi salariaţii, dacă rata inflaţiei este mai mare decât creşterea salariului nominal. În schimb sunt avantajaţi angajatorii.

Protejarea agenţilor de efectele inflaţiei impune măsuri de indexare a salariilor nominale (creşterea lor) pe baza anticipării corecte a inflaţiei. Similar, creditorii ar trebui să-şi asigure indexări ale ratei nominale ale dobânzii pentru a evita scăderea ratei reale a dobânzii.

Indexările veniturilor, fără acoperire în creşterea ofertei de bunuri pe piaţă, generează, după un timp, noi creşteri de preţuri.

De aceea, pentru diminuarea inflaţiei, guvernele încearcă să refacă echilibrul dintre masa monetară şi oferta de bunuri prin două categorii de demersuri:

- scăderea masei monetare în circulaţie;
- stimularea creşterii şi diversificării ofertei de bunuri, a modernizării şi adaptării ei la nivelul şi structura cererii.

APLICAŢII ŞI ACTIVITĂŢI DE ÎNVĂŢARE

Asociaţi enunţurile din prima coloană a tabelului de mai jos, unui tip de şomaj care s-ar putea produce ca urmare a evenimentului la care se referă aceste enunţuri.

Eveniment	*Tipul de şomaj*
a) Odată cu privatizarea şi lichidarea întreprinderilor, în deceniul trecut rata şomajului a fost mai mare în anumite zone ala ţării, numite zone defavorizate.	
b) În perioada de vară, lucrătorii angajaţi în asigurarea serviciilor de transport pe cablu a schiorilor îşi pierd locurile de muncă.	
c) Conform unei legi economice numite legea lui Okun, dacă PIB-ul real scade cu 2% faţă de PIB-ul potenţial, rata şomajului creşte cu 1%.	
d) La terminarea liceului, numeroşi absolvenţi caută un loc de muncă.	
e) În industria serviciilor de telefonie fixă, numărul angajaţilor s-a redus ca urmare a creşterii numărului de utilizatori de Internet şi de telefoane mobile.	
f) Numeroşi absolvenţi de facultăţi economice au dificultăţi în a-şi găsi un serviciu datorită lipsei de experienţă.	

În România, în luna septembrie a anului 2005, rata şomajului înregistrat a fost de 5,5%. Aceasta înseamnă că:

a) 5% din populația totală a țării era şomeră;
b) 5% din populația țării era ocupată;
c) 95% din populația aptă de muncă era ocupată;
d) 5% din populația activă disponibilă era înregistrată ca fiind şomeră.

Folosind date de la Institutul Național de Statistică, Banca Națională a României a determinat următoarele evoluții ale câştigului salarial mediu în anului 2005 față de anul 2004.

Creşterea câştigului salarial lunar mediu net nominal	*Creşterea câştigului salarial lunar mediu net real*
23,7	13,5

Sursa: BNR, Buletin lunar 12/2005

Pe baza acestor indicatori, determinați:

a) Indicele creşterii prețurilor la bunuri de consum în România în perioada menționată.
b) Rata inflației în România.
c) Evoluția puterii de cumpărare a leului.

4. În țara noastră, rata inflației şi rata dobânzii nominale, în perioada 2000-2005, au evoluat astfel:

Anul	*2000*	*2001*	*2002*	*2003*	*2004*	*2005*
Indicele general anual al prețurilor la bunuri de consum	146,3	134,8	122,8	115,3	111,9	109,5
Rata dobânzii pasive la clienți nebancari, nonguvernamentali	32,44	26,16	18,39	10,78	11,34	6,22

Sursa: BNR, Buletin lunar 12/2005 şi Raportul Comprehensiv de Monitorizare 2005 privind România

a) Determinați rata dobânzii pasive reale în fiecare an.
b) Cum vă explicați diferența dintre rata dobânzii nominale şi rata dobânzii reale?
c) În care an ați fi fost în cea mai mare măsură afectați de inflație, dacă ați fi avut un cont la bancă?

5. Determinați cu cât ar fi trebuit să crească alocația pentru copii de 24 RON, dacă prețurile bunurilor de consum au crescut în medie cu 8,6% în 2005 față de 2004, astfel încât puterea voastră de cumpărare să nu fi fost afectată de inflație.

6. Celebrul economist P. Samuelson descrie o perioadă din istora economiei în următorii termeni *„Înainte mergeam la cumpărături cu bani în buzunare şi ne întorceam cu alimente în coş. Acum mergem cu banii în coş şi ne întoarcem cu alimente în buzunare. Este criză de orice în afară de bani."* Identificați tipul de dezechilibru macroeconomic descris.

5.6. Statul în economia de piață

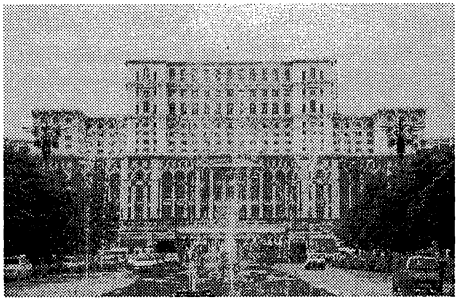

Parlamentul României

Parcurgerea temei și realizarea sarcinilor de învățare vă vor permite:

- identificarea unor instrumente și modalități specifice politicilor statului și prin care acesta poate să-și exercite rolul în economie, influențând evoluția diferitelor procese economice,
- exemplificarea unor categorii de bunuri publice și evaluarea beneficiilor și costurilor personale și sociale ale furnizării lor;
- calculul unor impozite;
- identificarea diferitelor tipuri de impozite și evaluarea gradului în care ele își îndeplinesc funcțiile în economie

Doriți adesea o alocație pentru copii majorată sau burse școlare mai substanțiale. Mai multe calculatoare în laboratoarele școlii. Transport subvenționat sau gratuit, parcuri curate și străzi bine întreținute.

Aceste trebuințe nu ar putea fi satisfăcute dacă economia ar funcționa exclusiv pe principiul contraprestației. În realitate, sistemul economiei de piață este un sistem mixt în care statul se implică în a rezolva probleme de felul celor de mai sus.

Sistemul mixt al economiei de piață cuprinde atât sistemul privat, cât și sistemul public în care statul intervine în economie în condițiile în care respectă manifestarea libertății de acțiune a agenților privați.

Funcțiile economice ale statului în economia de piață

Rolul statului în economia de piață se manifestă prin exercitarea **funcțiilor sale economice**. Printre acestea se numără:

- asigurarea **cadrului juridic** necesar funcționării economiei. De exemplu, elaborează legile necesare desfășurării activităților economice, veghează respectarea lor, definește și apără dreptul de proprietate;
- menținerea **competiției pe piață**. De pildă, creează condițiile manifestării concurenței loiale și descurajează tendințele de monopolizare a pieței;
- **redistribuirea veniturilor**. De exemplu, percepe impozite mai mari de la persoanele mai înstărite și își utilizează resursele astfel, constituite, pentru **protecția socială** și furnizarea de servicii de securitate socială, ajutând, în acest mod, categoriile

sociale aflate în dificultate. Printre acestea se numără persoanele bolnave, pensionarii, copiii, familiile cu venituri modeste. Sprijinul acordat de stat acestor persoane se realizează prin asigurarea unor venituri, precum: pensii de bătrânețe sau de boală, alocații pentru copii, indemnizații și ajutoare sociale, burse sociale etc.;

- **stabilizarea economiei.** Ați învățat deja că economia cunoaște o mișcare ciclică, firească, obiectivă. Apare necesitatea implicării statului pentru a diminua **undele mișcării ciclice,** dar și pentru a **susține economia în** condiții de recesiune. În acest ultim caz, statul intervine utilizându-și resursele financiare, dar și reducând impozitele și favorizând creditele. Statul intervine, de asemenea, prin reglarea masei monetare de către Banca Centrală sau prin politici bugetare. Sunt realizate astfel obiective de politică economică precum: creșterea economică, controlul inflației, reducerea șomajului;
- corectarea **externalităților** și furnizarea de **bunuri publice** ca urmare a cazurilor de eșec al piețelor.

Eșecul piețelor se referă la situația în care piețele libere nu conduc la o alocare eficientă a resurselor, generând intervenții corectoare ale autorității publice.

Externalitățile reprezintă o formă de eșec a piețelor constând în faptul că prețul pieței nu reflectă în întregime costurile sau beneficiile asociate producției sau consumului, existând costuri sau beneficii externe. Apar astfel costuri sociale (CS), care cuprind pe lângă costurile private (CP) și pe cele externe (CE), sau beneficii sociale (BS), care includ alături de beneficiile private (BP) și beneficii externe (BE).

$$CS = CP + CE \text{ și } BS = BP + BE.$$

Costurile și beneficiile private sunt suportate de producătorul, respectiv beneficiarul direct al bunului. Costurile, respectiv beneficiile externe afectează comunitatea, un grup sau societatea în ansamblu ei.

Dacă CS > CP, **externalitatea este negativă.**

De exemplu, costul social al folosirii automobilelor nu se reduce la prețul pe care proprietarul acestuia l-a achitat (cost privat). El cuprinde și costul poluării sonore sau chimice suportate de comunitate (cost extern). În acest caz, apare necesară intervenția statului prin taxe și impozite sau/și reglementări legislative. Se urmărește astfel descurajarea externalităților negative.

Dacă BS > BP, **atunci externalitatea este pozitivă.**

Statul intervine pentru a stimula creșterea ofertei sau a consumului acestui bun.

De exemplu, beneficiul direct al utilizatorului unui vaccin se extinde și asupra grupului în care persoana respectivă trăiește, întrucât scade riscul ca acesta să contacteze o boală infecțioasă de la cel care s-a vaccinat. Asemănător nivelul ridicat de educație și cultură al unui individ, care a suportat costul educației sale, se resfrânge pozitiv și asupra celor cu care el intră în relație. Acest lucru este posibil, de pildă, prin manifestarea unui comportament civilizat.

Bunurile publice sunt bunurile economice care pot fi utilizate simultan de mai multe persoane, colectivităţi, fiind gratuite pentru utilizatori, în sensul că aceştia nu plătesc un preţ pentru a avea acces la ele.

Fiind nemarfare, ele nu ar putea face obiectul activităţii agenţilor care acţionează pe principiul profitului imediat. Statul asigură asemenea bunuri şi servicii gratuite, precum: apărarea, securitatea populaţiei, servicii educaţionale şi culturale, anumite servicii medicale, servicii sociale pentru persoane inapte de muncă, drumuri publice, iluminatul străzilor etc.

Pe termen mediu sau lung, **intervenţiile statului** sunt subordonate realizării unor obiective strategice complexe. De pildă, **pentru România, aceste strategii au vizat asigurarea condiţiilor integrării în Uniunea Europeană.** Alteori, statul trebuie să facă faţă unor situaţii neaşteptate, de urgenţă, precum combaterea calamităţilor naturale.

Activitatea conştientă de implicare a statului în economie face obiectul **politicilor economice. Integrarea României în Uniunea Europeană va genera exigenţe sporite politicilor economice ale statului nostru pe direcţia armonizării lor cu politicile statelor membre.**

În realizarea politicilor sale economice, statul utilizează **modalităţi instrumente şi mijloace complexe.** Printre acestea deosebit de important este bugetul public, considerat a fi cel mai amplu mijloc prin care statul intervine în economia de piaţă.

Să vedem în ce constă politica bugetară şi bugetul public şi cum influenţează statul, prin acestea, activitatea economică la nivel naţional sau local.

Politica bugetară reprezintă politica veniturilor şi a cheltuielilor publice, concretizată în bugetul public.

Bugetul public este un document-program anual al statului care reflectă toate veniturile şi cheltuielile publice ale statului. El are caracter de lege.

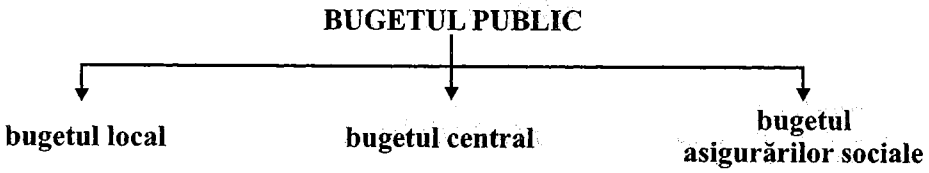

Fig. 5.13. *Componentele bugetului public în ţara noastră*

Veniturile şi cheltuielile publice sunt stabilite pentru un an fiscal, de administraţia publică, pe baza estimării evoluţiei economiei în anul respectiv.

Elaborarea şi execuţia **bugetului central sau de stat** se realizează de către guvern.

Bugetul local este elaborat şi executat de administraţiile publice de la nivel administrativ teritorial. În ţara noastră, bugetele locale, în condiţiile descentralizării fiscale, capătă un rol mai activ în colectarea şi utilizarea resurselor publice. Astfel, administraţiile publice, precum primăriile şi prefecturile, se pot implica mai eficient în viaţa economică şi socială a comunităţilor.

Indiferent de autoritatea publica responsabilă cu elaborarea şi execuţia bugetului, **bugetul public apare sub forma unei balanţe economice cu două părţi: partea de venituri şi partea de cheltuieli**. Partea de venituri este structurată pe surse de provenienţă ale acestora şi partea de cheltuieli pe obiective de cheltuieli publice.

Veniturile statului

În România, principalele capitole la partea de venituri din bugetul de stat sunt **veniturile curente**, **venituri din capital**, **încasări din rambursarea împrumuturilor**. Veniturile curente cuprind **veniturile fiscale şi veniturile nefiscale. Veniturile fiscale provin din impozite directe şi indirecte, iar cele nefiscale din cadrul sectorului public.** Cea mai mare parte a veniturilor statului sunt venituri fiscale (fig. 5.14).

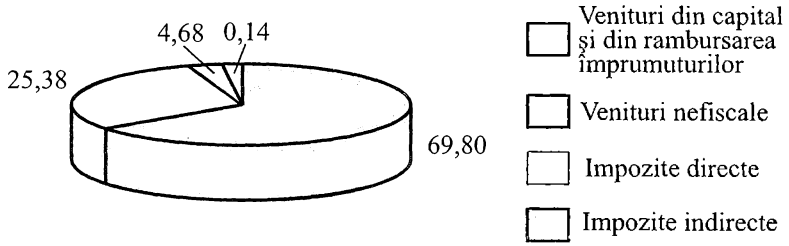

Fig. 5.14. *Structura veniturilor bugetului de stat al României în anul 2006*
Sursa: Legea bugetului de stat pe anul 2006, Parlamentul României

Impozitele reprezintă prelevări sub formă bănească, obligatorii şi gratuite ale statului asupra veniturilor sau valorii bunurilor deţinute de indivizi sau colectivităţi.

În economie, impozitele au mai multe **funcţii**, printre care: funcţia fiscală, socială şi reglatoare.

- *Funcţia fiscală* a impozitelor permit constituirea veniturilor statului şi deci prin intermediul cheltuirii lor, realizarea atribuţiilor statului.
- *Funcţia socială* a impozitelor poate fi ilustrată, de exemplu, de redistribuirea de venituri în favoarea categoriilor sociale mai defavorizate. Aceasta se poate realiza prin intermediul impozitelor progresive (cote de impozitare diferenţiate, după nivelul veniturilor) sau prin facilităţi fiscale acordate acestor categorii.

- *Funcția de reglare statală a fenomenelor* economice şi structurii economiei se realizează prin:
  - sistemul de impunere fiscală (tipuri de impozite);
  - determinarea şi diferențierea ratei de impunere (cote de impozitare) pe domenii;
  - promovarea facilităților fiscale.

În sistemul de impunere fiscală există **mai multe tipuri de impozite**. Ele pot fi grupate după mai multe criterii, printre care: agentul care le suportă şi principiul impunerii fiscale.

- Din punct de vedere economic, în funcție de **agentul care le suportă,** impozitele pot fi: impozite indirecte sau impozite directe.
  - **Impozitele indirecte sunt suportate de consumator pentru că sunt incluse în prețuri, dar cedate de vânzători statului.** *De exemplu*: taxa pe valoare adăugată, taxe vamale, accize. Accizele sunt taxe speciale de consumație. Ele asigură venituri publice relativ stabile, dacă sunt percepute în cazul unor bunuri cu cerere inelastică. În țara noastră se percep accize asupra unor mărfuri, precum: produsele petroliere, băuturile alcoolice şi țigările, energia electrică;
  - **Impozitele directe sunt impozite suportate direct de cei care le plătesc.** Ele pot fi **impozite pe venituri** (salarii, profit, venit agricol dividende, dobânzi) sau **pe avere** (clădiri, locuințe, terenuri, maşini etc.).
- În funcție de **principiul impunerii fiscale,** impozitele pot fi: progresive, proporționale şi regresive.
  - În cazul **impozitului progresiv,** cota de impozitare este proporțională cu baza de impunere. *De exemplu* un impozit de 18% pentru un salariu de 900 000 de ROL (lei vechi), de 23% pentru un salariu de 2 200 000 de ROL şi de 40% pentru un salariu de peste 5 000 000 ROL reprezintă un impozit progresiv.
  - **Impozitul proporțional** se referă la o cotă egală de impunere, indiferent de mărimea venitului sau averii. *De exemplu*, impozitul unic pe venit de 16% practicat în prezent în țara noastră indiferent de mărimea venitului.
  - **Impozitul regresiv** reflectă o diminuare a cotei de impozitare pe măsură ce venitul creşte. Aici intră, mai ales, impozitele indirecte incluse în prețuri. Taxa pe valoarea adăugată este, de pildă, în țara noastră, de 19%. *De exemplu, o persoană cu un venit lunar de 1 100 RON care cumpără bunuri de consum în valoare de 1 000 RON va plăti statului un impozit indirect de 19% · 1 000 RON, adică 190 RON. Acesta reprezintă 17,27% din venitul lunar al persoanei respective. În schimb, o altă persoană cu un venit lunar de 3 000 RON, cumpărând bunuri de aceeaşi valoare, va plăti impozite indirecte care reprezintă un procent mai mic, respectiv de 6,33% din venitul său. De aceea se consideră că acest impozit este discutabil sub aspectul realizării funcției sale sociale, fiind inechitabil.*

Cheltuielile publice

La partea de cheltuieli, bugetul de stat din țara noastră este structurat pe: **cheltuieli curente**, **cheltuieli de capital**, **împrumuturi**, **rambursări de credite**. Dintre acestea, cheltuielile curente au ponderea cea mai ridicată (fig. 5.15).

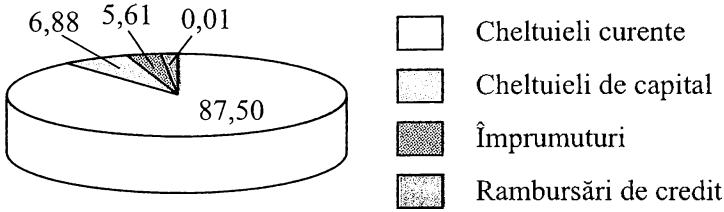

Fig. 5.15. *Structura cheltuielilor de la bugetul de stat în România în anul 2006*
Sursa: Legea bugetului de stat pe anul 2006

Cheltuielile curente sunt orientate spre activități, precum: educație, cultură, asistență medicală, apărare, ordinea publică, asistență socială, administrație publică, funcționarea infrastructurii etc.

Indiferent de structura sa, după raportul dintre veniturile şi cheltuielile publice **bugetul poate fi echilibrat, deficitar, excedentar.**

Execuția echilibrată a bugetului corespunde situației în care cheltuielile publice se realizează din venituri încasate în acelaşi an şi sunt egale cu acestea. În teoria şi practica economică se consideră că echilibrul bugetar corespunde unei bune gestiuni economice.

Bugetul excedentar se caracterizează prin faptul că în anul respectiv venitul este mai mare decât cheltuielile. Dacă excedentul provine din creşterea veniturilor în economie sau din eficientizarea cheltuielilor publice, atunci el reflectă o activitate economică pozitivă.

Dacă însă excedentul este ridicat, pe o perioadă mai mare de timp, el are efecte negative în economie, putând fi rezultatul diminuării forțate a veniturilor disponibile ale agenților. De asemenea, el poate semnifica o neutilizare a resurselor statului şi deci neasigurarea creşterii producției şi a consumului sau a protecției sociale corespunzătoare.

Bugetul deficitar se caracterizează prin faptul că totalul cheltuielilor depăşeşte veniturile publice. Surplusul de cheltuieli peste venituri poate fi susținut prin emisiune monetară sau/şi prin împrumuturi ale statului. În ultimul caz, se apelează la datoria publică.

Ce fel de buget de stat s-a înregistrat în România în perioada 2002-2004? Ce puteți spune despre tendința referitoare la diferența dintre venituri şi cheltuieli în această perioadă?

Tabelul 5.9

Anul	*2002*	*2003*	*2004*
Venituri, în mild. lei vechi (ROL)	179.206	252.447	321.954
Cheltuieli în mild. lei vchi (ROL)	226.824	281.451	340.735

Sursa: Anuarul Statistic al României, INS, 2005.

Datoria publică reprezintă ansamblul obligațiilor pe care și le asumă statul atunci când contractează împrumuturi interne sau/și externe.

Împrumuturile pot fi destinate finanțării economiei, acoperirii deficitului, completării rezervelor valutare insuficiente sau diminuării altor dezechilibre.

Datoria publică este în mare măsură rezultatul deficitului bugetar.

Efectul deficitului bugetar în economie depinde de mărimea, durata lui și de modul de utilizare a creditelor.

- Dacă, de pildă, creditele contractate de stat sunt utilizate pentru stimularea investițiilor de modernizare, conducând la creșterea posibilităților de producție și de consum în viitor, deficitul bugetar poate fi stimulativ pentru economie. El poate fi un instrument prin care statul intervine pentru relansarea economiei.
- Dacă deficitul este persistent și ridicat, el poate mări gradul de îndatorare a țării și poate accentua inflația. Cererea de credit a statului poate conduce, de asemenea, la creșterea ratei dobânzii în economie, descurajând investițiile, ceea ce poate avea efecte negative în economie.

De aceea, unii specialiști se pronunță pentru **bugete ciclice: deficitare în recesiune,** ceea ce poate conduce la susținerea cererii agreate, **dar excedentare în expansiune.** În acest ultim caz, excedentele permit acoperirea deficitelor acumulate în recesiune, frânarea și prevenirea unor dezechilibre determinate de creșterea puternică a ofertei în boom prelungit.

Reducerea **ponderii datoriei publice și a deficitului bugetar în PIB** este unul dintre indicatorii macroeconomici după care se apreciază progresele economiei noastre în vederea integrării în Uniunea Europeană. Ponderea datoriei publice în PIB a avut o tendință generală de scădere după anul 2000.

Efectele impozitelor în economie

Indiferent de tipul de buget, **creșterea cheltuielilor publice** reprezintă o tendință care se manifestă în toate țările lumii. Ea se explică și prin amplificarea problemelor economico-sociale pe care statul trebuie să le rezolve prin intermediul bugetului. Nevoile sporite de resurse financiare pot fi acoperite însă prin creșterea impozitelor.

Presiunea fiscală poate mări veniturile statului, dar micșorează consumul privat. Peste o anumită limită, ea poate conduce în viitor, prin diminuarea posibilităților de investiții ale agenților, la diminuarea bazei de impozitare și chiar la diminuarea veniturilor statului. Impozitele ridicate descurajează munca sau încurajează economia subterană, prin evaziune și fraudă fiscală.

Reducerea impozitelor, la rândul ei, poate afecta realizarea obiectivelor de politică economică și socială a statului, prin diminuarea posibilităților financiare ale statului de a susține economia și consumul.

De aceea trebuie să se tindă spre impozite care stimulează atât creșterea veniturilor agenților, cât și a resurselor mobilizate la dispoziția statului. Venituri sporite în economie, la care se aplică aceleași cote de impozitare sau chiar mai mici, permit, astfel, și creșterea încasărilor la bugetul statului.

Completați tabelul de mai jos identificând și notând instrumente specifice politicilor monetare și bugetare pe care statul le-ar putea folosi pentru a influența evoluția următoarelor fenomene economice.

Procese economice	*Mijloace*
a) Stimularea cererii de bunuri de consum	
b) Stimularea investițiilor de modernizare	
c) Protecția socială a categoriilor cu venituri modeste	
d) Încurajarea relansării economice prin stimularea cererii agregate	
e) Scăderea inflației	
f) Combaterea efectelor inundațiilor și asigurarea protecției populației civile	
g) Stimularea externalităților pozitive ale educației	

Împărțiți-vă în cinci echipe, aproximativ egale. Alegeți-vă câte una dintre funcțiile economice ale statului. Selectați trei articole din presă care să ilustreze modul în care statul nostru își exercită funcția economică ce face obiectul sarcinii voastre de lucru. Alcătuiți un portofoliu al echipei cu exemplele găsite în ziare și prezentați-le celorlalte echipe.

Se spune că „*impozitele sunt ceea ce plătim pentru o societate civilizată*".

a) Argumentați această afirmație pe baza selectării a patru categorii de bunuri publice frecvent întâlnite în orice colectivitate civilizată.
b) Arătați în ce măsură societatea și indivizii plătesc aceste bunuri.

În țara noastră, durata școlarizării obligatorii s-a prelungit, în ultimii ani, de la 8 la 10 ani.

Evaluați efectele posibile ale acestei măsuri la nivelul unor fenomene economice și sociale, precum cele menționate în tabelul de mai jos. Argumentați răspunsul.

Procese	*a) Cheltuielile publice cu educația*	*b) Șomajul*	*c) Delicvența*	*d) Impozitele*	*d) Nivelul de cultură și de civilizație*
Tendințe					
Argument					

Presupunând că venitul lunar net utilizat pentru consum este de 400 RON pentru un pensionar și de 4 000 RON pentru un întreprinzător, determinați:

a) tipul de impozit plătit într-o lună, de 30 de zile, de către pensionar, respectiv de către întreprinzător, impozit ocazionat de cumpărarea de către fiecare dintre ei a unei pâini pe zi, la prețul de 0,5 RON/bucată;
b) mărimea acestui impozit;
c) ponderea pe care acest impozit o reprezintă în venitul total net al pensionarului, respectiv al întreprinzătorului;
d) gradul în care acest impozit identificat își exercită funcția socială.

Capitolul **6**

ECONOMIA DESCHISĂ

6.1. Piața mondială. Piața valutară

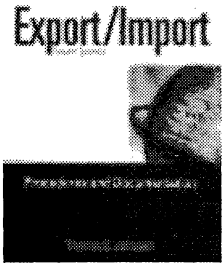

Exportul și importul, fluxuri ale pieții mondiale

Parcurgând această temă veți dobândi competențe care vă vor permite:

- utilizarea unor concepte specifice, precum: export, import, balanță comercială pentru a explica evoluția participării României la piața mondială,
- identificarea domeniilor în care o țară ar trebui să se specializeze plecând de la avantajele comparative ale participării ei la piața mondială,
- calculul unor indicatori, precum cursul de revenire la export și la import, pentru a identifica decizii raționale de creștere a eficienței comerțului exterior într-un mediu concurențial,
- explicarea dinamicii cursului de schimb pe baza unor situații date.

Piața mondială

Economiile naționale contemporane sunt economii deschise. Aceasta înseamnă că agenții economici au depășit cadrul intern național de realizare a activităților economice fiind din ce în ce mai mult și mai intens implicați în producția și schimburile realizate la nivel mondial. Aceste schimburi fac obiectul pieței mondiale.

Piața mondială cuprinde ansamblul schimburilor sub forma vânzării-cumpărării dintre agenți aparținând diferitelor țări.

Relațiile de schimb specifice pieței mondiale se caracterizează prin:

- stabilitate
- amploare
- complexitate și diversificare
- impact puternic asupra economiilor naționale

Schimburile mondiale **exprimă relații concurențiale** între agenți din diferite țări. Baza acestor relații o reprezintă avantajele generate de participarea la diviziunea internațională a muncii.

Diviziunea internațională a muncii reprezintă specializarea diferitelor economii naționale, a agenților lor în a realiza anumite bunuri și servicii cu care participă la schimburile mondiale.

Specializarea se realizează după criteriul avantajului absolut și mai ales a celui comparativ obținut de agenții unei țări.

Avantajul absolut are la bază dotarea diferită a țărilor cu diferite resurse: naturale, tehnologice, de capital, umane etc.

De exemplu, în România ar fi posibil să se cultive în condiții de seră portocale sau lămâi dar costurile ar fi foarte mari. În schimb pădurile și munții noștri ar permite agenților români să participe eficient la tranzacțiile internaționale exportând mobilier sau servicii turistice montane și obținând astfel valuta necesară importului de fructe exotice.

Avantajul absolut permite unei țări să producă mai eficient în comparație cu alta.

Avantajul comparativ se obține atunci când costul de oportunitate al producerii unui anumit bun de către agenții unei țări este mai mic comparativ cu cel al producerii acestuia de către agenții altor țări.

Chiar dacă agenții diferitelor țări ar putea realiza o gamă variată de bunuri, ei se vor specializa în a produce și vinde pe piața mondială acele produse ale căror costuri de oportunitate sunt mai mici în țara lor, comparativ cu cel al altor țări.

Potrivit legii avantajului comparativ, fiecare țară se specializează în exportul produselor pe care le poate realiza cu un cost de oportunitate inferior și în importul produselor pe care le obține cu costuri relative ridicate.

Astfel, prin specializare, toate țările produc și consumă mai mult comparativ cu situația în care ele și-ar satisface trebuințele numai pe baza producției interne. În raport cu aceste beneficii, agenții diferitelor țări participă la diferite forme ale pieței mondiale.

Formele pieței mondiale diferențiate după obiectul lor sunt:

- Comerțul internațional. export-importul de bunuri materiale
- Comerțul de servicii: telecomunicații, transport, turism, servicii de asistență economică și tehnico-științifică etc.
- Piața internațională a capitalurilor: investiții directe, credite externe, tranzacții cu titluri de valoare
- Piața tehnologiilor de vârf și a rezultatelor cercetării științifice
- Piața internațională a muncii
- Piața schimburilor valutare – tranzacții cu monede aparținând diferitelor țări

Comerțul internațional cuprinde operațiuni de export-import. Acestea se reflectă în balanța comercială.

Diferența dintre totalitatea încasărilor la export și a plăților la import ale unei țări într-o anumită perioadă poartă numele de sold al balanței comerciale.

În funcție de situația soldului, balanța comercială poate fi: activă, pasivă, echilibrată.

- Dacă exportul > importul, atunci balanța comercială este activă sau excedentară și soldul ei este pozitiv.
- Dacă exportul < importul, atunci balanța comercială este pasivă sau deficitară rezultând datorii externe. Soldul balanței va fi negativ. Acoperirea deficitelor se realizează din credite externe sau din rezerve valutare proprii.
- Dacă exportul = importul, atunci balanța comercială este echilibrată, iar soldul ei este nul.

Balanța comercială a unei țări reflectă încasările la export și plățile la import pe total de produse și grupe de produse sau pe relațiile comerciale ale țării respective cu alte țări sau grupe de țări. O țară poate astfel înregistra o balanță excedentară în comerțul cu unele țări și produse și deficitară în comerțul cu alte țări sau grupe de mărfuri.

Ce fel de balanță comercială a înregistrat România în perioada 1999-2004? Dar în schimburile comerciale cu țări precum cele de pe continentul european, din spațiul Uniunii Europene sau de pe alte continente?

Anul	*1999*	*2000*	*2001*	*2002*	*2003*	*2004*
COMERȚ EXTERIOR (milioane euro)						
Export – total	7977	11273	12722	14675	15614	18935
Import – total	9927	14235	17383	18881	21201	26281
EUROPA						
Export	6704	9566	10825	12098	13353	16605
Import	8205	11481	14196	15576	17965	21586
Uniunea Europeană (UE – 25)						
Export	5700	7863	9382	10648	11498	13807
Import	6865	9237	11524	12720	14250	17065
AFRICA						
Export	306	411	335	301	295	376
Import	76	84	136	151	123	148
AMERICA						
Export	401	545	586	804	671	672
Import	573	811	1019	946	963	1358
ASIA						
Export	550	739	947	1416	1266	1254
Import	931	1362	1549	2098	2024	3071

Sursa: Anuarul Statistic al României, INS, 2005

Balanța comercială este o componentă a **balanței de plăți externe**.

Balanța de plăți externe înregistrează totalitatea încasărilor și plăților valutare rezultate din relațiile cu străinătatea.

Acestea rezultă din tranzacțiile realizate pe toate formele pieței mondiale și nu doar din exportul și importul de mărfuri. De aceea, balanța de plăți externe are mai multe componente sau posturi corespunzătoare acestor forme.

Componente ale balanței de plăți externe

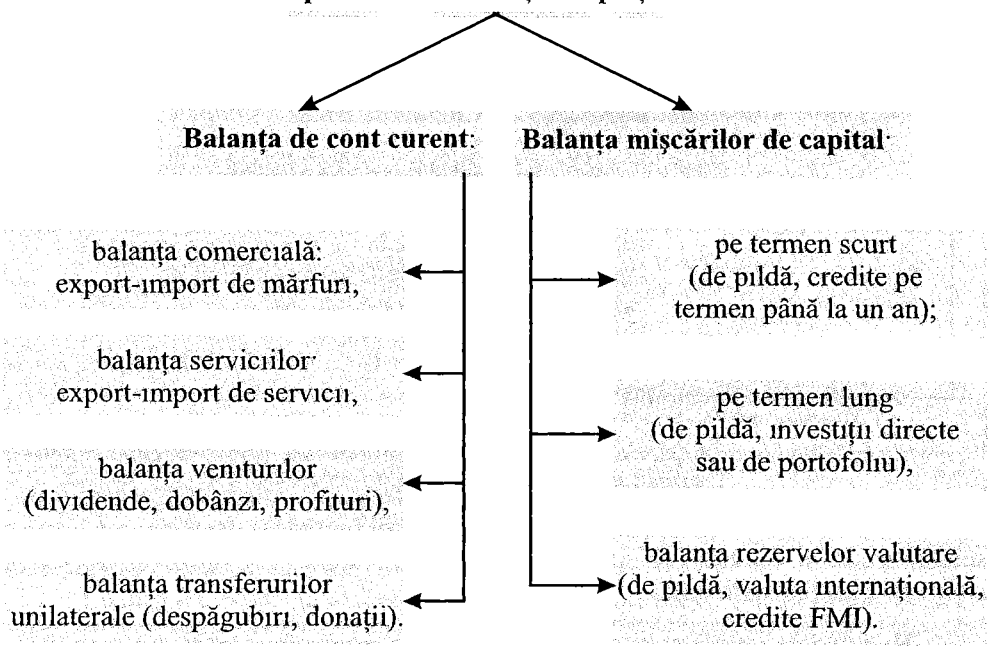

Fiecare post poate reflecta o situație de excedent, deficit sau de echilibru. Din punct de vedere contabil, balanța de plăți externe este echilibrată, întrucât deficitele unor posturi se acoperă din excedentele altora.

De exemplu, un deficit al balanței comerciale se poate acoperi dintr-un excedent al balanței capitalurilor rezultat ca urmare a contractării creditelor externe.

Relațiile comerciale ale țărilor au la **bază reglementări** și acorduri dintre acestea. Ele urmăresc realizarea intereselor agenților lor naționali pe piața mondială. Aceste reglementări pot reflecta politici comerciale protecționiste, stimulative la export sau liber-schimbiste.

Reglementări şi politici comerciale în relaţiile cu străinătatea

Politici protecţioniste

Scop: • protejarea pieţei naţionale de concurenţa străină, prin restricţionarea importurilor.,

Instrumente: • creşterea taxelor vamale, adică a impozitelor indirecte incluse în preţul intern al produsului importat;

• contingentări cantitative, adică restricţionarea cantităţii de marfă care poate fi importată;

• restricţii determinate de creşterea exigenţelor privind standardele de calitate, de protecţie a mediului sau de asigurare a stării de sănătate etc.

Politici stimulative la export

Scop: • susţinerea creşterii şi diversificării exportului,

• subvenţionarea exporturilor (de pildă, sume de bani acordate exportatorilor în situaţia în care costurile lor sunt mai mari decât preţurile de pe piaţa mondială);

• credite avantajoase pentru export;

• facilităţi fiscale.

Politici liber schimbiste

• promovarea liberalizării schimburilor prin eliminarea taxelor vamale şi a celorlalte restricţii.

Restricţiile la import şi stimularea exporturilor îngrădesc desfăşurarea liberă a schimburilor, în condiţii concurenţiale, pe piaţa mondială. Ele urmăresc obţinerea anumitor beneficii naţionale.

Beneficiile scontate în urma intervenţiilor protecţioniste şi stimulative la export sunt:

• protejarea industriilor de importanţă strategică (de exemplu, militară);

• stimulare noilor industrii şi protecţia lor în faţa concurenţei străine;

• diversificarea activităţilor economice şi diminuarea dependenţei faţă de importuri;

• restricţionarea utilizării de forţă de muncă ieftină ca urmare a imigrării şi menţinerea la nivele ridicate ale gradului de ocupare şi a salariilor lucrătorilor autohtoni;

• stimularea creşterii economice a exportului net.

Costurile unor asemenea restricţii se resimt la nivelul ţării importatoare prin:

• diminuarea concurenţei, a calităţii şi creşterea preţurilor;

• menţinerea ineficienţei industriilor naţionale protejate de concurenţa străină;

• frânarea exporturilor altor industrii naţionale rentabile dar afectate de barierele vamale pe care le impun în revanşă ţărilor de unde provin mărfurile asupra cărora se percep taxe vamale mai ridicate sau care fac obiectul contingentărilor cantitative.

Plecând de la aceste dezavantaje, în ultimele decenii au fost create organisme comerciale regionale sau mondiale cu scopul facilitării schimburilor mondiale. Printre acestea se numără Organizația Mondială a Comerțului (OMC) care administrează Acordul general pentru Tarife și Comerț (GATT) în domenii precum: tranzacțiile cu mărfuri, cu servicii, cu drepturi de proprietate intelectuală.

Eficiența comerțului exterior se resimte la nivelul agenților și, prin efecte propagate, la nivelul întregii economii.

La nivelul unui exportator, de pildă, ea se poate determina prin cursul de revenire la export.

Cursul de revenire (Cre) la export reprezintă cheltuielile în monedă națională necesare obținerii unei unități valutare din export.

Aceste cheltuieli cuprind prețul intern al produsului exportat (Pie) și cheltuielile de transport și asigurare până la frontieră, adică cheltuieli de circulație (Cc).

unde, Pve este prețul în valută al exportului la frontieră.

De pildă dacă exportăm confecții pentru care cheltuim în țară Pie = 230 000 RON și plătim transportul și asigurare de 10 000 RON, încasând din export 120 000 euro, Cre = 240 000 RON/120 000 euro = 2 RON/euro.

La un curs de 1 euro = 3,5 RON, exportul este eficient întrucât cumpărarea de euro pe piața valutară la acest curs ar fi costat mai mult decât obținerea lui din export cu un Cre = 2 RON/euro.

Condiția de eficiență a exportului este deci:

unde Cs este cursul de schimb.

La import, eficiența se determină pe baza cursului de revenire la import (Cri).

Cursul de revenire la import măsoară încasările în monedă națională obținute prin vânzarea mărfurilor importate cu o unitate valutară (Pvi).

Încasările nete din import se determină scăzând din prețul intern al importului (Pii) taxa vamală, exprimată în monedă națională,

De exemplu, dacă importăm portocale, plătind pe ele 10 000 euro, și le vindem în România, cu 45 000 RON, la o taxă vamală de 10%

Cri = 40 500 RON/10 000euro = 4,5 RON/euro.

La un curs valutar (Cs) de 1 euro = 3,2 RON importul este eficient pentru că vânzarea valutei în țară ar fi adus încasări mai mici pe euro (3,2 RON) comparativ cu vânzarea portocalelor importate cu 1 euro (4,5 RON).

Condiția de eficiență a importului este deci:

La **nivelul întregii economii,** eficiența comerțului exterior se reflectă în contribuția lui la creşterea economică şi dezvoltarea echilibrată a economiei.

Participarea la schimburile mondiale este condiționată de posibilitatea realizării tranzacțiilor cu monede aparținând diferitelor țări. Acestea se desfăşoară pe piața internațională valutară.

Premisele tehnice ale funcționării non-stop ale acestei piețe au fost create de posibilitatea tranzacțiilor electronice permise de progresul telecomunicațiilor pe glob.

Obiectul pieței valutare îl constituie valuta, moneda străina schimbată pe alte monede străine sau pe moneda națională. Tranzacțiile se realizează mai ales prin transferul sumelor dintr-un cont în altul.

Agenții pieței valutare sunt: purtătorii cererii de valută, ai ofertei de valută şi intermediarii.

Cererea de valută îşi are sursa în nevoile agenților de a plăti bunuri, servicii şi active financiare străine în moneda altor țări.

Oferta de valută poate proveni din partea deținătorilor de valută interesați în a cumpăra moneda națională a unei țări pentru a achiziționa bunuri, servicii sau active financiare ale acelei țări cu ajutorul monedei ei naționale.

Intermediarii pieței valutare **sunt băncile**. Ele vând şi cumpără valută în nume propriu, răspunzând de legalitatea operațiilor. Aceste tranzacții sunt realizate:

- în cont propriu;
- în contul clienților lor, persoane juridice, precum firmele. În acest caz, băncile acționează la ordinele clienților lor.

Prețul monedei naționale în monedă străină poartă numele de curs al monedei naționale. Cursul valutei este prețul ei în monedă națională. Cele două cursuri sunt inverse.

Dacă un euro va fi 3,2 RON, atunci 1 RON = 1/3,2 euro.

Băncile operează cu două tipuri de cursuri: la cumpărare (Csc)şi la vânzare (Csv).

Ele cumpără o monedă la un curs şi o vând la un curs mai mare, obținând astfel un profit.

Ca pe orice piața liberă, cursul depinde de raportul cerere-ofertă de diferite monede.

Dacă o bancă vinde euro şi cumpără lei şi constată că are cerere mare pentru euro, va mări cursul de vânzare la euro, scăzând cursul de cumpărare al leului.

Considerând alte condiții date:

- Dacă cererea pentru moneda națională creşte, cursul ei creşte şi dacă cererea pentru ea scade, cursul ei scade.
- Dacă oferta monedei naționale creşte, cursul ei scade şi dacă oferta scade, cursul monedei naționale creşte.

Creşterea cursului unei monede în raport cu altele se numeşte aprecierea monedei.

Scăderea cursului unei monede în raport cu altele se numeşte deprecierea monedei.

Când, cursul euro scade de la 3,5 RON la 3,1 RON spunem că euro s-a depreciat în raport cu RON-ul şi RON-ul a cunoscut o apreciere în raport cu euro.

Cursul este complex determinat de acţiunea mai multor **factori**. Printre aceştia se numără:

- **variaţia ratei dobânzii**, care conduce la modificarea cursurilor pe termen scurt. Dacă rata dobânzii la moneda naţională, în raport cu cea pentru valută, creşte, cererea pentru moneda naţională creşte şi cursul ei creşte;
- **cererea agenţilor străini pentru produsele, serviciile şi activele unei ţări**. Dacă exporturile noastre cresc, cererea pentru lei creşte şi leul se apreciază;
- **cererea agenţilor autohtoni pentru produsele, serviciile şi activele financiare străine.** Dacă importurile cresc, oferta de monedă naţională pentru achiziţionarea celei străine creşte şi cursul monedei naţionale se depreciază;
- **raportul dintre puterea de cumpărare** a celor două monede dependent de evoluţia ratei inflaţiei în ţările din care provin aceste monede. Astfel, modificarea cursului monedei naţionale (Ics_{mn}) este în relaţie pozitivă cu evoluţia puterii ei de cumpărare (Ipc_{mn}) şi negativă cu evoluţia puterii de cumpărare a valutei (Ipc_v).

unde: Ics_{mn} – este indicele cursului monedei naţionale;
Ipc_{mn} – indicele puterii de cumpărare a monedei naţionale;
Ipc_v – indicele puterii de cumpărare a valutei.

De exemplu, dacă rata inflaţiei în România este de 9 % şi în SUA de 3%, $Ipc_{leu} = (1/1,09/1/1.03) \cdot 100 = 94,5\%$, ceea ce înseamnă că moneda naţională se depreciază cu 5,5% faţă de dolarul american.

Aceşti factori pot acţiona împreună în acelaşi sens sau în sensuri diferite. **Intervenţiile Băncii Naţionale** pe piaţa valutară, prin vânzarea sau cumpărare de valută, influenţează, de asemenea, prin intermediul cererii şi al ofertei de valută cursul ei de schimb.

La noi în ţară, piaţa valutară funcţionează ca piaţă liberă interbancară, pentru persoanele juridice, şi ca piaţă a caselor de schimb valutar, pentru persoane fizice. Cursul se formează liber în funcţie de raportul cerere-ofertă, iar cursul de referinţă calculat de Banca Naţională are caracter orientativ.

Împărțiți-vă pe două ateliere, unul reprezentând țara A, altul țara B. Posibilitățile de producție ale bunului X, Y a celor două țări într-o oră sunt următoarele.

Țara A				*Țara B*			
X	Y	Cop y	Cop x	X	Y	Copy	Copx
3	0	/	?	1,2	0	/	?
2	2	?	?	0,9	0,75	?	?
1	4	?	?	0,6	1,5	?	?
0	6	?	/	0,3	2,25	?	?

Calculați costul de oportunitate al celor două bunuri în țara reprezentată de atelierul din care faceți parte. Prezentați clasei soluțiile și aplicați această noțiune pentru a identifica domeniul în care ar trebui să se specializeze la export și la import cele două țări.

Presupunem că referitor la exportul de confecții, respectiv importul de calculatoare ale unei firme care realizează o operațiune de export-import, se cunosc următoarele:

Pie = 110 000 RON,
Cc = 10 000 RON,
Cre = 3 RON/euro,
Pii = 190 000 RON,
Tv = 10%.

Cu valuta încasată la exportul de confecții se plătesc importurile de calculatoare, iar cursul euro este de 3,2 RON. Determinați:

a) prețul în valută al exportului și al importului;
b) evaluați eficiența exportului;
c) evaluați eficiența importului.

Rata inflației în Uniunea Europeană a fost în anul 2004 de 3%, iar în România de 11,9%. Presupunând că puterea de cumpărare a leului și a monedei unice europene ar fi singurul factor care influențează cursul euro, detreminați:

a) la cât ar trebui să ajungă cursul euro în anul 2004, dacă acesta a fost în medie de 1 euro = 3,7556 RON, în anul 2003?
b) cursul leului în 2003 și în 2004;
c) care monedă s-a apreciat și care s-a depreciat în anul 2004 față de anul 2003?

6.2. Globalizarea economică

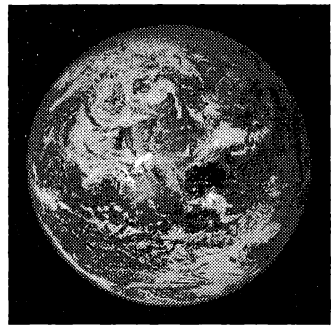

Economia fără frontiere – o economie globală

Parcurgerea acestei teme şi rezolvarea sarcinilor de lucru vă vor permite:

- identificarea tendinţelor globalizării economice;
- recunoaşterea unor efecte ale globalizării în planul vieţii economico-sociale, personale şi a comunităţii în care trăiţi,
- manifestarea unui comportament social activ adecvat lumii globale dinamice prin formularea unor soluţii alternative la costurile globalizării,
- identificarea pe baza unor cazuri date a elementelor specifice internaţionalizării producţiei,
- asocierea unor fenomene specifice vieţii economice, sociale şi politice din România cu manifestarea unor tendinţe globale şi cu eforturile de deschidere a ţării noastre către lumea globală.

Conţinutul şi condiţiile manifestării globalizării

Folosiţi un calculator pentru a comunica pe Messenger cu un prieten plecat peste ocean. Utilizaţi servicii Internet asigurate de RDS (Romanian Data System). Mediul de comunicare este facilitat de tehnologia concernului american Yahoo aplicată sub un sistem de operare german Linux SUSE... Monitorul calculatorului este al producătorului coreean Samsung, cip-urile sunt produse în Taiwan unde sunt filiale de producţie ale Concernului american Intell. Transportul componentelor este realizat de firme turceşti şi româneşti, iar asamblarea acestor componente este realizată de specialişti români.

Cu alte cuvinte, comunicarea voastră devine dependentă de o mutitudine de activităţi economice care provin din ţări diferite, din diferite părţi ale globului şi care toate împreună concură la a vă permite să vă vedeţi şi să vorbiţi cu prietenul dumneavoastră, chiar dacă acesta se află de cealaltă parte a globului.

Acest lucru devine posibil globalizării. Aidoma vouă companiile implicate în producţia şi vânzarea de calculatoare sau în utilizarea serviciilor de Internet se află într-o reţea de relaţii şi interdependenţe non-stop.

Spunem că aceste activităţi: de concepţie, inovaţie tehnologică, comunicaţii, transport, producţie, asamblare, utilizare etc., sunt **interdependente la nivel mondial** şi, desfăşurându-se simultan, peste tot în lume, devin expresia internaţionalizării şi a globalizării activităţii economice.

Interdependenţele se referă la faptul că un eveniment produs într-o ţară afectează producţia şi vânzările sau consumul din multe alte ţări.

De pildă, un conflict social în industria computerelor sud-coreene poate fi însoțit de manifestări de solidaritate a lucrătorilor taiwanezi. Aceste fenomene pot afecta producția de cip-uri și de monitoare, având impact asupra activității transportatorilor de mărfuri către Europa. Activitatea firmelor românești care asamblează componetele de calculatoare poate fi afectată de problemele exportatorilor de subansamble, influențând la rândul lor vânzările și serviciile de comunicații on-line realizate cu ajutorul computerelor.

Această interdependență puternică se manifestă între domenii diferite: producție de componente și subansamble, asamblare, servicii de transport, de marketing, comerciale, servicii financiare din diferite țări. Toate aceste activități economice sunt integrate pentru a realiza și vinde același produs finit sau pentru a permite utilizarea lui. Spunem că e vorba de **o integrare pe verticală.**

Globalizarea este astfel expresia manifestării a acestor interdependențe în cadrul unei rețele mondiale, adică a internaționalizării. Interdpendențele globale cunosc extinderi spațiale la nivel planetar și devin totodată din ce în ce mai puternice, stabile și frecvente.

Deși globalizarea nu reprezintă un fenomen nou, ea generează în prezent o mondializare fără precedent a interdependențelor economice, de intensitate sporită (fig. 6.1).

Primul val: 1870-1914

- **condiții favorabile:**
  - dezvoltarea transporturilor și reducerea obstacolelor din calea circulației factorilor de producție;
- **conținut:**
  - accelerarea fluxurilor de mărfuri, dublarea ponderii exporturilor țărilor dezvoltate;
  - intensificarea fluxurilor de capital comparativ cu cel de mărfuri;
  - intensificarea fluxurilor migratorii, de forță de muncă, dinspre Europa în SUA, din țări foarte populate în țări mai puțin populate din Asia.

Al doilea val: 1950-1980

- **condiții favorabile:**
  - liberalizarea comerțului internațional sub auspiciile Acordului General pentru Tarife și Comerț;
  - orientarea țărilor dezvoltate spre integrare economică;
- **conținut:**
  - intensificarea fluxurilor de capital între țările dezvolate;
  - nivelul ridicat al exporturilor americane;
  - adâncirea inegalităților dintre țări în dezvoltare și țări dezvoltate;
  - extinderea societăților transnaționale, în special cele americane.

Al treilea val: 1980-până în prezent este specific „economiei fără frontiere"

- **condiții favorabile:**
  - liberalizarea piețelor financiar-valutare internaționale, privatizările, dereglemetările,
  - accentuarea progresului tehnologic în transporturi;
  - dezvoltarea tehnologică a telecomunicațiilor;
  - constituirea economiilor de piață, reformele economice din Europa de Est, după 1990;
- **conținut:**
  - economia financiară globală;
  - extinderea spațială și creșterea în intensitate fără precedent a interdependențelor.

Fig. 6.1. *Procesul globalizării*
Sursa: Prelucrare după Studiul Băncii Mondiale „Globalizare, creștere și sărăcie, 2002

Globalizarea este favorizată de **tendința de liberalizare** a fluxurilor de pe diferite **forme ale pieței mondiale:**

- din **comerțul internațional**, ceea ce a determinat mondializarea pieței și a schimburilor;
- pe **piața capitalurilor**. Astfel au crescut spectaculos volumul investițiilor directe, a plasamentelor în acțiuni sau obligațiuni, respectiv al creditelor în diferite părți ale globului în care investitorii au considerat plasamentele mai rentabile. Piața financiară transnațională este considerată vitală pentru internaționalizarea producției sau a consumului;
- pe **piața valutară internațională,** ceea ce a permis asistență financiară internațională din partea unor organisme precum Fondul Monetar Internațional sau Banca Mondială;
- pe **piața muncii**, ceea ce a permis mișcarea liberă a forței de muncă pentru căutarea unui loc de muncă într-o țară s-au alta într-o zonă sau alta;
- pe **piața produselor de vârf** de natură tehnico-științifică ca urmare a liberalizării accesului la informații și inovații.

În concluzie, globalizarea poate fi definită ca o adâncire a interdependențelor pe linie verticală, prin internaționalizarea producției, prin creșterea rolului investițiilor străine directe și a relațiilor financiar valutare, liberalizarea schimburilor, a inovațiilor în știință și tehnologia comunicațiilor.

Este utilizarea cărților de credit o expresie a globalizării financiare?

Premisele favorabile amplificării tendințelor globale țin de:

1. avantajele ei economice;
2. condițiile politice;
3. activitatea organismelor economice, comerciale și financiare internaționale;
4. tendințele de integrare economică a țărilor;
5. progresul tehnologiilor informațiilor și telecomunicațiilor.

1. Din punct de vedere economic, **mobilul globalizării este profitul. Firmele beneficiază de avantaje** care decurg din participarea la procesele de internaționalizare a producției, a finanțării și a comercializării ei, comparativ cu realizarea aceloraşi operațiuni pe piața națională proprie.

Astfel, globalizarea a permis soluționarea unor probleme legate de restricțiile de pe piața internă în condiții de adâncire a concurenței. Printre aceste restricții se numără:

- insuficiența resurselor interne necesare asigurării activităților de cercetare-dezvoltare în condițiile scurtării ciclului de viață al produselor;

– insuficiența resurselor necesare finanțării afacerilor și producției;
– accesul la informație rapidă, corectă necesară fundamentării deciziilor.

Condițiile economice diferite din diverse țări și zone ale planetei se referă la: plata muncii, calificări, producție, finanțări, comercializări etc. Ele generează **costuri mai mici și profituri mai mari** pentru firmele care își desfășoară activitatea pe baza diviziunii internaționale a muncii, **simultan în mai multe zone și țări ale globului**, zone alese în funcție de avantajele rezultate din diferențele dintre economiile naționale.

2. Condițiile politice se referă, de pildă, la **deciziile de politică economică națională** favorabile dereglementării, liberalizării și privatizării întreprinderilor de stat.

3. Globalizarea este asociată și activității **organismelor economice, comerciale și financiare internaționale** din care fac parte statele lumii. Ele au contribuit la înlăturarea restricțiilor comerciale, valutare, financiare din calea schimburilor mondiale și a investițiilor transnaționale. Printre aceste organisme se numără: Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială, Organizația Mondială a Comerțului, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică etc.

4. Intensificarea tendințelor de integrare economică mai ales a țărilor dezvoltate a condus la formarea grupărilor economice care au favorizat libera circulație a bunurilor, a capitalurilor și a muncii între aceste țări.

5. Progresul tehnologiilor informațiilor și telecomunicațiilor face ca piețele de capital și comerț exterior să fie conectate la nivel global și să opereze non-stop. Globalizarea se bazează, în prezent, pe interconectarea tuturor celor cinci continente la o rețea de avantaje tehnologice și instrumente de comunicare. Astfel, se produce o **compresie spațiu-timp** într-o lume a comunicării instantanee, iar distanțele și timpul de comunicare nu mai sunt impedimente majore ale interacțiunii dintre agenți aflați la distanță.

În ultimul deceniu al secolului XX, ca urmare a reformelor economice din țările est-europene, în procesul actual al globalizării au fost antrenate într-o măsură sporită și țările din această parte a globului. Printre acestea și România.

Globalizarea generează interdependențe economice, sociale, ecologice, culturale și politice, afectând **ansamblul societății**.

În plan economic, avantajele globalizării pentru **întreprinderile care își desfășoară activitatea în mai multe puncte ale globului, în mai multe țari,** au accelerat procesul de internaționalizare. Aceste întreprinderi se numesc **corporații** sau **societăți transnaționale** sau **multinaționale**.

Corporațiile transnaționale

O societate transnațională este o societate comercială care cuprinde mai multe firme, filiale și sucursale care își desfășoară simultan activitatea în mai multe țări.

Această societate comercială se mai numeşte **societate mamă**. Ea acţionează simultan în trei spaţii economice:

- naţional, în cazul societăţii mamă;
- străin, în cazul filialelor;
- internaţional prin intermediul schimburilor dintre filiale din ţări diferite sau dintre ele şi restul lumii. Se apreciază că 1/3 din comerţul internaţional ar reprezenta tranzacţiile dintre filialele aceloraşi societăţi transnaţionale.

Trăsăturile societăţilor transnaţionale

- efectuează investiţii directe în străinătate, având puterea de control asupra procesului decizional din firmele străine în care investesc;
- transferă resurse: financiare, active reale, tehnologice, expertiză, practici managerial-organizatorice, spirit antreprenorial;
- localizarea geografică diversificată având active amplasate în diferite ţări, astfel încât produc bunuri şi servicii în aceste ţări;
- organizează, coordonează şi controlează activităţi multiple creatoare de valoare, generatoare de venituri dincolo de graniţele naţionale;
- realizează tranzacţii între filialele lor din diferite ţări, internalizează pieţele mondiale pentru produsele intermediare ce rezultă din aceste activităţi;
- acţionează pe o diversitate de pieţe de produse, valutare, a capitalurilor naţionale sau internaţionale în condiţiile unor contexte politice, juridice, fiscale, culturale foarte variate.

Puterea economică transnaţională este apreciată după ponderea veniturilor obţinute din străinătate, a activelor deţinute în străinătate şi a numărului de lucrători angajaţi în filialele din străinătate.

Această putere o depăşeşte adesea chiar şi pe cea a statelor dezvoltate.

În lumea globală se detaşează ca putere economică corporaţii transnaţionale care provin din SUA, Japonia, Elveţia, Canada, Marea Britanie, Belgia, Suedia, Olanda, Franţa, Australia, Germania etc. Astfel, cele mai multe corporaţii transnaţionale aparţin tradiţional agenţilor din ţări dezvoltate. În ultimul deceniu, în rândul primelor 100 mari corporaţii transnaţionale au fost incluse şi unele nou apărute, în unele ţări din Asia şi America Latină: Honk Kong şi China, Malayezia, Republica Coreea, Mexic şi Venezuela.

Unele dintre corporaţiile transnaţionale operează şi în România: Shell, Coca-Cola, Mc Donald's, Daewoo, Nestle, Tuborg, Société Générale, Alcatel etc.

Ponderea societăţilor transnaţionale străine care operează în România şi care participă cu mai mult de 50% investiţii directe în firmele din România este redată în tabelul 6.1.

Tabelul 6.1

Indicatori	*Pondere în societăţi economice*
Număr de întreprinderi	0,4
Cifra de afaceri	16,6
Valoarea adăugată	15,3
Număr de persoane angajate	9,3

Sursa: INS, 2004 Statistica filialelor străine. Indicatorii globalizării economice

Pe ţări de provenienţă, ierarhia acestor corporaţii, apreciată după ponderea lor în numărul de unităţi şi de salariaţi, în cifra de afaceri şi în capitalul social, este prezentată în tabelul 6.2.

Tabelul 6.2

Topul investitorilor străini în România pe ţara de origine

Ţara de provenienţă	*Număr de unităţi*	*Salariaţi*	*Cifra de afaceri*	*Capital social*
Olanda	3	1	1	1
Franţa	5	3	2	2
Austria	6	8	5	3
Germania	2	2	3	4
Grecia	12	10	8	5
SUA	7	6	6	6
Italia	1	4	7	7
Elveţia	8	7	10	8
Cipru	4	5	4	9
Ungaria	9	14	13	10

Sursa: INS-Statistica filialelor străine, Proiect Pilot, 2004

În Raportul Mondial asupra Investiţiilor din anul 2005 (Conferinţa Naţiunilor Unite asupra Comerţului şi Dezvoltării) se apreciază că, în anul 2004, au crescut investiţiile directe în Europa de Est, Bulgaria şi România, atrăgând peste 70% din aceste investiţii.

Efectele globalizării economice

Globalizarea este un proces disputat având efecte contradictorii. Efectele economice la nivel naţional sunt dependente de nivelul dezvoltării. Se apreciază că cele mai avantajate state sunt cele dezvoltate, al căror venit pe locuitor este cel mai mare din lume. Ele atrag, dar şi controlează, cea mai mare parte a investiţiilor mondiale directe, mai ales în domenii de tehnologii de vârf, a producţiei şi exporturilor.

În plan macroeconomic şi mondoeconomic, globalizarea generează atât beneficii, cât şi costuri.

Dintre **beneficiile globalizării** se numără:

- deschiderea către lume a ţărilor, pe baza înlăturării barierelor;
- propagarea relativ rapidă a creşterii economice către regiuni mai puţin dezvoltate prin intermediul investiţiilor străine;
- oportunităţi de dezvoltare: locuri de muncă mai multe, creşterea veniturilor angajaţilor şi a veniturilor statului în ţările în care se fac investiţii directe;
- alocare mai eficientă a resurselor;

- creşterea eficienţei şi a profitabilităţii;
- acces la pieţele de capital.

Printre efectele contestate ale globalizării fac parte:

- aportul de tehnologii moderne ale investitorilor străini în ţări în dezvoltare este redus;
- eliminarea producătorilor autohtoni;
- degradarea mediului natural, prin amplasarea industriilor poluante în ţări în dezvoltare;
- limitarea suveranităţii statelor;
- adâncirea inegalităţilor economico-sociale dintre ţări şi continente;
- insecuritate şi instabilitate economico-financiară, crize economice şi financiare extinse, datorate legăturilor dintre pieţe şi interdependenţelor globale;
- insecuritatea culturală datorată extinderii reţelelor globale şi a dominării unor produse de firmă pe piaţa globală. Fluxurile culturale sunt unidirecţionate de la ţările bogate către ţările sărace.

În planul vieţii personal-individuale, globalizarea produce, de asemenea, beneficii şi costuri.

Printre **beneficii** se numără democratizarea şi accesul la informaţie, la educaţie, la comunicare, la locuri de muncă pe o piaţă globală a muncii, participarea la viaţa unei societăţi globale civile, toate facilitate de lumea globală a reţelelor de pe Internet.

Din categoria **costurilor** fac parte noile ameninţări privind insecuritatea individuală, manifestată pe multiple planuri:

- instabilitatea **locului de muncă şi a veniturilor** în condiţiile restructurării continue a economiei, a companiilor şi a instituţiilor de protecţie socială;
- **insecuritatea sănătăţii** generată de condiţiile de pe piaţa muncii, dar şi de intensificarea fluxurilor turistice care au favorizat răspândirea virusului HIV şi al altor boli grave;
- **insecuritatea personală** generată de utilizarea noilor tehnologii pentru traficul de droguri, pentru comerţul cu arme, traficul de fiinţe umane, acţiuni teroriste şi de crimă organizată.

Efectele disputate ale globalizării au impus poziţii care afirmă imperativul respectării unor principii care să permită funcţionarea lumii globale în condiţii echitabile, conferind totodată o dezvoltare umană durabilă spaţiului global al planetei noastre.

APLICAŢII ŞI ACTIVITĂŢI DE ÎNVĂŢARE

1. Globalizarea este uneori asociată exportului unui model de existenţă socială şi de mentalităţi specifice Occidentului americanizat prin intermediul mass-mediei.

Alcătuiţi un scurt eseu în care:

- să daţi exemple de modele de consum globale care ar putea susţine această idee. Puteţi apela la domenii, precum moda, consumul alimentar sau muzica;
- să prezentaţi punctul de vedere personal asupra impactului globalizării asupra conservării valorilor culturii noastre naţionale;
- să prezentaţi propuneri alternative la pericolul uniformizării şi al dispariţiei diversităţii culturale.

2. Globalizarea a fost definită ca un „supermarket global" în care preferințele cumpărătorilor sunt influențate de reclame utilizate simultan în toate părțile lumii și sunt satisfăcute cu produse similare, rezultate ale integrării pe verticală a activității din țări și de pe continente diferite. Luați exemplul lanțurilor McDonald's sau a CD-urilor Madonei.

Dați exemple de alte produse pe care le-am putea găsi în „supremarketul global".

Care ar fi activitățile integrate pe verticală din cadrul serviciilor asigurate de lanțul McDonald's?

3. Creşterea taxelor vamale de către SUA la importul de automobile japoneze are efecte asupra protejării industriei americane de concurența străină.

a) Cum ar putea afecta această decizie viața economică și socială a unei localități din Indonezia care deține o filială de producție de automobile a unei societăți transnaționale nipone, care la rândul său exporta întreagă producție de la această filială pe piața americană?

b) Care ar fi efectele contestate ale globalizării în acest caz?

4. Faceți o listă cu produsele și evenimentele lumii globale care ar putea avea impact asupra soluționării următoarelor situații ipotetice:

– decizia de a merge în vacanța de vară în excursie în străinătate;
– decizia de a vă angaja în perioada de vară, undeva în străinătate;
– decizia de continuare a studiilor, după terminarea liceului, undeva în străinătate;
– decizia de a achiziționa niște bunuri prin intermediul comerțului și publicității on-line;
– participarea la viața societății civile globale;
– informarea prin intermediul bibliotecii și presei virtuale.

5. Accesați adresa www.globalizarea.com, căutând pe Internet date și evenimente care să ilustreze activitatea societăților transnaționale care operează în România.

Dați exemple de bunuri și servicii pe care le-ați utilizat în ultimul timp și care au fost furnizate de firme-filiale ale unor corporații transnaționale care operează pe piața românească.

6. „În Bulgaria și România, perspectiva aderării la UE în 2007 determină adoptarea rapidă a acquis-ului comunitar al UE, intensificarea eforturilor depuse pentru îmbunătățirea climatului de afaceri și finalizarea unor acorduri ample de privatizare", se afirma în Raportul Mondial al Investițiilor prezentat la Conferința Națiunilor Unite asupra Comerțului și Dezvoltării din 29.09.2005. (*Conferința Națiunilor Unite asupra Comerțului și Dezvoltării, Centrul de Ştiri al ONU - 29/09/05).*

Interpretați textul de mai sus precizând:

– De ce credeți că este importantă îmbunătățirea climatului de afaceri din România pentru investitorii străini?
– Cum afectează privatizarea deciziile de investiții ale firmelor transnaționale în România?
– Ce impact credeți că are integrarea României în UE asupra oportunității deciziilor de investiții ale corporațiilor transnaționale în România?

6.3. Integrarea economică. Uniunea Europeană

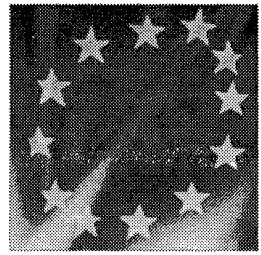

Steagul Uniunii Europene

Parcurgerea acestei teme vă va permite:
- identificarea unor tendințe de integrare specifice dinamicii economice actuale;
- compararea diferitelor mecanisme și forme ale integrării economice;
- evaluarea beneficiilor și costurilor integrării economice;
- caracterizarea etapelor specifice demersurilor de integrare a României în Uniunea Europeană.

Integrarea economică

Participarea agenților naționali la economia globală s-a extins în tot mai multe domenii, a cuprins tot mai multe țări și zone ale planetei, adică a cunoscut un proces de internaționalizare.

Internationalizarea produce interdependențe tot mai puternice între țări, zone de pe glob și agenți din diferite părți ale globului.

Adâncirea acestor interdependențe este favorizată de politicile internaționale ale statelor pe direcția cooperării economice dintre țările lor.

Spațiul economic al planetei cunoaște astfel un proces de **integrare economică. Ea îmbracă forma integrării economice globale, respectiv a integrării economice regionale.**

- **Integrarea globală este** bazată pe cooperarea multilaterală dintre state pe direcția **liberalizării fluxurilor** dintre economiile lumii.
- **Integrarea regională** are la bază cooperarea economică regională dintre statele **aceleași zone geografice a planetei**.

Integrarea economică regională reprezintă procesul prin care state apropiate geografic convin în a forma un spațiu economic comun, mai eficient.

Economiile integrate, avansate sau în dezvoltare, obțin, astfel, mai multe beneficii.

Beneficii ale integrării economice

- avantajul țărilor de a avea acces la piețe mai largi decât cele interne;
- avantajul țărilor în dezvoltare de a beneficia de fluxuri de tehnologii moderne;
- asigurarea condițiilor accelerării creșterii economice;

- încercarea de a compensa pierderile de pe pieţe extraregionale determinate de tendinţele integraţionsite din alte părţi ale lumii;
- dorinţa de stabilitate politică şi economică a ţărilor în dezvoltare şi efortul lor de a nu rămâne izolate.

Procesul de integrare economică regională interstatală are la bază deciziile politice ale statelor implicate, decizii care au ca obiect crearea de **grupări economice regionale, subregionale sau zonale.**

De exemplu:

- *în Europa: Uniunea Europeană (UE), Spaţiul Economic European (SEE), Asociaţia Europeană a Liberului Schimb (AELS), Aria de Cooperare Economică a ţărilor din zona Mării Negre (ZCEMN), Zona de Comerţ Liber din Centrul Europei (CEFTA);*
- *pe continentul nord american: Acordul American de Comerţ Liber (NAFTA);*
- *în America Latină: Asociaţia Latino-Americană de Dezvoltare şi Integrare (ALADI);*
- *în Africa: Uniunea Vamală a Statelor Africii Centrale (UDEAC);*
- *în Asia: Asociaţia Naţiunilor Statelor Asiei de Sud-Est (ASEAN).*

Intregrarea economică se manifestă atât la nivelul **ţărilor avansate, cât şi a celor în dezvoltare,** fiind favorizată de anumite condiţii.

Premise favorabile integrării economice →

- niveluri de dezvoltare economică apropiate;
- opţiunile politice comune referitoare la dezvoltare, voinţa politică liber exprimată a statelor;
- interesele comune ale statelor participante la procesul integrării şi posibilitatea realizării lor mai bune ca urmare a acestui proces.

Liberalizarea schimburilor ţărilor în dezvoltare a favorizat realizarea integrării în grupuri a ţărilor cu economii avansate.

Rezultatul proceselor complexe şi îndelugate de regionalizare şi integrare economică a fost formarea Triadei, respectiv concentrarea activităţii economice în jurul a trei mari poli de putere economică: Uniunea Europeană, SUA, Japonia.

Se vorbeşte de o tendinţă de aglomerare a ţărilor în dezvoltare din cele trei zone în jurul fiecăruia din cei trei poli economici. Această concentrare se realizează prin intermediul fluxurilor de investiţii directe dinspre ţările avansate spre ţările în dezvoltare.

După **gradul de integrare convenit**, se disting mai multe forme de integrare economică (fig. 6.1).

Zonele de comerţ liber se caracterizează prin eliminarea taxelor vamale şi a restricţiilor cantitative în schimburile dintre ţările membre.

Uniunea Vamală este o zonă de comerț liber în care partenerii adoptă un tarif vamal unic față de terți (țări care nu aparțin Uniunii Vamale).

Piața comună are atributele unei Uniuni Vamale în care se realizează, nu doar libera circulație a mărfurilor, ci și a persoanelor și a capitalurilor între țările membre.

Uniunea economică și monetară reprezintă o piață comună în care politicile economice sunt armonizate, se realizează o zonă de stabilitate monetară și eventual se utilizează o monedă unică.

Integrarea economică totală reprezintă o uniune economică în care are loc unificarea politicilor economice, în special a celor monetare și fiscale, dar și a celor sociale.

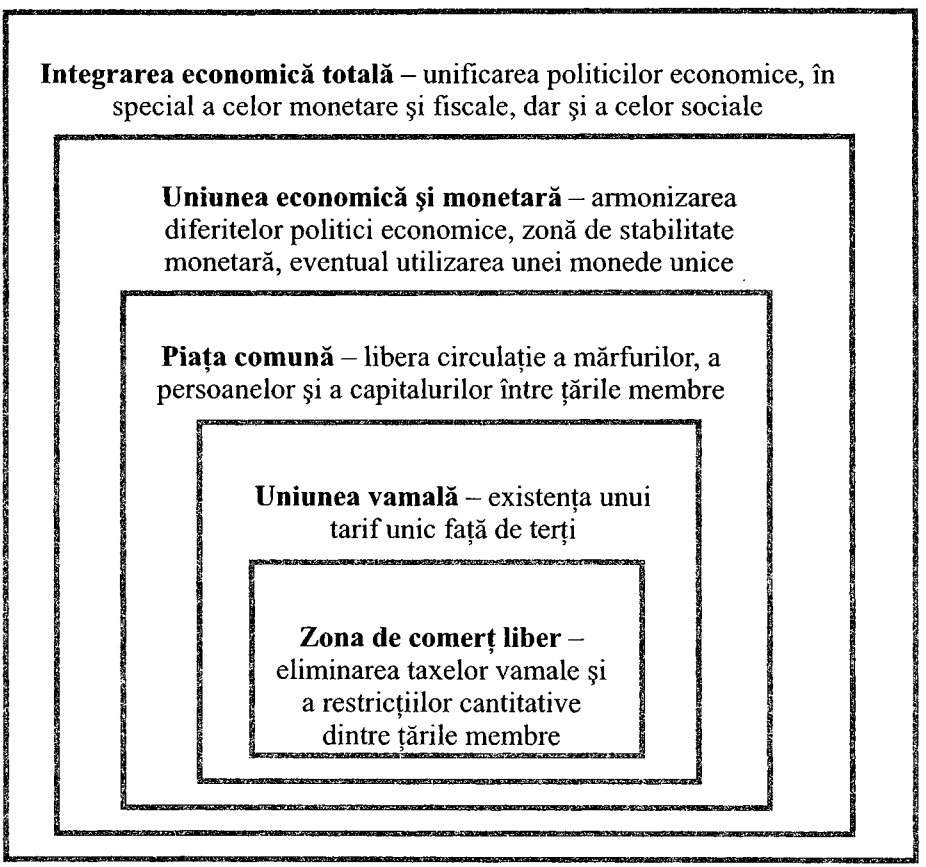

Fig. 6.1. *Forme de integrare economică*

Uniunea Europeană

Uniunea Europeană reprezintă, în prezent, **cea mai avansată formă de integrare economică**.

Uniunea Europeană are la bază un **nou model de politică internațională în cadrul căruia afirmarea suveranității statelor membre se realizează prin**

intermediul unor instituții comune. Astfel, statele membre au delegat acestor instituții rezolvarea în mod democratic, la nivel european, a unor probleme de interes comun.

Cele mai importante instituții europene sunt: Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene, Comisia Europeană, Curtea Europeană de Justiție, Curtea Europeană de Conturi, Consiliul European.

Instituțiile Uniunii Europene

Parlamentul European *este cel mai amplu parlament multinațional din lume, susține drepturile cetățenilor, are atribuții legislative și de monitorizare a realizării politicilor comunitare, precum și de control al bugetului comunitar. Include reprezentanți ai fiecărui stat membru, aleși prin vot direct, o dată la 5 ani, de către cetățenii acelui stat.*

Consiliul Uniunii Europene *(Consiliul de Miniștri) este format dintr-un reprezentant, la nivel ministerial, al fiecări țări membre. Pe problemele majore, precum cele de politică externă, Consiliul de Miniștri adoptă decizii unanime. Fiecare stat deține un număr de voturi, în funcție de populația sa. Statele mici pot deține voturi suplimentare pentru a-și susține punctul de vedere, caz în care sistemul de vot poartă numele de* ***majoritate calificată.***

Comisia Europeană *reprezintă puterea executivă, de guvernare. Ea inițiază propuneri legislative, supraveghează implementarea și aplicarea lor și respectarea tratatelor de către guvernele naționale. Ea cuprinde câte un reprezentant al fiecărei țări, numit comisar. Fiecare comisar răspunde de un domeniu și acționează în interesul întregii Uniuni și nu doar al țării de origine.*

Curtea Europeană de Justiție *cuprinde câte un judecător numit de fiecare stat membru. Ea urmărește aplicarea corectă a legilor în spațiul Uniunii Europene.*

Curtea Europenă de Conturi *urmărește respectarea reglementărilor bugetare comunitare și revizuiește conturile Uniunii Europene.*

Consiliul European *este format din președinții statelor membre sau prim-miniștri ai guvernelor lor. Cu ocazia întâlnirilor acestora, numite summit-uri, se stabilesc prioritățile politice ale Uniunnii Europene.*

Uniunea Europenă este rezultatul unui **proces complex de cooperare și integrare economică**. La înființare, ea și-a propus realizarea unei piețe comune, evoluând ulterior spre asigurarea uniunii economice și monetare și spre integrarea economică și socială. În acord cu aceste evoluții, ea s-a numit inițial Comunitate Economică Europeană sau Piață Comună, luându-și ulterior actualul nume. În prezent, ea cuprinde 25 de state democratice europene angajate să coopereze în asigurarea păcii și prosperității economice în Europa.

Ultimul val de integrare a cuprins un grup mare de state și a permis unificarea unei zone continentale cândva divizată.

Evoluția extinderii Uniunii Europene

- *Constituire: 1958 intră în vigoare Tratatul de la Roma semnat de Belgia, Germania, Franța, Italia, Luxemburg, Olanda.*
- *Primul val de aderare: 1973, Danemarca, Irlanda, Marea Britanie.*
- *Al doilea val de aderare: 1981, Grecia.*
- *Al treilea val de aderare: 1986, Spania, Portugalia.*
- *Al patrulea val: 1995, Austria, Finlanda, Suedia.*
- *Al cincilea val: 2004, Cipru, Cehia, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Slovacia, Slovenia, Ungaria.*
- *Se pregătesc pentru aderare în 2007: România și Bulgaria.*
- *2006, Devin țări candidate: Turcia, Croația, Macedonia.*

În prezent, UE urmează „politica vecinătății". Aceasta presupune deschiderea pieței unice spre Rusia, Estul Europei, Africa de Nord și Orientul Mijlociu și cooperarea pe probleme legate de securitate, mediu, imigrație și statutul de refugiat.

Printre prioritățile strategice ale Uniunii Europene se numără:

- dezvoltarea economică durabilă;
- asigurarea drepturilor și siguranței cetățenilor în condițiile diversității culturale a spațiului unic european;
- creșterea gradului de ocupare;
- transformarea spațiului unic european în cea mai dinamică economie bazată pe cunoaștere.

Modelul de integrare al UE este considerat unul de succes. Astfel el a favorizat eforturile țărilor membre pe următoarele direcții:

- creșterea bunăstării;
- accelerarea creșterii economice, diminuarea decalajelor economice în cazul țărilor mai puțin dezvoltate;
- creșterea nivelului general al eficienței;
- accesul la o piața unică uriașă.

Uniunea Europeană reprezintă unul dintre marile centre de putere economică de pe glob.

Tabelul 6.3

Populația (2004, EU-25)	*PIB-ul mediu real pe locuitor (2003)*	*Pondere în exporturile și importurile mondiale*
457 milioane de locuitori 7% din populația globului A treia zonă ca mărime din lume după China și India	21.400 Euro Locul 3 în ierarhia mondială după SUA – 32.900 și Japonia – 24.400	50%

Sursa: Eurostat, www.europa.eu.int.

Extinderea UE este însoțită și de **dificultăți,** precum acordul statelor asupra Constituției Europene într-o Europă extinsă și informarea populației. Reticențele cetățenilor din unele state membre au ca obiect mai multe aspecte, printre care: viteza extinderii, nesiguranța locurilor de muncă și direcția spre care se îndreaptă Uniunea Europeană.

Integrarea României în Uniunea Europeană

Opțiunea României, ca și a altor țări din Europa Centrală și de Est, pentru integrarea în Uniunea Europeană a reprezentat o **alegere firească din punct de vedere economic, politic și cultural**. Ea a avut la bază, printre altele, condiții, precum:

- afinitățile istorice, culturale și economice ale României care, prin poziția sa geografică, tradiție și spiritualitate, aparține spațiului european;
- evaluarea posibilităților României odată cu prăbușirea coumnismului;
- contextul internațional;
- vidul politic creat și degradarea economiei după 1990.

Astfel, pentru România, integrarea în Uniunea Europeană s-a prefigurat a fi esențială pentru realizarea aspirațiilor sale democratice și de progres economic și social. Printre **beneficiile așteptate ale intregrării** se numără:

- creșterea economică;
- reducerea decalajelor față de țările membre UE;
- asigurarea stabilității sociale și politice;
- asigurarea securității.

Procesul de aderare a României contribuie, la rândul său, **la realizarea obiectivului fundamental al Proiectului European de transformare a Europei într-o lume a păcii și prosperității,** depășind divizările din trecut. Astfel, prin acest proces, România își aduce aportul la asigurarea securității, stabilității și dezvoltării economice în Europa.

Opțiunea României de a deveni stat membru al UE s-a concretizat într-un șir de demersuri începute în 1990 și finalizate cu încheierea **Tratatului de Aderare a României în anul 2005.**

Istoricul procesului de aderare a României la UE

- *În 1990, odată cu instalarea unui sistem democratic, România a stabilit relații diplomatice cu UE și a semnat* ***Acordul de Comerț și Cooperare cu UE.***
- *În 1993, România* ***a semnat Acordul de Asociere (Acordul European). Acest acord recunoștea obiectivul pe termen lung pe care și l-a propus România de a deveni stat membru UE.*** *Acordul se referea la procesul treptat de creare a unei* ***zone de comerț liber dintre România și țarile UE.*** *Alături de sprijinul financiar și asistența tehnică acordată, acest acord a fost parte integrantă a strategiei UE de pregătire a României pentru aderare. Tot în 1993, statele membre UE iau decizia ca țările asociate să devină membre UE, odată cu îndeplinirea unor criterii economice și politice.*
- *În 1995, România* ***a solicitat oficial aderarea la Uniunea Europeană.***
- *În 1999, la Helsinki, Consiliul Uniunii Europene ia* ***Decizia de deschidere a negocierilor de aderare a României la UE.***
- *În 2000* ***se deschid negocierile de aderare a României.***
- *În 2004* ***se închid negocierile de aderare, formulându-se obiectivul ca România să fie stat membru UE în 2007.***
- *În 2005, statele UE semnează* ***Tratatul de Aderare a României și Bulgariei la UE.***

Tratatul de aderare cuprinde atât **condițiile care trebuie îndeplinite de România,** cât și **schimbările la nivelul UE,** ca urmare a acestei extinderi. Astfel, România va avea reprezentanți în toate instituțiile UE. În **plan financiar,** ea va contribui la bugetul central al Uniunii Europene, buget care finanțează politicile comunitare și instituțiile europene, România fiind un beneficiar net al acestor finanțări în perioada 2007-2009.

Dobândirea calității de membru cu drepturi și obligații depline este condiționată de realizarea reformelor politice și economice și de implementarea ordinii legislative a UE, ordine care trebuie respectată de fiecare stat membru.

Astfel, România, ca și celelalte țări candidate, trebuie să îndeplinească anumite **criterii** pentru a finaliza procesul de aderare.

Criteriile de aderare se referă la aspectele politice, economice și de implemetare a aquisului comunitar.

- **Criteriile politice** vizează printre altele funcționarea democratică a instituțiilor statului și stabilitatea lor, garantarea proprietății, a drepturilor omului și ale minorităților.
- **Criteriile economice** au ca obiect evaluarea realizării unei economii de piață competitive, funcționale. Reformele economice înfăptuite subordonate acestui obiectiv ar permite României să facă față presiunii concurențiale și forțelor pieței din cadrul Uniunii Europene
- **Implementarea** ordinii legislative a UE **depinde de capacitatea statului de a include în legislația națională corpul de legi aprobate de UE până în momentul aderării. Acest corp se numește aquis comunitar** și reflectă politicile UE. El cuprinde multiple domenii ale vieții economice și sociale, dar și schimburile și fluxurile economice externe.

Astfel printre capitolele de aquis fac parte cele referitoare la: industrie, politici energetice, agricultură pescuit, transporturi, telecomunicații și tehnolgia informației, știință-cercetare, cultură și audio-vizual, educație, formare profesională și tineret, politici sociale și de ocupare, protecția mediului, sănătate, politici regionale și instrumente structurale, impozitare, societăți comerciale și întreprinderi mici și mijlocii, concurență, statistică, cooperare în domeniul justiției și afaceri interne, uniune vamală, relații externe, libera circulație a mărfurilor, serviciilor, persoanelor și capitalurilor.

Îndeplinirea criteriilor amintite, obiect al monitorizării și recomandărilor Uniunii Europene condiționează dobândirea de către România a statutului de membru al marii familii a Uniunii Europene. Intensificarea și continuitatea eforturilor după aderare vin în întâmpinarea realizării intereselor țării noastre, dar și ale statelor membre UE. Decalajele economice și sociale ale României față de performanțele medii din Uniunea Europeană susțin importanța accelerării ritmului proceselor de modernizare în țara noastră.

România şi Uniunea Europeană

Denumirea indicatorului	*U.M.*	*Anul 2004*	
		România	*UE – 25*
Rata mortalităţii infantile	la 1 000 născuţi-vii	16,8	4,5
Produsul Intern Brut real (PIB) pe locuitor	Preţuri comparabile	7 100	22 500
Ponderea PIB real pe locuitor în nivelul mediu al UE extinsă pe cele 25 de ţări	%	31	100
Ponderea cheltuielilor cu cercetarea – dezvoltarea în PIB	%	0,39	1,9
Ponderea populaţiei ocupate în:			
agricultură	%	31,6	5,1
industrie	%	31,2	25,1
servicii	%	37,2	69,8
Rata de ocupare	%	57,9	63,3
– din care, femei	%	52,1	55,7
Rata şomajului	%	8,0	9,0
– din care femei	%	6,9	10,2

Sursa: INS, Anuarul Statistic al României, 2005

Programul românesc de guvernare pe perioada 2005-2008 afirmă necesitatea accelerării eforturilor interne în scopul obţinerii cât mai rapide a **convergenţei cu structurile UE. Ele permit trecerea României de la etapa normativă a integrării** prin raportare la aquisul comunitar la cea a consolidării sistemului social-economic, proces specific **etapei de europenizare**. Acest proces este afirmat drept o **a doua modernizare a României.**

APLICAŢII ŞI ACTIVITĂŢI DE ÎNVĂŢARE

1. Potriviţi termenii din coloana A cu enunţurile corespunzătoare lor din coloana B.

A	B
1. Zonă de comerţ liber	a) Uniune economică în care are loc unificarea politicilor economice, în special a celor monetare şi fiscale, dar şi a celor sociale.
2. Integrare economică totală	b) Formă de integrare care prezintă atributele unei Uniuni Vamale şi în care, în plus, se realizează libera circulaţie a mărfurilor, a persoanelor şi a capitalurilor şi în care fiecare ţară are o monedă naţională proprie.
3. Integrare economică regională interstatală	c) Formă de integrare economică bazată pe eliminarea taxelor vamale şi a restricţiilor cantitative în schimburile de mărfuri şi servicii şi prin adoptarea un tarif vamal unic faţă de terţi, dar în care nu există libera circulaţie a persoanelor şi a capitalurilor.
4. Uniune economică şi monetară	d) Formă de integrare economică constituită prin decizii politice ale statelor implicate, cu privire la procesul de creare de grupări regionale, subregionale, zonale, cu caracter economic.
5. Piaţă comună	e) Formă de integrare caracterizată prin eliminarea taxelor vamale şi a restricţiilor cantitative în schimburile dintre ţările membre, acestea având o politică externă liberă faţă de terţi.
6. Uniunea Vamală	g) Spaţiu economic cu atribute ale unei pieţe comune în care politicile economice sunt armonizate, se realizează o zonă de stabilitate monetară şi eventual se utilizează o monedă unică.

Accesați adresa www.europa.eu.int și www.europass.cedefop.int.

a) Selectați date referitoare la: educație; gradul de ocupare; utilizarea Internetului și eforturile de cercetare-dezvoltare în Uniunea Europeană. Întocmiți un Raport asupra educației în Uniunea Europeană, astfel încât să puteți prezenta la clasă informații referitoare la rezultatele politicilor de educație și formare profesională în Uniunea Europeană. În acest sens, structurați-vă prezentarea pe următoarele aspecte:

a1) ponderea populației de 18 ani cuprinsă în sistemul educației în UE;

a2) structura absolvenților de învățământ superior după profilul facultății;

a3) rata șomajului după nivelul de educație (capitalul uman);

a4) instituțiile care ar putea facilita accesul la informații referitoare la piața educație și piața muncii în UE.

b) Care dintre atributele integrării economice specifice Uniunii Europene favorizează mobilitatea pe piața muncii în UE?

c) Ce relație ați putea desprinde între nivelul capitalului uman (nivelul de pregătire) și rata șomajului în UE?

d) Europa are nevoie de lucrători bine pregătiți și calificați în toate domeniile. Pregătirea lor trebuie certificată, iar competențele lingvistice, de comunicare în spațiul UE și de utilizare a noilor tehnologii ale informației sunt absolut necesare în orice domeniu. Care ar fi, pentru voi, soluțiile referitoare la asigurarea competențelor personale necesare pe o piață unică europeană a muncii concurențială?

e) Ce relație credeți că există între modificarea poziției UE în cadrul Triadei în spațiul economiei globale, și strategia sa de dezvoltare orientată spre transformarea UE în cea mai dinamică societate bazată pe cunoaștere?

3. Odată cu intrarea României în UE, libera circulație a mărfurilor, persoanelor și a capitalurilor între țara noastră și restul țărilor din UE, precum și respectarea aquisului comunitar referitoare la protecția mediului și standardele de calitate a produselor, vor aduce României atât beneficii, cât și costuri.

Împărțiți-vă pe două ateliere: Euroscepticii și Eurofilii. Cooperați între voi în cadrul grupei din care faceți parte pentru a întocmi argumentat o listă a:

a) costurile integrării economice, dacă faceți parte din grupul Euroscepticilor;

b) beneficiile integrării economice, în cazul în care aparțineți Eurofililor.

Probleme economice	*Beneficii ale integrării*	*Costuri ale integrării*
Agricultură. Vânzarea produselor alimentare tradiționale românești		
Concurență liberă		
Șomaj		
Inflație		
Impozite, venituri din fonduri comunitare		
Protecția mediului și a monumentelor naturii		

Pentru a vă susține argumentele cu date concrete puteți accesa pagina www.infoeuropa.ro

Răspunsuri

CAPITOLUL I

1.1 Nevoi şi resurse. Raţionalitatea alegerilor şi costul de oportunitate

2) Cop a unui week-end în excursie = 2 tricouri la care se renunţă; Cop a două tricouri = 1 week-end în ecursie; **4)** În oricare dintre variante, Cop al unui CD = 4 bomboane; **5)** 12 RON, respectiv câştigul salarial la care se renunţă frecventând zilnic 6 ore de şcoală.

CAPITOLUL II

2.1 Consumatorul şi utilitatea economică. Comportamnetul raţional al consumatorului

1) c; **2)** e; **3)** : 1b, 2f, 3e, 4c, 5a, 6d; **4a)** 100, 190, 270, 75, 415,0; **4b)** punctul de saturare se atinge la a şasea doză de apă când Umg = 0; **5) b; 6)** 4x, 3y, Ut = 70.

2.2 Cererea

1) d; **2)** 800 RON; 850 RON; Kecp = 1.66; cererea fiind elastică, cheltuielile totale ale cumpărătorilor cresc, conducând la creşterea veniturilor totale ale vânzătorului, în urma scăderii preţului. Este deci raţională decizia de scădere a preţului.

3.1) scade din cauza sezonului; curba se deplasează la stânga; **3.2)** scade; preferinţele consumatorilor influenţate de informaţiile privind gripa aviară; curba se deplasează la stânga; **3.3)** creşte, tradiţiile din luna decembrie; curba cererii se deplasează la dreapta **3.4)** scade, preţul bunului complementar; curba se deplasează la stânga; **3.5)** creşte, numărul consumatorilor în zonă şi sezonul, curba cererii se deplasează la dreapta; **3.6)** nu se modifică cererea ci cantitatea cerută de ciocolată care scade datorită creşterii preţului; **3.7)** scade datorită inovaţiilor tehnologice şi scăderii preţului unui bun relativ substituibil. Curba cererii se deplasează la stânga.

CAPITOLUL III

3.1 Proprietatea

1) b; **2)** c; **3)** a; **5a)** transferul tuturor atributelor, pierderea dreptului de proprietate de către vânzător; **5 b)** transferul parţial al utilizării şi uzufructului.

3.2 Factorii de producţie şi eficienţa combinării lor

2) capital fix: a, c, e, f, g; capital circulant: b, d; **3)** CM = 240 000 u.m; **4a)** 4 ani; **4b)** 100 000 u.m; **5)** c; **6)** b; **7)** $\Delta Y = 6$

3.3 Costul producţiei

1) b; **2)** Adevărat: b, c, d; Fals: a, e. **3)** A; **4)** Cmg = 1 000; **5 a)** $CTM_1 = 200$; **5 b)** Cmg = 200; **6)** CFM = 12 u.m; **7)** 75%; **8)**

Q (buc)	CF (um)	Indicele creşterii costurilor variabile faţă de nivelul anterior	CV (um)	CT (um)	CTM (um/buc)	Cmg (um/buc)
10	1000	100%	5000	6000	600	-
20	1000	125%	7500	8500	425	250
30	1000	156,66%	11750	12750	425	425
40	1000	208,51%	24500	25500	637.5	1275
50	1000	256,12%	62750	63750	1275	3825

3.4 Productivitatea

1 a) 80; b)96; c) 120%; **3)** Wmgval = 1 200 RON > costul marginal salarial de 1 100 RON şi $Wmg_{L1} > W_{L0}$ deci e raţională decizia de angajare; **4 a)** $Wmg_L = 4$; **4 b)** 2,095; **4 c)** $W_{L0} = 2$ şi $Wmg_L = 4$ deci scade costul salarial unitar; **5 a)** NU; **5 b)** Is > Iw_L şi de aceea creşte costul salarial unitar; **5 c)** maxim 20% din 1 500 RON adică 300 RON, caz în care costul unitar şi profitul unitar la preţ dat, se menţin.

3.5 Oferta

1 a) 30; 40; 50; 60; 70; **1 b)** 0,71; **1 c)** ofertă inelatică la preţ;

2 a) Creşte; Scad impozitele; Curba se deplasează la dreapta; **2 b)** Scade; Cresc costurile

producătorilor prin creşterea preţurilor factorilor de producţie; Curba ofertei se depalsează la stânga; **2 c)** Creşte; Oportunităţi de profit din vânzarea cărnii de porc; Curba se deplasează la dreapta; **2 d)** Creşte; Acordarea de subvenţii; Curba se deplasează la dreapta.

3.6 Profitul

1) c; **2)** d; **3 a)** Cifra de afaceri este: pentru A = 64 000, pentru B = 48 000, pentru C = 72 000; Costul total este: pentru A = 60 000, pentru B = 56 000; pentru C = 45 000; Profitul total este: pentru A = 4 000, pentru B o pierdere de 8 000, pentru C = 27 000; Rp/c: pentru A = 6,66% şi pentru C = 60%; $Rp/_{CA}$: pentru A = 6,25% iar pentru C = 37,5%.

3 b), 3 c): Agentul C are cele mai mari vânzări, nu înregistrează stocuri, are cele mai mici costuri unitare, şi cele mai înalte nivele ale indicatorilor profitabilităţii. Deţine deci cea mai bună poziţie competitivă pe piaţă. **3 d)** Agentul A trebuie să ia măsuri de reducere a costurilor şi de creştere a vitezei de rotaţie a capitalului; Agentul B are pierdere, ponderea cea mai mică a producţiei vândute în total producţie obţinută. De aceea înregistrează stocuri mai mari, are cele mai mari costuri unitare şi în final înregistrează o situaţie de ineficienţă a producţiei şi vânzării adică, pierdere. El ar trebui să-şi reducă mult costurile unitare şi să crească productivitatea fabricaţiei şi vânzărilor; **4)** c; **5)** Cmg = 40; Vmg = 50. Decizia este raţională întrucât Cmg < Vmg ceea ce conduce la creşterea profitului total.

CAPITOLUL IV

4.1 Piaţa

1) Pe = 16,66; **2 a)** Oferta creşte prin creşterea numărului de producători; **2 b)** curba ofertei se deplasează la dreapta; **2 c)** preţul de echlibru scade; **2 d)** cantitatea de echlibru creşte; **3 a)** Cum Pe = 10 u.m., la plafon de preţ de 5 u.m. este afectat echlibrul pieţii; **3 b)** cererea este nesatisfăcută; **3 c)** scade motivaţia producătorilor de a-şi utiliza resursele în producţia bunului Y. **4.1**; **a)** cererea nu se modifică; oferta creşte; curba ofertei se deplasează la dreapta; preţul de echlibru scade, cantitatea de echlibru creşte; **b)** cererea creşte; curba cererii se deplasează la dreapta; oferta nu se modifică; preţul de echilibru creşte; cantitatea de echilibru creşte; **c)** cererea scade; curba cererii se deplasează la stânga; preţul de echilibru scade; cantitatea de echilibru scade; **d)** cererea nu se modifică; oferta scade; curba ofertei se deplasează la stânga; preţul de echilibru creşte; cantitatea de echilibru scade.

4.3) Se consumă mai multă îngheţată mai ieftină în cazul a); Se consumă mai puţină îngheţată mai scumpă în cazul **d)**.

4.2 Concurenţa

1) b; 2) d; **3)** c. **4.1** a) monopolistică; b) oligopson; c) oligopol; d) oligopol; e) monopolistică; **4.2)** dispariţia concurenţei, creşterea preţurilor, scăderea calităţii şi a stimulentelor de îmbunătăţire a servirii cumpărătorilor.

4.3 Piaţa monetară

1) a) 450 000 mil. u.m.; b) M = 90 000 mil. u.m.; c) 450 000 mil. u.m.; **2)** b; **3)** d; **4) a)** Sn = 182,505 mil. u.m.; Dc = 62,505 mil. u.m.; **4 b)** Sn = 156 mil., $D_{totală}$ = 36 mil.; **4c)** Ds = 18mil.; Sn = 138 mil.; **4 d)** Debitorul plăteşte mai puţin dacă restituie banii în tranşe anuale egale sau pe principiul dobânzii simple. În condiţiile în care banii nu se devalorizează, creditorul câştigă mai mult dacă acordă credite pe principiul dobânzii compuse; **5)** 20 mil.

4.4 Piaţa capitalurilor. Economiile şi plasamentele lor

1) D = 30 RON; cuponul = 36 RON; dividendul = 39 RON; profitul estimat din producţia şi vânzările firmei = 40.2 RON. În condiţii teoretice similare de risc şi lichiditate, plasamentul cel mai avantajos este cel în active reale, respectiv deschiderea unei firme, venitul acestuia fiind cel mai ridicat.

2) Cs = 80 RON. Din diferenţele de curs rezultă o pierdere de 20 RON ca urmare a creşterii ratei dobânzii şi atractivităţii sporite a plasamentelor bancare; **3)** c; **4 a)** creşte; **4 b)** se menţine, scade sau creşte mai lent; **4 c)** creşte; **4 d)** scade; **4 e)** scade.

4.5 Piaţa muncii

1) c; **2)** b; **4 a)** Sr_{2005} = Sn_{2005} = 674,1 RON; **4 b)** 706,97; **4 c)** Isn = 113,78%; **4 d)** 104,87% e)

salariul real creşte cu 4,87% prin creşterea mai rapidă a salariului nominal comparativ cu creşterea preţurilor la bunuri de consum.

CAPITOLUL V

5.1 Echilibrul economic

1) PINpp = 60 000 mld.; PNNpp = 61 000 mld.; PNN_{PF} = VN = 51 000 mld.; **3)** Dezechilibru, cu tendinţă de accentuare, încasările valutare din export fiind mai mici decât plăţile valutare la import; **4)** Consumul real = consumul nominal/Igpbc = 1693819.8. Valoarea reală a consumului a fost mai mică comparativ cu cea nominală datorită creşterii preţurilor la bunurile de consum; **5)** PIBr = PIBn/Igp = 2201712.6 mld. PIB real este mai mic comparativ cu cel nominal datorită creşterii nivelului general al preţurilor.

5.2 Venitul, cheltuielile de consum şi economiile

1) c_0 = 80%; c_1 = 73,18%; e_0 = 20%; e_1 = 26,82%; E_0 = 200; E_1 = 295; c' = 0,05; e' = 0,95; I_a > Iv > Ic deci se confirmă legile lui Keynes; **2)** Incitaţia spre economisire scade în cazul 1 şi 2 şi creşte în cazul 3, 4, 5. Incitaţia spre consum creşte în cazul 1 şi scade în cazul 2, 3, 4, 5; **3)** Diferenţierea structurii consumului ar putea fi explicată pe baza Legilor lui Engel şi a mediului de rezidenţă.

5.3 Investiţiile şi creşterea economică

1 a) creşte; **1 b)** cresc; **2. 1)** creşte; **2. 2)** scade; **2. 3)** creşte, **2. 4)** scade; **2. 5)** scade; **2. 6)** creşte; **2. 7)** scade **3. 1)** scade; **3. 2)** creşte: **3. 3)** creşte; **3. 4)** creşte; **3. 5)** scade; **3. 6)** scade; **3. 7)** se îmbunătăţeşte şi se diversifică; **3. 8)** creşte. **4)** E_0 = In_0 = 2 500; E_1 = 3 750; e = 1 250; Vt_1-t_0 = 2 500; Ib_0 = 3 500; Ib_1 = 4 850; e' = 0,5; K = 2; $\Delta Vt_2 - t_1$ = 2 500; V_2 = 15 000.

5.4 Evoluţia fluctuantă a economiei

4 a) Depresiune. Scad, cresc, creştere; **4 b)** Boom prelungit. Punctul de maxim al PIB-ului real. Cresc, scad, scădere. **4 c)** Recesiune. Scad. Cresc. Creştere; **4 d)** Redresare. Scad. Cresc. Creştere; **4 e)** Boom prelungit spre nivelul maxim al PIB-ului real. Cresc, scad, scădere; **5) b) c)** Nu, întrucât PIBul real creşte, abaterile PIB potenţial-PIB real sunt mici şi au tendinţa să scadă; d) integrarea României în Uniunea Europeană. Perspectivele scumpirii gazelor naturale de import.

5.5 Şomajul şi inflaţia forme ale dezechilibrelor macroeconomice

1 a) structural; **1 b)** sezonier; **1 c)** ciclic; **1 d)** fricţional; **1 e)** tehnologic; structural; **1 f)** fricţional; **2)** d; **3 a)** 108,98%; **3 b)** 8,98%; **3 c)** Pcm = 91,75 deci scade cu 8.25%; **4 a)** 13,86; 8,64; 4,41; 4,52; 0,56; 2,83; **4 b)** rata dobânzii nominale la depuneri a fost mai mică decât rata inflaţiei c) în anul 2000; 5) 2,064 RON; 6) Inflaţie galopantă.

5.6 Statul în economia de piaţă

1 a) Scăderea impozitelor directe şi indirecte; **1 b)** Subvenţionarea creditelor, scăderea ratei dobânzii; **1 c)** Creşterea alocaţiilor sociale; **1 d)** Scăderea impozitelor, creşterea cheltuielilor publice, creşterea masei monetare; **1 e)** Creşterea ratei dobânzii, creşterea fiscalităţii; **1 f)** creşterea cheltuielilor publice; **1 g)** Subvenţionarea educaţiei; **3 b)** impozitele plătite, sau diminuarea resurselor alocate altor categorii de activităţi publice; **4 a)** cresc; **4 b)** scade; **4 c)** scade; **4 d)** posibil, cresc; **4 e)** creşte; **5 a)** impozit indirect, regresiv; **5 b)** 2,85 RON; **5 c)** 0,71% în cazul pensionarului şi 0.071% în cazul întreprinzătorului; **5 d)** este un impozit care nu asigură redistribuirea venitului în favoarea categoriilor mai sărace.

CAPITOLUL VI

6.1 Piaţa mondială. Piaţa valutară

1) Ţara A se specializează în producţia bunului X iar ţara B în producţia bunului Y; **2 a)** Pve = 40 000 Euro = Pvi; **2 b)** exportul este ineficient; **2 c)** Cri = 4,275 Euro/lRON, deci importul este eficient; **3 a)** Cs_{E2004} = 4,080 RON/Euro; **3 b)** $Cs_{RON\ 2003}$ = 0,2662 E; $Cs_{RON\ 2004}$ = 0,245 E; **3 c)** leul s-a depreciat şi euro s-a apreciat.

6.3 Integrarea economică. Uniunea Europeană

1. 1e), 2)a, 3)d, 4g), 5b) 6c)

- Când bunul are înscrisul de a satisface una din [illegible] comunul, indiferent dacă acesta îl este [illegible] sau un [illegible] sau [illegible]

- Când se manifestă convingerea cumpărătorului că, prin înscrisul lui, bunul îl va [illegible] indiferent [illegible] convinsese [illegible] sau nu [illegible]

[illegible]

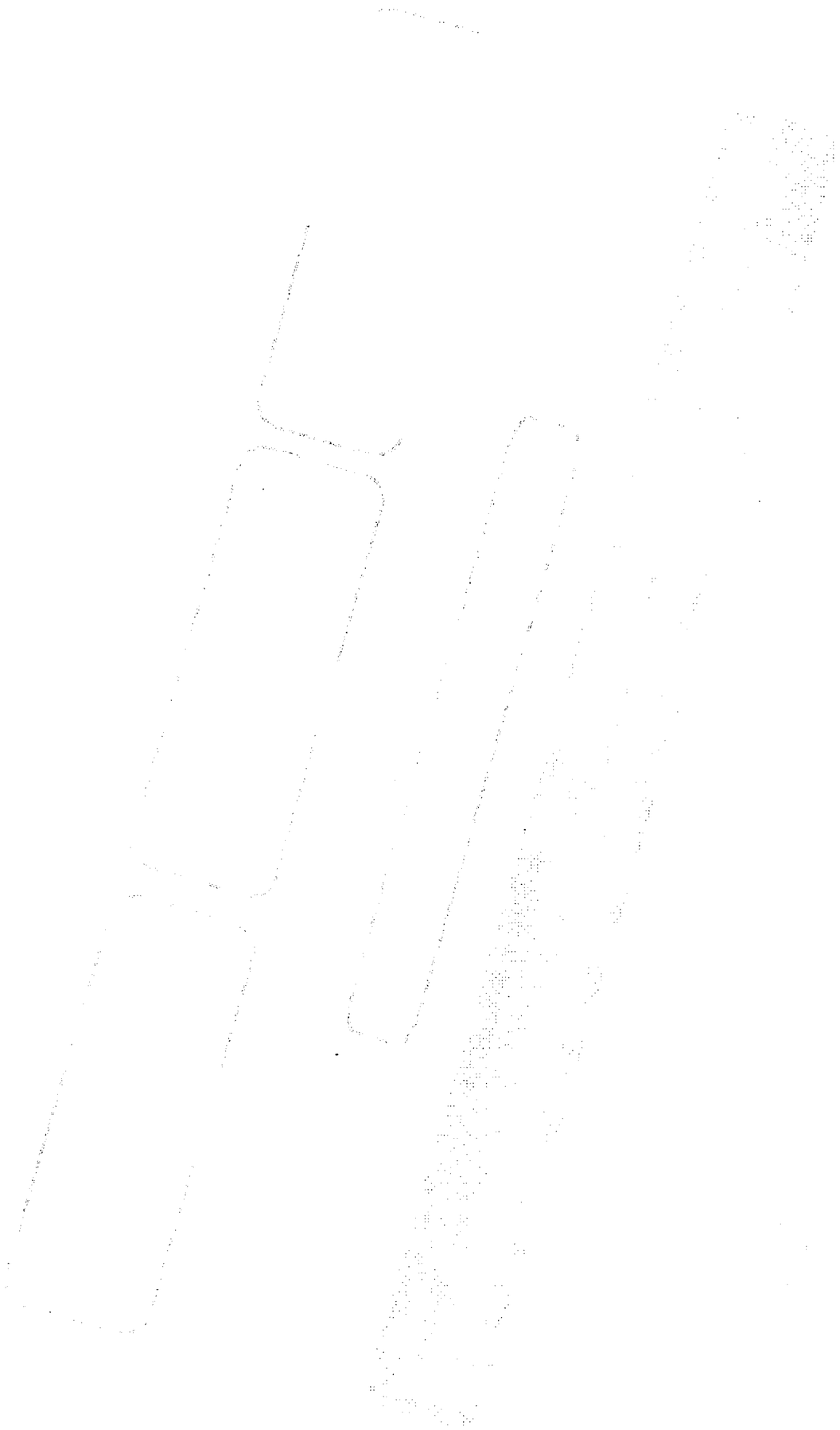

3.

5.

Rural product for economic

Nasaremtele pe piețe capitaliste și investiții

5.1. [illegible] Ekonomik

Dezechilibre normare anormale

ŞI A DE ÎNVĂŢARE

Dear Colleague, Please take the consulate of coordination

Verbal abbreviation

Natura și consum și economie

5.4. Pornind și urmărind – forme ale dezechilibrelor macroeconomice

Inflacja

AP DE

Economie

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[redacted]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

PIAȚA

[illegible]

[illegible]

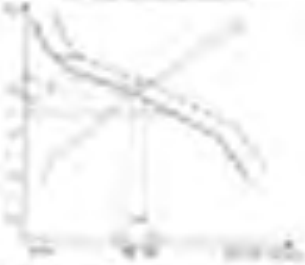

Economie

Textes filmés de
politique
et économie

Manualul a fost aprobat prin Ordinul Ministrului Educației și Cercetării nr. [illegible] din [illegible] 2006, în urma evaluării [illegible] organizate de către Consiliul Național pentru Evaluarea și Difuzarea Manualelor și este realizat în conformitate cu programa analitică aprobată prin Ordinul Ministrului Educației și Cercetării nr. [illegible] din [illegible] 2006.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
[illegible]
[illegible] [illegible]
ISBN [illegible]

[illegible]

[illegible]

Referenți: prof. univ. dr. **[illegible]**
prof. gr. **[illegible]**

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ, R.A.
Str. Spiru Haret nr. 12, sector 1, cod [illegible], București
Tel.: [illegible]
Fax: [illegible]
e-mail: [illegible]
web: [illegible]

Comenzile pentru această lucrare se primesc:
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

Redactor: **[illegible]**
Tehnoredactor: **[illegible]**
Copertă: **[illegible]**

[illegible]
[illegible]
[illegible]

INTRODUCERE

1.1. Nevoi și resurse. Raționalitatea alegerilor și costul de oportunitate

(Academia de Studii Economice)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

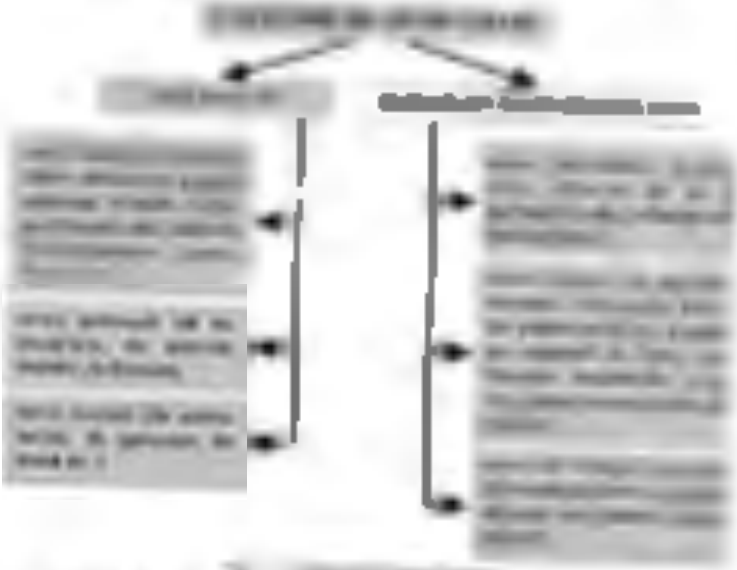

[illegible]

- Nevoile sunt foarte **complexe**. De exemplu, [illegible]
- Nevoile [illegible] **[illegible]**. De exemplu, [illegible]
- Nevoile umane sunt **[illegible]**:
  - – **obiective**, [illegible]. De exemplu, [illegible]
  - – **subiective**, de [illegible]. De exemplu, [illegible]
- La nivelul economiei, [illegible] **dinamice și tind să se diversifice la nesfârșit**. Progresul economic și social [illegible]

Procesul diversificării nevoilor umane este, la nivelul societății, nelimitat. Satisfacerea nevoilor se realizează cu ajutorul resurselor.

Resursele

Resursele economice reprezintă totalitatea elementelor utilizate, [illegible] pentru a satisface trebuințele.

Resursele [illegible] pentru satisfacerea nevoilor umane [illegible].

De exemplu, [illegible]

Resursele [illegible]

De exemplu, după proveniența lor, resursele:

– **resurse primare, neproduse** [illegible] (de exemplu, [illegible]);

– **resurse derivate** produse prin [illegible] (de exemplu, [illegible], informația [illegible]).

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] produce el? (Alegerea unei [illegible] în [illegible])

[illegible] produsele? [illegible]

[illegible] producţia? [illegible]

[illegible] cine să se producă? [illegible]

[illegible]

[illegible] modul de a răspunde problemelor fundamentale ale economiei, [illegible] grupate în:

- **[illegible] de comandă sau planificate.** În aceste ţări, statul [illegible] pe baza unor planuri, [illegible]. Economia României a fost, până în anul [illegible] o economie centralizată planificată.
- **[illegible] de piaţă.** În acestea, [illegible]. Acestea [illegible], în prezent, predominante.

[illegible]

[illegible] alegeri **eficiente sau raţionale.**

Eficienţa economică se exprimă ca un raport între efectul util obţinut şi efortul făcut pentru realizarea acestuia.

Raportul de eficienţă poate reflecta:
- efectul obţinut pe unitatea de efort [illegible]
  Eficienţa economică = efect/efort;
- efortul făcut pentru a obţine o unitate de efect, caz în care:
  Eficienţa economică = efort/efect.

În termeni economici, eficienţa înseamnă:

Efect > Efort
Beneficiul obţinut > Costul alegerii

[illegible]

APLICAŢII ŞI ACTIVITĂŢI DE ÎNVĂŢARE

1. [illegible]

2. [illegible]

[illegible]

c) [illegible]

d) [illegible]

1. [illegible]

b) [illegible]

c) [illegible]

d) [illegible]

[illegible]

2. [illegible]

a) [illegible]

b) [illegible]

3. [illegible]

a) [illegible]

b) [illegible]

c) [illegible]

a. [illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
CD	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]						

4. [illegible]

CONTEXTUALIZACIÓN Y COMPORTAMIENTO VARIACIONAL

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

- **[illegible]**
  - **[illegible]**
  - **[illegible]**

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible] **[illegible]** [illegible] [illegible] [illegible]

Cum măsoarăm utilitatea consumului?

Anumiți factori care determină faptul consumului sunt cei care stabilesc preferințele consumatorilor și pe care economia neoclasică nu le analizează în mod sistematic.

Utilitatea totală reprezintă satisfacția pe care o obține o anumită persoană din consumul unui anumit bunăstare, în condiții determinate.

Dacă dorim măsurarea utilității consumului bunurilor, trebuie să ne gândim la o unitate de măsură, numită **utilitate marginală** (Umg). Dacă ne-am referi la mai multe bunuri consumate în condiții similare, vorbim despre **utilitatea economică a bunului** (U), pe care o determinăm folosind utilitățile marginale (U'). Ele depind de natura bunurilor consumate: U = f(U'), reprezentând o funcțiune de utilitate.

Utilitatea economică totală reprezintă satisfacția consumului unui bunăstare prin consumarea unor cantități variabile diferite [illegible] perioadă dată.

$$U = f(U') = \Sigma Umg.$$

Utilitatea marginală (Umg) este [illegible] de utilitate totală (U(Q)), rezultat prin [illegible] consumului unei unități din acel bun cu o utilitate (U(Q)), rămânând [illegible] constantă.

Utilitatea marginală reprezintă satisfacția adițională [illegible] prin consumarea unei unități suplimentare a unui bun în unele intervale de timp.

$$Umg = \Delta U(Q)/\Delta Q.$$

Un lucru [illegible] este [illegible] de utilitate [illegible] marginală, [illegible] de [illegible]. Pentru [illegible] de un [illegible] de la [illegible] la [illegible] în tabelul 2.1.

Tabelul 2.1

Utilitatea totală și totală a unui bun consumat

Unități	Utilitate totală (U(Q))	Utilitate totală (U')
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

Din exemplul anterior U₄ = 20+15 = 35 + 9 + 6 + 0 = 34. Umg a [illegible] U(Q) = f(U'), U'(1) = 20 = U(1) = 20; U'(2) = U(2) – U(1) = 35 – 20 = 15. Deci, consumatorul [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible]. Pând [illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

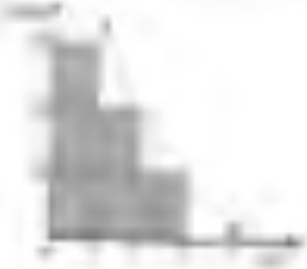

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]?

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Dar ce este un program de concurs?

Prin program de concurs [illegible]

[illegible]

[illegible]

În urma alegerii [illegible]

[illegible]

[illegible]

Condiţia alegerii programului optimal de concurs

[illegible]

[illegible]

Presupunem că [illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
1	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	UMg/Pc [illegible] UMg/Pp	[illegible]
2	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	UMg/Pc [illegible] UMg/Pp	[illegible]
3	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	UMg/Pc [illegible] UMg/Pp UMg/Pc [illegible] UMg/Pp UMg/Pc [illegible] UMg/Pp	[illegible] [illegible] [illegible]
4	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	UMg/Pc [illegible] UMg/Pp	[illegible]
5	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
6	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

În concluzie, plecând de la raportările de eficiență, [illegible] în ordinea [illegible] plasându-se [illegible] la egalizarea lor, pentru ca [illegible] satisfacției complete [illegible].

> *Programul zilnic de consum (optimul) [illegible] constă în 4 felii de [illegible] [illegible] satisfacția totală de 6 + 4 + 3 + 2 = 15, [illegible] 5 + 3 + 2 + 1 = 11 [illegible] 49 [illegible]*
>
> *Dacă de piață, [illegible] 2,4 pe 3 felii de [illegible] și pe 2 [illegible] [illegible] 17 [illegible] [illegible]*

În concluzie, cheia comportamentului rațional al consumatorului constă în alegerea acelui program de [illegible] care îi maximizează utilitatea totală [illegible].

Generalizând, în cazul a două bunuri oarecare, X și Y, condiția matematică a [illegible] este următoarea:

$Umg_1/P_1 = Umg_2/P_2$ sau $Umg_1/Umg_2 = P_1/P_2$

[illegible] altfel spus, [illegible] echilibrul [illegible].

În realitate, cum nu consumăm doar două bunuri, [illegible] se poate extinde pentru n bunuri.

$Umg_1/P_1 = Umg_2/P_2 = Umg_3/P_3$ ……… ș.a.m.d.
Condiția alegerii raționale a unui program de consum.

Această egalitate [illegible] pentru comportamentul [illegible]. Economistul american Paul Samuelson a numit această relație **legea utilității marginale egale pe unitatea de cost (dolar).**

Care sunt consecințele practice ale legii egalității utilității marginale pe unitatea de cost (dolar)?

Bazată pe [illegible], alegerea consumatorului [illegible] Umg/Prețul, [illegible] și [illegible] [illegible] echilibrul [illegible] de [illegible].

Programul rațional de consum asigură [illegible] consumatorului. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Umgx = a - bx

Umgy = c - dy

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Załącznik 1.1

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

1. [illegible]
   a) [illegible]
   b) [illegible]
   c) [illegible]
   d) [illegible]
   e) [illegible]
2. [illegible]
   a) [illegible]
   b) [illegible]
   c) [illegible]
   d) [illegible]
   e) [illegible]

3. [illegible]

A	B
1. [illegible]	[illegible]
2. [illegible]	[illegible]
3. [illegible]	[illegible]
4. [illegible]	[illegible]
5. [illegible]	[illegible]
6. [illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]		[illegible]
[illegible]	[illegible]		[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]		[illegible]
[illegible]		[illegible]	

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

a) [illegible]
b) [illegible]
c) [illegible]
d) [illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]

2.2. Cenzura

La [illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

Cum se [illegible] cenzura

[illegible]

[illegible]

[illegible] **Acceptarea binomului a [illegible] secretie permite manifestarea secretii individuale.** [illegible]

[illegible]

Modificarea cenzurii sau urmare a modificării factorilor de influenţă poate determina dezechilibrarea cenzurii.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

- **[illegible]**
- **[illegible]**

[illegible]

Tabelul 1.4

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

Korzystanie z grafiki z działu dla tabelki 2.4, pozwala determinować wartości Tp. 2.4). Aczkolwiek tabelki dla czujników silników wykonane są zazwyczaj na wykresie ciągłym, co ma swoje KOŚ, tłumaczył pt. akcesoria, i wyobrażenie konwencjonalnej przyczyn, bez narzędzia informacji Pt.

Fig. 2.4. Charakteristyka [illegible]

Przykładowo brak odpowiedzi sygnałowej z czujnika temperatury gazów wylotowych [illegible]

Czujnik przyjmuje wyznaczoną wartość, co nam wiadomo, podobnie do przy braku zmiennej parametrów, lub wiadomości.

Z tabelki 2.4, pomocnik dzięki wskazuje wartości tego czujnika dla wartości przekształcenia czujnika, wzgledem zmiennej gazów. Charakterystyka wzrostu temperatury, 1/T KOŚ, ale jakoby, wzrost do 1 300 to. Temp. na zmiennej wzrosta w przedziale dla tego czujnika, to jest wzgledem, napięcia 4 [illegible] [illegible].

Rodzaje wzgledem dzięki wzrostu czujnika przyjmuje, w a zmiennej wzrosta [illegible] wzrostu [illegible] na jakiej [illegible] wzrostu [illegible] **Rezistor [illegible]**

Rezistor wzrostu C = a - b - F

wzrost a, b, F wzgledem wzrostu, C = zmienna, F = [illegible]

Po wzrostu, to wzrost [illegible] dla a = [illegible] i b = 4, wzrost [illegible] wzrostu F = [illegible] Charakterystyka przyczyn, jest jakoby [illegible] tabelki 2.4 [illegible]

Tabelul 1.6

Preţ (lei/buc.) [illegible]	1	2	3	4	5	6
Cantitatea vândută [illegible] de bun [illegible]	250	110	280	264	250	198

În acest caz, [illegible] [illegible] [illegible], cantitatea vândută [illegible] [illegible] în funcţie de acel bun [illegible].

Pentru de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] preţului şi [illegible] modificarea cantităţii cerute, dar modificările procentuale nu sunt proporţionale [illegible] [illegible] de preţ.

Modificarea cantităţii cerute, ca urmare a modificării preţului, se numeşte elasticitatea cererii în funcţie de preţ.

Putem măsura [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] **coeficientul de elasticitate a cererii în funcţie de preţ (Kecp).**

$Kecp = \Delta\%Qc : \Delta\%P$ sau $Kecp = (\Delta Qc/Qc_0 \times 100) : (\Delta P/P_0 \times 100)$,

unde:

ΔQc – reprezintă modificarea absolută a cantităţii cerute, adică $\Delta Qc = Qc_1 - Qc_0$;

Qc_0 – cantitatea cerută iniţial, la preţul iniţial, P_0;

Qc_1 – cantitatea cerută după modificarea preţului, la nivelul preţului actual, P_1;

$\Delta\%Qc$ – modificarea relativă a cantităţii cerute, adică $\Delta\%Qc = (\Delta Qc/Qc_0) \times 100$;

ΔP – modificarea absolută a preţului, respectiv $\Delta P = P_1 - P_0$;

$\Delta\%P$ – modificarea relativă a preţului, adică $\Delta\%P = (\Delta P/P_0) \times 100$.

În [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] modificării preţului şi [illegible] [illegible] [illegible].

a) Cererea elastică la preţ

În cazul cererii elastice la preţ, modificarea preţului cu un anumit procent determină modificarea cantităţii cerute în sens opus, dar cu un procent [illegible].

$\Delta\%Qc > \Delta\%P$ şi $Kecp > 1$.

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

$$[illegible] \quad şi \quad Kecp = 1$$

[illegible]

[illegible]

[illegible] **Kecp = 1**.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

$$[illegible]$$

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

La cerere [illegible] la preț
- [illegible]
- [illegible]

La cerere [illegible] la preț
- [illegible]
- [illegible]

[illegible] la preț
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

1 [illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

2 [illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]

3 [illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]			
[illegible]			
[illegible]			
[illegible]			
[illegible]			
[illegible]			
[illegible]			

PRODUÇÃO GERAL E COMPORTAMENTO DA NATIVIDAD

Fig. 3.1. Clasificarea formelor de proprietate

> *De exemplu, o societate pe acțiuni este proprietatea privat-asociativă a grupului de acționari, dar [illegible] este proprietate publică.*

Aceste forme [illegible]

[illegible]

Libera inițiativă

[illegible]

[illegible]

[illegible] comportamentul său în relațiile economice.

5.1. Factorii de producție și eficiența combinării lor

[illegible]

[illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

Producția și firma

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Evoluţia [illegible]

Ca factor de producţie, [illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

● Fiind un factor complex, **natura** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

● **Capitalul** [illegible]

[illegible]

[illegible]

BANI ⟶ CAPITAL TEHNIC ⟶ MARFĂ FINITĂ

Eficiența activității întreprinderii este influențată de viteza de rotație a capitalului care se poate exprima în două modalități:

cu durata unei rotații, care reprezintă timpul care trece din momentul achiziției bunurilor de producție și până când se vinde marfa obținută, incluzând și stocurile existente;

numărul de rotații, care reprezintă de câte ori de producție de aceeași mărime, produsele de folosire îndelungată intră în producție.

Un exemplu, dacă durata unei rotații a capitalului este un an, de câte ori va rotit capitalul în cursul unui an?

Capitalul utilizat este structurat în trei componente, în funcție de

- modificarea valorii pe durata de utilizare a mijlocului fix
- mărimea valorii se menține
- mărimea valorii se reconstituie pe măsura uzurii

Apoi, în funcție de modul de rotație, capitalul circulant

$$K_c = kf + k_{ci}$$

unde kf reprezintă capitalul fix, iar k_{ci} - capitalul circulant.

Capitalul fix

- participă la mai multe activități productive
- se consumă în mai mulți ani
- în informațiile, se înregistrează diferite modificări ale valorii

În fiecare componentă intră bunurile fixe de natură materială (tangibil):

- clădiri;
- utilaje, mașini, unelte, instalații;
- mijloacele de transport;
- lucrările de folosință etc.

Capitalul circulant

- participă la mai multe activități productive
- se consumă doar odată
- în fiecare, se regăsesc materii primele și materiile de folosință care intră în fiecare etapă de producție

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible] **[illegible]**

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

De exemplu, dacă: W = 1 000 RON, [illegible] Kc = 300 RON, Q = 1 000 [illegible]:

Costul [illegible]

Costul [illegible]

Cost [illegible]

[illegible]

[illegible] de producție

În orice activitate economică, indiferent de specificul formei de organizare sau de proporțiile acesteia, utilizarea factorilor de producție implică combinarea acestora.

Ca operațiune tehnico-economică, combinarea factorilor de producție se realizează prin unirea a doi sau mai mulți factori de producție, [illegible] procesul [illegible].

[illegible] combinării factorilor de producție

Printre [illegible] combinării factorilor de producție se numără:

a) **[illegible]**: în agricultură, de exemplu, [illegible]

b) **condițiile tehnice de producție**: [illegible]

c) **[illegible]** [illegible]

d) **[illegible]** [illegible]

Indicatorii de eficiență a combinării factorilor de producție

Indicatorii de eficiență a combinării factorilor de producție se calculează și se analizează din perspectiva respectării **principiului raționalității** în activitatea economică.

Astfel, [illegible] factori de producție [illegible]

În acest sens, se calculează **rata marginală de substituire a factorului x cu factorul y (Rmsx/y).**

Rata marginală de substituire a factorului x cu factorul y, exprimată Rmsx/y, arată [illegible] din factorul y, adică (ΔY), [illegible] factorul x [illegible] (-Δx), astfel încât nivelul producției [illegible]

$$Rms_{x/y} = \Delta Y / (-\Delta X)$$

În decizia de substituire a factorilor se ia în considerare și se calculează și **productivitatea marginală a factorilor de producție.**

Productivitatea marginală exprimă sporul producției (ΔQ) rezultat prin creșterea [illegible] cu o unitate, ceilalți factori rămânând constanți.

$$Wmg\,x = \Delta Q / \Delta X$$

unde: $\Delta Q = Q_1 - Q_0$, $\Delta X = X_1 - X_0$

În același timp: Rms x/y = Wmg x / Wmg y.

De exemplu, dacă [illegible] producției, [illegible] Rmsx/y [illegible] productivitatea marginală a [illegible]

[illegible] producția marginală [illegible]

[illegible]

APLICAŢII ŞI ACTIVITĂŢI DE ÎNVĂŢARE

1. [illegible]

a) [illegible]

b) [illegible]

c) [illegible]

2. [illegible]

- a) [illegible]
- b) [illegible]
- c) [illegible]
- d) [illegible]
- e) [illegible]
- f) [illegible]
- g) [illegible]

3. [illegible]

4. [illegible]

5. [illegible]

- a) [illegible]
- b) [illegible]
- c) [illegible]
- d) [illegible]
- e) [illegible]

6. [illegible]

7. [illegible]

3.3. Costul producției

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

Definiție: costurile pentru [illegible]

[illegible]

Costul producției eficient, la organizarea folosirii, [illegible] de factori de producție necesare pentru realizarea unei [illegible] anumite [illegible] produse.

[illegible]

Costul producției eficient [illegible] **costul determină valoarea** [illegible] **pe piață**. [illegible]

[illegible]

$$P = CTM + P_n \quad P_n = P - CTM$$

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Structura costului de producție [illegible]

Structura costului de producție [illegible]

Fig. 12. Structura costului de producție

Din $CT = CM + [illegible]$

[illegible]

[illegible]

Costul mediu unitar reprezintă costul pe unitatea de produs.

Se determină, conform formulei, astfel: costurile totale ale societăţii se împart la numărul de produse. Costul unitar se determină împărţind costul total la numărul produselor fabricate de societate.

COSTUL TOTAL (CT)	COSTUL FIX (CF)	COSTUL VARIABIL (CV)
CTM = CT/Q	CFM = CF/Q	CVM = CV/Q

CTM = CFM + CVM

De exemplu, dacă la societatea de CFM de lei pe unitate, cheltuielile fixe sunt de 1 000 RON şi cele variabile de 6 000 RON, atunci:

CVM = 6 000/1 000 = 6 RON pe produs

CFM = 1 000/1 000 = 1 RON pe produs

CTM = CFM + CVM = 1 + 6 = 7 RON pe produs

Costul marginal (Cmg) reprezintă sporul de cost total (dCT) determinat de o unitate suplimentară de produs (o unitate de AQ).

Cum pe termen scurt costul fix al producţiei este constant, sporul costului total (dCT) este egal cu sporul costului variabil (dCV). Rezultă:

$$Cmg = dCT/dQ \text{ sau } Cmg = dCV/dQ$$

unde:

$dCT = CT_1 - CT_0$

$dCV = CV_1 - CV_0$

$dQ = Q_1 - Q_0$

CT_0 = costul total la momentul T_0

CT_1 = costul total la momentul T_1

CV_0 = costul variabil la momentul T_0

CV_1 = costul variabil la momentul T_1

Q_0 = volumul producţiei la momentul T_0

Q_1 = volumul producţiei la momentul T_1

De exemplu, prin sporirea producţiei cu o unitate de la 100 de bucăţi la 101 de bucăţi, costul total crește de la 1 000 RON la 1 005 RON, costul marginal va fi:

Cmg = dCT/dQ = (1 005 – 1 000)/(101 – 100) = 5/1 = 5 RON

Cunoaşterea nivelului şi a evoluţiei costului marginal, precum şi a costului total mediu este deosebit de importantă în fundamentarea deciziilor producătorului privind stabilirea **nivelului optim al producţiei**, adică al acelui volum al producţiei **care maximizează profitul**.

La creşterea producţiei:

- dacă Cmg < CTM, costul unitar scade şi, în acelaşi timp, profitul unitar creşte;
- dacă Cmg = CTM, costul unitar este minim şi [illegible], în acelaşi timp, producătorul devine [illegible];
- dacă Cmg > CTM, costul unitar creşte şi, în acelaşi timp, profitul unitar scade.

Graficul de mai jos reflectă relaţia dintre costul total mediu-costul marginal şi de asemenea, costul variabil mediu şi costul marginal [illegible].

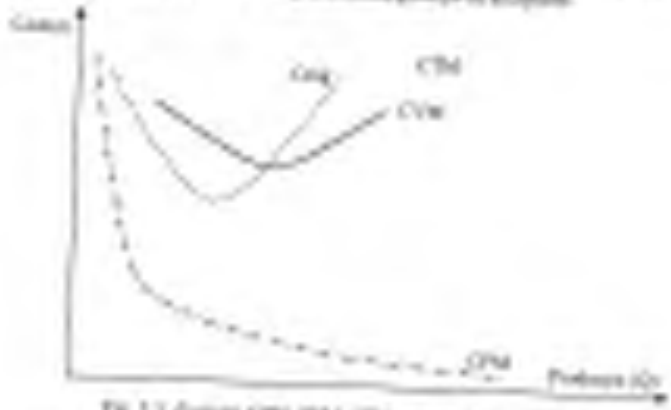

Fig. 5.3 Evoluţia CFM, CVM, CTM şi Cmg pe termen scurt

Comportamentul întreprinzătorului privind reducerea costurilor

Dinamica şi structura costului producţiei sunt influenţate de mai mulţi factori:

- preţurile/randamentul factorilor de producţie;
- dotarea tehnică a producătorului;
- volumul, structura şi calitatea producţiei;
- modul de combinare a factorilor de producţie.

Reducerea costului, fără a afecta calitatea produselor, are influenţe în sensul [illegible], ci şi pe cea a [illegible]. Astfel, reducerea costului face posibilă majorarea [illegible] economici [illegible]. [illegible] mai [illegible] a [illegible], deci a gradului de satisfacere a nevoilor lor. Scăderea costurilor este determinată [illegible] de [illegible] a resurselor disponibile (umane, materiale, financiare), [illegible] şi ale [illegible] procesului [illegible].

[illegible] Cu asumarea T_2 [illegible] [illegible] la producția la 40 [illegible] Determinați costul marginal pentru cel de al [illegible] asumarea unei T_2, [illegible] profitul pe ansamblu [illegible] a costului marginal de [illegible] 20%.

[illegible] Se dau: CF_1 = 10.000 u.m.;
CV_1 = 0,5 UM [illegible];
Q_1 = 2000 buc.;
Q_2 = 2.500 buc.;
CV_2 = 0,4 UM [illegible]
Se cere determinați:
a) CM_2 [illegible] b) [illegible]

[illegible] Pentru o societate sunt date de [illegible] $CT = 900Q^2 + 900Q^2 - 200Q + 250$. Determinați [illegible] $Q = 100$ [illegible]

Răspuns: $CF = 5$; la $CMA = 4$. Determinați [illegible] la [illegible]

[illegible] Se [illegible] de mai jos, determinați [illegible]

a) [illegible] variabile; b) [illegible] c) [illegible] d) [illegible]

[illegible]

Q (buc.)	CF (u.m.)	Valoarea [illegible] variabile [illegible] (u.m.)	CV (u.m.)	CT (u.m.)	CUM (u.m./buc.)	CMg (u.m./buc.)
0	1.000		0	1.000		
1		[illegible]				
2		[illegible]				
3		[illegible]				
4		[illegible]				
5		[illegible]				

[illegible] Antreprenorul [illegible] producția [illegible] „Pragul de producție".

a) [illegible] pragul de producție;

b) [illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Przykład

$P_{ks}(L)$ = 800 tys., przykład analogiczny = 1 000 000 PLN/LF = 1 milion, wzrost wydatków krótkiego kapitału:

P_{ks} = 800 tys. ? milion = 200 tys. tonów

Produkcja krótkiego kapitału wynosi:

W_{ks} = 40 · 5 LF = 200 000 tonów = 200 000 tonów

Aktywa produkcyjne (UKP)

Co wiemy do tego momentu, można zauważyć, że najczęściej wyróżnia się następujące formy produkcyjności:

a) **produktywność pracowników** – czyli ilość produkcji, jaką jeden pracownik wytwarza

b) **produktywność globalna** – wartość ilościowa dla produkcji wzrastająca lub [illegible]

wskaźnik formy produktywności wynika z wzrostu na rok bazowym/roku

Aktywa trwałe – [illegible] Typowo wyposażenie fabryka na [illegible] jestem [illegible] wszystkie [illegible] dla produkcji [illegible]

Przykład trwałego aktywa produkcyjnego

W_{ks} = 1 LF	**produktywność pracownika (L) jest wzrostem (1 LF), jaki wzrosnął produkcja trwała po upływie roku po wzrostu do tego wzrostu (1) W_{ks} = 1 LF**
W_{ks} = 1 LF	**produktywność pracownika w wzrostowej jest wzrostem produkcji trwałego wzrostu do wzrostu (1 LF)**
W_{ks} = 1 LF	**produktywność pracownika wzrostowej jest wzrostem produkcji trwałego wzrostu do wzrostu (1 LF)**

Produktywność trwała globalna (W) wyrażamy różnicą między a wartość [illegible] dla [illegible]

$$W_{kg} = Q(C_t + K_t + L_t)$$

Produktywność energetyczna wyrażamy [illegible] między [illegible] do [illegible] produkcji, [illegible]

Formuła wyrażamy [illegible]

$$W_{eng} = \alpha(Y/E)$$

Aktywa trwałe wzrosły, jeśli [illegible] wzrost [illegible] produktywność [illegible] a [illegible] wzrost (W_{eng}) [illegible] (W_{eng}) [illegible] (W_{eng}).

Produktywność trwała energetyczna

W_{eng} = α(Y/E)

W_{eng} = 1 α(Y/E)

W_{eng} = α(Y/E)

Productivitatea marginală globală (Wmg) reprezintă sporul producției (ΔQ), [illegible] (ΔL + ΔK + ΔN).

[illegible]

$$Wmg = \Delta Q / (\Delta L + \Delta K + \Delta N)$$

Productivitatea marginală poate fi exprimată și valoric, prin sporul valorii producției (ΔQ) [illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- A doua condiție arată că dacă productivitatea marginală a [illegible]
- Dacă productivitatea [illegible] **[illegible]** [illegible]

În analiza clasică, [illegible]

[illegible] **[illegible]** [illegible]

[illegible]

Astfel,

[illegible]

Dacă [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **productivitatea muncii**. [illegible]

[illegible]

Factorii de care depinde productivitatea

Dintre [illegible] care influențează nivelul și dinamica productivității [illegible]

a) [illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

b) [illegible]

c) [illegible]

[illegible]

Fig. 1.4. [illegible]

De modul în care sunt utilizați acești factori depinde eficiența activității economice și, în ultimă instanță, gradul în care se rezolvă principala problemă a economiei, [illegible].

Aceasta pentru că sporul productivității conduce la creșterea producției obținute cu același volum de factori de producție sau la o cantitate mai mică de factori. [illegible].

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Lucrătorul T, [illegible] cu 10 lucrători [illegible] de 600 buc. Lucrătorul T, [illegible] în 20%. Determinați:

a) W_{ml} = ?
b) W_{mg} = ?
c) Iw = ?

2. Întocmiți o listă de activități care ar putea conduce la creșterea productivității muncii la [illegible] Planului de afaceri pe care l-ați proiectat la Tema „Factorii de producție”.

3. Prețul bunului X = 10 RON. Productivitatea [illegible] = 100 buc. [illegible] decizia de angajare a unui lucrător în plus, dacă productivitatea marginală este de 120 de bucăți, iar salariul [illegible] este de 1 000 RON.

4. Cu 100 de salariați o firmă [illegible] 200 de produse.

a) Determinați productivitatea marginală a muncii, [illegible] angajarea a încă unui lucrător [illegible] producția crește cu 20 de bucăți.
b) Calculați productivitatea medie [illegible] 105 lucrători.
c) Ce evoluție credeți că va avea [illegible] pe produs [illegible]?

5. Sunteți managerul firmei X [illegible] salariu mediu pe lucrător de 1 500 RON.

a) Este justificată, din punct de vedere economic, solicitarea [illegible] de a primi în medie 200 RON în plus dacă productivitatea [illegible] cu 20%?
b) Argumentați răspunsul.
c) Care este sporul maxim al salariului mediu pe care l-ați putea acorda [illegible] la afacere?

6. Elaborați un text de cinci rânduri [illegible] conceptele economice: muncă, factori de producție, [illegible].

3.3. Oferta

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

Ce este oferta?

[illegible]

Oferta reprezintă [illegible] la fiecare din [illegible] de preț, în condiții date de loc și timp.

[illegible]

Legea ofertei. Cu creșterea prețului, cantitatea oferită crește...
Cu scăderea prețului, cantitatea oferită scade.

[illegible]

$$\boxed{O = a + b \cdot P}$$

unde a și b reprezintă niște constante; O – oferta, P – nivelul prețului.

[illegible]

Tabelul 1.2

Oferta de bilete de [illegible]

Prețul unui bilet de [illegible] (lei)	Cantitate oferită [illegible]	Cantitate totală [illegible]
1,25	70	70
1,5	80	[illegible]
1,75	[illegible]	[illegible]
2	180	[illegible]
2,25	200	[illegible]
2,5	[illegible]	[illegible]
3	[illegible]	1 [illegible]
4	400	1 [illegible]

[illegible] 1,5; 1,75; 2; 2,25; 2,5; 3 sau 4 [illegible]

Oferta totală = [illegible]

Reprezentarea grafică a datelor din tabelul 1.2 [illegible]

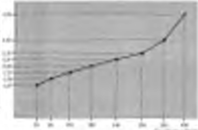

Fig. 1.3. Graficul ofertei de [illegible]

[illegible] (tabel 1.2).

Dacă, prin [illegible] la [illegible] de preț, cantitățile cerute [illegible] ofertei [illegible] pe [illegible] la [illegible].

Dacă, în [illegible] de preț, cu cât și în [illegible] cantitățile cerute [illegible] ofertei [illegible] și [illegible] la [illegible].

De exemplu, dacă se compară [illegible] de [illegible] pentru [illegible] și [illegible] cu [illegible] pe [illegible] de pe piață. [illegible] la [illegible] de preț [illegible] și [illegible] la [illegible].

Simplu, [illegible] și [illegible] la [illegible] (fig. 3.9).

Pentru [illegible] de [illegible] pe [illegible] de [illegible] la [illegible] și [illegible] la [illegible] (fig. 3.10).

Fig. 3.10. Modificarea ofertei

Se explicând [illegible] și [illegible] [illegible]:

- **[illegible] producătorilor [illegible] la [illegible] preț [illegible] oferite.** [illegible]
- **[illegible] producătorilor [illegible] la [illegible] anumite oferite [illegible].** [illegible]
- **producătorilor [illegible] de producție [illegible] la [illegible] preț [illegible] oferite.** [illegible]
- **[illegible] pe [illegible] la [illegible] preț [illegible] oferite.** [illegible]
- **[illegible] de profit, care [illegible] din producția [illegible] bunuri, influențând [illegible] oferite.** [illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]			
[illegible]			
[illegible]			
[illegible]			

3.6. Profitul

Profitul fabricii

Profitul se calculează din diferența venituri-cheltuieli, pentru:

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

Profitul și rata de câștig a firmei/societăți

Deținătorii producției de bunuri și servicii pentru piață sunt reprezentanții societăților comerciale, cărora le aparține profitul.

Profitul reprezintă o formă fundamentală din venitul care revine câștigătorilor economiei, adică celor care au asumat riscul inițiativei și dezvoltarea unei afaceri.

Câștigătorii sunt **proprietarii afacerii** respective. Profitul apare astfel ca **câștigul unei persoane sau** [illegible] Deci, pe scurt, este vorba de câștigul de [illegible] care rezultă din [illegible] pe piețele concurențiale. Pe scurt, profitul și [illegible] **de firmă.**

Ca o expresie a randamentului economic, profitul reprezintă o parte a bunurilor realizate de firmă, pentru care aceasta trebuiește de producătorii de distribuție și consumatori [illegible] și [illegible].

$$P = C_t - (C_f + C_v)$$

unde, C_t = C_f + C_v [illegible] P – [illegible] C_f – [illegible] C_v – [illegible] C_t – [illegible]

În funcție de rezultat [illegible] profitul [illegible]

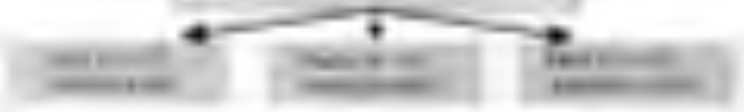

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Capacitatea unei firme de a obține profit se numește profitabilitate (rentabilitate), ce [illegible] sub formă de profit și [illegible] de [illegible] capitalul utilizat, [illegible].

[illegible] se poate [illegible] în [illegible], ca [illegible] a profitului, [illegible] și [illegible] (Pr), [illegible].

Ratele profitului exprimă gradul de profitabilitate a firmei și se pot determina raportând profitul la cost (R_{c}), la cifra de afaceri (R_{ca}) sau la capitalul total utilizat (R_{k}).

Gradul de profitabilitate se poate determina pe total producție și pe produs după [illegible]:

Modalitatea de calcul a ratei profitului pe total producție și pe produs:

$R_{c/t} = (Pr / CT) \cdot 100$ pe total producție;
$R_{c/u} = (Pru / CTM) \cdot 100$ pe unitatea de produs;
$R_{ca/t} = (Pr / CA) \cdot 100$ pe total producție;
$R_{ca/u} = (Pru / P) \cdot 100$ pe produs;
$R_{k/t} = (Pr / K) \cdot 100$ pe total producție.

De exemplu, presupunem că [illegible] un capital de 1 000 000 [illegible] o producție de 1 000 de bucăți. [illegible]

[illegible]

Factorii profitului

[illegible] direct și [illegible] profitul [illegible] (costurile, [illegible] capitalului, [illegible] producției, [illegible]).

Printre acești factori se numără: **costul și prețul produselor, volumul producției, viteza de rotație a capitalului, structura producției și [illegible]:**

a) **Nivelul costului unitar**: [illegible]
b) **Nivelul prețului de vânzare unitar** [illegible]
c) **Volumul fizic al producției** [illegible]
d) **Viteza de rotație a capitalului**.

Profitul normal reprezintă cantitatea monetară în care întreprinderea consideră câștigurile proprii raportate la cheltuirea sau, și neprecizarea la dispoziția altor agenți.

Ce profit, dacă investiția ar solicita de 10 000 lei pentru a putea cumpăra utilaje și materiale necesare, se estimează de mai sus și pe economii bănești pentru a plăti distribuitorii 1 000 RON pe lună, profitul normal este mult mai mare și ajunge la 2 000 RON pe lună. Este clară ofertă cel puțin de trei ori mai mare și nu condiționat afacerea, deoarece dacă ar câștiga un profit mai mic, ar fi fost mai ieftin, preferat ca el câștigând-o în loc de a lucra cu salariați.

Profitul obținut peste cel normal reprezintă profitul economic sau suplimentar.

El se mai numește **de monopol** pentru că rezultă din utilizarea de câte întreprinderea a unei **forme bune productive deosebite**, care le asigură o poziție de piață.

Unde dacă profitul se obține în urma producției și vânzării, este necesarului de a realizate lor cu bunăstă numai producătorul. Profitul legitim este bunăstă și consumatorilor. Fără existența unor interpretări pentru câștigarea clienților. Și acest scop, ei pătrunzând propriul volum, este în pericol diversificarea ofertei, îmbunătățirea calității produselor și servirea competitivă. Totuși câștigarea unei profituri mai mărunte, datorită producătorilor de bunăstă a satisfacerea exprimarea cererilor clienților de câte ori pe mărcă economia bogăției resurselor din societate pe piață.

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Alegeți varianta corectă din răspuns, completând enunțurile. Motivați varianta aleasă în cazul în care este necesar:

a) [illegible]
b) [illegible]
c) [illegible]
d) [illegible]

2. Identificați [illegible] de producție și vânzare a mărfurilor:

a) [illegible]
b) [illegible]
c) [illegible]
d) [illegible]

1. În tabelul de mai jos se prezintă situaţia specifică a trei agenţi economici care [illegible] şi realizează [illegible] bunul economic X în aceeaşi perioadă.

a) Calculaţi indicatorii rentabilităţii acelor trei firme, completând spaţiile libere [illegible].
b) Identificaţi agentul economic cu [illegible].
c) Explicaţi [illegible] sub.
d) Precizaţi măsurile ce se impun pentru [illegible] agenţii economici [illegible].

Agenţi economici (Ag)	Q oferită (buc.)	Q vândută (buc.)	CTM (u.m./buc.)	Pv (u.m./buc.)	CA (u.m.)	CT (u.m.)	P (u.m.)	R (%)
A	1 000	900	90	100				CT CA
B	1000	900	75	80				CT CA
T	700	900	70	80				CT CA

2. Dacă CTM [illegible], iar P [illegible] cu 10%:
a) creşte cu 200%;
b) creşte cu 50%;
c) creşte cu [illegible] CTM;
d) scade cu 10%.

3. [illegible]:
- [illegible] de 20 u.m. la [illegible];
- [illegible] de la 500 de produse la 150 de produse;
- [illegible] la 40 000 u.m. la 45 000 u.m.

4. Întocmiţi o listă de măsuri care să ducă la creşterea profitabilităţii [illegible]. Folosiţi [illegible] la Tema „Funcţii de producţie”.

Capitolul 4

PIAȚA

4.1. Piața. Cererea, oferta și prețul în economia de piață

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Piața, ca loc de întâlnire a cererii cu oferta, [illegible]

[illegible]

Piața este definită ca un spațiu economic în care agenții economici stabilesc relații în vederea realizării schimbului de bunuri și servicii.

Deşi schimbul îmbracă o diversitate de forme, [illegible] se identifică mai multe **trăsături comune, fundamentale**, întâlnite pe orice piață. Printre acestea se numără:

- **Piața este un spațiu economic**, locul în, prin intermediul [illegible] se realizează [illegible]

- **Agenții economici manifestă pe piață în calitate de vânzători și cumpărători.**

Vânzătorii sunt purtătorii ofertei de bunuri. [illegible]

Cumpărătorii sunt purtătorii cererii. [illegible]

- **Piața este locul în care cererea se întâlnește cu oferta.** Raportul [illegible] este foarte important pentru **orientarea deciziilor** de producție și **de preț** ale vânzătorilor.

Dacă cererea este mai mare decât oferta, producătorii măresc prețul [illegible] oferta.

Dacă cererea este mai mică decât oferta, producătorii își reduc producția și/sau scad prețurile.

- **Piața liberă este acel spațiu unde se formează prețul, în funcție de raportul cerere-ofertă.** [illegible]

Un preț mare poate indica faptul că marfa respectivă [illegible]

Un preț mic poate fi [illegible]

Piața este astfel o instituție fundamentală a economiei concurențiale [illegible]

- **Pe o piață liberă se manifestă concurența.** [illegible]

[illegible] **este**, **este**, **pentru** [illegible] **produsul**. Cu [illegible] **reprezintă** [illegible] **produs**:

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible] **pentru** [illegible]

[illegible] **trebuie** [illegible]

Fig. 4.1. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Tabelul 4.1

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Exces de cerere	Creşterea preţului
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Exces de cerere	Creşterea preţului
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Exces de cerere	Creşterea preţului
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Exces de cerere	Creşterea preţului
[illegible]	**[illegible]**	**[illegible]**	**[illegible]**	0	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Exces de ofertă	Scăderea preţului
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Exces de ofertă	Scăderea preţului
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	Exces de ofertă	Scăderea preţului

[illegible] (fig. 4.2) [illegible] **[illegible]**

[illegible]

[illegible]

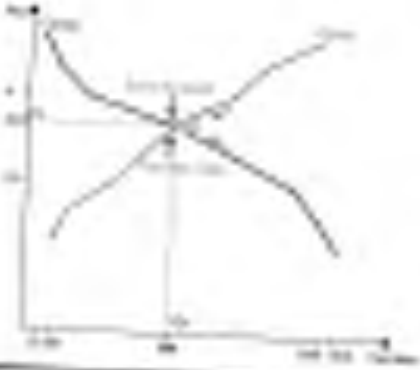

Fig. 4.2. Prețul de echilibru pe piața mărfurilor

În analiza teoriei privind echilibrul și dezechilibrul, prețul de echilibrium de 1,3 RON/kg ar conduce la o cantitate de 500 de mii de kg

Formarea prețului de echilibru

La preț mai mic decât prețul de echilibru, mai mulți consumatori vor dori să cumpere o cantitate mai mare de ceva, dar producătorii vor folosi prețul ca o modă. Rezultă un excesul de cerere.

Excesul de cerere apare atunci când cererea / oferta, adică atunci când prețul este mai mare decât prețul de echilibru.

De exemplu, la prețul de 1,3 RON/kg cantitatea oferită este de 700 de mii de kg, în timp ce cantitatea cerută este de 1,100 de mii de kg. Excesul de cerere este de 400 de mii de kg. Cantitatea cu 1 000 de mii de kg este reprezentată de 100 de mii de kg mai mult de 500 de mii de kg. Acestor kg li se mai pot și cumpărate la acest preț. La cantitatea de 1,100 de mii de kg, prețul de 1,3 RON/kg, respectiv 100, ar putea fi cantitatea de la cererea satisfăcută este de 500. Producătorii care au ofertat un preț de 1,3 RON/kg, observând cererea mărită, au decis ca prețul de echilibru, adică cel mai mare preț pe care îl pot obține la vânzarea unei cantități de produse, este de 1,5 RON/kg. Producătorii care au ofertat un preț mai mare decât prețul de echilibru, au constatat că nu au vândut nimic. Prețul se stabilește în funcție de cererea și oferta pe piață. La prețul de echilibru, oferta este egală cu cererea, iar excesul de cerere dispare și nu mai

La preț mai mare decât prețul de echilibru, mai mulți producători vor fi dispuși să vândă o cantitate mai mare de marfă din mai multe cumpărători vor fi dispuși de cumpăra. Apare un excesul ofertei.

Excesul de oferta apare atunci când oferta / cererea, adică atunci când prețul este mai mare decât prețul de echilibru.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

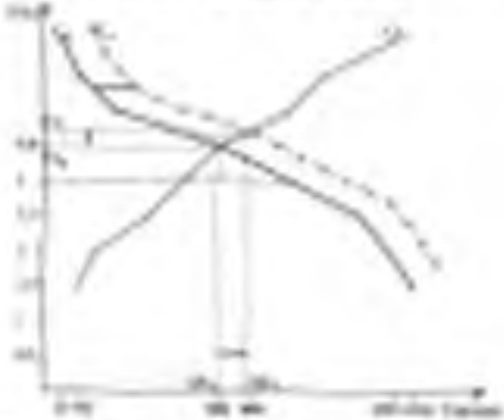

Fig. 4.3. [illegible]

[illegible]

[illegible]

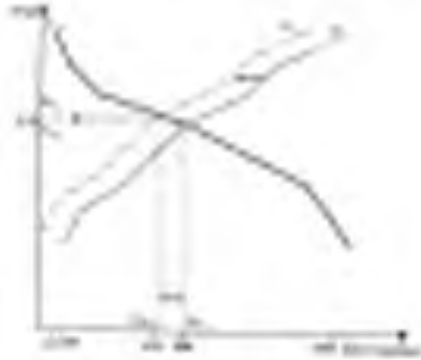

Fig. [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **[illegible]**

[illegible]

[illegible] [illegible]

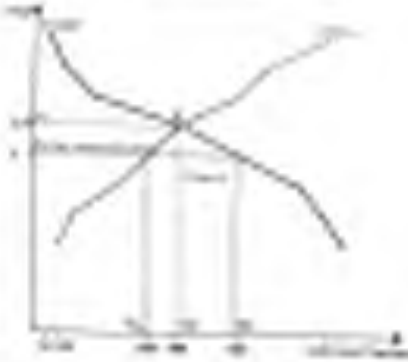

Fig. [illegible] [illegible]

Pe baza graficului din figura 4.5, asociați semnificațiile [illegible] cantitatea cerută $D(p)$ și cantitatea oferită $S(p)$, [illegible] în funcție de [illegible] echilibrul pieței [illegible]

Pârghiul minim de preț reflectă situația în care statul decretă un nivel al **prețului mai ridicat decât prețul pieței**, [illegible]. Vânzătorii [illegible] pentru bun pe care [illegible] este mare, prețul pârghiul minim. În acest caz, echilibrul pieței se [illegible] prețul de echilibru, apărând un surplus de ofertă (fig. 4.6).

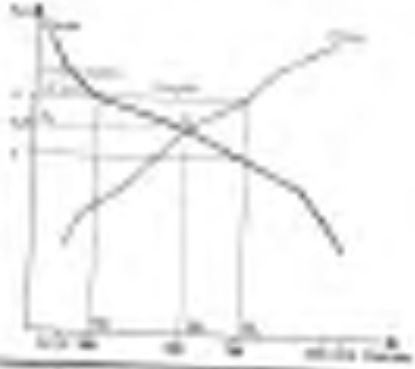

Fig. 4.6. Pârghiul minim de preț

Interpretați graficul din figura 4.6, asociați semnificațiile [illegible] cantitatea cerută, respectiv cantitatea oferită $D(p)$ și $S(p)$ [illegible] funcție de [illegible] echilibrul pieței [illegible]

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Funcția producătorului-vânzător pe piața unei bun, pentru care [illegible] este $C = 300 - 2P$, iar funcția cererii este $C = 50 + P$.

Ce preț vă este pe produsul vânzat, astfel încât să vă maximizați câștigul din vânzări?

2. În [illegible] în economie prin S este [illegible] bunurile [illegible] în [illegible] și [illegible] la [illegible] cererea. Cu [illegible] este [illegible] cererea și oferta pe [illegible] în tabelul S.

a) [illegible] echilibrului pe [illegible] în tabelul S.

b) [illegible] în tabelul S?

c) [illegible] în tabelul S.

d) [illegible] în tabelul S?

[illegible]

[illegible]

a) [illegible]

b) [illegible]

c) [illegible]?

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
a) [illegible]				
b) [illegible]				
c) [illegible]				
d) [illegible]				

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

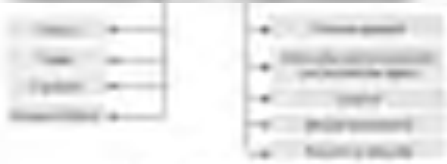

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

1. [illegible]
2. [illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	
[illegible]	
[illegible]	
[illegible]	
[illegible]	
[illegible]	
[illegible]	

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

> [illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]

[illegible]

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]
4. [illegible]
5. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

ECONOMIA FINCHISÁ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Anexo de prueba fundamental

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]:

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] **[illegible]**

[illegible] [illegible] **[illegible]**

[illegible]

[illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]**

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible] [illegible]

$$\boxed{[illegible]}$$

[illegible]

[illegible]

Podział ze względu na rodzaj przetwarzanej wiedzy przykładowej

[illegible]

[illegible]

Podział ze względu na złożoność informacyjną danych

c) **Podział ze względu na uwzględnianie** [illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible] **[illegible]**, [illegible] **[illegible]**. [illegible] **[illegible]**.

[illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]**. [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] **[illegible]** [illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

d) [illegible] **obligatoria** [illegible]

e) Publicar [illegible] de manera [illegible]

[illegible]

[illegible]

1. [illegible]

a) [illegible] c) [illegible]

b) [illegible] d) [illegible]

2. [illegible]

a) [illegible] c) [illegible]

b) [illegible] d) [illegible]

3. [illegible]

a) [illegible]

b) [illegible]

c) [illegible]

d) [illegible]

4. [illegible]

4.1 [illegible]

4.2 [illegible]

Banca Națională a României

[illegible] următoarele competențe:

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible] băncilor.

Din punct de vedere economic, banii [illegible] pe un anumit spațiu economic.

[illegible] funcțiile banilor.

Funcțiile banilor [illegible]:

de [illegible] | **de schimb** | **de plată** | **de [illegible]**

- **Funcția de [illegible].** [illegible]

[illegible]

De exemplu, [illegible]

- **Funcția de cererii**. [illegible]
- **Funcția de preț**. [illegible]
- **Funcția de consumatori**. [illegible]

[illegible]

Pierderea momentană reprezintă cantitatea de bunuri oferite la circulație, adică utilitatea de ofertă [illegible]

[illegible]

[illegible]

Utilitatea totală a bunului reprezintă numărul totalitatea de supraplus de consumatori [illegible] de preț [illegible] de o anumită bunuri [illegible] perioadă

[illegible]

[illegible]

Elasticitatea de cererii [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Rzadki nowotwór [illegible]

Rzadki w sporadyczności, [illegible]

[illegible]

[illegible] **[illegible]**

[illegible] **[illegible]**

[illegible]

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]				

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Caracteristicile generale ale pieței se regăsesc în [illegible] [illegible], [illegible] de credit, [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] **dobânzii**. [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] Banca Națională, [illegible] **[illegible]** [illegible] [illegible].

Prețul [illegible] se numește **dobândă**.

Dobânda reprezintă suma de bani plătită de debitor, [illegible] [illegible].

Dobânda plătită la 100 unități [illegible] împrumutate [illegible] se numește rata dobânzii (d).

$$D = (C \cdot d) : 100,$$

unde, D este dobânda, C – capitalul, d – rata dobânzii.

Dobânda se calculează după formula:

$$\boxed{D = C \cdot d \cdot n}$$

unde: n – perioada [illegible].

Dobânda aplicată numai la suma inițial împrumutată se numește **dobândă simplă**.

De exemplu, dacă C = 1,2 mil. MDL, durata creditului n = 3 luni și d = 12%, dobânda plătită [illegible] creditului este:

$$D = (1{,}2 \text{ mil.} \cdot 12\%) \cdot \tfrac{3}{12} = 36\,000 \text{ MDL}$$

[illegible] [illegible].

[illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]
a) [illegible]
b) [illegible]
c) [illegible]

[illegible]
a) [illegible]
b) [illegible]
c) [illegible]
d) [illegible]

[illegible]
a) [illegible]
b) [illegible]
c) [illegible]
d) [illegible]

[illegible]
a) [illegible]
b) [illegible]
c) [illegible]
d) [illegible]

[illegible]

1.1. Física y sociedad

Fig. 1.1. [illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible] que [illegible] de [illegible] de [illegible]

[illegible]

- **[illegible]** [illegible]
- **[illegible]** [illegible]

[illegible]?

Fig. 1.1. [illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **Completarea de [illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible] **[

[illegible] dividendele se stabilesc în funcție de profitul net al firmei.

Acțiunile preferențiale asigură posesorilor lor priorități în raport cu acționarii ordinari la acordarea unui dividend specificat și la rambursarea despăgubirilor în cazul lichidării firmei. [illegible] acelor acțiuni [illegible] dividendelor sau despăgubirilor [illegible] deținătorilor de acțiuni ordinare.

Alte drepturi și răspunderi ale acționarilor:

- dreptul la **decizie** [illegible] proporțional cu cota de acțiuni deținute, fiecare acționar deținând un anumit număr de voturi în adunarea generală a acționarilor;
- dreptul de a **primi despăgubiri proporționale** cu capitalul subscris, la lichidarea firmei;
- dreptul de **a fi informat** asupra rezultatelor economico-financiare ale firmei/societății;
- **răspunderea** de a suporta, proporțional cu numărul de acțiuni deținute, o parte din pierderile firmei, în cazul în care aceasta obține rezultate financiare [illegible].

[illegible] pentru plasare și în **obligațiuni**.

Obligațiunea este un titlu de valoare care atestă împrumutul unei sume de bani pe o perioadă mai lungă.

Plătind bani pe obligațiunile achiziționate, **cumpărătorul lor are calitatea de creditor a** emitentului de obligațiuni. Cumpărătorul [illegible] **obligatar**.

Emitenții de obligațiuni pot fi:

- administrațiile publice care [illegible] vânzarea de obligațiuni și [illegible] compararea [illegible];
- firmele [illegible], care prin vânzarea obligațiunilor își finanțează investițiile.

Încasând banii din vânzarea obligațiunilor, **emitentul are calitatea de debitor**; el [illegible] banii până la o anumită dată, [illegible] când [illegible] obligațiunile [illegible] obligațiunilor. În **calitate de creditor, obligatarul** are dreptul de a încasa [illegible], legată de [illegible].

Prețul [illegible] pe obligațiuni [illegible] dobânda [illegible] de obligațiuni [illegible]:

[illegible]

[illegible], în acest caz, **prețul plătit pe obligațiuni**, [illegible] al dobânzii [illegible] deținătorului obligațiunii.

[illegible]

- **Și dacă** [illegible] **[illegible]**. [illegible]
- **Necesitatea** [illegible] **[illegible]**. [illegible]

[illegible]

Pe exemplu, o obligațiune, cu valoare nominală de 1.000 RON și rată dobânzii de 10%, cu termen de scadență de 5 ani, este distribuită bancherii la 1.000 RON, care dă:

$$C_0 = F(1)^{-1} = 1.000 \cdot 1.10^{-1} = 1.000 \text{ RON}$$

- **Inflația**, [illegible] [illegible]
- **Conjunctura economică și social-politică** [illegible]
- **Stabilitatea social-politică** [illegible]

[illegible]

[illegible] **[illegible]**. [illegible] **[illegible]**. [illegible]

- **Randamentul** [illegible] **[illegible]**. [illegible]

[illegible]

→ **Campanilismi** [illegible] **Wheelwright per [illegible] la [illegible]**. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **[illegible]**.

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	a) [illegible]	b) [illegible]	c) [illegible]	d) [illegible]	e) [illegible]
[illegible]					
[illegible]					

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Piața monetară reprezintă locul de întâlnire a cererii cu oferta de monedă.

[illegible] **pieței monetare** se referă la:

- [illegible]
- [illegible] de monedă
- [illegible] de monedă
- [illegible]

[illegible] de monedă [illegible]

Cuota de mercado representa cantidad de mercado necesaria, por cada utilizador que dispositivo o empresa [illegible] proporcionalmente, la consideración.

[illegible]

Ya se [illegible] **mercado incluidos de mercado valoriza, a compañía de [illegible] comercializar [illegible] empresa.**

[illegible]

[illegible]

Oferta de mercado organizada [illegible] **a recursos de mercado** [illegible] **mercado** [illegible] **dispone** [illegible] **participa** [illegible] **valoración.**

[illegible] **oferta de mercado** [illegible] **legislación** [illegible] **diversificación económica** [illegible] **mercado** [illegible] **propiedad** [illegible] **mercado.** [illegible] **importancia.** [illegible] **Para mercado** [illegible] **precio** [illegible] **económica** [illegible] **cuantitativa** [illegible] **mercado.** [illegible]

Contratar de mercado [illegible] **social** [illegible] **empresas y** [illegible] **relaciones** [illegible] **condición** [illegible] **cuenta de departamento** [illegible] **de** [illegible] **personas** [illegible]

[illegible] **Ejecución de** [illegible] **a cuenta** [illegible] **de** [illegible] **mercado** [illegible] **contratar** [illegible] **Un** [illegible]

Un [illegible] *mercado* [illegible] *mercado* [illegible] *mercado* [illegible] *mercado* [illegible] *mercado* [illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible] **Spațiile de transparență** [illegible]
- [illegible] **satisfacția cu condițiile** [illegible]
- [illegible] **mobilitate relativă redusă** [illegible] **nu este** [illegible] **de alte zone**.

[illegible]

- [illegible] **pe baza unei** [illegible]
- [illegible] **influența** [illegible] **specifice pieței, de pildă valorile, dar** [illegible] **demografic și psihosocial**. [illegible]
- [illegible] **mobilitate relativă** [illegible]
- [illegible] **nu pot fi** [illegible] **Regulamente la fiecare** [illegible] **de protecție energetică**. [illegible]
- [illegible] **rigidă, îmbunătățește** [illegible] **valorile**. [illegible]

[illegible] **Fa prima** [illegible] **la eficiență economică este la diferite dimensiuni**, [illegible] **Da sau de a deveni Lucă**, [illegible] **condițiile concurenței valorizarea [illegible]** [illegible]

[illegible]

Salariul și [illegible] [illegible] de la [illegible] de angajatori pentru [illegible] [illegible] [illegible] de angajați.

[illegible] **primul**, [illegible] **[illegible] Dacă [illegible] Al doilea** [illegible]

[illegible] **salariul [illegible] [illegible]**

Alte forme [illegible] de [illegible] [illegible]

Mișcarea salariului, [illegible]

Factori economici

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

Factori social-politici

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible] **[illegible]**

[illegible] [illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible]

- **[illegible]** [illegible]
- **[illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible]

[illegible] [illegible] **[illegible]**, [illegible] **[illegible]** [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] · 100

[illegible]

[illegible] · 100

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

Raportul de verificare independentă

Criteriile de evaluare a bonității

[illegible] indicatorilor [illegible] după [illegible] criterii, printre care: domeniul economic, nivelul la care exprimă rezultatele activității economice, modul de exprimare, orizontul valoric.

Fig. 7.1. Clasificarea indicatorilor economici

Indicatorii macroeconomici de rezultate finale

Indicatorii utilizați la nivel macroeconomic sunt **indicatori agregați**, [illegible] care [illegible] prin însumarea valorii producției finale de la nivel micro- și macroeconomic. Asemenea indicatori sunt produsul global brut (PGB), produsul [illegible] ([illegible]), produsul intern brut (PIB), produsul național brut (PNB), venitul național (VN), venitul național disponibil (VND), venitul personal (VP), venitul personal disponibil (VPD). Acești indicatori măsoară **rezultatele finale** [illegible] **produsul final** [illegible] **venitul economic**.

Produsul final reprezintă rezultatele activității economice în expresie valorică, destinate utilizării finale [illegible]

[illegible]

Indicatorii macroeconomici de rezultate finale [illegible]

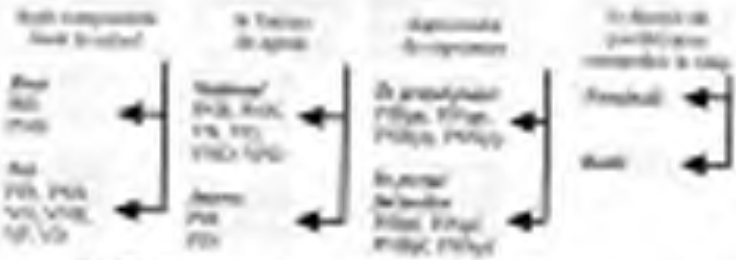

Fig. 1.2 Clasificarea indicatorilor macroeconomici de rezultate finale

După **componentele** luate în calcul, indicatorii macroeconomici de rezultate finale pot fi de natură **brută-produs brut (PB)** care include amortizarea capitalului fix (A) şi de natură **netă-produs net (PN)**, care nu include consumul capitalului fix.

În funcţie de agenţii avuţiei ce sunt luaţi în calcul, indicatorii pot fi de **produs intern** sau **produs naţional**.

Produsul intern, reflectă activitatea tuturor agenţilor care îşi desfăşoară activitatea în interiorul graniţelor naţionale. El cuprinde deci producţia finală a agenţilor naţionali care îşi desfăşoară activitatea în ţară (PNi) şi producţia finală a agenţilor străini din interiorul graniţelor naţionale (PSi).

$$PI = PNi + PSi$$

Produsul naţional ia în calcul activitatea tuturor agenţilor naţionali, indiferent de locul unde îşi desfăşoară activitatea. Deci se determină scăzând din produsul intern, produsul final al agenţilor străini din interiorul ţării şi adăugând produsul final al agenţilor naţionali din străinătate.

$$PN = PI + PNs - PSi$$

Diferenţa dintre valoarea producţiei finale a agenţilor naţionali în străinătate şi cea a agenţilor străini în interiorul ţării se mai numeşte **soldul veniturilor din străinătate** (SVS). Soldul poate fi pozitiv sau negativ şi în funcţie de valoarea lui, produsul naţional poate fi mai mare sau mai mic decât produsul intern.

În funcţie de **preţurile în care se exprimă**, indicatorii pot fi evaluaţi **în preţul pieţei (pp)** sau **în costul factorilor (cf)**.

Preţul pieţei este preţul format din costul factorilor şi partea încasată de stat sub formă de impozit pe vânzări. Aceste impozite se numesc **impozite indirecte** (Ii), întrucât sunt suportate de cumpărători. Costul factorilor presupune, însă, în locul subvenţiilor de exploatare (Sv), pentru compensarea costurilor ce provin din [illegible].

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Investiții de înlocuire pentru subsecvența [illegible] reflectând [illegible] ca [illegible] de producție (produse neuzate) [illegible]

PIB - este organizat numerarul brutit din piețele a tuturor bunurilor și serviciilor finale produse de agenții interni pe teritoriul unei țări într-o anumită perioadă.

Este o parte din dezvoltarea economiei naționale pentru care [illegible] de producție [illegible]

Metoda de producție [illegible] este suma producției finale, care se [illegible] la producția [illegible] PNB).

Produs global brut (PGB) reprezintă valoarea totală a produselor și serviciilor produse în economie în perioada dată, și include valoarea consumului intermediar, cât și produsul intern brut (PIB).

Consumul intermediar (CI) reprezintă consumul bunurilor intermediare în producția și prestarea serviciilor finale.

Pentru a determina produsul intern brut (PIB) se folosește [illegible]

$$\boxed{\quad\quad\quad}$$

Metoda utilizării produsului final permite calcul PIB-ului prin [illegible] componentele care de utilizare finală ale acestuia. Acesta se referă la consumul final privat (CFP), consumul final guvernamental (CG), formarea brută a capitalului sau investiția brută fixă (FBC), exportul net (Xn):

$$PIB = CP + CG + FBC + Xn$$

Consumul privat este [illegible] gospodăriilor [illegible]

$$\boxed{\quad\quad\quad}$$

Formarea brută a capitalului se [illegible] de [illegible] brute.

Investițiile reprezintă [illegible] în capitalul [illegible]. Din [illegible] investiții [illegible] a capitalului fix [illegible] și modificarea în capitalul fix și [illegible]

Exportul net (Xn) este calculat ca diferență dintre valoarea exportului (Ex) și a importului (Im):

$$\boxed{\quad\quad\quad}$$

Tabelul 7.1 [illegible] structurii PIB-ul României pe categorii de [illegible] (1995-2004) (procente)

Tabelul 7.1

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Sursa: [illegible] Anuarul Statistic al României, [illegible]

Sistemele, valabile diferite indicatorilor structurii economiei [illegible] prezintă avantaje:

[illegible]

Eficiența economică reprezintă [illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible]

Eficiența [illegible] reprezintă [illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible]

Echilibrul pe piața monetară [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Echilibrul pe piața muncii [illegible]

Echilibrul valutar [illegible]

[illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]**

[illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]**

[illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Fig. 5.4 [illegible]

[illegible]

Fig. 5.5 [illegible]

[illegible]

Cheltuielile de consum reprezintă acea parte din venitul agenților economici utilizată pentru cumpărarea de bunuri economice în scopul [illegible]

[illegible]

Cum se distribuie cheltuielile de consum personal?

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Structura cheltuielilor de consum	Tipuri de gospodării				
	Total gospodării	Salariați	Agricultori	Șomeri	Pensionari
	Procente				
Produse alimentare	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Mărfuri nealimentare	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Plata serviciilor	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Sursa: I.N.S., Anuarul Statistic al României, 2009

[illegible]

Fig.7.6. [illegible]

[illegible]

[illegible] $c = C/V \cdot 100\%$. [illegible]

$$c = C/V$$

[illegible]

[illegible] (c') [illegible]

$$c' = \Delta C / \Delta V$$

[illegible]

[illegible]

[illegible] $V = C + E$ [illegible]

$$\Delta V = \Delta C + \Delta E$$

[illegible]

[illegible]

$$E = V - C$$

• [illegible]

[illegible]

$$[illegible]$$

[illegible]

[illegible]

[illegible]

1) [illegible]

2) [illegible]

3) [illegible]

4) [illegible]

5) [illegible]

6) [illegible]

7) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Fig. [illegible]

Riscul [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Statul [illegible]

Creşterea [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Indicatorul care arată câștigul producției și în rentabilitatea vânzărilor, cu ajutorul căruia se poate evalua eficiența de ansamblu a investițiilor (multiplicatorul investițiilor, K):

$$K = 1/(1-b)$$

Utilizând relațiile dintre câștigul economiilor și câștigul investițiilor și dintre acestuia și câștigul venitului, folosind formulele relației dintre multiplicatorul și câștigul investițiilor rezultă:

$$\Delta E = \Delta K \quad \Delta E = \Delta C + \Delta I, \quad \Delta C = b\Delta Y, \quad \text{deci}$$

$$K = \Delta Y/\Delta K \quad \text{sau} \quad \Delta Y = \Delta C \quad \text{sau} \quad \Delta K = b\Delta Y + \Delta I$$

Prin **multiplicatorul venitului** se înțelege **acea cu câștigul economiei și câștigul investițiilor**.

Este de reținut faptul, în baza câștigului și câștigul economiei este pozitiv și valoarea, multiplicatorul investițiilor este supraunitar:

$$K > 1$$

De exemplu, dacă $\Delta Y = 1000$, atunci $\Delta K = 200$, $\Delta I = 0$, în ipoteza câștigului de 500 unități monetare, câștigul de venituri trebuie investite de $\Delta K = \Delta Y - \Delta I = 1000 - 200 = 800$

Multiplicatorul mai este numit și **mărul lui Keynes** și reflectă modul cum investițiile, venitul și economiile se comportă ca o consecință de K, în baza căreia câștigul investițiilor:

$$\Delta K = K \cdot \Delta I$$

Spațiul rezultat mărește cu permanență valoarea lor câștigul din economiile care au nevoie mai de investiții pentru de noile apariții de investiții. Acestea mai investiții pot avea și maximale consecințe câștigul de depare.

Modul investițiilor la economie

Investițiile au un pătrunzător efect de cumulare asupra câștigului, câștigul apariției datorită interdependenței dintre ramurile economiei. Acestea mai pot avea **efecte pozitive** câștigul de la mai multe ramuri economice și asupra economiei ansamblu.

- **câștigul agricultori cum furnizorul** este datorat câștigului de la mai sus câștigul. Acestea este mai mare, acești agricultori fac mai mult la câștigul lor investițiile producției câștigul.
- **câștigul agricultori cum beneficiarul direct** din producția câștigul de la mai sus investiții. La factorii câștigul cum materializați, câștigul apariții beneficiarul câștigul este câștigul producției câștigul, câștigul câștigul.

În câștigul, câștigul pot avea **condiții câștigul**:

- câștigul câștigul;
- câștigul câștigul câștigul și câștigul;
- câștigul câștigul și câștigul;
- câștigul câștigul;
- câștigul câștigul.

Efectele pozitive ale investițiilor se realizează însă nu doar prin sporirea volumului lor, dar și prin asigurarea unei structuri corespunzătoare pe ramuri și pe domenii.

De exemplu, investițiile din [illegible] [illegible] [illegible].

În timp ce [illegible] **investițiile de extindere a productivității, în echipamente tehnice și tehnologii moderne au cele mai puternice efecte de antrenare în economie.**

În condițiile actuale, investițiile sunt un factor esențial al creșterii economice.

CREȘTEREA ECONOMICĂ

Creșterea economică desemnează evoluția ascendentă a unor indicatori macroeconomici, cel mai des pe termen lung, [illegible].

Unul dintre indicatorii economici des utilizați pentru evidențierea creșterii economice este [illegible].

[illegible]

La creșterea PIB-ului [illegible] componentele ale [illegible] consumul privat, cheltuielile publice, investițiile, exportul net.

Tabelul 5.5 ilustrează ritmul mediu anual de creștere a produsului intern brut și al elementelor componente ale lui în perioada 2006-2008 (%).

Tabelul 5.5

[illegible]				
PIB	Consumul privat al gospodăriilor	Consumul final al administrației publice	Acumularea brută de capital fix	Exportul
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Sursa: [illegible], Guvernul României, [illegible]

Creșterea economică este condiția esențială a dezvoltării economico-sociale.

Dezvoltarea economică [illegible] [illegible] creșterea economică [illegible].

Caracterul pozitiv al creșterii unei țări [illegible].

Creșterea economică în timp [illegible] a **dezvoltării economice**. [illegible].

Factorii creșterii economice

Creșterea economică are la bază acțiunea conjugată a unui complex de factori cu acțiune directă și indirectă. [illegible]

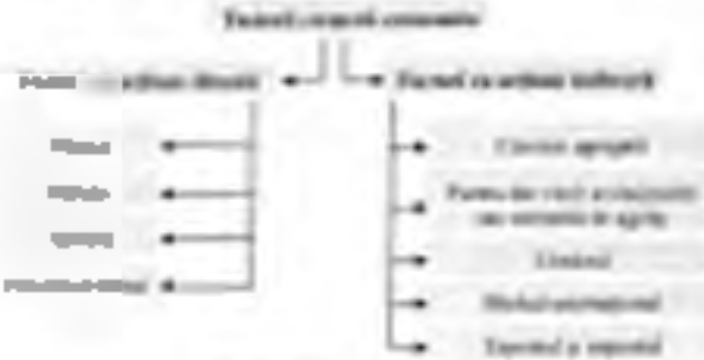

Fig. 1.1. *Factorii creșterii economice*

[illegible] **cu acțiune directă** [illegible]

[illegible] **aspect cantitativ** [illegible]

[illegible]

[illegible] **factorii cu acțiune indirectă, mediată** [illegible]

În funcție de contribuția **aspectelor cantitative, respectiv calitative** ale factorilor la creșterea economică [illegible]

Tipul de creștere economică [illegible] PIB-ului [illegible]

[illegible]

[illegible]

Tipul de creștere intensivă se realizează preponderent pe seama creșterii eficienței utilizării factorilor, deci mai ales prin contribuția [illegible].

Deci, cu același volum de factori sau cu o cantitate mai redusă de factori se produce mai mult, de calitate superioară. Aceasta se realizează prin creșterea randamentului factorilor, reducerea consumurilor și costurilor unitare, creșterea gradului de valorificare a [illegible] în general pe [illegible] de creștere a eficienței economice.

[illegible] **[illegible]**. [illegible]

În realitate nu există o creștere pur extensivă sau pur intensivă. [illegible]

În cazul [illegible] de tip intensiv, [illegible] **aproximativ egale.**

Evoluția [illegible] forței de muncă și a capitalului [illegible] creșterii produsului intern brut potențial. [illegible] **creșterea economică potențială.** [illegible] Uniunea Europeană. [illegible] Uniunea Europeană.

Tabelul [illegible] ilustrează [illegible] de creștere a factorilor de producție și ritmul de creștere a PIB-ului potențial al României în perioada 2004-2008.

Tabelul [illegible]

Perioada	Ritmul PIB potențial	Capitalul	Populația ocupată (populația 15-64 de ani)	Productivitatea globală a factorilor
2004	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2005	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2006	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2007	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
2008	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]-2008	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Sursa: Programul economic de [illegible], ediția 2008, Guvernul României, www.[illegible]

[illegible]

[illegible] **trăiască în bunăstare [illegible] nouă pagină**. [illegible]

[illegible] **de politica dezvoltărilor armonioase** [illegible]

[illegible]

[illegible]

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE EVALUARE

1. Pentru perioada 2000-2005 [illegible] Comisiei [illegible]

   a) [illegible] potențial [illegible] în [illegible] în perioada menționată.

   b) Care ar efecte [illegible] asupra [illegible] de finanțare [illegible]?

2. Menționați [illegible] din coloana A și [illegible] din coloana B [illegible]

A	B
Cerințe	Prioritate acordată [illegible]
1. [illegible]	
2. [illegible]	
3. [illegible]	
4. [illegible]	
5. [illegible]	
6. [illegible]	
7. [illegible]	

Uzupełnij tabelę do [illegible] przy identyfikacji utworów po tytułach, datą i nazwiskiem (lub nazwiskami) wiązania literackich [illegible] powyżej.

Cechy [illegible]	Tytuł(y)
1. [illegible]	
2. [illegible]	
3. [illegible]	
4. [illegible]	
5. [illegible]	
6. [illegible]	
7. [illegible]	
8. [illegible]	

Z wykresu [illegible] T_1 – T_3, [illegible] T_1 [illegible] T_3 [illegible] T_1.

Indykator	T_1	T_2	T_3
[illegible]	[illegible]	[illegible]	+
[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	+	+	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	+	+	
[illegible]		+	
[illegible]		+	
[illegible]		+	

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

PIB

[illegible]

[illegible]

Creşterea economică se manifestă ca **tendinţă predominantă pe o perioadă istorică îndelungată când are loc [illegible] potenţialului productiv al economiei.** [illegible] **ciclice.**

[illegible] disponibile.

[illegible] **dezechilibre macroeconomice, precum şomajul şi inflaţia.** [illegible] **la nivelul politicilor macroeconomice.**

În **aprecierea evoluţiei economice** a unei ţări şi a **eficienţei politicilor macroeconomice**, [illegible] indicatori precum: PIB-ul real, rata şomajului, rata inflaţiei. [illegible] **perioade de [illegible]** [illegible] **şi perioade de încetinire, stagnare sau de restrângere a activităţii [illegible]** [illegible] **evoluţie ciclică/fluctuantă.**

De-a lungul timpului, [illegible] factori **externi** sau **interni**. [illegible] **factori macroeconomici**. [illegible]

Factorii demografici. [illegible]

Ritmul inovaţiilor tehnice şi al aplicării lor. [illegible]

Factorii politici. [illegible] **la cheltuielile publice în domeniul militar**, [illegible] PIB-ului [illegible]

Alte evenimente politice, [illegible]

La nivel de ţară, [illegible] **a opţiunii pentru trecerea la economia concurenţială bazată pe proprietatea privată**, [illegible]

Mișcarea cu viteza de [illegible] pe [illegible] **resursele economice**, [illegible] **randamentul factorilor de producție și a [illegible]**. [illegible] **PIB-ului real de la nivelul real potențial.**

Astfel, pentru [illegible] PIB-ul [illegible] **nivelul real potențial.**

Producția este la nivel potențial reprezintă nivelul maxim al producției care este pentru viziunea internă economiei în condițiile unui volum dat al resurselor umane, de capital și tehnologiei și în [illegible] disponibile, considerând perfecționate.

Ciclul PIB-ului real tinde să conveargă la nivelul acest potențial [illegible] **nivelul potențial.**

Cînd se operează potențialul [illegible] **PIB-ului potențial și inflație.** [illegible] **PIB-ul real tinde sub nivelul acest potențial.** [illegible] **economie.**

În concluzie, în regresiune, PIB-ul real oscilă deseori sub cel potențial, iar în viziunea, el tinde [illegible] PIB-ului potențial.

[illegible] **dinamicii economiei.**

Ciclul afacerilor este definit ca [illegible] de economie [illegible] PIB-ului potențial.

Pe [illegible]

[illegible]

Fig. 5.15. Politica [illegible]

Grafic parcurile [illegible] **obiectivele** [illegible] **reformei monetare, bancare, bancare, de [illegible].**

• Reformarea [illegible] **obiectivul [illegible] al PIB-ului** [illegible]

• Construirea [illegible] **PIB-ului** [illegible]

Reformarea. [illegible] **[illegible] pentru dezvoltarea producătorilor de economii bancare de producție [illegible] și [illegible].** [illegible] **[illegible] a [illegible] de [illegible] bancare.** [illegible] **[illegible] și [illegible].** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Ce alte cicluri economice mai puteți distinge în graficul din figura 8.11?

[illegible]

Care dintre ciclurile economice reprezentate în figura 8.11 se caracterizează prin [illegible] mai ample și de mai lungă durată? Dar prin [illegible]? [illegible]

[illegible]

Politica anticiclică

[illegible]

Podstawy materialne w ogólnej dokumentacji [illegible] **dla [illegible]**

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **podstawy [illegible] [illegible] [illegible]**. [illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]		[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

Politica fiscală și a cheltuielilor publice hotărăște politica bugetară. [illegible]

[illegible]

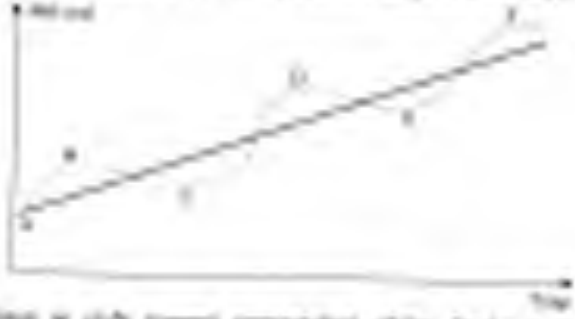

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

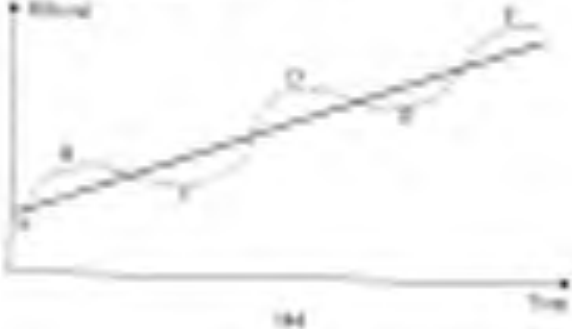

4. Completa el cuadro siguiente, atendiendo a los datos proporcionados en la página anterior:

- Sector económico primario.
- Sector económico secundario (industrias, fabricación, artesanía, minería, construcción).
- Sector económico terciario (comercio, transporte, administración, educación, sanidad, ocio, etc.).

Países	Países exclusivamente primarios	Países de industrialización	Desarrollados modernos	Diferencia económica entre países ricos y pobres
a) Indica cuál de los países mencionados de este párrafo es el de economía más avanzada.				
b) Comenta aquí cuál es el país con más PIB per cápita.				
c) Recomienda un consejo. Según el texto, la economía está relacionada con otros aspectos de la vida.				
d) Comenta si coincides, comenta o amplía: "Cuando aumenta el consumo, crece la economía".				
e) Recomienda una medida que ayudaría a disminuir la diferencia económica. Si, por ejemplo, decidiera que el gobierno [illegible]				

5. Observa cómo aumenta el PIB en los países europeos. Identifica el PIB más alto y el más bajo. Ordenados de menor a mayor, ¿cómo quedarían? Ordena también los países según su PIB per cápita.

País	Alemania	Francia	Italia	España	Países Bajos
Producto Interior Bruto (PIB) anual	3,7	2,8	1,3	1,1	0,9
PIB per cápita	0,2	0,8	0,7	0,8	0,6

Datos: Eurostat (Oficina Estadística Unión Europea) (https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20180416-1). Adaptado.

a) ¿Cuál es el país con mayor PIB anual? ¿Y el de menor?

b) Indica, atendiendo a los datos, diferencia PIB-país más alto y más bajo. ¿Cuál es la diferencia entre el PIB per cápita de los países europeos más ricos y los más pobres? Argumenta tu respuesta.

c) ¿Cómo influye el número de habitantes en el PIB?

d) ¿Cómo influye la población activa en el PIB de un determinado país? ¿Y en el PIB per cápita?

[illegible]

[illegible] [illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

**[illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] **[illegible]**

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

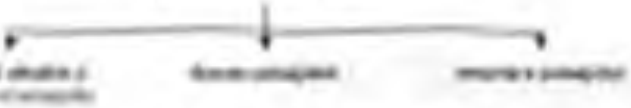

[illegible] [illegible]

[illegible]

$$[illegible] = [illegible] \cdot 100\%$$

[illegible]

Rysunek [illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

[illegible]

Na podstawie danych Narodowego Instytutu Kosmetyki i Ochrony Włosów w Wrocławiu

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Źródło: [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

Na podstawie danych [illegible] w latach [illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Źródło: [illegible]

[illegible]

[illegible]

$$[illegible]$$

[illegible]

[illegible] [illegible]

- **[illegible]**, [illegible]
- **[illegible]**, [illegible]
- **[illegible]**, [illegible]
- **[illegible]**, [illegible]
- **[illegible]**, [illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

- **[illegible]**: [illegible]
- **[illegible]**: [illegible]

Rys. 1.22. [illegible]

[illegible]

De aceea **combaterea şomajului** şi a efectelor sale face obiectul programelor guvernelor tuturor statelor.

Pe **termen scurt**, diminuarea efectelor economice ale şomajului se realizează prin **acordarea ajutorului de şomaj, de integrare profesională** şi a altor alocaţii de sprijin şi plăţi compensatorii. Mărimea acestor ajutoare şi perioada acordării lor diferă de la ţară la ţară.

Pe **termen lung**, **reducerea numărului de şomeri** depinde de nivelul de investiţii, prin care se creează noi locuri de muncă. Deosebit de importante sunt şi măsurile guvernului pentru îmbunătăţirea nivelului de instruire şi pregătire profesională, în funcţie de cererea de pe piaţa muncii.

Inflaţia este un dezechilibru macroeconomic determinat de existenţa unei mase monetare care nu are acoperire în volumul bunurilor oferite pe piaţă.

Acest dezechilibru poate fi evaluat comparând ritmul creşterii masei monetare (M) comparativ cu dinamica volumului ofertei de bunuri (Q). Este şi situaţia în care oferta de bunuri nu se modifică sau creşte lent, în timp ce masa monetară creşte. Indicele masei monetare (I_M) depăşeşte, astfel, indicele ofertei de bunuri (I_Q).

$$\boxed{I_M > I_Q}$$

Consecinţele acestui dezechilibru sunt creşterea generalizată a preţurilor şi scăderea puterii de cumpărare a banilor.

Relaţia $I_M > I_Q$ nu arată şi toate fenomenele care determină creşterea preţurilor, de exemplu, în condiţiile în care oferta de bunuri nu poate să crească corespunzător, [illegible].

După **cauzele** acestui dezechilibru, putem avea:

- **inflaţie prin costuri**, care are loc atunci când creşterea costurilor de producţie determină creşterea preţurilor [illegible]. [illegible] în [illegible] pe baza [illegible] rapidă a productivităţii, [illegible] producătorii [illegible] la producţia realizată.
- **inflaţie prin cerere** determinată de creşterea masei monetare, adică a veniturilor nominale ale oamenilor. Creşterea veniturilor are ca efect creşterea cererii de bunuri.

[illegible]

Alte tipuri de inflație

Cunoașterea și alte diferențieri ale inflației, bazate pe criterii de clasificare, reprezintă pe baza a două grupe de indicatori: cei ai prețurilor și cei ai puterii de cumpărare a banilor.

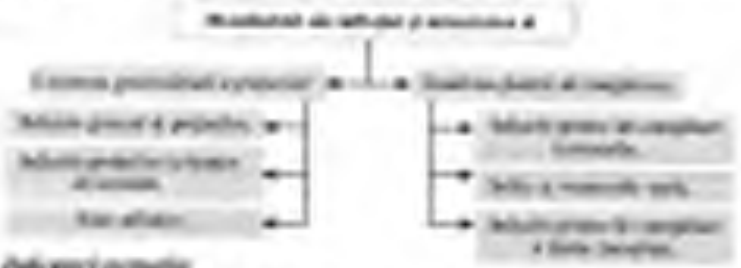

Indicatorii prețurilor

1. **Inflația prin prețul al prețurilor**. Este inflația exprimată prin creșterea la toate produsele din economie. El mai denumit inflaționarul, atunci este vorbim **creșterea generalizată** a prețurilor.

Creșterea prețului de bunuri cu anumite abateri este de regulă mai mare decât creșterea prețurilor la alte bunuri din economie. Cu toate acestea, prețurile nu trebuie neapărat, în acest caz, o creștere inflaționistă.

În schimb, [illegible]

[illegible]

2. Indicele prețurilor la bunurile de consum (IPC) [illegible]

[illegible]

Ce putem spune despre dinamica ratei inflației apreciată după evoluția IPC în România, în perioada [illegible]?

[illegible]					
IPC	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Sursa: [illegible]

[illegible]

IPC = [illegible]

[illegible]

Produsul	Prețul anul A₀	Prețul curent P₁	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

IPC = [illegible]

[illegible]

3. Rata inflației [illegible] reprezintă procentul în care randamentul [illegible] pierde din valoare. Considerând că la momentul iniciat T_0 randamente pornesc a fost [illegible], avem inflația calculată astfel:

$$[illegible]$$

Rotunjire exemplu: [illegible] $RI = 4\%C - 4\%\% = 2,45\%$, adică de [illegible] randamente au scăzut cu 2,45%.

Randamentul potențial de rezervă

Mărimea minimală potențială de rezervă, se poate determina cu ajutorul [illegible] randamentului de rezervă și potențial de rezervă a [illegible] Pentru [illegible] randamentul de rezervă, [illegible] randamentul (RC), și de randamentul potențial (PRC).

Randamentul potențial de rezervă se calculează cu ajutorul indicilor Spearman [illegible] (PRC). Rotunjirea de mai sus reflectă [illegible] de calcul al randamentului potențial de rezervă:

- Randamentul potențial a [illegible] (PRC) [illegible]

$$P_{rezervă} = 1,1 \cdot \log_{10} \cdot \text{Spearman} = 0,7 \cdot \text{Spearman} \cdot 0,00 \text{ ani Spearman} = 1,1 \cdot (RC) \cdot 100\%$$

- Randamentul de rezervă [illegible] de bazele de [illegible]

$$P_{rezervă} = \text{Ka} \cdot \text{Ka}(RC) \cdot \text{Ka} = \text{Dna}(RC) \cdot 100$$

- Randamentul potențial a [illegible] (PRC) [illegible]

$$PR(t) = 0,7 \cdot \log_{10} L_{t-1} - 0,3 \cdot S_{t-1} + 0,00 \text{ ani } L_{t-1} + 0,3(RC) \cdot 100\%$$

Ca exemplu, fiind [illegible] randament [illegible] de 7%, [illegible] randamentului [illegible] de 4%, atunci:

$$[illegible]$$

$PR_{t-1} = 0,7 \cdot 0,7 \cdot 0,7 \cdot 100 = 7,00 \cdot 0,7 \cdot 100 = 7,00 \cdot 0,7 \cdot 100 = 49,00\%$, deci randamentul de rezervă potențial este de 1,47%, pentru de rezervă a [illegible] este de 0,49% și a [illegible] randament [illegible] 0,7%.

Randamentul [illegible] indicat. Dacă [illegible] randamentul [illegible] randamentul [illegible].

Indicele randamentului [illegible] pe [illegible] randamente. Printre [illegible]:

- randamentul potențial și distribuirea [illegible] randamente [illegible] și [illegible] randamente [illegible];
- randamentul potențial de [illegible] randamente, [illegible] randamente [illegible] randament [illegible] randamente. De [illegible], în general, [illegible] randamente [illegible] randament [illegible] randamente [illegible];
- randamentul [illegible], deoarece randamentul [illegible] randamente [illegible] randamente [illegible].

De [illegible] randamente [illegible] randamente [illegible] randamente [illegible].

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]
[illegible]	
[illegible]	
[illegible]	
[illegible]	
[illegible]	
[illegible]	

[illegible] 2007, [illegible] 12,1%.

a) [illegible]
b) [illegible]
c) [illegible]
d) [illegible]

Potrivit datelor din [illegible] Regional de Statistică, Biroul Naţional de Statistică [illegible] [illegible] 2007 [illegible]

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]

Sursa: [illegible]

Pe baza datelor [illegible]

a) [illegible] Comisiei [illegible]

b) [illegible]

c) [illegible]

[illegible] 2000-2007 [illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Sursa: [illegible]

a) [illegible]

b) [illegible]

c) [illegible]

[illegible]

[illegible]

Parlamentul Republicii

Pentru a [illegible] eficiența [illegible] de piață

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

Instituțiile [illegible] de piață [illegible] pot fi, [illegible] publice. [illegible]

[illegible]

Pentru [illegible] de piață [illegible] **[illegible] este necesară.** [illegible]

- [illegible] **[illegible] (public).** [illegible]
- [illegible] **[illegible] pe piață.** [illegible]
- **[illegible] [illegible].** [illegible] **[illegible]** [illegible]

[illegible]

- **[illegible]**: [illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]** [illegible]
- [illegible] **[illegible]** [illegible] **[illegible]**

[illegible] [illegible]

[illegible]

$$[illegible]$$

[illegible] **[illegible]**

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Deseori politici sunt luate în condiții care pun în valoare situații în care toate persoane, colectivități, diferite grupuri pentru anumite scopuri, în interesul realizării unor plăcere sau pentru câștigul unor avantaje.

Prin urmare, din neuitat faptul [illegible] pe [illegible] politicile sociale. Pentru [illegible] economia [illegible] politicile, [illegible] sănătate, [illegible] etc.

De aceea, [illegible] **bune-rezultate economice** [illegible] **pentru Romania, acum aceasta se** [illegible] **a Uniunii Europene**. [illegible] se [illegible] politicile economice.

A [illegible] **politicilor economice**. **Integrarea Romaniei în Uniunea Europeană** [illegible] **politicilor economice** [illegible] **în cadrul Uniunii Europene**.

În [illegible] politicile [illegible] **bunăstarii și inițiere complexă**. [illegible] a [illegible] politicilor economice [illegible]

De [illegible] politicile [illegible] și [illegible] politicilor [illegible]

Politica bugetară reprezintă politica instrument și a cheltuielilor publice, mijlocul politicilor bugetar-fiscale.

Bugetul public este un document prognoza anual al [illegible] **și distribuirii publice pe termen** [illegible]

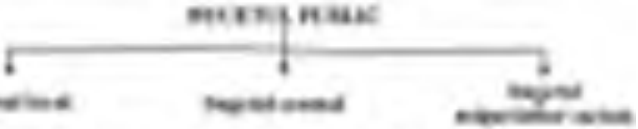

Fig. 3.1.1. Componentele bugetului public în [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Veniturile statului

În România [illegible] **veniturile curente, venituri din capital, încasări din rambursarea împrumuturilor.** [illegible] **veniturile fiscale** și **veniturile nefiscale. Veniturile fiscale provin din impozite directe și indirecte,** [illegible] (fig. 1.14).

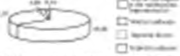

Fig. 1.14. [illegible] României în anul 2006
Sursa: [illegible] 2006, Parlamentul României.

[illegible]

În [illegible], [illegible] **fiscale**, [illegible]

- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

- [illegible] fiscală (tipuri de impozite);
- determinarea și diferențierea [illegible] de impunere [illegible] pe domenii;
- promovarea facilităților fiscale.

În sistemul de impozitare fiscală există **mai multe tipuri de impozite**. Ele pot fi grupate după mai multe criterii, printre care [illegible] și principiul impunerii fiscale.

- Din punct de vedere economic, în funcție de **aspectul care le suportă**, impozitele pot fi [illegible] indirecte [illegible] directe:
  - **Impozitele indirecte sunt impozite de consumatori pentru că sunt incluse în prețul [illegible]** [illegible]
  - **Impozitele directe sunt impozite suportate direct de cel care le plătește.** Ele pot fi **impozite pe venituri** [illegible]
- În funcție de **principiul impunerii fiscale**, impozitele pot fi progresive, proporționale [illegible]
  - În cazul **impozitului progresiv** [illegible] ROL [illegible]
  - **Impozitul proporțional** [illegible]
  - **Impozitul regresiv** [illegible]

Datoria publică reprezintă ansamblul obligațiilor pe care și le asumă statul atunci când contractează împrumuturi (interne sau externe).

Împrumuturile pot fi destinate finanțării investițiilor, acoperirii deficitului [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

Datoria publică [illegible] [illegible] deficitului bugetar.

Efectul deficitului bugetar în economie depinde de mărimea, durata lui și de modul de utilizare a creditului:

- Dacă, de pildă, creditele contractate de stat sunt utilizate pentru dezvoltarea investițiilor de modernizare, conducând la creșterea posibilităților de producție și de consum în viitor, deficitul bugetar poate fi stimulativ pentru economie. El poate fi un instrument prin care statul intervine pentru relansarea economiei.
- Dacă deficitul este permanent și ridicat, el poate crește gradul de îndatorare [illegible] și poate conduce la inflație. Creșterea [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] economiei.

În prezent, statul [illegible] să promoveze pentru **bugetul statului deficite** [illegible], care se poate [illegible] la [illegible] [illegible] [illegible], **dar și excedente** [illegible]. În acest sens, [illegible] politicii economice [illegible] deficitelor [illegible]. Eliminarea și prevenirea unor dezechilibre, determinate de [illegible] deficitului prelungit.

Reducerea **ponderii datoriei publice și a deficitului bugetar în PIB** [illegible] [illegible] indicatori [illegible] după care se apreciază progresele economice [illegible] integrarea în Uniunea Europeană. Ponderea datoriei publice în PIB a [illegible] [illegible] după anul 2000.

Efectele impozitelor în economie

Indiferent de tipul de buget, **acoperirea deficitelor publice** reprezintă o [illegible] care se manifestă în toate țările lumii. Ea se explică și prin amplificarea [illegible] economice [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. Nevoile sporite de venituri financiare pot fi acoperite fie prin creșterea impozitelor.

Presiunea fiscală poate crea [illegible] statului, dar [illegible] [illegible]. Peste o anumită limită, ea poate reduce [illegible] statului, prin diminuarea posibilităților de [illegible] [illegible], [illegible] baza de impozitare [illegible] veniturilor statului. Impozitele ridicate descurajează munca [illegible], economiile, investițiile și [illegible].

Reducerea impozitelor, la rândul ei, poate afecta [illegible] activității economice și sociale a statului, prin diminuarea posibilităților financiare ale statului de a [illegible] economia [illegible].

De aceea trebuie să se găsească acele impozite care stimulează atât [illegible] agenților, cât și a [illegible] în dispoziția statului. [illegible] [illegible], în [illegible] [illegible] impozitele [illegible] mai mici, [illegible], [illegible] la bugetul statului.

[illegible]

[illegible]	[illegible]
[illegible]	
[illegible]	
[illegible]	
[illegible]	
[illegible]	
[illegible]	

[illegible]

[illegible]

1. [illegible]
2. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]					

[illegible]

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]
4. [illegible]

RÉDNOMKA ZNAKOVÁ

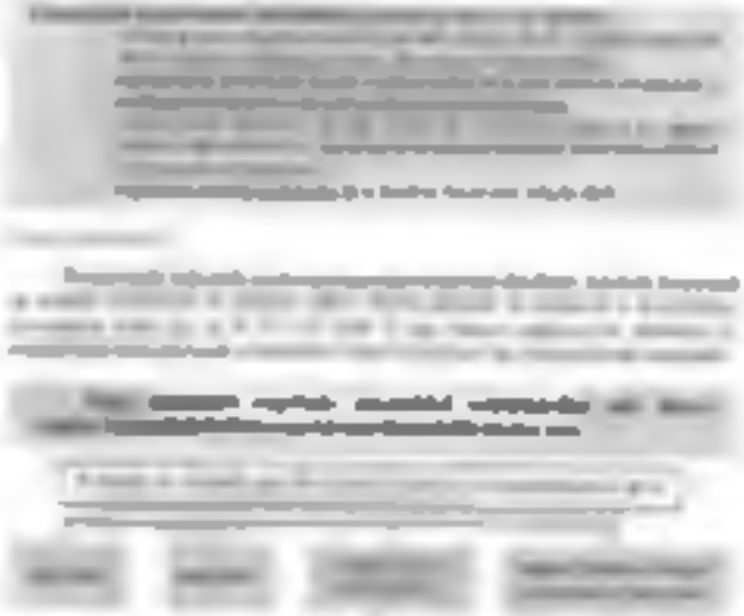

[illegible] **[illegible]** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

În funcție de [illegible] balanța comercială poate fi: activă, pasivă, echilibrată.

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Balanța comercială este o componentă a **bilanțului de plăți externe**.

Balanța de plăți externe se bazează pe un sistem de înregistrare a tranzacțiilor economice și financiare ale unei țări cu restul lumii, pe o perioadă de timp determinată.

Acestea includ atât tranzacțiile bazate pe schimb, cât și cele fără schimb. Deoarece pentru economiștii și nu doar din experiență și respectul de sine al țărilor, din acest motiv, balanțele de plăți externe sunt mai rar folosite comparativ cu pentru a compara datele economiștilor.

Fiecare poate plăti cu ușurință de cumpărătorii de bunuri sau de servicii. Este posibil de valoare comercială. Balanțele țărilor sunt echilibrate, bănuim de deficite sau pentru a acoperi diferențele cu valoarea.

Ce înseamnă un deficit al balanței comerciale și care sunt cauzele acestuia? Explicați cu ajutorul unor exemple.

Balanța comercială este plătită cu la **bani convertibili** și acestea sunt dolarii americani. Ele constituie rezervele valutare ale unei țări și pot fi folosite pe piața mondială. Acestea reglementate pot influența politica comercială promovând, stimulând și exportul unor bunuri și servicii.

- **Pubblica amministrazione**
  - [illegible]
  - [illegible]
    - [illegible]
    - [illegible]
    - [illegible]
- **Pubblici dipendenti in regime**
  - [illegible]
  - [illegible]
    - [illegible]
    - [illegible]
    - [illegible]
- **Pubblici Uffici [illegible]**
  - [illegible]

[illegible]

Disciplina [illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

Il [illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

Pluralul de la acestă documentație, în ultimele decenii, au fost create organisme internaționale implicate mai mult sau mai puțin în domeniul comerțului internațional. Printre acestea se numără Organizația Mondială a Comerțului (OMC) care administrează Acordul general pentru Tarife și Comerț (GATT) și domeniul propriu-zis al politicilor comerciale, cu accent pe liberalizarea comercială.

Eficiența internațională a taxelor se măsoară la nivelul agenților ce, prin alegeri proprii, fundamentează bilanțul economic.

La nivelul unei exportatoare, de jude, ce se poate determina prin normă de măsurare la export.

Cursul de tranzacție (Ct) la export reprezintă echivalentul în monedă naională al unei unități valutare câștigate.

Acesta se determină în cazul în care este o exportatoare (Pv) și o deținătoare de transport (valoarea în lei a facturii, adică facturii de cumpărare (Cc)).

$$Ct = \frac{Pv}{Cc}$$

unde, Pv = este preț de vânzare al exportului la frontieră.

De pildă dacă exportăm conform pentru cost cheltuiți de [unit] Pv = 250 000 EUR și plătim transportul și asigurarea de 50 000 EUR, în cazul în care cursul 1 EUR=[illegible] Cc = 250 000 EUR[illegible] *= 1 EUR/[illegible]*

Cursul [illegible] 1 euro = 1,5 EUR, exportatorul câștigă [illegible] de euro pe [illegible] valutare [illegible] 1,5 EUR/euro.

Condiția de eficiență [illegible]

$$Ct > Cc$$

unde Cc este cursul de achiziție.

La import, [illegible] cursului de tranzacție la import (Ct).

Cursul de tranzacție la import reprezintă echivalentul în monedă naională câștigat prin vânzarea unității valutare importate cu o anumită valoare (Pv).

Acesta se determină în funcție de prețul intern al importului (Pv) și cursul de achiziție, respectiv cumpărare.

$$Ct = \frac{Pv}{Cc}$$

De exemplu, dacă importăm [illegible], plătind pe ele 10 000 euro, și de vânzare [illegible] 15 000 EUR, este câștigul de 50%

Ct = 10 000 EUR/[illegible] = 1,5 EUR/euro

Cursul este mai mare [illegible] = 1,5 EUR, deci se [illegible] 1,5 EUR/euro [illegible] 1,5 EUR/euro.

Condiția de eficiență [illegible]

$$Ct < Cc$$

Le **grevisti lavorano a scacchi**, [illegible]

Partecipano le [illegible] Aurora [illegible]

Pensiamo tolstoi [illegible]

Obrenul pizzi valutare [illegible]

Agosti pizzi valutare [illegible]

Centrando tolstoi [illegible]

Effettuato valutare [illegible]

Intervistiamo [illegible] **sportivamente**. [illegible]

- [illegible]
- [illegible]

Trovai necessità nationale lo necessità avvistai pensiti tentativi che vare al [illegible] nationale. Cercai valutare pensai e la necessità nationali. Colui dovrà varrà [illegible] vare.

Dovrà [illegible] 1,7 [illegible] 1,7 [illegible]

[illegible]

Ci [illegible] tolstoi [illegible]

[illegible]

Consideriamo [illegible]

- Dovrà [illegible] pizzi [illegible]
- Pizzi [illegible] valutare [illegible]

Creditorul (emitent sau asociat) trebuie să raporteze cu ajutorul unei metodologii aprobate de Banca Mondială,

Solicitarea creditului unei monede în raport cu altele nu numărăm dependentă/necesitată.

Cheltuiri (venituri) sunt realizate la 1.1.2020 la 31.12.2020 pentru ultimele trei luni ale anului în raport cu 2020 și 2019 și a valorilor în exprimare în raport cu euro.

Cantitatea totală a fluxurilor de intrare/ieșire trebuie **limitat**. Pentru acestea trebuiesc:

- **variabila cursul dolarului**, care reflectă la modificarea monetare pe termen scurt. Dacă monedelor (valutelor) naționale, în raport cu anumite valute, crește, crește și prețurile mărfurilor importate și cererea de credite;
- **cheltuiri operative totale pentru producție, servicii și activele mari (lei)**. Dacă cheltuielile totale sunt mari, vânzarea produsului este mică și trebuie optimizate;
- **cererea agregată totală pentru producție, servicii și activele financiare (lei)**. Dacă cheltuielile sunt mari, atunci de cererea totală pentru producțiile și activele financiare (lei) trebuie avute în vedere monedele naționale în raport cu euro.
- **raportul dintre pierderi de exploatare** este denominarea diferenței de evoluție este indicator la care din cea pierderi totale (venituri totale, modificarea cursului monedei naționale (lei)) este la nivelul pierderii în evoluție poate și de câștigurile (lei) și regăsirea în evoluția profitului de câștigurile evaluărilor.

$$\boxed{}$$

unde: $k_{1,2,...}$ – este indicele de [illegible] monetare;
$k_{pm_{1,2,...}}$ – indicele pierderii în exploatare [illegible] monetare;
k_{pm} – indicele pierderii în exploatare [illegible];

*De exemplu, dacă este indicele la dolarul este de 0,5 și de 0,3 de lei, $k_{pm_{1,2,...}}$ = 0,5*0,3=0,15 (lei) = 15%, cât este [illegible] al [illegible] în exploatare 0,5% [illegible]*

Acesta [illegible] pot acționa [illegible] în [illegible] este cea de [illegible] [illegible] **Intervenția Banii Naționale** pe piața valutelor prin vânzarea sau cumpărarea de valute, influențează de asemenea prin recomandărilor și și obligațiile [illegible] și de [illegible].

La toate la [illegible] piața valutelor funcționează și piața liberă interbancară, pentru [illegible], și pe piață a [illegible] de schimb valutar, pentru particulari. Banca Centrală se [illegible] [illegible] de [illegible] de [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] pe două [illegible], unul reprezentând țara A, altul țara B. Posibilitățile de producție din bunurile X, Y a [illegible] sunt următoarele:

Țara A				Țara B			
X	Y	Cmg x	Cmg y	X	Y	Cmg x	Cmg y
0	9	-	[illegible]	1,7	0	[illegible]	[illegible]
2	7	[illegible]	[illegible]	0,6	4,19	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	4,6	2,8	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	6,3	2,24	[illegible]	[illegible]

Calculați costul de oportunitate al celor două bunuri în țara reprezentată [illegible] din care faceți parte. [illegible] pentru [illegible] în export și în import [illegible].

Presupunem că referitor la exportul de [illegible], [illegible] exportul de [illegible], se cunosc următoarele:

Px = 115.000 RON;
Cx = 50.000 RON;
Cia = 1,8 RON/[illegible];
Pu = 250.000 RON;
Tv = 20%.

Cu [illegible] la exportul de [illegible], cursul de [illegible] 3,2 RON. Determinați:

a) [illegible];
b) [illegible];
c) [illegible].

Rata inflației în Uniunea Europeană a fost în anul 2004 de 2%, iar în România de 11,9%. Presupunând [illegible], determinați:

a) la ce [illegible] în anul 2004, dacă [illegible] de 3,7 [illegible] RON, în anul 2003?
b) [illegible] 2003 și în 2004;
c) [illegible] 2004 față de anul 2003?

[illegible]

[illegible] en sus partes:

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

En [illegible], [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible]

De pildă, se [illegible] *Europa.* [illegible]

[illegible]

Globalizarea [illegible]

[illegible] (fig. 6.1.)

Primul val: 1870-1914

[illegible]

Al doilea val: 1950-1980

[illegible]

Al treilea val: 1980 [illegible]

[illegible]

Fig. 6.1. Procesul globalizării

Sursa: Prelucrare după [illegible] Banca Mondială, *Globalizarea,* [illegible]

Globalizarea este [illegible] de **[illegible]** [illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

În concluzie, globalizarea poate fi definită ca o [illegible]

[illegible]

[illegible]

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]
4. [illegible]
5. [illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]

– [illegible] financiare, educative şi productive;

– au acces la informaţii rapide, [illegible]

Condiţiile economice diferite din diverse ţări şi zone ale planetei se reflectă în [illegible] producţie, financiare, comerciale [illegible] **nivelul mai mic şi salariul mai scăzut** pentru [illegible] desfăşoară activitatea pe baza [illegible] internaţionale [illegible], **situaţia în care multe zone şi ţări ale globului** [illegible] în funcţie de [illegible] din diferenţele dintre economiile [illegible].

2. **Condiţiile politice** se reflectă, în primul rând, în **deciziile de politică economică naţională** [illegible]

3. Globalizarea este asociată şi activităţii **organismelor economice, sociale şi financiare internaţionale** din ultimii [illegible]. Ele au [illegible] la [illegible] economice comerciale, valutare, financiare din toate [illegible] naţionale şi a [illegible] transnaţionale. Printre aceste organisme [illegible]: Fondul Monetar Internaţional, Banca Mondială, Organizaţia Mondială a Comerţului, Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică.

4. **Intensificarea tendinţelor de integrare economică** care duc la [illegible] zonelor geografice [illegible]

5. **Progresul tehnologiilor informaţiilor şi telecomunicaţiilor** face posibilă [illegible] în timp real [illegible]. Globalizarea [illegible] **comprimă spaţiu-timp** [illegible]

În ultimele decenii ale secolului XX, [illegible]

Globalizarea [illegible] economice, sociale, ecologice, [illegible] **securităţii naţionale**.

La plan economic, avantajele globalizării pentru **întreprinderile care îşi desfăşoară activitatea în mai multe puncte ale globului, în mai multe ţări**, [illegible] **companii transnaţionale** sau **multinaţionale**.

[illegible]

O societate transnaţională este o societate comercială care îşi desfăşoară [illegible] activitatea în mai multe ţări [illegible]

Tabelul 6.1

Indicatori	[illegible]
[illegible]	[illegible]
Cifra de afaceri	14,6
Numărul salariaţi	13,3
[illegible]	[illegible]

Sursa: INS, 2004 [illegible] Indicatorii globalizării economice

[illegible] economice [illegible], [illegible] în numărul de unităţi şi de salariaţi, în cifra de afaceri şi în capitalul social, este prezentată în tabelul 6.2.

Tabelul 6.2

[illegible]

Ţara de provenienţă	Număr de unităţi	Salariaţi	Cifra de afaceri	Capital social
Olanda	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Franţa	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Austria	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Germania	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Grecia	11	10	[illegible]	[illegible]
SUA	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Italia	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	10	[illegible]
Cipru	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Ungaria	9	14	11	13

Sursa: INS, [illegible] 2004

În Raportul Mondial asupra Investiţiilor din anul 2001 (Conferinţa Naţiunilor Unite asupra Comerţului şi Dezvoltării) se aprecia că, în anul 2000, au crescut investiţiile directe în Europa de Est, Bulgaria şi România, atingând peste 70% din [illegible].

Efectele globalizării economice

Globalizarea este un proces [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] şi [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible] şi [illegible].

În plan [illegible] şi [illegible], globalizarea [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] **[illegible] globalizării** [illegible]:

- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible];
- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible];
- [illegible]

- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

APLICAȚII ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. [illegible]

[illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible] globali?

[illegible] România?

3. [illegible] S.U.A. [illegible]

a) Cum se poate [illegible]?

b) Care ar fi [illegible] globale [illegible]?

4. Faceţi o listă [illegible] globale [illegible]:

- [illegible];
- [illegible];
- [illegible];
- [illegible];
- [illegible];
- [illegible].

5. Accesaţi website [illegible] România.

[illegible]

6. „În Bulgaria şi România, [illegible] UE în 2007 [illegible]".

[illegible]:

- [illegible]?
- [illegible] în România?
- [illegible]

6.3. Integrarea economică. Uniunea Europeană

Drapelul Uniunii Europene

[illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

Integrarea economică

[illegible] globală [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **integrare economică. [illegible] regionale:**

- **Integrarea globală** [illegible]
- **Integrarea regională** [illegible] geografice a planetei.

Integrarea economică regională reprezintă procesul prin care unele [illegible] geografic [illegible] într-un spațiu economic comun, mai eficient.

Economiile integrate, [illegible] beneficii.

Beneficii ale integrării economice

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

- [illegible]
- [illegible]

[illegible] **[illegible]**.

Pe [illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible] **[illegible]**, [illegible]

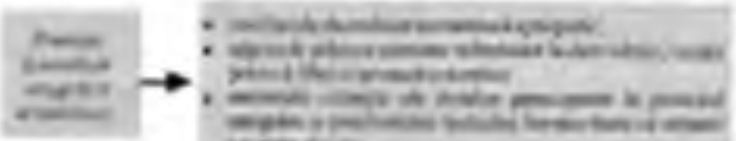

[illegible]

[illegible] **[illegible]**, [illegible]

Zonele de [illegible] [illegible]

Uniunea Vamală este o zonă de comerț liber în care partenerii adoptă un tarif vamal unic [illegible] în ignorarea [illegible]

Piața comună este [illegible] Uniunii Vamale. [illegible]

Uniunea monetară și economică [illegible]

Integrarea economică totală [illegible]

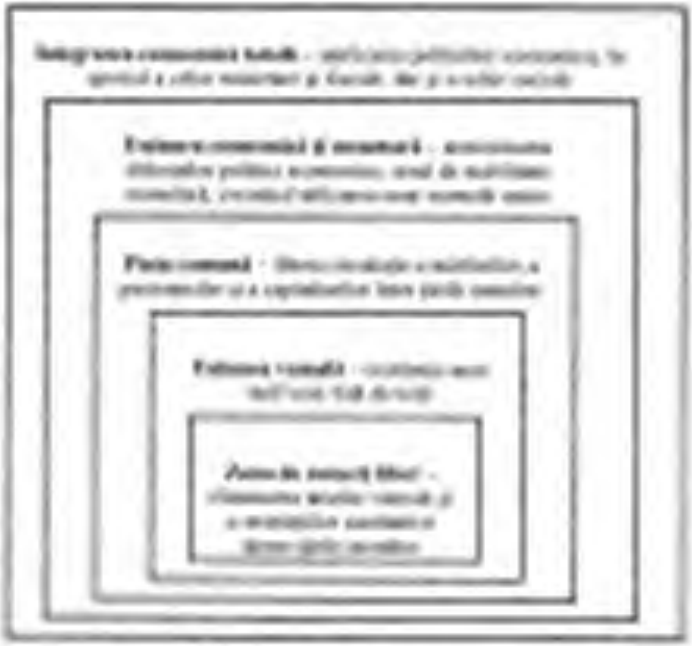

Fig. 6.1. Formele integrării economice

Uniunea Europeană

Uniunea Europeană reprezintă, în prezent, **cea mai avansată formă de integrare economică**.

Uniunea Europeană pe [illegible] **este model de politică internațională la care** [illegible] **diferențele** [illegible] [illegible] prin

[illegible] unei instituţii comune. Astfel, statele membre au delegat [illegible] anumite [illegible], la nivel european, a unor probleme de interes comun.

Cele mai importante instituţii europene sunt: Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene, Comisia Europeană, Curtea Europeană de Justiţie, Curtea Europeană de Conturi, Consiliul European.

Instituţiile Uniunii Europene

Parlamentul European *este cel mai amplu parlament multinaţional din lume. [illegible] are atribuţii legislative şi de monitorizare a [illegible] politicilor comunitare, precum şi de control al bugetului comunitar. [illegible]*

Consiliul Uniunii Europene *(Consiliul de Miniştri) este format dintr-un reprezentant, la nivel ministerial, al fiecărui stat membru. Pe problemele majore, precum cele de politică externă, Consiliul de Miniştri adoptă decizii unanime. Fiecare stat deţine un număr de voturi [illegible] de populaţia sa. Statele mici au [illegible] voturi [illegible] pentru a-şi [illegible] punctul de vedere, iar în unele [illegible] se aplică sistemul de* **majoritate calificată**.

Comisia Europeană *reprezintă puterea executivă, de guvernare. Ea propune proiecte legislative, supraveghează implementarea şi aplicarea lor [illegible]. Ea cuprinde câte un reprezentant al fiecărui stat membru. Fiecare comisar răspunde de un domeniu şi [illegible] interesul Uniunii Europene, [illegible] al statului de origine.*

Curtea Europeană de Justiţie *cuprinde câte un judecător numit de fiecare stat membru. Ea urmăreşte aplicarea unitară a legilor în spaţiul Uniunii Europene.*

Curtea Europeană de Conturi *urmăreşte respectarea reglementărilor bugetare comunitare şi [illegible] Uniunii Europene.*

Consiliul European *este format din şefii de stat sau de guvern ai statelor membre [illegible]. [illegible] şi stabileşte priorităţile politice ale Uniunii Europene.*

Uniunea Europeană este rezultatul unui **proces complex de cooperare şi integrare economică**. La început, s-a propus realizarea unei pieţe comune, [illegible] şi [illegible] integrarea economică şi socială. În [illegible], s-a trecut de la Comunitatea Economică Europeană la o Piaţă Comună, lărgindu-şi [illegible] în prezent, ea cuprinde 27 de state [illegible] europene [illegible] Europei.

[illegible] de integrare [illegible]

Evoluția extinderii Uniunii Europene

- *Comunitatea (1951 tratatul semnat) Tratatul de la Roma/membri: de Belgia, Germania, Franța, Italia, Luxemburg, Olanda*
- *Primul val de aderare: 1973 Danemarca, Irlanda, Marea Britanie*
- *Al doilea val de aderare: 1981 Grecia*
- *Al treilea val de aderare: 1986 Spania, Portugalia*
- *Al patrulea val: 1995 Austria, Finlanda, Suedia*
- *Al cincilea val: 2004 Cipru, Cehia, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Slovacia, Slovenia, Ungaria*
- *Se pregătesc pentru aderare în 2007: România și Bulgaria*
- *2005 Negocieri (candidate): Turcia, Croația, Macedonia*

În prezent, UE cunoaște „problema vecinătății". Aceasta presupune dezvoltarea pe patru axe: spre Rusia, Estul European, Africa de Nord și Orientul Mijlociu și cooperarea pe probleme legate de securitate, justiție, migrație și [illegible] dezvoltare.

Printre prioritățile strategice ale Uniunii Europene se includ:

- *dezvoltarea economică durabilă;*
- *respectarea drepturilor și siguranța cetățenilor în condițiile diversității culturale a spațiului european;*
- *[illegible] în Europa;*
- *transformarea spațiului [illegible] bazată pe cunoaștere.*

Modelul de integrare al UE este considerat unul de succes. Astfel el [illegible]:

- *creșterea [illegible];*
- *accelerarea creșterii economice, diminuarea decalajelor economice și sociale dintre statele membre;*
- *[illegible];*
- *[illegible].*

Uniunea Europeană reprezintă unul dintre marile centre de putere economică și demografică.

Tabelul nr. 1

Populația (2005, …%)	*PIB-ul mediu/loc pe locuitor (…)*	*Ponderea în exporturile și importurile mondiale*
457 milioane de locuitori 7% din populația globului. A treia după China și India	[illegible] locul 3 în [illegible] [illegible] 32.700 [illegible] 25 mii	20%

Sursa: Eurostat, www.europa.eu

Extinderea UE este însoțită și de **dificultăți**, [illegible] Comunității Europene [illegible] Europa [illegible] Uniunea Europeană.

Integrarea România în Uniunea Europeană

Pentru România, ca și a altor țări din Europa Centrală și de Est, procesul integrării în Uniunea Europeană reprezintă **direcția fundamentală din punct de vedere economic, politic și cultural**. Procesul la care participă, printre altele, și este:

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

Astfel, pentru România, integrarea în Uniunea Europeană este justificată și de [illegible] **Pilonii fundamentali ai integrării în UE**:

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

Pentru ca aderarea a România [illegible], în cadrul căreia, **la conferința ministerială fondatoare al Parteneriatul Europeanu de transformare a Energiei Sud-Est Europa și pieți și perspectivele**, [illegible] Astfel, pentru a [illegible] **a [illegible]**, [illegible] Energiei.

Opțiunea României de a [illegible] UE [illegible] **Tratatului de aderare a României din anul 2005**.

> Istoria și [illegible] a [illegible] UE
>
> - [illegible] **Acordul de Comerț și Cooperare cu UE**.
> - [illegible] **Acordul de Asociere cu Comunitatea Europeană, de instituire a [illegible] pe termen lung pe care și Europene Romania de a [illegible] UE**. [illegible] **cele de [illegible] Romania și pentru UE**. [illegible]
> - [illegible] **[illegible]**.
> - [illegible] **la Uniunea Europeană**.
> - [illegible] **de aderare a Romaniei la UE**.
> - [illegible] **de aderare a Romaniei**.
> - [illegible] **de aderare a Romaniei**. [illegible] **Romania [illegible] UE la [illegible]**.
> - [illegible] **Tratatul de aderare a Romaniei și Bulgariei la UE**.

Tratatul de aderare cuprinde atât **condițiile care trebuie îndeplinite de România**, cât și **schimbările la nivelul UE**, ca urmare a aderării statului. Astfel, România va avea reprezentanți în toate instituțiile UE. În **plan financiar**, va contribui la bugetul general al Uniunii Europene. [illegible] politicile [illegible] și [illegible], România [illegible] în perioada 2007-2009.

Dobândirea calității de membru cu drepturi și obligații depline este condiționată de realizarea reformelor politice și economice și de implementarea acquis-ului legislativ al UE, [illegible].

Astfel, România, ca și celelalte țări candidate, trebuie să îndeplinească anumite criterii pentru a finaliza procesul de aderare.

Criteriile de aderare se referă la aspectele politice, economice și de implementare a acquis-ului comunitar:

- **Criteriile politice** [illegible]: funcționarea democratică a instituțiilor statului și stabilitatea lor, garantarea [illegible], a drepturilor omului și protecția minorităților;
- **Criteriile economice** se referă la existența unei economii de piață funcționale, [illegible] Uniunii Europene;
- **Implementarea** acquis-ului legislativ al UE **depinde de capacitatea statului de a include în legislația națională corpul de legi specifice ale UE până la momentul aderării. Acest corp se numește acquis comunitar** și [illegible] UE. [illegible]

Astfel primele capitole de acquis [illegible] se referă la: [illegible], politica [illegible], agricultură, politica transporturilor, telecomunicații și tehnologia informației, [illegible], cultură și audio-vizual, educație, formare profesională, [illegible], politica socială și de ocupare, [illegible], politica regională și instrumente structurale, [illegible], concurență, [illegible], justiție și afaceri interne, uniune vamală, relații externe, [illegible].

Îndeplinirea criteriilor [illegible] Uniunii Europene [illegible] România [illegible].

Wirtschaft [illegible] Europaweit

[illegible]	[illegible]	[illegible]	
		[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Quelle: [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]

[illegible]

a) [illegible] Uniunea Europeană [illegible]

- a1) [illegible] UE.
- a2) [illegible]
- a3) [illegible]
- a4) [illegible] UE.

b) [illegible] Uniunii Europene [illegible] UE?

c) [illegible]

d) Europa [illegible] UE [illegible]

e) [illegible] UE [illegible]

3. [illegible] UE [illegible]

[illegible]

- a) [illegible]
- b) [illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		
[illegible]		

[illegible]
www.[illegible].ro

Răspunsuri

CAPITOLUL I

1. [illegible]

[illegible]

CAPITOLUL II

2.1 [illegible]

[illegible]

2.2 Cererea

[illegible]

[illegible]

CAPITOLUL III

3.1 [illegible]

[illegible]

3.2 [illegible]

[illegible]

3.3 [illegible]

[illegible]

Q (buc)	CF (lei)	[illegible]	CV (lei)	CT (lei)	CTM (lei/buc)	Cmg (lei/buc)
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

3.4 [illegible]

[illegible]

3.5 [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

CAPITOLUL IV

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]